

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRKİYE'DE KULLANILAN
MUHASEBE SİSTEMLERİ VE İKTİSADİ DEVLET
TEŞEKKÜLLERİ ÜZERİNDEN ÖRNEKLER

Doktora Tezi

Hazırlayan
Muhsin ASLAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mikail EROL

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRKİYE'DE KULLANILAN
MUHASEBE SİSTEMLERİ VE İKTİSADİ DEVLET
TEŞEKKÜLLERİ ÜZERİNDEN ÖRNEKLER

Doktora Tezi

Hazırlayan
Muhsin ASLAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mikail EROL

Çanakkale – 2015

TAAHHÜTNAME

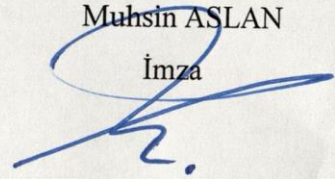
Doktora Tezi olarak sunduğum “**Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye’de Kullanılan Muhasebe Sistemleri ve İktisadi Devlet Teşekkülleri Üzerinden Örnekler**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

18 / 03 / 2015

Muhsin ASLAN

İmza

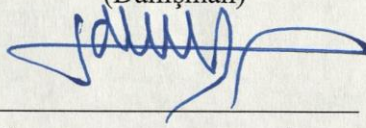

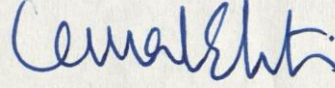
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Muhsin ASLAN'a ait "Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye'de Kullanılan Muhasebe Sistemleri ve İktisadi Devlet Teşekkülleri Üzerinden Örnekler" adlı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı,
DOKTORA TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Mikail EROL

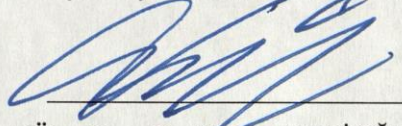
(Danışman)

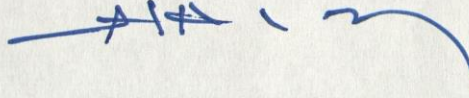
Üye Prof. Dr. Cemal ELİTAŞ

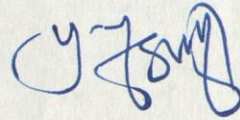
Üye Doç. Dr. Metin ATMACA

Üye Doç. Dr. Hasan ABDİOĞLU

Üye Yrd. Doç. Dr. Yusuf YİĞİT

Tez No : 10069739

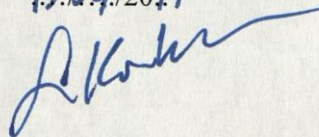
Tez Savunma Tarihi : 18.03.2015

ONAY

Doç. Dr. Şerif Korkmaz

Enstitü Müdürü

13.04.2015

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE TÜRKİYE'DE KULLANILAN MUHASEBE SİSTEMLERİ VE İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİ ÜZERİNDEN ÖRNEKLER

Muhsin ASLAN

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye muhasebe tarihi incelenerek, tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de kullanılan muhasebe sistemlerinin incelenmesi, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) muhasebe süreçlerinde yaşanan değişimlerin ve yaşanan bu değişimlerin Türkiye muhasebe tarihine katkılarının ortaya konulması, Cumhuriyet döneminde Türkiye muhasebe sisteminde yaşanan değişimlerin KİT’ler özelinde belgeye dayalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede Türkiye muhasebe tarihinin belgeye dayalı olarak sınıflandırılarak dönemlere ayrılması, ilgili dönemlerde hangi ülke muhasebe ekolüne yakın olduklarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Çalışma birincil kaynaklardan arşiv çalışması niteliğindedir.

Çalışma sonucunda 1972’ye kadar Alman muhasebe ekolüne yakınlık söz konusuken 1972’lerden itibaren 1994’e kadar finansal tablo kullanımında Amerikan muhasebe sistemine yakınlık tespit edilmiştir. 1994’den itibaren ise küresel yaklaşımda denilebilecek muhasebe standartları dönemine geçilmiştir.

KİT’lerin muhasebe sürecinde yaşanan değişimlerin Türkiye muhasebe sistemine, muhasebede kullanılan finansal tablolara, Türkiye’de tek düzen muhasebe sisteminin gelişmesine katkıları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Tarihi, Muhasebe Sistemleri, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, İktisadi Devlet Teşekkülleri, Finansal Tablolar.

THE ACCOUNTING SYSTEMS USED IN TURKEY IN THE HISTORICAL PROCESS & EXAMPLES BY WAY OF STATE ECONOMIC ENTERPRISES

Muhsin ASLAN

ABSTRACT

This study focuses on the history of accounting, the accounting systems used in Turkey in its historical process, the conversions experienced, especially in accounting processes of State Economic Enterprises (SEE) and their contribution to the history of accounting in Turkey, and the conversions through documentary evidence, specific to SEE, experienced in the Turkish Accounting System during the Republic Period.

The aim of this study is to divide the history of Turkish Accounting into periods and to classify it through documentary evidence as well as to reflect which country's accounting school the Turkish Accounting is close to during those relevant periods. This study is an archival research from primary sources.

At the end of the analysis of the collected data, it is observed that while such closeness to the German Accounting School till 1972 can be discussed, it is from then onwards till 1994 that the Turkish Accounting remains close to the American Accounting System in the sense of applying financial statements, and that dating from 1994 it transfers to an era of international accounting standards in a global approach, as it were.

In brief, this study asserts the contributions of the conversions experienced in accounting processes of State Economic Enterprises (SEE) to the history of accounting in Turkey, to the financial statements used in accounting and to the expansion of a unified accounting system in Turkey.

Key words: Accounting History, Accounting Systems, State Economic Enterprises (SEE), Public Economic Enterprises, Financial Statements.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Türkiye muhasebe tarihi incelenerek, tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de kullanılan muhasebe sistemlerinin incelenmesi, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) muhasebe süreçlerinde yaşanan değişimlerin ve yaşanan bu değişimlerin Türkiye muhasebe tarihine katkılarının incelenmesi, Cumhuriyet döneminde Türkiye muhasebe sisteminde yaşanan değişimlerin KİT’ler özelinde belgeye dayalı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmamızın verilerinin elde edilmesi sürecinde 1953’ten günümüze yıllık TCDD bilanço tahlil raporlarının incelenmesinde TCDD Mali İşler Şubesi çalışanlarının; Sümerbank, Etibank ve bağlı iştiraklerine ait 1938’den günümüze, TCDD ve iştiraklerine ait 1953’ten günümüze ilgili Kamu İktisadi Teşebbüslerinin finansal tablo ve raporlarını içeren Başvekalet Umumi Murakabe Heyeti (Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu) denetim raporlarının incelenmesinde 2010’da Sayıştay’a bağlanan Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (YDK) kütüphane görevlilerinin büyük destekleri olmuştur.

Tez konunun belirlenmesi ve konuya motivasyonumun sağlanması aşamasında değerli katkıları olan Prof. Dr. Oktay GÜVEMLİ ve tez danışmanım Prof. Dr. Mikail EROL hocalarıma, süreç içerisinde takıldığım aşamalarda sorularımı bıkmadan cevaplayan Prof. Dr. Cemal ELİTAŞ hocama ve çalışmayla ilgili verilerin elde incelenmesi sürecinde değerli katkıları olan TCDD mali işler şubesine, YDK kütüphane görevlilerine teşekkür ederim.

Mart 2015

Muhsin ASLAN

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER TABLOSU	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLO VE ŞEKİLLER	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM MUHASEBE SİSTEMLERİ

1. MUHASEBE SİSTEMLERİ	2
1.1. Muhasebe Sistemlerinin Tarihsel Gelişimi.....	2
1.2. Muhasebe Sistemlerinin Sınıflandırılması.....	4
1.2.1. Muhasebede Kayıt Tekniğine Göre Sınıflandırma	6
1.2.1.1. Muhasebede Tek Yanlı Kayıt Yöntemi.....	6
1.2.1.2. Muhasebede Çift Taraflı Kayıt Yöntemi.....	6
1.2.1.3. Muhasebede Merdiven Kayıt Yöntemi	7
1.2.2. İşlem Muhasebesi İşletme Muhasebesi Ayrırımları.....	7
1.2.2.1. Aşırı Birinci Muhasebe Sistemi	8
1.2.2.2. Ölçülü Birinci Yaklaşım.....	9
1.2.2.3. Ölçülü İkinci Yaklaşım	9
1.2.2.4. Aşırı İkinci Yaklaşım	10
1.2.3. Muhasebede Hukuk Sistemlerine Göre Sınıflandırma	11
1.2.3.1. Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Borsa Tabanlı Sistem	11
1.2.3.2. Kıta Avrupası Hukuk Sistemi ve Kredi Tabanlı Sistem	12
1.2.3.3. Anglo Sakson Hukuk Sistemi Borsa Tabanlı Muhasebe Sistemiyle Kıta Avrupası Hukuk Sistemi ve Kredi Tabanlı Sistemin Karşılaştırması	13
1.2.4. Muhasebede Defter Tutma Usulleri ve Finansal Tablolar	13
1.2.4.1. İtalyan Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar.....	14
1.2.4.2. Alman Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar.....	15
1.2.4.3. Fransız Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar	16
1.2.4.4. Amerikan Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar.....	16
1.3. Tarihsel Süreçte Türk Devletlerinde / Dünyasında Muhasebenin Gelişimi	17
1.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Muhasebe	18
1.3.1.1. Muhasebede Merdiven Yöntemi	18
1.3.1.1.1. Merdiven Yönetiminin Kullanım Alanı.....	21
1.3.1.1.2. Merdiven Yönteminde Kayıt Şekli	22
1.3.1.1.3. Merdiven Yönteminde Kullanılan Defterler.....	23
1.3.1.1.4. Merdiven Yöntemiyle Günümüz Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Kurallarının Kıyaslanması	24
1.3.1.2. Şirket-i Hayriye ve Muzaaf Yöntem (1850-1925)	28
1.3.2. Cumhuriyet Döneminde Muhasebe	30
1.3.2.1. 1923-1926 Döneminde Muhasebe	31
1.3.2.2. 1927 - 1971 Döneminde Muhasebe	32
1.3.2.3. 1972-1993 Döneminde Muhasebe	37

1.3.2.4.	1994 ve Sonrasında Muhasebede Tek Düzen Anlayışı.....	39
----------	---	----

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU İKTİSADİ TEŞEKKÜLLERİ

2.	KİT'LERLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE	41
2.1.	KİT'lerin Tanımı	41
2.2.	KİT'lerin Kuruluş Şekilleri	44
2.3.	Dünyada KİT'ler.....	44
2.3.1.	Avrupa KİT'ler ve Avrupa KİT Merkezi (CEEP)	45
2.3.1.1.	İngiltere'de KİT'ler	46
2.3.1.2.	Fransa'da KİT'ler	47
2.3.1.3.	Almanya'da KİT'ler	48
2.3.1.4.	Hollanda'da KİT'ler	48
2.3.1.5.	İspanya'da KİT'ler	48
2.3.1.6.	İtalya'da KİT'ler	49
2.3.2.	Japonya'da KİT'ler.....	49
2.3.3.	Gelişmekte olan Ülkelerde KİT'ler	49
2.3.4.	Çin'de KİT'ler	50
2.4.	Türkiye'de KİT'lerin Varoluş Nedenleri ve KİT'lerin Özellikleri	50
2.4.1.	KİT'lerin Varoluş Nedenleri	51
2.4.2.	KİT'lerin Özellikleri.....	54
2.5.	KİT'lerin Yapılarının İncelenmesi	55
2.5.1.	KİT'lerle İlgili Yapısal Düzenlemeler	55
2.5.2.	KİT'lerle İlgili Hukuki Düzenlemeler	56
2.5.3.	KİT'lerin Mali Yapıları.....	57
2.6.	Türkiye'de KİT'lerin Tarihsel Gelişimi	60
2.6.1.	Cumhuriyet Öncesi Dönem	60
2.6.2.	1923-1930 dönemi	62
2.6.3.	1931-1950 dönemi	64
2.6.4.	1951-1960 dönemi	66
2.6.5.	1961-1979 dönemi	67
2.6.6.	1980 ve sonrası	67
2.7.	Türkiye'de KİT'lerle İlgili Reform Çalışmaları	68
2.8.	Türkiye'de KİT'lerin Mevcut Durumu	69
2.9.	KİT'lerin Muhasebe Organizasyonu	75
2.9.1.	KİT'lerin Kullandıkları Hesap Planları	77
2.9.1.1.	KİT'lerin kullandıkları hesap planlarının tasnifi.....	79
2.9.1.2.	KİT'lerin kullandıkları hesap planlarının muhasebe esasları açısından incelenmesi.....	79
2.9.1.3.	KİT'lerin kullandıkları hesap planlarını etkileyen yurtdışı kaynaklar ve bağları.....	82
2.9.2.	KİT'lerin Kullandıkları Finansal Tablolar	82
2.9.3.	KİT'lerin Denetimi	85
2.9.3.1.	KİT'lerin Denetim Yapısı ve Gelişimi.....	85
2.9.3.2.	Türkiye'deki KİT Denetim Sistemi.....	87
2.9.4.	Türkiye'de Muhasebe Uygulamalarının Gelişmesinde KİT'lerin Rolü	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DÖNEMLER İTİBARIYLA VE ÖRNEKLERİYLE KİT'LERİN UYGULADIĞI
MUHASEBE SİSTEMLERİNE BAKIŞ

3. KİT'LERİN MUHASEBE SİSTEMİNİN TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE İNCELENMESİ.....	90
3.1. Metodoloji	91
3.1.1. Araştırmanın Yöntemi	98
3.1.2. Çalışmanın Kısıtları.....	98
3.2. İncelenecek KİT'ler ve Dönemler	99
3.2.1. İnceleme Yapılan KİT'ler.....	99
3.2.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları.....	100
3.2.1.2. Sümerbank.....	101
3.2.1.3. Etibank	104
3.2.2. İncelenecek Dönemler	105
3.2.2.1. 1923 – 1938 dönemi.....	105
3.2.2.2. 1939 – 1971 Dönemi.....	106
3.2.2.3. 1972 – 1993 Dönemi	107
3.2.2.4. 1994 ve sonrası.....	108
3.3. Araştırma Bulguları	109
3.3.1. KİT Bilançolarının İncelenmesi	109
3.3.2. KİT'lerin Kar Zarar Hesapları ve Gelir Tablolarının İncelenmesi.....	126
3.3.3. İstisnalar	142
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	146
SÖZLÜK	152
KAYNAKÇA.....	153
EKLER	161

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirket
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
CEEP	: Avrupa Kamu İşverenleri ve İşletmeleri Merkezi (European Centre Of Employers And Enterprises Providing Public Services)
çev.	: Çeviren
D.	: Dergi(si)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GDP	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Gross Domestic Product)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HGB	: Alman Ticaret Kanunu (Deutsche Handelsgesetzbuch)
INI	: İspanya Ulusal Endüstri Enstitüsü
IRI	: İtalyan İktisadi Devlet Teşekkülleri Holdingi
İDT	: İktisadi Devlet Teşekkülleri
İDT YDK	: İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu
İstanbul YMO:	İstanbul Yeminli Müşavirler Odası
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİK	: Kamu İktisadi Kuruluşları
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KVYK	: Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
RKW	: Alman İktisadilik Divanı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMUDESK	: Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDÇİ	: Türkiye Demir Çelik İşletmeleri
THP	: Tek Düzen Hesap Planı
THY	: Türk Hava Yolları

UVYK : Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

YDK : Yüksek Denetleme Kurulu

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

TABLO VE ŞEKİLLER

Tablolar Listesi

Tablo 1.1: İşletmelerin Finansman Yapısı ve Muhasebede Görülen Farklılıklar.....	13
Tablo 1.2: Merdiven Yöntemiyle Günümüz Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Kurallarının Kıyaslanması	24
Tablo 1.3: Merdiven Muhasebe Kayıt Usulü ile Günümüz Muhasebe Kuralları Arasında Bir Kıyaslama	27
Tablo 1.4: Tanzimat Sonrası Muhasebe ve Şirketleşmeyi Etkileyen Reformlar.....	30
Tablo 1.5: Türkiye Cumhuriyeti 1923 - 1926 Döneminde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi.....	32
Tablo 1.6: Türkiye Cumhuriyeti 1927 – 1971 Döneminde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi.....	33
Tablo 1.7: Türkiye Cumhuriyeti 1972 - 1993 Döneminde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi.....	38
Tablo 1.8: Türkiye Cumhuriyetinde 1994 ve Sonrası Dönemde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi.....	40
Tablo 2.1: Avrupa Birliği Ülkelerinde CEEP'e üye KİT sayıları	46
Tablo 2.2: 1995-2007 Yılları Arası KİT'lere yapılan transferlerin GSMH'ya oranı (%) ...	58
Tablo 2.3: KİT'lerin ve Özelleştirme Programındaki Kuruluşların Yarattığı Katma Değer (Cari Fiyatlarla)	59
Tablo 2.4: KİT- Bütçe İlişkisi (milyon TL).....	70
Tablo 2.5: KİT Personel Sayıları.....	71
Tablo 2.6: KİT İstihdam Giderleri (milyon TL).....	71
Tablo 2.7: KİT'lerin ve Özelleştirme Programındaki Kuruluşların Özet Gelir Tablosu	73
Tablo 2.8: İDT YDK'nun 1968 Yılında İDT'nin Kullanımı İçin Önerdiği Tekdüzen Hesap Planı	81
Tablo 3.1: Bilanço İlkelerine Göre İnceleme için Bilanço İlkelerinin Seçilme Durumu	93
Tablo 3.2: Seçilen Bilanço İlkelerine Göre Oluşturulan Kriter Tablosu.....	94
Tablo 3.3: Gelir Tablosu İlkelerine Göre İnceleme için Gelir Tablosu İlkelerinin Seçilme Durumu	95
Tablo 3.4: Seçilen Gelir Tablosu İlkelerine Göre Oluşturulan Kriter Tablosu	95
Tablo 3.5: Sümerbank 1933 -1942 Arası Mukayeseli Bilançoları	103
Tablo 3.6: Bilanço Dizilimlerine Göre KİT Bilançoları.....	112
Tablo 3.7: KİT Bilançolarının Dönemlere Göre Alman Bilanço Tipiyle Uyumlulukları .	118
Tablo 3.8: KİT Bilançolarının Seçilmiş Bilanço İlkelerine Göre İncelenmesi	120
Tablo 3.9: Dönemler İtibariyle KİT Bilançolarının Seçilmiş Bilanço İlkelerini Karşılama Durumları.....	123
Tablo 3.10: 1972'de Kullanılmaya Başlanan Tek Düzen Bilanço Örneğiyle 1994 Yılında Kullanılmaya Başlanan Bilanço Örneklerinin Ana Gruplar Bazında Karşılaştırılması.	125

Tablo 3.11: Kar Zarar Hesaplarının ve Gelir Tablolarının Dizilimlerine Göre KİT Kar Zarar Hesapları/Tabloları ve Gelir Tabloları	127
Tablo 3.12: KİT’lerde Kullanılan Hasılat Kar Zarar Hesaplarının/Tablolarının Şekil Yönünden İncelenmesi	134
Tablo 3.13: KİT’lerde 1994 Öncesinde Kullanılan Gelir Tablolarıyla 1994 ve Sonrasında Kullanılan Gelir Tablolarının TCDD 1993 ve 1994 Gelir Tabloları Üzerinden Karşılaştırılması.	136
Tablo 3.14: İşletme Hesabında Amerikan Biçimi (1917) ile KİT’lerde 1972 - 1993 Yılları Arasında Kullanılan Gelir Tablolarının TCDD 1993 Tablosu üzerinden Karşılaştırılması.	139
Tablo 3.15: KİT Hasılat Kar Zarar Hesapları ve Gelir Tablolarının Seçilmiş Gelir Tablosu İlkelerine Göre İncelenmesi.....	141
Tablo 3.16: Dönemler İtibariyle Seçilmiş KİT Kar Zarar Hesapları, Kar Zarar Tabloları ve Gelir Tablolarının Seçilmiş Gelir Tablosu İlkelerini Karşılama Durumları...	142

Şekiller Listesi

Şekil 1.1: Gelişmiş Batı Ülkelerinde Finansal Raporlama Ölçme Uygulamalarının Hipotetik Sınıflaması	5
Şekil 1.2: İtalyan Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası.....	14
Şekil 1.3 Alman Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası	15
Şekil 1.4: Fransız Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası	16
Şekil 1.5: Amerikan Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası.....	17
Şekil 2.1: 1897 Tarihli Alman Ticaret Kanunundan (HGB) Esinlenen Bilanço Hesap Sınıfları.....	83
Şekil 2.2: Türkiye’de KİT Denetim Sisteminde Yer Alan Yapılar	88
Şekil 3.1: THY 1964 – 1974 Yılları Arasında Kullanılan Bilanço Şekli	143

Grafikler Listesi

Grafik 2.1: KİT Sayıları (1988-2010).....	69
Grafik 2.2: KİT İstihdam Durumu (1998-2010).....	71
Grafik 2.3: KİT’lerin Yarattığı Katma Değer (GSMH’ye Oran)	74
Grafik 2.4: KİT Yatırımlarının Kamu Yatırımları ve Toplam Yatırımlara Oranı.....	75

GİRİŞ

Bu çalışmada, Türkiye muhasebe tarihi incelenerek, tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de kullanılan muhasebe sistemlerinin incelenmesi, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) muhasebe süreçlerinde yaşanan değişimlerin ve yaşanan bu değişimlerin Türkiye muhasebe tarihine katkılarının incelenmesi, Cumhuriyet döneminde Türkiye muhasebe sisteminde yaşanan değişimlerin KİT’ler özelinde belgeye dayalı olarak, belgeleriyle birlikte ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışma genel olarak üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde genel olarak muhasebe sistemleri, muhasebe sistemlerinin tarihsel gelişimi, sınıflandırılması, tarihsel süreç içerisinde Dünya’da ve Türk Devletlerinde muhasebenin gelişimi ele alınmıştır.

İkinci bölümde Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) konusu, nasıl ve niçin ortaya çıktıkları, Dünyada değişik ülkelerdeki KİT’lerin durumu, ortaya çıkış nedenleri, sınıflandırılmaları, tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de gelişimi, süreç içerisinde KİT’ler ile ilgili yaşanan reform çabaları, günümüzde mevcut durumları, KİT’lerin muhasebe ve denetim yapılarıyla ilgili konular incelenmeye çalışılmıştır.

İlk iki bölüm ağırlıklı olarak literatür üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde önceki çalışmanın özüne dönük olarak inceleme yapılacak KİT’ler hakkında kısaca bilgi verilmiş, niçin belirli KİT’in seçildiği üzerinde durularak daha çok arşiv araştırması niteliğinde birincil kaynaklara dayanan ilgili KİT’lerin Cumhuriyet dönemine ait finansal tabloları incelenmiştir. İlgili finansal tabloların içeriği ve dizilimi üzerinden sınıflandırma yapılmaya çalışılmış ve ilgili finansal tabloların hangi ülke ekolüne yakın oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca günümüz genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri yönünden bilançolar bilanço ilkelerine göre, hasılat kar zarar hesapları ve gelir tabloları ise gelir tablosu ilkeleri açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise elde edilen sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE SİSTEMLERİ

1. MUHASEBE SİSTEMLERİ

Muhasebe sistemleri başlığı altında öncelikle muhasebe sistemlerinin tarihsel gelişimine kısaca bakılarak, muhasebe sistemlerinin sınıflandırılması konusuna geçilecektir.

1.1. Muhasebe Sistemlerinin Tarihsel Gelişimi

Muhasebe kavramı hesap kelimesinden türemiştir. Kelime anlamı itibariyle değerlendirildiğinde hesap kavramı insanlık tarihi kadar eskiye dayandırılabilir. Ancak mali nitelikli işlemlerin kayıt altına alınması yönüyle bakıldığında ise yazının tarihiyle ilişkilendirilebilir. İnsanlar alacak ve vereceklerini, kazançlarını, harcamalarını yazıya dökme ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu çerçevede tarihte devletlerin gelir ve giderleriyle ilgili yazılı kayıtlar tuttukları bilinmektedir.

Muhasebenin dünya genelinde geçmişi, ilkel biçimde hesap tutma tekniğinin doğuşu, insanlığın değişime dayalı ticari faaliyetlerinin başladığı, mübadelenin başladığı çağlara kadar uzanır (Sevilengül 2001:12; Yıldırım ve Tek 2004:27). Muhasebenin gelişmesinde önemli rol oynayan kurumsal olaylar; özel mülkiyet kavramının, kredi kurumlarının gelişmesi ve sermaye birikimidir (Akdoğan ve Aydın 1987: 67).

Muhasebenin tarihçesi Eski Roma, Yunan, eski Mısır ve hatta Sümer ve Asurlulara kadar gider (Erkural 1982: 3). Yapılan araştırmalarda, Babil İmparatorluğu'nda kil tabletler, Mısır'da papirüs üzerinde hesaplaşma metinleri, hesap icmalleri yapıldığı anlaşılmıştır. Eski Yunan medeniyetinde tapınaklara ve bankalara ait hesapların tutulduğu saptanmıştır (Sevilengül 2001:12). Hesaplama teknikleri ve muhasebenin gelişimi ekonomik ve ticari yaşama paralel bir görünüm sergilemiştir (Yıldırım ve Tek 2004:27). Muhasebenin tarihsel gelişimi içerisinde en önemli katkılardan birisini Luca Pacioli

sağlamıştır. Pacioli kitabını yazdığı dönemde muhasebede çift taraflı muhasebe yöntemi en az 150 yıldır kullanılmaktaydı (Meigs vd. 1996: 55).

Muhasebe konusunda esaslı gelişmeler 20. yüzyıla rastlar. Muhasebe literatürü, batı ülkelerinde çift yanlı kayıt yönteminin gelişme çizgisi doğrultusunda ortaya çıkmıştır. 19. Yüzyılda muhasebe sanat olma, bir teknik olma yapısından bilim olma yoluna girdiğinde, İtalya, Fransa ve daha sonra Almanya'da ortaya çıkan muhasebe okulları, çift yanlı kayıt yöntemini 20. yüzyılın karışık düzenine hazırlamak ile uğraşmışlardır (Güvemli ve Aslan 2009:32). Çift yanlı kayıt düzeni bir buluştan çok Ortadoğu'da başlayan ve Güney Avrupa'da gelişmesini sürdüren muhasebe uygulamalarının bir ürünü bir sonucudur (Güvemli 1995: 67)

Hesap grupları ve hesap planları üzerindeki çalışmalar özellikle 20. Yüzyılda inkişaf etmiştir. 1910-1930 yılları arasında geçen 20 yıllık sürede Schar, Leon Batardon, Sazenhofen, Schilling ve bilhassa Scmalenbach gibi yazarlar bütçü gayret göstermişler ve hesapların gruplanmasında sayılardan yararlanmak gerektiği ortaya atmışlardır (Dikel 1965:20). 1919 yılında Alman Profesör Schmalenbach, hesapları yeni bir tasnife tabii tutmuştur (Küçüksavaş 2005:14).

19. yüzyılda meydana gelen önemli bir çok ekonomik olaylar muhasebenin büyük gelişme göstermesine etki ederek, kayıt tutma sisteminin bir muhasebe sistemine dönüşmesini sağlamıştır (Akdoğan ve Aydın 1987: 70). 1800'den 1930'a kadar olan dönemde muhasebe teorisini etkileyen temel faktörler olarak Akdoğan ve Aydın (1987: 71-77); teknolojik değişikliklerin, demiryollarındaki büyümenin, vergi hukukunun, şirketleşmenin ve devlet kuruluşlarının etkilediğini belirtmişlerdir.

Muhasebenin gelişmesine yaşanan ekonomik krizlerin de katkısı büyük olmuştur. Örneğin 1929'da ekonomide başlayan büyük buhran, diğer etkilerinin yanında muhasebe ilkelerinin ve rapor zorunluluklarının yasalarla konulmasına da neden olmuştur (Akdoğan ve Aydın 1987: 70).

Tek yanlı muhasebe sisteminden çift taraflı muhasebe sistemine geçişin gerekçesi olarak Güvemli (2006: 46-47) üç yüz-dört yüz yıl boyunca devam eden tek yanlı kayıt yöntemi ve çift yanlı kayıt yönteminin birlikte kullanılması dönemini kapayan ve çift yanlı kayıt yönteminin egemenliğini, yaygınlaşmasını sağlayan etken, iktisadi gelişmelerin yarattığı ihtiyaçları tek yanlı kayıt yönteminin karşılayamaması olarak açıklamıştır.

1.2. Muhasebe Sistemlerinin Sınıflandırılması

Çalışmada muhasebe sistemleri; kayıt tekniğine göre ve işlem muhasebesi ve işletme muhasebesi ayırımına tabi tutularak, ülkelerin hukuksal sınıflandırılmalarına göre ve defter tutma tekniklerine göre sınıflandırılarak dört başlık altında incelenecektir.

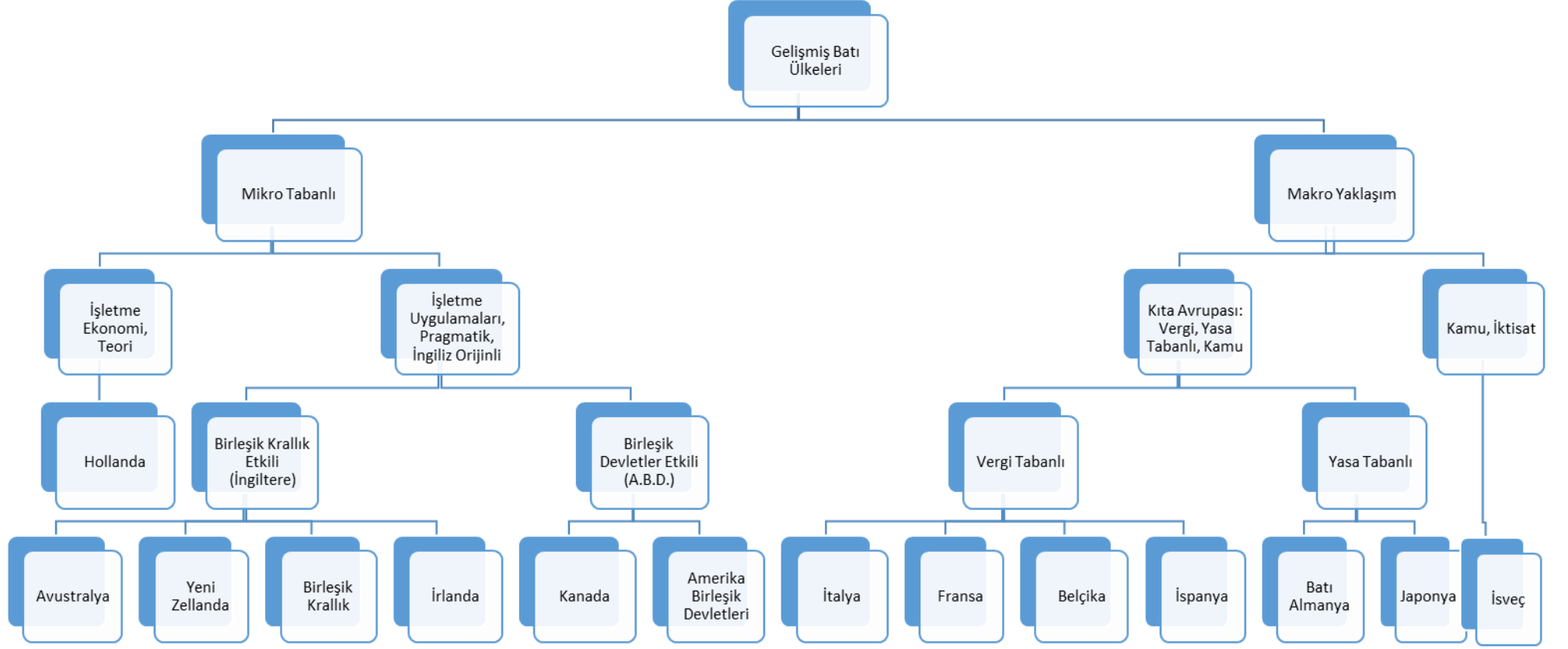
Ayrıca Nobes'un (1983:7) 1983 yılında yayınlamış olduğu makalesinde finansal raporlama, ölçme, sınıflandırma uygulamalarının hipotetik sınıflamasında gelişmiş batı ülkelerini mikro ve makro tabanlı olarak iki gruba ayırmış (Şekil 1.1), mikro tabanlı ülkeleri de kendi içerisinde işletme, ekonomi, teori odaklı (Hollanda), işletme uygulamaları, pragmatik, İngiliz Orijinli olarak iki alt gruba ayırmıştır. İşletme uygulamaları odaklı pragmatik yaklaşımı da kendi içerisinde tekrar iki alt gruba Birleşik Krallık etkili (İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, İrlanda) ve Birleşik Devletler etkili (Kanada, A.B.D.) ayırmıştır. Diğer taraftan Makro Tabanlı ülkeleri vergi, yasa tabanlı, kamu etkisinde olan Kıta Avrupası ve İktisat odaklı kamu etkili (İsveç) olarak iki alt gruba ayırmıştır. Vergi, yasa tabanlı, kamu etkisinde olan Kıta Avrupası alt grubunu da tekrar Vergi Tabanlı (İtalya, Fransa, Belçika, İspanya) ve Yasa Tabanlı (Batı Almanya ve Japonya) olarak iki alt gruba ayırmıştır.

1960'larda Anglo-Sakson muhasebe uygulamalarında, muhasebe ilkeleri dokunulmaz olmayacak biçimde görülme eğilimindedirler. Muhasebe hesap planını standart hale getirme düşüncesi Fransız-Alman düşünce akımından çıkmış gibidir (Canto 1995:86).

Muhasebeyle ilgili standart hale getirme sürecinde Davey ve Müller (1982 Akt. Canto 1995:87); Fransa ve Almanya'da politik yönün ağır bastığını, İngiltere'de meslek örgütlerinin ilkeleri koyduğu pragmatik ve canlı yaklaşımın, Amerika'da ise karma yaklaşımın ön planda olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 1.1: Gelişmiş Batı Ülkelerinde Finansal Raporlama Ölçme Uygulamalarının Hipotetik Sınıflaması

Kaynak: Nobes 1983:7.

1.2.1. Muhasebede Kayıt Tekniğine Göre Sınıflandırma

Muhasebe sistemleri kayıt yöntemine göre; tek yanlı kayıt yöntemi, çift yanlı kayıt yöntemi ve merdiven kayıt yöntemi olarak üç başlık altında incelenecektir.

1.2.1.1. Muhasebede Tek Yanlı Kayıt Yöntemi

İşletmedeki olayların neden olduğu ekonomik değer hareketlerinin tek taraflı izlendiği yöntemdir. Kıymet hareketlerinin öteki tarafı ile ilgilenmezler. Türkiye mevzuatında Vergi Usul Kanununun 178 nci maddesinde belirli nitelikleri taşıyan ikinci sınıf tacirlerin tutmakla yükümlü oldukları işletme defteri tek yanlı muhasebe kayıt yöntemine iyi bir örnektir (Çaldağ ve Ayanoglu 2004:50).

Tek taraflı kayıtlamada, alacak ve borçlar takip edilirken, bunlara ait tahsilat ve ödemeler ayrıca başka hesaplara kaydedilmez. Gelir ve giderler takip edilirken gelirin tahsilinde ve giderin ödenmesindeki nakit giriş ve çıkışları da ayrıca diğer hesaplarda izlenmez (Örten, Kurt ve Torun 2011:34).

1.2.1.2. Muhasebede Çift Taraflı Kayıt Yöntemi

Muhasebede çift yanlı kayıt yöntemi (muzaaf yöntem), ekonomik değer hareketlerinin neden olduğu ilişkinin, hesaplar arasında karşılıklı olarak kaydedilmesi temeline dayanan bir mali işlem kaydetme yöntemidir (Çaldağ ve Ayanoglu 2004:49). Muzaaf muhasebe kayıt yönteminin gerekli koşulu, her işlemin iki kez kayıt edilmesidir (Koçyalkın 1994:9). İşletmecilik dünyasında muhasebe uygulamalarında çift taraflı kayıt yönteminin temelini her işlem gerçekleştiğinde hem veren taraf hem de alan taraf için iki taraflı kayıt yapılır (Harrison ve Horngren 2005:53). Her muhasebe işlemi en az iki hesabı etkiler. Bir muhasebe işleminde sadece veren yönünden veya sadece alan yönünden yapılan kayıt eksiktir (Horngren ve Harrison 2007:64). Yaklaşık olarak 500 yılı aşkın bir süredir uygulanagelen çifte kayıt yönteminde bütün hesap kalemleri ve bütün hesaplar birbirine bağlı olup birbirini tamamlamaktadır (Ete 1946b:37).

Çift taraflı kayıt yöntemi hataların bulunmasını kolaylaştıran bir kontrol mekanizması sağlar ve Türkiye mevzuatında bilanço esasına göre kayıt yöntemi olarak adlandırılır (Gücenme 2002:40).

1.2.1.3. Muhasebede Merdiven Kayıt Yöntemi

Merdiven yöntemi 8 nci yüzyılda Abbasi Devleti'nde doğmuş, 13. yüzyılın ortalarında İlhanlılara geçmiş, çok açık olmamakla beraber Selçuklar tarafından kullanılmış, ama daha belirgin olarak bilindiği üzere 14. yüzyılda İlhanlılardan alınan yöntem 19. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlılar tarafından kullanılmıştır (Elitaş vd. 2008: 1).

Kayıt biçimi, yukardan aşağıya doğru, ana tutar ve bu tutarı oluşturan ayrıntıları kapsadığı için Merdiven Yöntemi denilen bu muhasebe kayıt yöntemi, dünyada bilinen en uzun ömürlü kayıt tekniklerinden birisidir (Elitaş vd. 2008: 1).

Yöntem iç ve dış denetime, muhafazakarlığa, gizliliğe ve özellikle raporlamaya her zaman önem veren bir çizgide kalmıştır (Elitaş vd. 2008: 2).

1.2.2. İşlem Muhasebesi İşletme Muhasebesi Ayrımları

Muhasebede sıklıkla kullanılan bir diğer ayırım ise işlem muhasebesi ve işletme muhasebesi ayrımıdır.

Yazıcı (1970:10) işlem muhasebesini aşağıdaki şekilde tanımlamıştır;

"İşlem muhasebesi kurumun varlık, borç ve sermaye durumunu ve dış dünyası ile olan hesapsal ilişkilerini belgeler üzerinde tespit edip hesap adı verilen çiftyanlı çizelgeler üzerine işleyerek izleyen ve her türlü kurallara ve yasalara uygun hesaplaşmayı sağlayan işlemlerin tümüdür. İşlem muhasebesi, varlık ve sermaye değişikliklerini tespit eder ve bir hesap dönemi içindeki başarıyı yani kazanç ve zararı hesaplar."

Yazıcı (1970:55) işletme muhasebesini ise aşağıdaki şekilde tanımlamıştır;

"İşletme muhasebesi, işletmenin ürettiği mamullerin maloluşuna ve kısa dönemlerde işletme sonuçlarını belirten, işletmeleri ve maloluş dönemlerini birbiriyle karşılaştırıp ölçümleyen, bunlara dayanarak gelecekle ilgili planlar yapan hesaplamalar ve hesaplaşmalar kümesidir"

İşlem muhasebesinin görevi, işletmenin dış çevresi ile ilgili işlemleri sistematik bir biçimde işlemek, amaca uygun olarak düzenlemek ve kurumun dönem sonucunu çıkarmak iken işletme muhasebesinin görevi, işletmenin iç çevresinde olagelen değer hareketlerini hesaplar aracılığıyla izlemek, kısa dönemlerde sonuçlar çıkarmaktır (Yazıcı 1970:101).

İşletme muhasebesinin görevini yapabilmesi için işlem muhasebesinin verilerinden yararlanmak zorundadır. Masraf türleri gibi birçok veriyi işlem muhasebesinden aldığı gibi, işlem muhasebesi de kimi verileri işletme muhasebesinden alır (Yazıcı 1970:101).

Dolayısıyla yukarıda anılan iki muhasebenin birbiri ile yakın ilişkisi ve bağıntısı vardır ve birbiri ile işbirliği yapmak zorundadır. İşte burada birbirine karşı görünen iki aşırı uç görüş bulunmaktadır (Yazıcı 1970:101). İşletme muhasebesiyle işlem muhasebesinin sınırlarından dört ayrı alt muhasebe sistemi çıkmaktadır. Bunlar;

- Aşırı Birci Muhasebe Sistemi
- Ölçülü Birci Muhasebe Sistemi
- Ölçülü İkinci Muhasebe Sistemi
- Aşırı İkinci Muhasebe Sistemi

1.2.2.1. Aşırı Birci Muhasebe Sistemi

Aşırı bircilik görüşünü benimseyenler, işletmenin dış çevresinde meydana gelen değer hareketleri ile işletmenin iç alanında meydana gelen değer hareketlerini ve bunlarla ilgili işlem ve hesaplaşmaları bir bütün olarak görürler (Yazıcı 1965:21).

Aşırı birci muhasebe sistemi,

"bir ülkenin hesap çerçevesinde, dolayısıyla kurum ve işletmelerin hesap planlarında, işlem muhasebesinin varlık, sermaye, masraf ve hasılat hesapları ile işletme muhasebesinin maloluş türleri, maloluş yerleri ve maloluş yüklemeleri hesaplarına aynı ölçüde yer veren, böylece bu iki muhasebe arasında uyum ve bağlantı sağlayan, bu iki muhasebeyi bir çatı altında toplayan tümlüktür." (Yazıcı 2001:191).

Aşırı birci muhasebe sisteminde işlem muhasebesi ile işletme muhasebesi arasındaki görev ve özellik ayrımına bakılmaksızın, bunları bir birlik içinde algılayan sistemdir. Bu muhasebe sisteminde hem işletmenin dış çevresiyle ilgili değer hareketleri hem de işletme içerisinde oluşan değer değişimleri izlenir (Yazıcı 1990: 101). Genellikle sanayi işletmelerini esas alır ve işlem muhasebesi ile ilgili hesaplara daha az, işletme muhasebesi ile ilgili hesaplara daha çok hesap sınıfı ayrılmıştır (Yazıcı 1990:175).

Aşırı birci muhasebe sistemine en iyi örnek E.Schmalenbach'ın Hesap Çerçevesi (1927) ve buna dayanılarak geliştirilen Alman Zorunlu Hesap Çerçevesi (1937)'dir (Yazıcı

1990:169). Alman Zorunlu Hesap Planının gelişimine Schmalenbach'ın 1927 yılında meydana getirdiği prensipler önemli bir yön vermiştir ve ademi merkezîyetçi bir yapıya sahiptir (Yücesoy 1963:30).

1.2.2.2. Ölçülü Birci Yaklaşım

Ölçülü bircilik görüşünü benimseyenler de işletmenin dış çevresinde meydana gelen değer hareketleri ile işletmenin iç alanında meydana gelen değer hareketlerini ve bunların izlenmelerini bir bütün olarak görmekle birlikte ölçülü bircilik hesap sistemi, maliyet yerleri hesaplarını kapsamaz. (Yazıcı 1965:22).

Yazıcı (1990:182) ölçülü birci muhasebe sistemini;

“Ölçülü birci muhasebe sistemi, bir ülkenin hesap çerçevesinde, dolayısıyla kurum ve işletmelerin hesap planlarında, işlem muhasebesinin varlık, sermaye, masraf ve hasılat hesapları ile işletme muhasebesinin maloluş türleri, üretim işleri ve maloluş yüklemeleri hesaplarına aynı ölçüde yer veren, böylece bu iki muhasebe arasında uyum ve bağlantı sağlayan, bu iki muhasebeyi, belirli ölçüde bir çatı altında toplayan sistemdir”

şeklinde tanımlamıştır.

Ölçülü birci muhasebe sisteminde, maloluş yerleri hesapları, çift yanlı işleme yönteminin dışında bırakıldığı için, birim maloluş fiyatlarının bulunmasında, işletmenin denetlenmesinde ve yönetiminde gerekli esneklik sağlanır (Yazıcı 1970:122). Bu sistemin aşırı birci muhasebe sisteminden belirgin farkı, bu sisteme dayalı hesap çerçevelerine uygun hesap planlarında, kurum ve işletmenin maliyet merkezlerine ayrı ayrı hesap ayrılmaz; maliyet merkezleri hesapları yerine üretim işleri toplayıcı hesabı yer alır (Yazıcı 1990:182).

Ölçülü birci hesap çerçevesine en iyi örnek, 1936 Alman İktisadilik Divanının RKW'nin Hesap Çerçevesidir (Yazıcı 1990:183).

1.2.2.3. Ölçülü İkici Yaklaşım

İkicilik yaklaşımında işlem muhasebesi ile işletme muhasebesinin özellik ve görevleri itibarıyla birbirinden kesin olarak farklı kabul edilir. İkici hesap sistemine uygun olarak yapılan hesap çerçeveleri ve bu hesap çerçevelerine bağlı olarak geliştirilen hesap planlarının sadece işlem muhasebesi ile ilgili hesapları kapsadığını ve yevmiye defterinde

sadece bu hesapların takip edildiğini savunur. Maliyet hesapları ise kısa süreli sonuç hesabı olarak işlem muhasebesinden ayrı fakat eşgüdümlü olarak yürütülür (Yazıcı 1965:22-23).

Ölçülü ikinci yaklaşımda işlem muhasebesi ile işletme muhasebesinin kesin olarak ayrı kabul edilmesiyle birlikte işletme muhasebesine de hesap planında yer verilerek aralarında bağlantı sağlanır.

Yazıcı (1990:188) ölçülü ikinci muhasebe sistemini;

“Ölçülü ikinci muhasebe sistemi, bir ülkenin hesap çerçevesinde, dolayısıyla kurum ve işletmelerin hesap planlarında, işlem muhasebesinin varlık, sermaye, masraf ve hasılat hesaplarına büyük ölçüde, işletme muhasebesi ile ilgili hesaplara da çok az ölçüde yer veren, işletme muhasebesi ile uyum ve bağıntıyı üretik stok tutarlarına da dayanarak genel işletme sonuçları hesabıyla; işlem muhasebesi ile uyum ve bağıntıyı stok ve masraf hesaplarına dayanarak, yansıtma hesapları ile sağlayan, bu iki muhasebeyi, uyumlu ve bağıntılı olarak, bir arada yada ayrı ayrı yürüten muhasebe sistemidir.”

Ölçülü ikinci hesap çerçeveleri, işletmenin iç alanındaki değer hareketlerinden çok, bilançoya göre bölümlenme ilkesine uygun olarak düzenlenmişlerdir. Bu nedenle de, işlem muhasebesi ile ilgili hesaplara yani bilanço, masraf ve hasılat hesaplarına çok yer verilmiştir (Yazıcı 1970:123).

Ölçülü ikinci hesap çerçevesine en iyi örnek, 1947 Fransız Genel Muhasebe Planı'dır (Yazıcı 1990:189). Bu hesap çerçevesinde, işletme muhasebesi için hesaplar ayrılır. Bu hesaplar işlem muhasebesi ile çeşitli şekilde (Örneğin Fransız hesap çerçevesinde 9 nolu hesap sınıfı işletme muhasebesine ayrılmıştır) bağlantı sağlar (Yazıcı 1965: 23).

1.2.2.4. Aşırı İkinci Yaklaşım

Aşırı ikinci muhasebe sisteminde işlem muhasebesi ve işletme muhasebesi arasında kesin, net bir ayrılık vardır.

Yazıcı (1990:200) aşırı ikinci muhasebe sistemini;

“Aşırı ikinci muhasebe sistemi, bir ülkenin hesap çerçevesinde, dolayısıyla kurum ve işletmelerin hesap planlarında yalnız işlem muhasebesinin varlık, sermaye, masraf ve hasılat hesaplarına yer veren, işlem muhasebesi ile işletme muhasebesi arasında, masraf hesapları ve yarı, ara, yan ve mamul stok değişim hesaplarıyla

uyum ve bağlantı sağlayan, özellik ve görevlerinden ötürü, bu iki muhasebeyi ayrı ayrı tutan sistemdir.”

Bu sistemde işlem muhasebesi hesap çerçevesinde belirtilen hesaplarda yürütülür (Yazıcı 1965:23). Bu muhasebe sistemine göre düzenlenen hesap çerçevesinde, işletme muhasebesi ile ilgili hesaplara hiç yer verilmez. İşlem muhasebesi ile işletme muhasebesi arasında kesin bir ayrılık vardır (Yazıcı 1970:135).

Aşırı ikici hesap çerçevesine en iyi örnek 1947 Avusturya Birlik Hesap Çerçevesidir (Yazıcı 1990:201). Avusturya hesap çerçevesinde, bilançoya göre bölümlenme esas olup bu aşırı ikicilik hesap sisteminde maliyet yerleri hesaplarına, maliyet taşıyıcı hesaplarına, maliyet dışı giderlere ve faaliyet konusu dışında kalan gelirlere ayrıca yer verilmediği gibi masraf dağıtım tablosu ile bağıntıyı sağlayacak bağlantı hesabı da yoktur (Yazıcı 1965: 23).

1.2.3. Muhasebede Hukuk Sistemlerine Göre Sınıflandırma

Muhasebe literatüründe, batı dünyasında muhasebe ve hukuk etkileşimi açısından Kıta Avrupa muhasebe sistemi ve Aglo-Sakson muhasebe sistemi ayrımına gidilmiştir (Elitaş vd. 2011:8; Kotar ve Gücenme 1995:199).

1.2.3.1. Anglo Sakson Hukuk Sistemi ve Borsa Tabanlı Sistem

İngiltere’de doğmuş olan ve İngiliz sömürgelerince benimsenen Anglo-Sakson Hukuk Sisteminin en önemli özelliği hukukun kaynağının yazılı hukuk kurallarından ziyade mahkeme kararlarından oluşmasıdır. Bu hukuk sisteminde içtihat ve uygulamalar önem kazanmaktadır (Elitaş vd. 2011:7). Anglo-Sakson modeli kamunun aydınlatılması ve borsadaki sermayedarlar için mali bilgilerin sunulmasına yöneliktir (Kotar ve Gücenme 1995:199).

Anglo-Sakson hukuk sisteminin benimsendiği ülkelerde, muhasebeye ilişkin düzenlemeler ile uygulamalar yasa yapıcılar veya yasalar yerine anglo sakson hukukun kaynağında olduğu gibi muhasebe meslek örgütlerince belirlenmektedir ve kullanıcılara daha çok muhasebe bilgisi sunulmaktadır (Schoereder 2005:72; Kang 2003:23 Akt. Elitaş vd. 2011:8). Daha çok sermaye piyasasının etkin olduğu ülkelerde yaygındır (Varıcı ve Özdemir 2013:22). Anglo Sakson yaklaşımında mali tabloların hazırlanmasında yalnızca muhasebe ilke ve kurallarını dikkate alınmaktadır (Dinç 2007:22). Şekilsel muhasebe

kurallarından ziyade temel yükümlülükler ve muhasebenin sosyal sorumluluğu önem taşımaktadır (Kotar ve Gücenme 1995:199).

Anglo Sakson yaklaşımının en belirgin örneklerinden olan ABD muhasebe sisteminde “Genel kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri” ni belirleme çalışmaları 1930’larda başlamıştır (Göktan 1995:123). ABD muhasebe sistemi Kıta Avrupası yaklaşımına göre daha esnek olmasına rağmen meslek örgütlerinin de önemli katkılarıyla, muhasebede temel ilkelerin ortaya konulması yönünde önemli çalışmalar yapılmıştır.

1.2.3.2. Kıta Avrupası Hukuk Sistemi ve Kredi Tabanlı Sistem

Kıta Avrupa sistemi gibi muhasebe kurallarında ve uygulamalarında devletin baskın bir role sahip olduğu hukuki sistemlerde, muhasebe mesleğinin etkisinin zayıf olduğu görülmektedir. Ayrıca Anglo-Sakson hukuk sisteminin benimsendiği ülkelerin muhasebe sistemlerine göre daha az finansal bilgi raporlanarak sunulmaktadır (Elitaş vd. 2011:7-8). Bu model, genellikle profesyonel muhasebe mesleğinden az yararlanan, hükümetlerin etkin olduğu, doğruluk ve açıklık gibi gereklilikler üzerinde az duran bir yapıdır. Bu modelde muhasebe yöntemleri, yoğun bir şekilde vergi kuralları ile ilişkilidir. Sermaye piyasası bu modelin oluşmasında etkin değildir (Varıcı ve Özdemir 2013:22). Kıta Avrupası yaklaşımı mali tabloların hazırlanmasında vergi kurallarını temel almaktadır (Dinç 2007:22).

Kıta Avrupa hukuk sistemi üzerine yapılan çalışmalarda bu sistemi benimsemiş olan ülkeler üç farklı orijin altında kümelendirilmektedir. Bunlar Fransız, Alman ve İskandinav orijinlerdir. Bu kümelemeye göre Türkiye, Fransız orijininin gelen bir Kıta Avrupa Hukuk sistemi ülkesi olarak kabul edilmektedir (Choi ve Meek 2005:51 Akt. Elitaş vd. 2011:8).

Bu ülkelerde iş dünyasının sermayenin büyük kısmını sağlayan bankalarla çok yakın bağları vardır. Muhasebe uygulamaları temel olarak yasalara dayanmakta olup, uygulama büyük ölçüde muhafazakardır (Sanlı 2002:2). Kıta Avrupa hukuk sistemi muhasebeyi Ticaret Kanunları sayesinde şekillendirmektedir (Elitaş vd. 2011:8).

Kıta Avrupa sisteminde defter tutmanın Anglo-Sakson muhasebe sistemine göre daha karışık, hantal ve değişime açık olmadığı vurgulanmıştır (Elitaş vd. 2010:138).

1.2.3.3. Anglo Sakson Hukuk Sistemi Borsa Tabanlı Muhasebe Sistemiyle Kıta Avrupası Hukuk Sistemi ve Kredi Tabanlı Sistemin Karşılaştırması

İşletmelerde finansman yapılarıyla muhasebede görülen farklılar en iyi Nobes ve Parker (2002:24 Akt. Elitaş vd. 2011:10) ve Alexander ve Nobes (2004:91 Akt. Elitaş vd. 2011:10) çalışmalarında aşağıda verilen tabloda (Tablo 1.1.) ortaya konulmuştur.

Türkiye’de finansal sistem kredi tabanlı bir sistemdir. Türkiye’de bankalar finansal piyasaların içerisindeki en önemli iki piyasa olan para ve sermaye piyasalarında önemli bir yere sahiptirler (Elitaş vd. 2011:10).

Tablo 1.1: İşletmelerin Finansman Yapısı ve Muhasebede Görülen Farklılıklar

Anglo-Sakson Hukuk Sistemi ve Borsa Tabanlı Sistem Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD	Kıta Avrupası Hukuk Sistemi ve Kredi Tabanlı Sistem Fransa, Almanya ve İtalya
Güçlü sermaye piyasaları (borsalar)	Zayıf sermaye piyasaları
İşletme dışından çok sayıda hissedar vardır	Hissedar sayısı azdır ve işletme içindedir
Bağımsız denetim önemlidir	Bağımsız denetim önemli değildir
Muhasebe bilgilerinin geniş kitlelere ifşa edilmesi (disclosure) önemlidir.	Muhasebe bilgilerinin geniş kitlelere ifşa edilmesi (disclosure) önemli değildir
Muhasebe kurallarının oluşumunda vergileme etkili değildir	Muhasebe kurallarının oluşumunda vergileme Etkilidir
Muhasebe uygulamalarında muhafazakârlık hâkim değildir	Muhasebe uygulamalarında muhafazakârlık Hâkimdir
Finansal raporlamada doğru ve gerçek gösterimin önemi çok fazladır	Finansal raporlamada doğru ve gerçek gösterimin önemi göreceli olarak daha azdır

Kaynak: Nobes ve Parker (2002:24; Alexander ve Nobes (2004:91) Akt. Elitaş vd. 2011:10

1.2.4. Muhasebede Defter Tutma Usulleri ve Finansal Tablolar

Hiçşamaz (1970:136)’a göre muhasebe tekniğinin biçimsel yapısı ile ilgili olan defter tutma sistemleri; aslında muzaaf muhasebenin nazari kuruluşunu meydana getiren esasların uygulanmasına imkan veren materyalin tespitine yöneliktir.

Günümüzde bilançolarda kullanılan aktif pasif kavramına benzer ayrımı Domenico Manzoni 1564 yılında hesapları ölü ve canlı hesaplar olarak gruplara ayırarak kullanmıştır (Dikel 1965: 20).

Finansal tablo denildiğinde en çok akla gelen finansal tablo bilanço, 1972 öncesinde kar zarar hesabı ve sonrasında ise gelir tablosu akla gelir. Günümüzde finansal tablolar bilanço ve gelir tablosu dışında da şekillenmiş ve zenginleşmiştir.

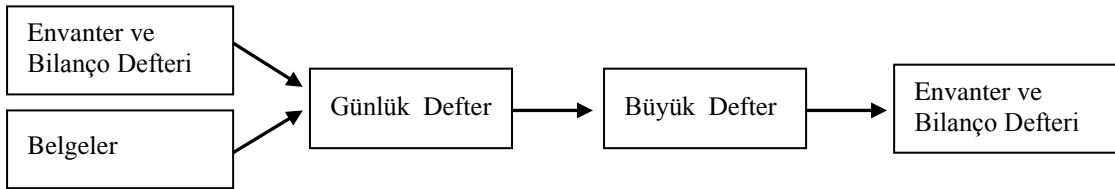
Bilanço Latince kökenli bilanx sözünden türemiştir. Kökeni Latince olan bilanx ayrıştırıldığında bi çift (yanlı), lanx ise terazi, kefe, denge sözlerinden türemiş, çift kefeli, çift taraflı anlamına gelmektedir (Yazıcı 1976:1). Aslında uluslararası literatüre de bakıldığında bilanço için farklı dillerde birbirine benzer terimler kullanıldığı görülebilir. Örneğin Almanca'da bilanz, Fransızca'da bilan, İspanyolca'da balance, Portekizce'de balanco, İngilizce'de balance sheet olarak kullanılmaktadır (Yazıcı 1976:1).

Muhasebede defter tutma usulleri olarak İtalyan Usulü, Alman usulü, Fransız usulü ve Amerikan usulü defter tutma yöntemlerinden aşağıda bahsedilecektir.

1.2.4.1. İtalyan Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar

Muhasebede İtalyan sisteminde iki ayrı yevmiye defteri tutulmaktadır. Bunlardan birincisi normal yevmiye defteri, diğeri ise kasa yevmiyesi defteridir. Günlük kasa defterine nakit ile ilgili, normal yevmiye defterine ise diğeri işlemler kaydedilir (Küçükşavaş 1994:384).

Şekil 1.2: İtalyan Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası

(Yazıcı ve Durmuş 1973:148)

Yazıcı ve Durmuş (1973:147) ise Şekil 1.2.'de gösterimi yapılan İtalyan usulü defter tutulmasını;

"İtalyan usulü defter tutmada, varlık, borç ve sermaye tutarları, envanter ve bilanço defterinden yada açılış envanter listelerinden ve açılış bilançosundan, işletme olayları ise belgelerden tarih sırasına göre günlük (yevmiye) deftere işlenir. Bu defterden aynı tür tutarlar büyük defterdeki aynı hesaplara ve gereksinmeye göre bölümlenmiş yardımcı defterdeki aynı hesaplara işlenir. Her hesap dönemi sonunda, büyük defterdeki ve yardımcı defterlerdeki hesapların kalanları yeniden envanter ve bilanço defterine işlenir. Bu kapanış envanteri ve kapanış bilançosudur.

Kapanan hesap döneminin envanter ve bilançosu, izleyen hesap döneminin açılış envanteri ve açılış bilançosunu oluşturur." (Yazıcı ve Durmuş 1973: 147). şeklinde açıklamışlardır.

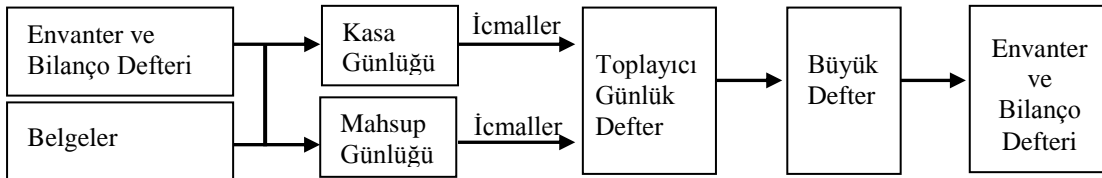
1.2.4.2. Alman Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar

Şekil 1.3'te gösterimi yapılan Alman usulü defter tutma konusunda Yazıcı ve Durmuş (1973:148) görüşlerini;

Alman usulü defter tutmada, dönem başındaki varlık ve sermaye tutarları, envanter ve bilanço defterinden ve işolgu tutarları, belgelerden tarihe sırasına göre, nakitle ilgili olanlar Kasa Günlük Defterine, nakitle ilgisi olmayanlar Mahsup Günlük Defterine işlenir. Bu iki defterdeki işlemler, belirli zamanlarda, genellikle ay sonlarında, icmallerle Toplayıcı Günlük Deftere aktarılır. Bu defter, günlük defterle büyük defter arasında yer alır. Bunun görevi aynı türden tutarları bir araya getirmektir. Bu Toplayıcı Günlük Defterden işlemler bir satır yada toplam halinde büyük deftere aktarılır. Buradan, dönem sonlarında tutarlar ve bakiyeler sonuç olarak tespit edilir ve yeniden envanter ve bilanço defterine işlenir. Böylelikle hesapların dolaşımı yenilenmiş olur (Yazıcı ve Durmuş 1973:148).

şeklinde ifade etmişlerdir.

Şekil 1.3 Alman Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası

(Yazıcı ve Durmuş 1973:149)

Alman defter sisteminde kasa ilgili olan ve kasa ile ilgili olmayan işlemler olarak iki ayrı (kasa günlüğü, mahsup günlüğü) yevmiye defterine işlenir. Bu iki yevmiye defterine geçirilen işlemler önce genel günlük deftere buradan da sonra büyük deftere aktarılır (Aktuğlu 1993:111).

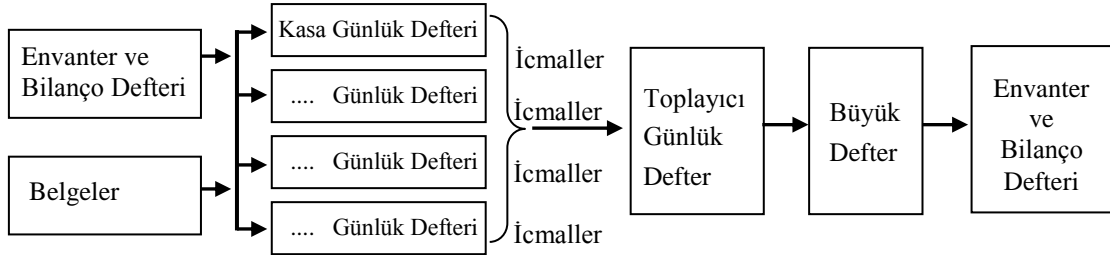
İşlemleri pek fazla olmayan işletmelere daha uygundur ve yevmiye kayıtlarının iki kişi arasında bölünmesini sağlar (Aktuğlu 1993:111).

1.2.4.3. Fransız Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar

Yevmiyelerden işler icmaller yapıldıktan sonra umum yevmiyeye ve buradan defteri kebire geçirilirse bu defter sistemine Fransız sistemi denilir (Yücesoy 1964:117). Yazıcı ve Durmuş (1973) şekil 1.4’de gösterimi yapılan Fransız usulünü;

Fransız usulü defter tutmada, dönem başındaki varlık ve sermaye tutarları, envanter ve bilanço defterinden ve iş emirlerinden tarih sırasına göre çeşitli özel günlük defterlere işlenir. Bunlar; Kasa, Bankalar, Alacak Senetleri, Borç Senetleri, Alışlar, Satışlar ve Çeşitli Günlük Defter diye anılırlar. Bu özel günlük defterlerin sayısı işletmenin büyüklüğüne ve yapılan iş bölümüne göre değişir. Bütün bu özel günlük defterlere yapılan işlemler icmaller yoluyla Toplayıcı Günlük Deftere ve oradan da büyük deftere aktarılır. Hesap dönemi sonunda büyük defterdeki hesapların bakiyeleri yine envanter ve bilanço defterine geçirilir, buradan döngü tekrar başlar (Yazıcı ve Durmuş 1973:149).

Şekil 1.4: Fransız Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası

(Yazıcı ve Durmuş 1973:149)

Fransız tipi bilançoda Aktif Kuruluş giderleriyle başlamaktadır (Beygo ve Yalçın 1974: Çizelge 7).

1.2.4.4. Amerikan Defter Tutma Usulü ve Finansal Tablolar

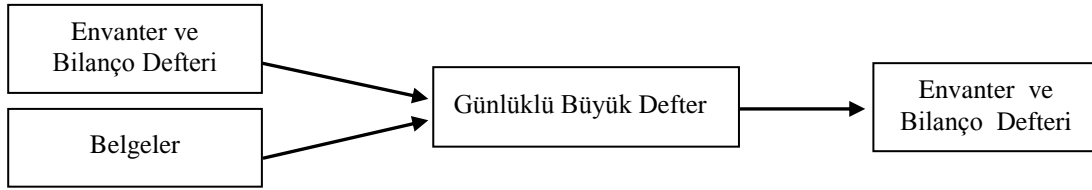
Amerikan sistemi yevmiye defteri ve büyük defteri (defteri kebiri) birleştirmek suretiyle hem kayıtların aktarılmasından kaynaklanabilecek hataları önemli ölçüde önlemekte hem de tasarruf sağlamaktadır (Hiçşaşmaz 1970:155). Yevmiyeli defteri kebir ismi verilen bu sistemi, Amerikalılar çok kullandıkları için Amerikan Defter Sistemi de denilmekte (Yücesoy 1964:63) yevmiye defteri kayıtları ile defteri kebir kayıtları bir defterin aynı sayfaları üzerinde yapılmaktadır (Küçüksavaş 1994:386).

Yazıcı ve Durmuş (1973:150) şekil 1.5’te gösterimi yapılan Amerikan usulü defter tutma konusunu;

Amerikan usulü defter tutmada, dönem başındaki varlık ve sermaye tutarları, envanter ve bilanço defterinden ve işletme olayları belgelerden tarih sırasına ve türlerine göre Günlüklü Büyük Deftere işlenir. Bu defterde, büyük defter, günlük defterin hemen sağına kolonlar olarak yerleştirilmiştir. Yani İtalyan usulündeki günlük defterle büyük defter birleştirilmiştir. İşlemler hem tarih sırasına ve hem de türlerine göre aynı anda bu deftere yazılır. Hesap dönemi sonunda, sonuç tutarlar bu günlük defterden envanter ve bilanço defterine işlenir. Gelecek dönemlerin hesap dolaşımı böylece devam eder (Yazıcı ve Durmuş 1973:149-150).

şeklinde açıklamışlardır.

Şekil 1.5: Amerikan Usulü Defter Tutmada İşlem Sırası

(Yazıcı ve Durmuş 1973:150)

Uygulamada Amerikan defter sistemi başlıca iki biçimde (Aktuğlu 1993:111);

- Büyük defter hesaplarının her birinin borçlu ve alacaklı kolonlarının yanyana düzenlenmesi şeklinde,
- Büyük defter hesaplarının borçlu kolonlarının günlük defterin solunda, alacaklı kolonlarının da günlük defterin sağına düzenlenmesi şeklinde

ortaya konulabilir.

1.3. Tarihsel Süreçte Türk Devletlerinde / Dünyasında Muhasebenin Gelişimi

19. yüzyılın ikinci yarısı boyunca orta öğretimden yüksekokullara kadar hemen hemen her eğitim kurumunun ders programında muhasebe dersinin yer alması, 19. Yüzyıl boyunca dünyada yayınlanan muhasebe kitaplarının sayısı bini aşmazken, yüzyılın son yirmi yılında yirmi kitap yayınlarak bu kervana katılan Osmanlı muhasebe düşünürlerinin çabaları bugünkü muhasebe anlayışının temelini oluşturmuşlardır (Güvemli 2011: 5).

Türk Dünyasında muhasebenin gelişimini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki temel başlık altında incelenecektir.

1.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Muhasebe

Türkler Sümerler'den daha evvel bu günkü Doğu Türkistan'da muhasebeyle ilgili kayıtlar yürütmekteydiler. Ayrıca Kaşgarlı Mahmut tarafından 1062 yılında yazılan Divan-ı Lûgat it-Türk'de yirmiden fazla vergi ismi geçmektedir (Otar 1995:36). Vergilerin toplanabilmesi için bir kaydın tutulduğu muhakkaktır. İlhanlılar da Gazan Han (1295-1305) zamanında vergi ve yolsuzluk konularında had safhaya çıkan yolsuzlukları önlemek ve devlet gelirlerini artırmak için yapılan ziraat ve fiskal reform içerisinde reformu gerçekleştirebilmek için en önemli araç olarak bir dizi muhasebe uygulaması uygulamaya konulmuştur. Örneğin deftere tek bir para birimi ile kayıt yapılması, başka bir para birimi ile işlem yapılmışsa bu para biriminin gümüş dinar para birimine çevrilmesi zorunluluğu getirilmiştir (Solaş 1995:39-40).

Cumhuriyet öncesi Türk dünyasında muhasebenin gelişimi İlhanlılardan Osmanlı'nın 19 ncu yüzyıla kadar kullanılan merdiven yöntemi ve Tanzimat sonrası Batılı anlamda şirketleşme çabaları, Ticaret Kanununun Fransız Ticaret Kanununun ilk iki bölümünün tercümesiyle oluşması ve bunun sonucunda Batılı anlamda kurulan ilk Anonim Şirket olan Şirket-i Hayriye'den Cumhuriyete kadar geçen dönem olmak üzere iki başlık altında incelenecektir. Şirket-i Hayriye'nin esas alınmasının nedeni Osmanlı'da anonim şirket olarak kurulan ilk şirket olması ve muhasebe anlamında muzaaf yöntemi kullanan ilk şirket olmasıdır. Şirket-i Hayriye ile birlikte Osmanlı'da muhasebede merdiven yönteminden muzaaf yöntemine geçiş başlamıştır.

1.3.1.1. Muhasebede Merdiven Yöntemi

Türk muhasebe mesleğinin doğuşu, Osmanlı'nın klasik döneminde devlet muhasebesi çerçevesinde olmuştur (Güvemli vd. 2013:4). Kayıt biçimi, yukardan aşağıya doğru, ana tutar ve bu tutarı oluşturan ayrıntıları kapsadığı için Merdiven Yöntemi denilen bu muhasebe kayıt yöntemi, dünyada bilinen en uzun ömürlü kayıt tekniklerinden birisidir (Elitaş vd. 2008: 1). Osmanlı, merdiven yöntemi adını kullanmamış, muhasebe-i umumiye adını kullanmıştır (Otar 2012:220).

Merdiven yönteminin bilinen ilk örnekleri 8. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Abbasi Devleti'nde doğmuş, 13. yüzyılın ortalarında İlhanlılara geçmiş, çok açık olmamakla beraber Selçuklar tarafından kullanılmış, ama daha belirgin olarak bilindiği üzere 14. yüzyılda İlhanlılardan alınan yöntem 19. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlılar tarafından

kullanılmıştır. Yöntemin bilinen ömrü 1100 yıl dolayındadır (Elitaş vd. 2008: 1). Merdiven yöntemi olarak adlandırılan ve ilk izlerine Abbasiler’de rastlanan muhasebe kayıt yöntemi, İlhanlılar ve Osmanlılar tarafından da kullanılmıştır. Yaklaşık 1100 yıllık ömre sahip olan yöntem Orta Doğu’da doğmuş ve gelişmiştir (Aydemir ve Erkan 2011:110).

Merdiven yönteminin özellikle Abbasiler, İlhanlılar ve Osmanlılar da yoğun ve etkin kullanılmasının temel nedenlerinden birisi; bu üç devletin alfabe ve dil yakınlıkları, İslami geleneklerin egemen olduğu kültürel yapı, devlet yapısı ve yönetimi, ekonomik yapı ve ticaret alışkanlıkları, devlet gelir ve giderleri benzer olduğu için aynı muhasebe yöntemi çağın değişen koşullarına göre yenilenerek gelişme göstermiş ve yaşamını sürdürmüştür (Elitaş vd. 2008:1)

Devlet bütçe gelir ve giderlerinin izlenmesinde kullanılan merdiven yöntemi Osmanlı devletinde 500, Ortadoğu’da 1.100 yıla yakın bir süre kullanılmıştır. Bu yöntem Ortadoğu devletlerinden Abbasiler tarafından bulunmuş, İlhanlılar tarafından geliştirilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu’nda da olgunlaştırılarak uygulanmıştır (Örten vd. 2011:34).

Bir muhasebe kayıt yöntemi olan Merdiven Yöntemi, Orta Doğu’da doğmuş, yüzyıllar boyu kullanıldıktan sonra yine Orta Doğu’da yerini batı ülkelerinden alınan çift yanlı kayıt yöntemine bırakarak ömrünü tamamlamıştır (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 2010: 8).

Merdiven Yöntemi 770-1879 yılları arasını kapsayan geçmişi ile dünyanın en uzun hizmet veren muhasebe yöntemleri arasında yer almaktadır (Güvemli 2011: 5).

XIX. Yüzyılın ortalarında, Türk muhasebe düşüncesi, çift yanlı kayıt yöntemi ile tanışarak batı ülkelerinin paraleline girmeye başlamıştır (Güvemli 2011:5).

Elde edilen tüm bulgular değerlendirildiğinde, merdiven yönteminin tek taraflı muhasebe kayıt yöntemi ile çift taraflı kayıt yöntemi arasında karma bir yöntem olduğu söylenebilir (Aydemir ve Erkan 2011:110).

Devlet muhasebe kayıt yöntemi olan Merdiven Yönteminin doğduğu ve geliştiği üç devlet vardır. Bu devletler sırasıyla; Abbasi Devleti (750-1258), İlhanlı Devleti (1251-1353) ve Osmanlı Devleti (1299-1922) dir (Aydemir ve Erkan 2011:111).

Yöntemin, ilk ortaya çıkış izlerine Ortadoğu’da Abbasiler’de rastlanmıştır. Abbasiler’deki ilk örnekler Harun Reşid dönemine (766-809) aittir. Moğollar MS 1258’de Bağdat’ı fethedince, Abbasiler tarafından kullanılan devlet muhasebesi yöntemi de

bugünkü İran'da bir Moğol devleti olarak kurulan İlhanlılar'a geçmiş ve burada gelişmiştir. İlhanlılar gelişmiş bir ekonomi ve finansal sisteme sahipti. Böyle güçlü bir altyapıya sahip olan ülkenin gelişmiş bir muhasebe sistemine sahip olması da normaldir. İlhanlılar'a komşu olan ve çeşitli anlaşmalar yapan Osmanlı Devleti de bu yöntemi İlhanlılar'dan alarak kullanmıştır. Osmanlılar'da olgunluk dönemini yaşayan yöntem 1879 yılına yani çift taraflı muhasebe kayıt yöntemine geçiş tarihine kadar bir devlet muhasebesi olarak kullanılmıştır (Aydemir ve Erkan 2011:111).

Osmanlılar tarafından yaklaşık 500 yıl boyunca kullanılan bu muhasebe kayıt yöntemi yalnızca devletin muhasebesinde değil, devletin mali hareketlerini kayıt altına alarak sürekli denetlediği devlet işletmelerinde ve vakıflarda da kullanılmıştır (Aydemir ve Erkan 2011:112).

Farsça ismi Merdivan olan yöntemin özelliklerini İlhanlılar zamanında yazılan dört muhasebe öğreti kitabında görebiliriz. Bunlar, Saadetname, Kanunu Saadet, Cemaiu-l Hesab ve Risale-i Felekiyye Kitab-Us Siyakat'dır (Aydemir ve Erkan 2011:112).

Bu kitaplardan biri olan ve 1363 yılında yazılan Risale-i Felekiyye'nin yazarı Abdullah El-Mezanderani merdiven yöntemini kendisinin icat etmediğini ve kayıt prosedürlerini kısaltmak isteyenler tarafından geliştirildiğini belirtmektedir. Risale-i Felekiyye İlhanlılar tarafından kullanılan muhasebe yöntemini (merdiven yöntemi) detaylı bir şekilde sekiz bölüm halinde, uygulanan muhasebe kuralları ve kullanılan muhasebe defterleri ile birlikte anlatmıştır. Yapılan araştırmalar, burada belirtilen kuralların günümüz muhasebe kurallarının birçoğu ile örtüştüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, Merdiven Yöntemi bir devlet muhasebesi olduğu için nakit, varlık, sermaye ve kar hesaplarını içermemekteydi. Bu nedenle yöntem özel sektörün ihtiyaçlarına cevap vermemekteydi. Bununla birlikte, tarihsel bulgulara göre Osmanlı dönemine ait muhasebe öğreti kitabına rastlanmamaktadır. Bunun nedeni ise muhasebenin usta-çırak ilişkisi şeklinde öğretilmesidir (Aydemir ve Erkan 2011:112).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan (1299-1922) kalan yaklaşık olarak 95.000.000 adet belge ve 360.000 adet muhasebe defteri vardır. Bu sayılara Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan ve Yunanistan gibi Balkan ülkelerinde bulunan arşivlerdeki belge ve defterler dahil edilmemiştir. Bu belgelerin %90'ı Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde, % 10'u Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Tapu ve Kadastro Arşivi, Deniz Arşivi, İstanbul Müftülüğü, Yıldız Sarayı ve Türk-İslam Eserleri Müzesi'ndedir. Tapu ve Kadastro Arşivi

hariç diğer adı geçen tüm arşivler İstanbul'dadır. 95 Milyon belgenin yaklaşık %20'si hasarlıdır. Yararlanılabilir durumda olan belgelerin yaklaşık % 20'sinin, yani yaklaşık 15.000.000 adedinin muhasebe ile ilgili olduğu tahmin edilmektedir. Bu belgeler, muhasebe kaydının dayanağı olan belgeler ve muhasebe bölümleri arası bilgi aktarma belgeleridir. Osmanlı arşivlerine defterler açısından bakıldığında ise 360.000 defterin tahminen yarısı devlet raporlarından oluşmaktadır. Bu raporlar, sosyal (insan ve varlık sayımları gibi), mali (devlet gelir ve giderleri ile ilgili incelemeler gibi), askeri (askerlik yaşına gelenlerin sayımı gibi) konular ile ilgilidir. Defterlerin kalan yarısı ise muhasebe defterleridir. Bu muhasebe defter ve belgelerinin %90'ı XIX. yüzyıl sonuna kadar olan defter ve belgelerden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, defter ve belgelerin % 90'ı Osmanlı'nın yararlandığı muhasebe sistemi olan Merdiven Yöntemine aittir (Aydemir ve Erkan 2011:112-113; Elitaş vd., 2008: 189-190).

Merdiven Yönteminde çok sayıda defter tutulmuştur. Bunlar; Ruznamçe (Günlük Defter), Evarece (Büyük Defter), Tevcihat (Masraf izleme defteri), Tahvilat (kişi hesaplarını izleme defteri), Müfredat (illerin gelir ve giderlerinin kayıt edildiği defter), Defter-i Camiü'l Hesap (devlet gelir ve giderlerinin yıllık olarak bir araya getirildiği, cem edildiği, toplandığı defter), Defter-i Kanun veya Kanun-ı memleket (Devlet vergilerinin tanıtıldığı; vilayetler itibari ile vergi türleri ve nispetlerinin ve vergi memurlarının ücretlerinin belirlendiği defter/kitap) adlı kayıt defterleridir (Mazenderani 1363:210; Aydemir ve Erkan 2011: 113). Arşivdeki muhasebe defterleri incelendiğinde önce günlük defter kayıtlarının yapıldığı sonra kayıtların bu defterden, büyük defter niteliğindeki konularına göre ayrılmış deftere aktarıldığı görülmektedir (Aydemir ve Erkan 2011: 113).

1.3.1.1.1. Merdiven Yönetiminin Kullanım Alanı

Yöntemin kullanım alanı devlet muhasebesi olmuştur. Yani yöntem, bir devlet muhasebesi olarak doğmuş, gelişmiştir. Orta Doğunun devletçi yapısı yöntemin devlet muhasebesi olarak doğması ve gelişmesine olanak sağlamıştır (Elitaş vd. 2008: 1).

Yöntem, asırlar boyu gelişen ve değişen koşullara göre kendini yenilemiştir. Kullanım yerleri genişlemiştir. Yöntem iç ve dış denetime, muhafazakarlığa, gizliliğe ve özellikle raporlamaya her zaman önem veren bir çizgide kalmıştır. Raporlamadaki açıklık ve anlaşılır olma özellikleri yöntemin uzun ömürlü olmasının başta gelen nedenleridir (Elitaş vd. 2008:2-3).

1.3.1.1.2. Merdiven Yönteminde Kayıt Şekli

Merdiven yönteminde bir normal yazının ve bir de noktasız yazının (siyakat) kullanıldığı bilinmektedir ve bunun iki nedeni olduğu tespit edilebilmiştir (Elitaş vd. 2008: 2):

Bunlardan birisi, muhasebe kayıtları, hazine ile ilgili olarak devletin sır niteliğini taşıdığı için okunması zor olan bu yazının kullanılmış olması, ikincisi de, muhasebede az yere çok yazı yazılması zorunluluğu nedeni ile Arap harflerinde altta ve üstteki noktaların, yukarda ve aşağıdaki satırlardaki sözcüklere ait olma ihtimalinin ortadan kaldırılması ihtiyacıdır (Elitaş vd. 2008: 2).

Asıl itibarıyla siyakat; bir yazı türü anlamının ötesinde ilk devirlerde İslam devletlerinde muhasebe mesleğini ifade etmek için kullanılmıştır (Öztürk 1994:V).

Siyakat yazısı, arşiv belgelerinde kullanılan yazı çeşitleri içerisinde anlaşılması ve okunması en zor bir yazı stilini oluşturmaktadır. Okunmasında ciddi bir ihtisasa gerek duyulur. Yazılışı kelimelerin ve makamın icabına tâbi, yazanın kalemi kullanıştaki inisiyatifine kalmış ve siyak ve sibak karinesiyle okunabilecek bir yazı türüdür (Öztürk 1994:4).

Siyakat, Maliye, Defterhane ve Vakıf dairelerinde kullanılmış resmi bir yazıdır. Siyakat Irak'ta Abbasiler zamanında kullanılmaya başlamış, Anadolu'ya da Selçuklular zamanında gelmiştir (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 2010:14). Osmanlı Devleti'nde siyakat yazısı ve rakamları; bilhassa malî idarenin muhtelif bürolarında kullanılmıştır. Türk malî idaresinde görev yapan memurlar, dört yüzyıl boyunca bu yazı ve rakamları kullanarak çalışmışlardır (Öztürk 1994:V-VI).

Siyakat özellikle resmi ve özelliklede malî işlerde kullanılmıştır. Defterlerde ve tezkirelerde görülen kısalık, anlamada güçlük ve bilgi sahibi tarafından okunabilen özelliklere sahiptir. İnce, birbirine girift ve noktasız ve dik yazıldığı için az yer kaplar (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 2010:14). Siyakat ile kayıtlarda sayıların Arap rakamları ya da yazı ile yazıldıkları da görülmektedir. Bu da sayıların okunmasını önlemek isteğinden ve rakamlarda değişiklik yapma ihtimalinin ortadan kaldırılması için düşünülmüş olabilir (Elitaş vd. 2008:2).

Kullanılan sayılar siyakatte önemli bir yer tutmaktadır. Roma rakamında harflerin kullanılması ve sıfırın (0) olmayışı kayıtların tutar hanelerinin çok yer kaplamasına ve

anlaşılmasının güçleşmesine neden olmaktadır. Aksine siyakatte sayılar hem az yer kaplamakta, hem de tüm sayıların yazılması mümkün olmaktadır (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 2010:15).

Ortadoğu'dan Balkanlar'a, Kırım'dan Akdeniz'in güney sahillerine uzanan geniş bir coğrafya üzerinde devlete ait her türlü gelir ve gider kalemleri hep siyakat yazısı kullanılarak kaydedilmiştir (Öztürk 1994: VI).

1.3.1.1.3. Merdiven Yönteminde Kullanılan Defterler

Merdiven Yönteminde çok sayıda defter tutulmuştur. Bunlar; Ruznamçe (Günlük Defter), Evarece (Büyük Defter), Tевcihat (Masraf izleme defteri), Tahvilat (kişi hesaplarını izleme defteri), Müfredat (illerin gelir ve giderlerinin kayıt edildiği defter), Defter-i Camiü'l Hesap (devlet gelir ve giderlerinin yıllık olarak bir araya getirildiği defter), Defter-i Kanun (Devlet vergilerinin tanıtıldığı kitap) adlı kayıt defterleridir. Arşivdeki muhasebe defterleri incelendiğinde önce günlük defter kayıtlarının yapıldığı sonra kayıtların bu defterden, büyük defter niteliğindeki konularına göre ayrılmış deftere aktarıldığı görülmektedir (Aydemir ve Erkan 2011: 113).

Ruznamçe

Ruz, Farsça gün demektir, namçe ise defter demektir. İlhanlılar muhasebe kayıtlarında günlük defter anlamında ruznamçe sözcüğünü kullanmışlardır (Güvemli 2013:136). Ruznamçe farsça bir kelime olup "günlük hadiselerin yazıldığı defter" anlamına gelmektedir. Osmanlı bu sözcüğü "yevmiye defteri" anlamında kullanmaktadır. Baş defterdarlığa bağlı Hazine-i Amire Dairesi'nin amirine "Ruzname-i Evvel" denirdi (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 2010:24).

Yevmiye defteri, vuku bulan hadiselerin tesbitinde, kendisine her gün ihtiyaç duyulan bir defterdir. Alınan paralar ve onların tahsis yerleri, kişilere verilen işler ve bunların esasları, işlerin ve ihtilafların neticelenmesi, dava ve muhakeme safhaları, kişi ve haberlerin gönderilmesi ve diğer yazılması gereken hususlar, tesbit edilebilmeleri için, yevmiye defterine kaydedilir (Otar 2005: 98).

Devletin gelir ve giderleri ruznamçe defterlerine yazılır böylece bütün gelirler günlük olarak bir arada görülebilirdi. Baş defterdarlığın günlük gelir ve giderlerinin özetleri

gözden geçirilerek "ruzmançe temessükü" denilen açıklama raporları yazılırdı (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 2010:24).

Osmanlı'da vilayetlerdeki muhasebe icmal defterleri buradaki defterdarların kontrolünde düzenlenirdi. İcmal olarak ifade edilen muhasebe başlıklı bu defterler, muhasebesi tutulan alanlara yönelik kesin hesap cetvellerini oluşturur. Bu defterler, vilayet hazinesinin giriş-çıkış kayıtlarının tutulduğu ruzmançe defterleri esas alınarak hazırlanır ve gelir-gider hesaplarını toplamak kaydıyla teftiş için belirli periyotlar içerisinde merkez maliye bürolarına gönderilirdi. Ruznamçelere dayalı olarak günlük gelirin mevcut nakit ile toplamından o günkü giderler düşülerek ertesi güne devredilecek bakiye bulunup mizan (sağlama) yapılırdı. Bu yapılan işlemler muhasebe kontrolü açısından etkin bir uygulamayı da ortaya koymaktadır. Osmanlılara ilişkin bu tür icmal kayıtları içerisinde literatürde en erken yayınlananı Kıbrıs'ın bütçesine aittir. İşte bu hususta taşranın malî yapısı içerisinde teşekkül eden icmallere daha çok spesifik olup tam anlamıyla bir muhasebe kaydı özelliği gösterirler. Yani taşrada her hangi bir işletmeye veya bölgeye ait özel uygulamalar sonucu tutulan kayıtlar bazında değerlendirilebilirler (Öztürk 2011:215-216).

1.3.1.1.4. Merdiven Yöntemiyle Günümüz Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Kurallarının Kıyaslanması

Merdiven yöntemiyle günümüz genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri aşağıdaki tabloda (Tablo 1.2) karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu tablodan da görülebileceği gibi merdiven yöntemi uygulamalarının günümüz muhasebe ilkelerine tamamen aykırı olduğu söylenemez. Hatta büyük ölçüde örtüştüğü de söylenebilir.

Tablo 1.2: Merdiven Yöntemiyle Günümüz Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Kurallarının Kıyaslanması

Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri	Merdiven Muhasebe Kayıt Usulündeki Yeri ve Yapısı
Sosyal Sorumluluk Kavramı: Bu kavram (ilke) işletmenin yürüttüğü işlerde yalnızca kendi ve çevresinin çıkarlarını değil tüm toplumun menfaatini önde tutması gerektiğini ifade etmektedir. İşletmeler edimlerinde toplumun çıkarlarını gözlemelidir.	Merdiven muhasebe kayıt usulü devlet işletmeleri için tutulduğundan yapılan iş ve işlemlere ilişkin kayıtlar bu ilkenin temel düşüncesi çerçevesinde yapıldığından hiçbir şüphe yoktur. Çünkü söz konusu devlet ve devletin varlıkları olduğunda gerek İslam dininin (Şeri Hükümlerin etkisi) etkisi ve gerekse o dönemlere ilişkin gelenek ve görenekler konuya olan yaklaşımları daha da hassaslaştırmakta idi.
Kişilik Kavramı: Bu kavram, işletmenin, sahip	Daha öncede vurgulandığı üzere merdiven

<p>veya ortaklarından ayrı bir kişiliği olduğunu ifade eder. Biz buna “Hesapsal Kişilik diyoruz. Bu hesapsal kişi kendi ad ve namına borçlanabilen ve alacaklanabilen bir hakka sahiptir.</p>	<p>muhasebe kayıt usulü devlet tarafından kullanılan bir muhasebe usulü olduğundan adı geçen Kişilik Kavramı’nın tam karşılığı bulunamamıştır.</p>
<p>Süreklilik Kavramı: İşletmenin ömrünün sonsuz olduğu temel yargısına dayanan bir kavramdır. Ancak yinede bazı yasal sebeplerden dolayı işletme ana sözleşmelerinde işletmenin ömrü 49 veya 99 yıl gibi belirtilir. Ancak hiç kimse işletmesini belli bir süre sonra kapatmak için kurmaz. Bu yasal bir gereklilikten öte bir şey değildir.</p>	<p>Süreklilik Kavramı içerik olarak merdiven muhasebe kayıt usulünün de barındırdığı bir gerekliliktir. Çünkü hiçbir devlet belli bir süre sonra yok olmak için faaliyetlerini sürdürmez, üstelik Osmanlı İmparatorluğu gibi Dünya imparatorluğuna dönüşmüş bir devlet için bu kesinlikle varolan bir esastır.</p>
<p>Dönemsellik Kavramı: İşletmenin sonsuz olarak kabul edilen ömrü bir takım edimlerini yerine getirebilmek amacıyla -ki bunlar varsa ortaklarına kar dağıtmak, devlete vergisini ödemek gibi- genelde bir takvim yılı olarak kabul edilen sürelerle bölümlenmiştir. Bu kavram bunu ifade eder.</p>	<p>Bu yöntem devlet muhasebesinde kullanıldığı için Dönemsellik kavramı burada bir takım yükümlülükleri yerine getirmek amacı dışında bütçelerin oluşturulması, varidatın (gelirin) önceden tahakkuku ve gerçekleşmesi arasındaki farkın izlenmesi nedenlerinin ortaya konması gibi amaçlarla kullanılmıştır. İş ve işlemlere ilişkin yıl esas almak ve kayıtları ya yıl esasına göre veya inşaat işlerinde olduğu gibi iş tamamlanana kadar kayıt tutmak şeklinde olduğu görülmektedir.</p>
<p>Para İle Ölçülme Kavramı: İşletmede gerçekleşen tüm mali nitelikteki işlemler ortak bir ölçü birimi olan para ile, o ülke için belirlenmiş birimi ile muhasebeye yansıtılır. Daha da açık ifade etmek gerekirse Türkiye’de muhasebe kayıtları ‘Türk Lirası’ cinsinden yapılacaktır.</p>	<p>Her ne kadar belli bir dönem muhasebe kayıtlarında para dışı emtia cinsleri üzerinden kayıt yapılmış olsa da temelde o ülke için geçerli para cinsinden kayıt yapıldığı görülmüştür. Bu Abbasilerde, İlhanlılarda ve Osmanlılarda da böyledir. Örneğin; Osmanlı İmparatorluğu’nda kayıtlar akçe ve/veya gurüş üzerinden tutulmuştur.</p>
<p>Maliyet Esası Kavramı: İşletme mal ve hizmet edinmelerinde daima malı veya hizmeti edinme maliyeti olan tutarı kullanacaktır. Kayıtların maliyetler üzerinden yapılması esastır.</p>	<p>Merdiven muhasebe kayıt usulünde de yapılan mal alış kayıtlarının (özellikle Matbaâ-ı Amire kayıtlarında) bu kavramı doğrular nitelikte olduğu görülmektedir.</p>
<p>Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı: İşletmede gerçekleşen her işlem belgeye dayalı olarak yapılmalı belgesiz hiç bir kayıt muhasebeye ve dolayısıyla da finansal tablolara yansıtılmamalıdır. Yine tüm işlemler herhangi bir grup veya zümrenin (ortaklar, kreditorler v.b. gibi) lehine veya çıkarına yarayacak şekilde yapılmamalı, bu konuda tamamen objektif olunmalı ve tarafsızlık muhafaza edilmelidir.</p>	<p>Yapılan araştırmalarda Tarafsızlık ve Belgelendirme kavramının içeriği doğrultusunda belge niteliğinde çok fazla belirtiyeye rastlanmamakla beraber, kayıtların yapılması esnasında kayıtları doğrulamak amacıyla bir yetkilinin (Kadı, Vezir, bazen Padişahın kendisi) tuğrasının kayıtların yapıldığı defterlere çekildiği ve bazen de kayıtların bir başka yetkilinin defterinden de “kontrol edilerek alınmıştır” şeklinde bir ifadeye yer verilerek doğruluğunun ve geçerliliğinin güvence altına alınmaya çalışıldığı görülmüştür. Özellikle nakit hareketlerinde ödemeyi yapan borçlunun adı parayı tahsil edenin ve parayı teslim alanın adlarına yer verildiği gözlenmektedir.</p>

<p>Tutarlılık Kavramı: İşletmeler farklı dönemlerde aynı muhasebe politikalarını izlemeye önem vermeli ve imkanlar ölçüsünde buna uygun davranmalıdır. Ancak yine de bir takım sebeplerden ötürü bu mümkün olmadığında bunu finansal tablo dipnotlarında ilgili bilgi kullanıcılarına duyurmalı ve ilgili dönemde vergi beyannamelerinde de devlete değişikliklerini haber vermelidir.</p>	<p>Merdiven muhasebe kayıt usulünde muhasebe politikalarından ziyade kayıtların içeriklerindeki bilgilendirmenin Abbasilerden son kullanıcıları olan Osmanlı İmparatorluğuna kadar değişmeden ancak biraz daha zenginleştirilerek geliştirildiği görülmektedir.</p>
<p>Tam Açıklama Kavramı: İşletmeler yayınladıkları finansal tabloları herkesin anlayabileceği sadelikte, açıklıkta olmasına özen göstermeli, bilgi kullanıcılarına gerekli tüm açıklamaları yapmalıdır.</p>	<p>Merdiven muhasebe kayıt usulünün uygulama alanı devlet muhasebesi olduğu için bilgilerin üçüncü kişiler tarafından anlaşılmasına çok önem verilmemiş hatta muhasebe kayıtlarının yazıldığı siyâkat yazı sisteminin sadece mali işlerle ilgilenenler tarafından anlaşılabilmesi, okunması ve yazılabilmesi, muhasebe kayıtlarından kullanılan bu yazı sisteminin önemli devlet sır ve politikalarının bir yerden başka bir yere iletilmesi amacıyla da kullanıldığı yani bu yazı sisteminin bilgiyi gizleyebilme amacıyla da kullanıldığı bilinmektedir.</p>
<p>İhtiyatlılık Kavramı: İşletme ‘basiretli bir tüccar gibi davranmalı yani olası gider ve zararlarını dikkate alıp bunlar için karşılık ayırırken, gerçekleşmemiş gelir ve karları için ise gerçekleşme dönemine kadar herhangi bir şey yapmamalıdır.</p>	<p>Özellikle Osmanlı İmparatorluğunda yılbaşında yükümlüye borcu bildirilir. Bunun için 9 aylık gelir gerçekleştirmelerine 3 aylık da tahmini gelir beklentisini ekleyerek gelecek yıl için tahsil edilecek tutarın oluşturulduğunu görmekteyiz. Tahakkuk esasına göre yapılan bu işlemlerde beklenen gelirin elde edilememesi durumunda kayıpların telafi edilmeğe (özellikle Hazine-i Amireden) çalışıldığı görülmektedir.</p>
<p>Önemlilik Kavramı: İşletme finansal tablolarını yayınlarken gelecekte yapacağı herhangi önemli bir projesi varsa bunu belirtmeli veya tam aksine aleyhine sonuçlanabilecek önemli bir tazminat davası veya nakit çıkışı gerektirecek başka bir yükümlülüğü mevcut ise bunu bilgi kullanıcılarına duyurmalıdır. Çünkü bu tür proje, hak ve/veya yükümlülükler bilgi kullanıcılarının karar vermelerinde önemli birer etkidir.</p>	<p>Özellikle Osmanlı İmparatorluğunda olası seferler için hazinede para tutulduğu bilinmektedir. Ancak bunun muhasebe defterlerinde açıklanması pek görülen bir uygulama değildir. Tabii o dönem itibarıyla finansal tablo ve bunların dipnotları gibi kavramlar henüz söz konusu değildir.</p>
<p>Özün Önceliği Kavramı: Ticaret hayatı içerisinde sürekli bir devingenlik söz konusu olduğundan bazen bir takım konuların hukuki niteliği ile ekonomik özleri ters düşebilir bu durumda esas alınması gereken işlemin ekonomik özüdür.</p>	<p>Bu kavramın Abbasilerden Osmanlı imparatorluğunun sonuna kadar çok geçerli ve kullanılabilir olan bir kavram olduğu söylenemez. Bu nedenle de Özün Önceliği Kavramı çerçevesinde bir uygulama söz konusu olmamıştır.</p>

Kaynak: Elitaş, C., O. Güvemli, O. Aydemir, M. Erkan, U. Özcan ve M. Oğuz, "Osmanlı İmparatorluğunda 500 Yıl Boyunca Kullanılan Muhasebe Yöntemi: Merdiven Yöntemi", T.C. Maliye Bakanlığı Yayınları, ISBN: 978-975-8195-16-9, Ankara, 2008.

Diğer taraftan kayıt usulü açısından merdiven muhasebe kayıt usulüyle günümüz muhasebe kayıt usulü karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda (Tablo 1.3) incelenmiştir. Karşılaştırmada günümüzde kullanılan kayıt kurallarının birçoğunun da aslında merdiven yönteminde uygulandığı, ancak uygulama farklarının bulunduğu görülecektir. İki muhasebe kayıt usulünün kullanıldığı zaman farkı düşünüldüğünde farklılıklarında normal olarak algılanması gerekir.

Tablo 1.3: Merdiven Muhasebe Kayıt Usulü ile Günümüz Muhasebe Kuralları Arasında Bir Kıyaslama

Günümüz Muhasebe Kuralları ve Şekli Yapı Özelliklerinden Bazıları	Merdiven Muhasebe Kayıt Usulünde Olup/Olmadığı ve Yapısı
Muhasebe kayıtlarının geciktirilmeden 10 gün içinde yapılması.	Var. Bu kural Osmanlı İmparatorluğu döneminde 15 gün olarak uygulanmaktaydı.
Tutulması zorunlu defterlerin notere tasdik ettirilmesi	Var. Muhasebe defterleri Osmanlı İmparatorluğu için söylenecek olunursa; Kadı, Defterdar, Vezir hatta bazen Padişah tuğrası çekilerek onaylanırdı.
Defterlerin ruhsatlı Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler tarafından tutulması	Var. Defterler usta-şakirt eğitim biçimi içerisinde mesleği öğrenmiş ve kendisine güvenilen kişiler tarafından tutulurdu.
Kayıtlarda yevmiye madde çizgisi.	Var. Bu özellik Abbasilerden Osmanlı İmparatorluğuna kadar devam etmiş bir uygulamadır. Genelde kaydın niteliğini belirten bir kelime yevmiyenin başlangıcını oluşturur ve bu kelimenin son harfi bir çizgi ile uzatıldıktan sonra yazılırdı. Böylece kelime ile kelimenin son harfi arasında uzun bir çizgi yer alır ve kayıt bunun altına yapılırdı
Kayıtlarda tarih yazılması.	Var. Tarih yazılması Abbasilerden Osmanlı İmparatorluğuna kadar geçen tüm zaman dilimlerinde görülmüş uygulamadır.
Kayıtlara ilişkin yevmiye maddesi açıklaması.	Var. Söz konusu işleme ilişkin olarak yapılan açıklamaları bazen yarım sayfa sürdüğü bile görülmektedir. Abbasi ve İlhanlılarda genelde yevmiye çizgisinin üzerinde yapılan açıklamaların Osmanlı İmparatorluğu devrinde yevmiye çizgisinin altında yapıldığı gözlenmektedir.
Alt hesap uygulaması.	Var. Yalnız burada alt hesaplar bilindik anlamda değil, bir üzüm salkımının aşağıya doğru olan akışı şeklinde yan yana veya çok uzunsa yan yana ve alt alta şeklinde olmaktadır.
Borç tutarlarının sola, alacak tutarlarının sağa yazılması.	Yok. Yanda ifade edildiği şekilde bir yapı söz konusu değil. Gelirler de, giderler de aynı hizaya yazılmaktadır.
Sayfa sonu toplamlarının alınması.	Kısmen. Uygulama bilindik bir şekilde olmaktan öte, hesap yoğun kayıtlarda kaydı yapanın sağlama yapmak amacıyla çeşitli uygulamaları söz konusudur. Bunlardan en yaygını toplam hatası olup olmadığını denetlemek için gerçek rakamların üst yanlarına rakamın yarısını yazmaktır. Böylece gerçek toplamın yarısını her gerçek rakamın üst yanına yazarak yarısını almış olmaktadır. Başka bir ifadeyle gerçek rakamlarının yarıları toplamı gerçek toplamın yarısı oluyorsa işlem doğrudur. Ayrıca yapılan bir başka şeyde söz konusu işlemin sonucunda işlemin doğruluğunu kanıtlar nitelikte bir genel yekün (toplam) çıkartarak bunu göstermektir.

Kayıtlarda hataların silinmeden, kazılmadan sadece üzerinin kayıt okunaklı kalmak kaydıyla çizilerek düzeltilmesi.	Var. Yanda belirtilen kural aynen uygulanmaktaydı.
Her muhasebe kaydına bir yevmiye madde numarası verilmesi.	Var. Söz konusu uygulama özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde daha sıkça görülen bir uygulamadır.

Kaynak: Elitaş, C., O. Güvemli, O.Aydemir, M.Erkan, U.Özcan ve M.Oğuz, "Osmanlı İmparatorluğunda 500 Yıl Boyunca Kullanılan Muhasebe Yöntemi: Merdiven Yöntemi", T.C. Maliye Bakanlığı Yayınları, ISBN: 978-975-8195-16-9, Ankara, 2008.

1.3.1.2. Şirket-i Hayriye ve Muzaaf Yöntem (1850-1925)

Türkiye’de muhasebenin Batılı anlamda belirli kurallara bağlanması 1850 tarihli “Kanunname-i Ticaret” ile başlamıştır. 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanununun çevirisi olan bu metin tüccarların tutmakla mükellef oldukları defterler hakkında hükümler içermektedir. Osmanlı’da muhasebede o güne kadar uygulanan merdiven yöntemi daha çok bir devlet muhasebe sistemi olduğundan tüccarla ilgili getirilen yeni yasal düzenlemeler Osmanlı’da muhasebe anlamında büyük değişiklikler getirmiştir (Kanat 1994: 25). Yeni ticaret kanununda ilk kez çift yanlı kayıt yöntemi ile ilgili defter düzeni yer almaktaydı (Güvemli vd. 2013:23).

Bu dönemde 1869’da yayınlanan Fardis çevirisi “Usuli Defteri”, 1882’de yayınlanan Binbaşı Ziya çevirisi “Fenni Usuli Defteri” ve 1884’te yayınlanan “Usuli Defteri Cedit” okullarda ders kitabı olarak okutulan önemli muhasebe kitaplarıdır (Kanat 1994:25).

Bu dönemde “İstanbul Boğaziçi’ne rağbetin artmasıyla rahat ve güvenli ulaşımın sağlanması amacıyla yolcu taşımacılığı yapacak buharlı gemi işletmesi ihtiyacını karşılamak düşüncesi ile Şirket-i Hayriye’nin kurulması için ilk adım Cevdet ve Fuad Paşalar tarafından” atılmıştır (Koraltürk 2007:27). Şirketin temel kuruluş amacı, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren İstanbul ile Boğaziçi arasında artan ulaşım talebini karşılayabilmek ve ayrıca bu ulaşımın rahat ve güvenli bir şekilde artan kapasiteye cevap verebilecek şekilde bir vapur işletmesinin kurulmasıdır (Koraltürk 2007:29).

Şirket başlangıç aşamasında ihtiyaç duyduğu beş adet yolcu ve iki adet yedekçi gemisi ve ihtiyaç duyulan iskelelerin inşası için toplam sekiz bin kese, yani dört buçuk milyon kuruş sermayeye ihtiyaç duyulduğu, her biri üç bin kuruştan iki bin adet hisse senedinin ihracı ile toplam altı milyon kuruş sermaye elde edileceği hesaplanmıştır (Koraltürk 2007:28).

Şirket-i Hayriye 17 Ocak 1851 yılında ve yirmi beş yıl süreyle işletme ayrıcalığına sahip olarak kurulmuştur (Koraltürk 2007:28).

Tanzimat döneminde toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişim, Osmanlı ekonomisinde serbest dış ticaret rejiminin 1838'den itibaren uygulamaya başlanmasıyla yakından ilgilidir (Koraltürk 2007:29). Serbest dış ticaret rejimi uygulamaları sonucunda artan ithalat nedeniyle devlet dış ticaret açığı vermesine rağmen gümrük vergileri kaynaklı olarak gelirlerini artırmıştır. Koraltürk bu durumu (2007:29) aşağıdaki şekilde açıklamıştır.

“Bu süreçte kapitalist batılı ülkeler Osmanlı Devleti'nde yatırımlarını, işletmecilik olanaklarını ve dış borç mekanizmasıyla egemenlik alanlarını artırmışlardır. Osmanlı bu dönemde gümrük vergilerini düşürmüş, ithalat artmış ancak dış ticaret gelirlerinde artış yaşanmış dolayısıyla hazine gelirlerinde gümrük vergileri kaynaklı artışlar yaşanmış, bu artışın sonucunda da devletten ücret alan kesimin ücretlerinde, alım güçlerinde ve tüketim eğilimlerinde genişleme yaşanmıştır” (Koraltürk 2007:29).

Türkiye'de faaliyete geçen ilk kent içi toplu taşıma işletmesi olan Şirket-i Hayriye, aynı zamanda ülkede kurulan ilk anonim şirkettir (Koraltürk 2007:1). Şirket-i Hayriye'nin tez konumuz açısından can alıcı noktası da ilk anonim şirket olması yönüyledir. Osmanlı'da muhasebe kayıtlarında çift taraflı kayıt yöntemini kullanan ilk işletmelerden birisidir.

Klasik Osmanlı ekonomisinde, görünüm olarak anonim şirketlere benzemekle birlikte emek-sermaye ortaklığına dayanan mudaraba diye adlandırılan bir tür iş ortaklığı uygulanır (Koraltürk 2007:30). Tanzimata kadar Batılı anlamda şirketleşme konusunda Osmanlı'da başarılı olduğu söylenemez. Tanzimat döneminde diğer reform konularının yanında şirketleşme konusu da ele alınarak gerekli hukuki düzenlemeler ortaya atılmıştır. Bu çerçevede Tablo 1.4'de de görüleceği üzere 1838'de Umur-ı Nafia Meclisi, 1840'da Ticaret Nezareti, 1841'de Ticaret Mahkemesi, 1848'de Karma Ticaret Mahkemesi kurulur ve Osmanlı'da 1850'de kapitalist anlamda şirketleşme ile ilgili ilk mevzuat Fransız ticaret kanununun ilk iki bölümünün çevirisinden ibaret olan Kanunname-i Ticaret, 1861'de Ticaret Mahkemeleri Teşkilat Kanunu ve Ticaret-i Bahriye Kanunnamesi yayınlanır. 1876'da Kanun-i Esasi'nin 13 üncü maddesinde şirketleşme lafzı geçer ve 1883'te Anonim Şirketler Nizamname-i Dahilisi, 1887'de ise Yabancı Şirketler Nizamnamesi yayınlanmıştır (Koraltürk 2007:30-31).

Muhasebe alanında Merdiven Yönteminin artan ihtiyaçları karşılamada giderek zorlandığı, 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile Osmanlı kurumlarında çağdaşlaşma süreci başlayınca, yeni bir muhasebe yöntemi arayışlarının önem kazanmaya başladığı ve XIX. yüzyılın ikinci yarısında (1879) merdiven yönteminin bırakılarak çift yanlı kayıt yöntemine geçildiği gözlenmektedir (Demirhan vd. 2012 :102).

Tablo 1.4: Tanzimat Sonrası Muhasebe ve Şirketleşmeyi Etkileyen Reformlar

Yıl	Konu
1838	Umur-ı Nafia Meclisinin kurulması
1840	Ticaret Nezaretinin kurulması
1841	Ticaret Mahkemesinin kurulması
1848	Karma Ticaret Mahkemesinin kurulması
1850	Kapitalist anlamda şirketleşmeyle ilgili ilk mevzuat Fransız ticaret kanununun ilk iki bölümünün çevirisinden ibaret olan Kanunname-i Ticaret yayımlandı.
1851	Şirket-i Hayriye'nin kurulması.
1861	Ticaret Mahkemeleri Teşkilat Kanunu yayımlandı.
1861	Ticaret-i Bahriye Kanunnamesi yayımlandı.
1876	Kanun-i Esasi'nin 13 üncü maddesinde şirketleşme lafzı geçti.
1883	Anonim Şirketler Nizamname-i Dahilisi yayımlandı.
1883	İstanbul Ticaret Mekteb-i Alisi'nin açılması. (Hamidiye Ticaret Mektebi)
1887	Yabancı Şirketler Nizamnamesi yayımlandı.

Kaynak: (Koraltürk 2007:30-31 ve Sevilengül 2001:13).

Bu dönemin en belirgin özelliği olarak muhasebe sisteminde geleneksel muhasebe ve hukuk sisteminden yavaş yavaş Batılı sisteme doğru bir anlayış kaymasının olduğu, Batılı anlamda bir kısım müesseselerin oluştuğu dönemdir. Örneğin Anonim Şirketler Nizamname-i Dahilisinin yayımlanması, İstanbul Ticaret Mekteb-i Alisi'nin açılması. (Hamidiye Ticaret Mektebi vb.).

1.3.2. Cumhuriyet Döneminde Muhasebe

Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet döneminde muhasebenin Türkiye'de gelişimi diğer ülkelerin etkisiyle olmuştur. Bu nedenle bu ülkelerin etkileri Türkiye'de muhasebe yapımızın gelişimini etkileyen aşamaları da göstermektedir (Küçüksavaş 2005:14). Cumhuriyet ile birlikte muhasebe kayıtları ve mali tablolarındaki veriler esas alınarak vergi alınmaya başlanması muhasebe düşüncesinin hızlı bir gelişim sürecine girmesini katkı sağlamıştır (Küçük 2013:246).

Cumhuriyetten önce Türkiye’de muhasebe uygulaması devlet muhasebesi ile sınırlı kalmıştır. 1924 tarihli Hesap Talimatnamesi ile devlet muhasebesine muzaaf kayıt yönteminin uygulanmasına karar verilmiş ancak uygulayacak muhasebecilerin olmaması nedeniyle 1928 yılında devlet muhasebesinde muzaaf yöntemden vazgeçilmiştir (Koçyalkın 1994:11).

Türkiye’de muhasebenin gelişimi devlet öncülüğünde gelişmiş, ekonomik ve siyasi olarak ilişkilerin yoğun olduğu ülkeler örnek alınarak aktarılan yasalar ile ilgili ülke uygulamalarının etkileri görülmüştür (Başpınar 2004:46).

Türkiye’deki muhasebe uygulamalarında önce Osmanlı’dan kalma Fransız mevzuatı ve yayınlarının etkisi sonra Alman mevzuatı ve yayınlarının etkisi olmuştur (Başpınar 2004:46).

1.3.2.1. 1923-1926 Döneminde Muhasebe

Tanzimattan sonra 1850 Kanunname-i Ticaret ile başlayan Fransız etkisi 1926'lara kadar devam etmiştir.

Aslında Cumhuriyet döneminde 1924 tarihli “Hesap Talimatnamesi” ile devlet muhasebesinde muzaaf kayıt yönteminin uygulanması öngörülmüşse de uygulayacak muhasebecilerin olmaması nedeniyle 1928 yılında devlet muhasebesinde muzaaf yöntemin uygulanmasından vazgeçilmiştir (Koç Yalkın 2012:12).

Cumhuriyetten önce Türkiye’de muhasebe konusunda yayınlanan az sayıdaki kitapların tümü kayıt tutma ve defter sistemleri ile ilgili olup Fransız literatürünün etkisi göstermektedir. Muhasebe kuramı ve uygulamasında Fransız etkisi 1926 yılına kadar devam etmiştir (Koçyalkın 1994:11). 1850’den 1926’ya kadar devam eden Fransız etkisinin temel nedeni olarak 1850’de 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanununun tercümesinin Kanunname-i Ticaret olarak Osmanlı’da yürürlüğe konulmasıdır. Kanunname-i Ticaret’te tüccarların tutmakla mükellef oldukları defterlerle ilgili hükümler Türkiye Cumhuriyetinde de muhasebeyi etkileyen ilk düzenlemelerdir (Akdoğan ve Aydın 1987:84).

Daha sonra Marmara Üniversitesi’ne dönüşen 1883 yılında kurulan İstanbul Ticaret Mekteb-i Âlisi’nde kullanılan başlıca muhasebe ders kitaplarının Fransız etkisinde hazırlanması, 1880 yılında kurulan Osmanlı Bankası muhasebe uygulamalarının Fransız etkisinde olması Osmanlı’nın son dönemi ve Cumhuriyetin kuruluşundan Alman Ticaret

Kanunundan alınan 1926'da yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanununa kadar sürmüştür (Akdoğan ve Aydın 1987: 84-85).

Tablo 1.5: Türkiye Cumhuriyeti 1923 - 1926 Döneminde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi

Yıl	Konu
1923	17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir İktisat Kongresi
1923	Cumhuriyetin ilanı.
Nisan 1925	1925/633 sayılı kanunla Türkiye Sanayi ve Maadin Bankasının (Sanayi ve Maden Bankası) kurulması.
1926	865 sayılı Türk Ticaret Kanunu

1923-1926 döneminde muhasebeyi etkileyen önemli olaylar Tablo 1.5'te verilmiştir. Bu dönemin en belirgin özelliği Cumhuriyetin kuruluş ve bir çok hukuk, yönetim vb. sistemlerinin kurgulanma dönemi olmasıdır. İktisadi kuruluşlarda sistem arayışı esastır. Bu çerçevede Osmanlı'dan devralınan işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri, rehabilite edilmeleri ve bunun yanında ülke ekonomisinin canlandırılması arayışları söz konusudur. Önce ülke kalkınmasının temel taşlarını tespit edebilmek, sorunlar ve çözüm önerilerini tartışmak üzere İzmir İktisat kongresi toplanmış, 1925'te çatı kuruluşu olarak şirketleri hem ekonomik hem de idari olarak yönlendirme amaçlı Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur.

Bu dönemde Türkiye'de ilk İDT'nü temsil eden Sanayi ve Maadin Bankasının ve buna bağlı dört fabrikanın hesap organizasyonları Nihat Kiver tarafından tesis edilmiştir (DPT1970b:33).

1.3.2.2. 1927 - 1971 Döneminde Muhasebe

Alman Ticaret Kanunundan alınan 1926 tarih ve 850 sayılı Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de muhasebe üzerine Alman etkisinin başladığı söylenebilir (Akdoğan ve Aydın 1987:85).

Bu dönemde özellikle Almanya'dan kaçan Yahudi bilim adamlarının Türkiye'ye gelmesiyle ülkedeki bilimsel çalışmalara ve uygulamalara etkileri olmuştur. Bu çerçevede muhasebe alanında da gerek teori, gerekse uygulamada Türkiye'deki muhasebe sistemini etkilemişlerdir. Hem ticaret kanunumuzun Alman Ticaret Kanunundan alınması hem de Almanya kökenli muhasebe bilim adamlarının Türkiye'de muhasebe sürecine dahil olmaları Türkiye'de muhasebe uygulamalarında Alman etkisinin artmasında temel etken

olduğu söylenebilir. Bu dönemde muhasebeyi etkileyen önemli olaylar Tablo 1.6’da verilmiştir.

Bu dönemde muhasebe sistemimizde yaşanan Alman etkisini İDT YDK üç döneme ayırmaktadır. Alman Ticaret Kanununun anonim şirketlere ait kısmından alınan 865 sayılı Ticaret kanununun yürürlüğe girdiği 1926 yılından İDT’nin teşkilatı ile idare ve murakabeleri hakkındaki 3460 sayılı kanunun çıktığı 1938 yılına kadar geçen dönem Alman etkisindeki birinci dönem olarak isimlendirilir (DPT 1970b:33-34). İkinci dönem ise 1939’dan 1947’ye kadar ve üçüncü dönem olarak da 1947’den 1960’a kadar olan dönem Alman etkisindeki dönemler olarak isimlendirilmiştir (DPT 1970b:33-34). Ancak çalışmamızın üçüncü bölümünde Alman etkisinin KİT’lerin finansal tablolarında 1972’ye kadar net bir şekilde devam ettiği kanıtlanmıştır.

Türkiye’de 1927-1960 yılları arasında muhasebe kuram ve uygulamasında, Alman etkisinin varlığı ifade edilmektedir. Bu dönemde Alman Profesörü Sachsenberg tarafından Sümerbank için hazırlanan muhasebe sistemi, iktisadi devlet teşekküllerinin çoğunluğu tarafından benimsenip uygulamaya konulmuştur (Koçyalkın 1994:11; Akdoğan ve Aydın 1987:85).

Tablo 1.6: Türkiye Cumhuriyeti 1927 – 1971 Döneminde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi

Yıl	Konu
1926	865 sayılı Türk Ticaret Kanunu
1932	Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kurulması
1933	Sümerbank’ın kurulması
1935	Etibank’ın kurulması
1938	3460 sayılı Kanun
1942	Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneğinin kurulması (Türkiye Ekspert Muhasipler ve İşletme Organizatörleri Derneği)
1949	Gelir Vergisi Kanunu
1949	Esnaf Vergisi Hakkında Kanun
1949	Vergi Usul Kanunu
1956	6762 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu yasalaştı.
1960	154 sayılı Hazinesinin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin Bir Kısım Borçlarının Tahkimi Hakkındaki Kanun
1964	440 sayılı İDT’ ile Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanun
Mart 1964	İDT’ini Yeniden Düzenleme komisyonunun kurulması
1968	İDT’ini Yeniden Düzenleme Komisyonunun Sonuç Raporunu yayınlaması

1956 yılında yasalaşan 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile özellikle şirketlerin muhasebe düzenine ilişkin bazı şekil ve zorunluluklar uygulama konulmuştur (Yıldırım ve Tek 2004:27). İlgili yasanın beşinci faslı ticari defterlerin tutulmasıyla ilgili genel hükümleri içermektedir. Madde 66'ya göre her tacir; “her iş yılı içinde elde edilen neticeleri tespit etmek maksadıyla” (anılan ibare genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden “dönemsel hasılat – maliyet eşleştirmesi” ilkesiyle ilişkilendirilebilir) “yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri”ni ve hükmi şahıs ise ayrıca “karar defteri”ni tutmaya mecburdur. 66. maddenin devamında;

“Tacirlerin işletmeleriyle ilgili işler dolayısıyla aldıkları mektup, yazı, telgraf, fatura, cetvel, senet gibi vesika ve kâğıtlarla ödemelerini gösteren vesikaları ve yazdığı mektup, yazı ve telgrafnamelerin kopyalarını ve mukaveleleri, taahhüt ve kefalet ve sair teminat senetleri ve mahkeme ilâmları gibi belgeleri muntazam bir tarzda dosya halinde saklamaları mecburidir”.

ibaresi bulunmaktadır. Anılan ibare Muhasebenin temel ilkelerinden “tarafsızlık ve belgelendirme kavramı” ile ilişkilidir.

Madde 67’de tacirin defter tutma mükellefiyetinin nasıl ve kimler tarafından yerine getirileceği, defterlerin tutulması ve saklanması konusunda tacirin ve defter tutanın sorumlulukları, madde 68’de defterlerin kimler tarafından ve ne kadar süre saklanması gerektiği belirtilmektedir.

Madde 69 tacirlerin muhasebede kullanmaları zorunlu defterlerin tasdik ettirilmesini düzenlemektedir. Madde 70 yevmiye defterinin, madde 71 defteri kebirin, madde 73 ise envanter defterinin düzenlenmesiyle ilişkilidir.

74. madde gereği bilanço düzenlenirken varsa “zararın” aktifte yer alacağı belirtilmektedir. Bu durum aslında bilançonun; “zararın pasifte eksi kalem olarak yer aldığı” Amerikan tipi bilançodan çok, zararın aktifin sonunda yer aldığı Alman tipi bilançoyu öngörmektedir. Yapmış olduğumuz çalışmada finansal tabloların hangi ülke ekolüne yakın olduğu önemli olduğundan 1956 tarih ve 6762 sayılı ticaret kanununda zararın aktifte yer alacağı hükmü ülke ekolü açısından belirleyicidir.

Muhasebenin biçimsel yapısını oluşturmada 1950 yılında yürürlüğe giren Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi ve Vergi Usul Kanunları etkili olmuştur. 1956 yılında yasalaşan ticaret kanunu da biçimlenmeye etkide bulunmuştur (Güvemli 2001:13).

Yasal düzlemde Türkiye’de muhasebe düşüncesinin gelişimini 1949 yılına kadar ticaret kanunları vergi yasalarından daha fazla, 1949 vergi reformundan sonra ise vergicilik muhasebe düşüncesine ve uygulamalarına daha fazla etkide bulunmuştur (Sipahi ve Küçük 2011:182).

1950’den sonra Türkiye’deki muhasebe uygulamalarında ABD uygulamalarının etkileri görülmeye başlamıştır (Aysan 1980:106). Bu etki kendini hem yasal mevzuat değişikliklerinde hem de uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm arayışlarında uygulama arayışlarında kendisini göstermiştir. Aslında bu konuda Türkiye’nin Nato’ya üyeliği ve ABD ile yakınlaşmasının da etkileri olduğu söylenebilir. 1950 yılından sonra ABD ile olan ilişkilerin ekonomik ve kültürel alanda gelişmesiyle Amerikan sisteminin etkisine yavaş yavaş girilmeye başlanmıştır.

Fransız, Alman daha sonra da ABD uygulamalarından etkilenmiş olan KİT’lerdeki muhasebe uygulamaları 1960’ların başlarında dağınıklık göstermekteydi (Aysan 1980:106). Muhasebe uygulamalarındaki dağınıklığın önüne geçmek, uygulama birliğini muhasebe ve finansal tablolardan beklenen etkinliği sağlayabilmek için 1960’larda KİT’lerde yapılan yoğun reform çalışmalarının en önemli başlıklardan birisini KİT’lerin muhasebe sistemi ve finansal raporlama sisteminin reforme edilmesi konusu almıştır.

154 sayılı kanun gereği yerli ve yabancı uzmanlardan oluşan bir kurulun yapmış olduğu çalışmada İDT’nin muhasebe sisteminin dayanacağı muhasebe ilkelerini belirlemek üzere bir “İDT’ni Yeniden Düzenleme Komisyonu” kurulması önerilmiştir (Akdoğan ve Aydın 1987:87).

1965’te Mehmet Yazıcı’nın o dönem muhasebe mesleğiyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmede; Hesap işlerinde çalışan meslek mensuplarının ellerinde yeterli bir kılavuz veya yönergenin olmaması nedeniyle muhasebe kanunların muhasebeyle ilgili hükümlerinin yerine getirilmesi için defter tutulmasına indirgenmiştir. İşlemlerin birçoğu önemsiz, oyalayıcı gider unsuru kabul edildiğinden muhasebeye geçmez, en az işlem yapılır. Piyasada hesap işleriyle uğraşanlar kendine göre bir hesap sistemi tutturduğundan akla gelmeyecek hesaplar kullanılmış, karmaşıklık had safhaya gelmiş muhasebeden elde edilen verilerin karşılaştırılabilirliği sorunlu hale gelmiştir (Yazıcı 1965:25-27).

Mehmet Yazıcı yukarıdaki değerlendirmesini, ulusal bir muhasebe hesap çerçevesi ve buna bağlı bir hesap planının oluşturulması ve muhasebeyle ilgili olay ve işlemlerle ilgili genel geçer bir muhasebe yönergesinin oluşturularak muhasebe mesleğinde

muhasebecilerin işlemlerinde uyabilecekleri bir yazılı başvuru kaynağının oluşturulması gerektiğini ortaya koyar.

Aslında tam da bu noktada Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetinin 1963 yılında yayınlamış olduğu “*İktisadi Murakabe Rehberi*” “*Bilanço ile Kar ve Zarar Hesabının Tetkik ve Tahlil Rehberi*” bölümünde (1963:97);

“Hesap planı var mıdır? varsa bu plan işletme faaliyetlerini rakamlarla takip ve neticelerini gösterme bakımından ne dereceye kadar işe yaramaktadır? Eksiklikleri nelerdir? kayıtlar bu plana uygun yürütülüyor mu?”

soruları tam olarak bütün KİT’lerin henüz hesap planına sahip olmadığını, varsa bile birbiriyle uyumlu ve işlevsel olmadığını dolaylı olarak ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan yine aynı murakabe heyeti iktisadi murakabe rehberinde ve yine aynı bölümde “*Aktifin Tetkik ve Tahlili*” (1963:100-110) kısmında incelemeye “A- Ödenmemiş Sermaye, B- Sabit Kıymetler, C- Mütedavil Kıymetler, Ç- İştiraklerimiz, D- Sair Aktifler, E- İlk Tesis Masrafları ve F- Zarar” şeklinde dizilim aslında Alman tipi bilançoların aktif kısmının özelliklerini taşımaktadır. Benzer şekilde “*Pasifin Tetkik ve Tahlili*” (1963:111-118) kısmında incelemeye “A- Sermaye, B- İhtiyatlar, C- Karşılıklar, D- Tedavülde Bulunan Tahviller, E- Taahhütler, F- Tediye Emirleri, G- Ödenecek Senetler, H- Alacaklılar, İ- Mevduat ve Cari Hesaplar, J- Talep olunmamış Temettüleri, K- Sair Pasifler” şeklinde dizilim yine Alman tipi bilançoların pasifini anımsatmaktadır.

İktisadi Murakabe Rehberi tip bilançolar kısmında (1963:126) yedi tip bilanço sayılmış ancak bunlardan üçü (sanayi işletmeleri (1963:129-139; 148-155), ticari işletmeler (1963:159-175) ve bankalar bilanço tipleri ve kar zarar hesapları(1963:179-223)) hakkında örnek bilanço ve kar zarar hesapları verilmiştir.

Hesap işleri birliğinin sağlanmasıyla ilgili olarak Bankalar Birliğinin 1963 yılında Ankara ve İstanbul’da düzenlemiş olduğu seminerde Bankaların açacağı krediler için kredi talep sahiplerinden alacakları Hesap Durumu ve Tahlil Esaslarının tespiti için “Kredi talep edeceklerden alınacak hesap vaziyeti örneği ve inceleme tabloları” belirlenmiş ve bunların açıklamaları yapılmıştır (Yazıcı 1965:35).

Yukarıda anılan seminer çalışmasında ortaya konulan bilanço tipi aslında günümüzde kullanılan bilançoya dizilim açısından benzerlikleri çoktur. Aşağıda örneği verilen ilgili

bilanço örneğinde görülebileceği gibi aktifler en likitten sabit varlıklara doğru, pasifler ise kısa vadeli yabancı kaynaklardan öz kaynaklara doğru sıralanmıştır.

1963 yılında Bankalar Birliğince yayımlanan tip bilanço (Yazıcı 1965:35):

AKTİF

- I. Mütedavil Kıymetler (Cari Aktifler)
- II. Bağlı Kıymetler
- III. Sabit Kıymetler
- IV. Zarar (varsa)

PASİF

- I. Kısa Vadeli (cari) Borçlar
- II. Uzun Vadeli Borçlar
- III. Öz Sermaye
- IV. Kar (varsa)

Kaynak (Yazıcı 1965:35).

Ancak Banka ve Sigorta işletmeleri çalışma konumuz sınırları dışında kaldığı için ayrı bir çalışma konusu yapılabilir.

1.3.2.3. 1972-1993 Döneminde Muhasebe

Mart 1964'te yürürlüğe giren 440 sayılı "İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkındaki Kanun" yayınlanmış ve kanunun hükümleri çerçevesinde Mart 1964-Mart 1968 tarihleri arasında faaliyet gösteren "İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme komisyonu" kurulmuştur.

Düzenleme komisyonu Tekdüzen Muhasebe Sistemi önerisinde bulunmuş ve önerilen sistemin iktisadi devlet teşekkülleri için zorunlu, özel sektör içinse isteğe bağlı olmasını önermiştir (Koçyalkın 1994:11-12). Aslında bu komisyondan önce Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü ve Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatının desteğiyle İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsünce 1962'de "KİT Temel Muhasebe Teklif ve Tavsiyeleri" isimli kitap yayınlanmıştır. Kitapta genel bir tekdüzen muhasebe sistemine geçişin (en azından o dönemdeki bakış açısıyla) zorluğu;

“Yeknesak uniform kelimesinin kullanılmasından kasıt, bütün işletmelerin muhasebe sistemlerinin aynı olması değildir. Bunun mümkün olmayacağı muhakkaktır. Genel olarak kullanılmak üzere teferruatlı yeknesak (uniform) muhasebe sistem ve Usellerinin geliştirilmesi pratik değildir.” (İÜ İşletme İktisadi Enstitüsü 1962:6).

şeklinde ifade edilmiştir. 1960'lı yıllarda henüz Türkiye'de tekdüzen muhasebe sistemi sektörler veya işletme türleri bazında bile kullanılmadığından günümüzdeki gibi genel bir hesap planına geçişin imkansız görülmesi o dönemler için anlaşılabilir.

İşletme İktisadı Enstitüsü hocaları daha 1962’de hasılat kar zarar tablosu yerine gelir tablosunun kullanımını önermişlerdir (İÜ İşletme İktisadı Enstitüsü 1962:6, Ek I).

Eski Alman ekolünün piyasanın ve karar verici yöneticilerin ihtiyaçlarına yetersiz kalması yeni bir muhasebe sistemini ihtiyaç haline getirmiştir. Bu durumu İDT’lerde 1972 yılında geçilen Tekdüzen Muhasebe Sistemi için Göktan (1980:168);

“İDT’lere yalnız tek tip uniform sistem fikri getirilmekle kalınmamış, bu kamu kuruluşlarının artık yetersiz hale gelmiş ve modern işletmecilik anlayışına göre yöneticilere yararlı olmayan muhasebe sistemlerinin yenilenmesi de sağlanmıştır.”

şeklinde açıklamıştır. Göktan aslında muhasebe sistemimizin yetersizliği, modern işletmecilik anlayışına yeterince hizmet etmediği ve yöneticilere karar destek konusunda yeterince yarar sağlamadığını açıkça ortaya koymuştur.

Diğer taraftan 1972’de geçilen tekdüzen muhasebe sisteminin altyapısını oluşturan İDTYDK’nın yayınlamış olduğu “Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri” kitabında ortaya konulan ilkeler esas olarak Grady’nin ABD’de yapmış olduğu çalışmanın Türkiye’ye uyarlanmış halidir (Akdoğan ve Aydın 1987:92). Zaten DPT’nin 1970 yılında yayınlamış olduğu “Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri” kitabında (DPT 1970a:7);

“Burada kabul edilen muhasebenin temel kavramları ve prensipleri, Amerika muhasebe dünyasının görüşlerine çok yakındır. Bu görüşler, Amerikan Yeminli Muhasiplerinin derneği olan AICPA(Amerikan Yeminli Muhasipler Enstitüsü)’nin muhasebe prensipleri kurulunun yayınladığı Muhasebe Araştırma ve Muhasebe Terminolojisi bültenlerinde yer almıştır.”

görüşü yer almaktadır.

Yukarıdaki ifadede de anlaşılacağı gibi 1972 yılında geçilen tekdüzen muhasebe sisteminin etkilendiği dominant ülke Amerikan muhasebe uygulamalarıdır denilebilir.

Tablo 1.7: Türkiye Cumhuriyeti 1972 - 1993 Döneminde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi

Yıl	Konu
1972	Tekdüzen muhasebe sistemi KİT’lerde kullanılmaya başlanılmıştır.
24 Ocak 1980	24 Ocak Kararlarının yayınlanması
Haziran	233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnemenin yayınlanması

1984	
Şubat 1986	Tekdüzen Muhasebe Koordinasyon Devamlı İhtisas Komisyonunun Kurulması
Ocak 1986	3182 sayılı Bankalar Kanunu gereği Bankalar tekdüzen muhasebe sistemini uygulamaya başlamışlardır.
1988	Muhasebe Meslek Yasasının Yasalaşması
Haziran 1989	3568 sayılı Serbest Muhasebeci, Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun yürürlüğe girmesi
1992	Muhasebede Tek Düzen Hesap Planının Kabul Edilişi
Aralık 1992	Maliye Bakanlığı'nın Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğini yayımlaması.

Bu dönemde uygulamaya geçilen muhasebe sisteminin temelini oluşturan İDT YDK'nın hazırladığı tekdüzen muhasebe sistemi, Grady'nin raporlama sisteminin dış raporlamaya dönük kısmını içerdiği, işletmelerin kendi iç yapılarında ihtiyaç duydukları raporlama kısmını almadıkları için, dahili raporlama için yetersiz kalmaktadır (Akdoğan ve Aydın 1987:94).

Tablo 1.7'de de görüleceği gibi 1972 yılında KİT'lerde tek düzen muhasebe sistemi uygulanmaya başlamıştır. Ancak 1972 yılında geçilen tekdüzen muhasebe sistemi 1994'te geçilen ve günümüzde uygulanan MSUGT uyumlu tek düzen muhasebe sisteminden farklı olmasına rağmen günümüzde sistemin temelini oluşturmaktadır.

1987 sonrası AB'ne tam üyelik başvurusu yapılmasıyla birlikte AB kriterlerine uyum çalışmaları başlamış ve AB düzenlemeleri etkili olmaya başlamış, son dönemlerde ise Uluslararası Muhasebe Standartlarının etkisinde kalınmıştır (Başpınar 2004:46).

1.3.2.4. 1994 ve Sonrasında Muhasebede Tek Düzen Anlayışı

1994 sonrası tek düzen muhasebe sisteminin özel sektör KİT ayrımı yapılmaksızın uygulamaya geçirildiği dönemdir. Türkiye'de küreselleşmenin de etkisiyle muhasebe sistemini uluslararası standartlara uyumlulaştırma çabalarına ağırlık vermiştir.

Muhasebe uygulamalarını etkileyen önemli değişikliklerden birisi de işletmelerde vergi düzenlemeleri kapsamında enflasyon düzeltmesi yapılmasını ön gören 5024 sayılı "Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un yürürlüğe girmesidir. 5024 sayılı yasa ile parasal olmayan varlıkların enflasyon düzeltmesine tabi tutulacağı hakkındadır.

Tablo 1.8: Türkiye Cumhuriyetinde 1994 ve Sonrası Dönemde Muhasebeyi Etkileyen Önemli Olaylar Dizisi

Yıl	Konu
1994	Muhasebede Tek Düzen Hesap Planının Zorunlu Olarak Kullanılmaya Başlanması
1994	TMUDESK - Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulunun kurulması
1999	TMSK - Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun yasal hale gelmesi ve 2002 yılında kurulun göreve başlaması
2003	5024 sayılı Enflasyon düzeltmesi ve muhasebesiyle ilgili yasanın resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi.
2003	TÜDESK - Türkiye Denetim Standartları Kurulu'nun kurulması
2005	SPK Halka açık şirketlerin finansal tablolarını UFRS na uygun olarak yayınlanması yönünde karar almıştır.
2012	Yeni Türk Ticaret Kanunu

Tablo 1.8’de de görülebileceği gibi bu dönemde muhasebede tek düzen hesap planı zorunlu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Muhasebe sistemimizin küresel sisteme uyumu anlamında da önce 1994’te TMUDESK sonra 1999’da TMSK, 2003’te TÜDESK kurulmuştur.

Bu dönemin muhasebe sisteminde en belirgin özelliği küresel sisteme entegrasyon olarak belirtilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ (KİT)

2. KİT'LERLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Türkiye'nin iktisadi gelişme ve kalkınma çabalarına başlarken kullandığı en büyük itici güç olan KİT (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) (Ülken 1981: 7), Türkiye Cumhuriyet tarihi sürecinde en çok tartışılan konulardan birisi olagelmıştır.

KİT'lerin fonksiyonlarına benzer durumlarla çok eski zamanlardan beri karşılaşılmış olmakla birlikte, KİT'lerin tanımlanmış statüleri ile ekonomide önemli bir boyuta sahip olmaları ve teşkilatlandırılmış seviyede gelişmeleri 20 nci yüzyılın başına rastlamaktadır (Kök 1995: 17). Devlet KİT'lerin sahibi ve karar yetkilisi olarak ekonomiye dolaylı-dolaysız müdahale eder (Kılıçbay 1994: 17). KİT çağımızın ekonomik ve sosyal devlet anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır (Tecer 2005:59). Türkiye'de KİT'lerin kuruluşu 1930'lardan sonradır. 1933'te 40 tane fabrika kurulmasına yönelik hedef ortaya konulmuş ve bu doğrultuda ilk olarak Sümerbank sonra da Etibank kurulmuştur. Hedeflenen fabrikaların 40'ı da kurulmuştur (Aysan 2000:29; Sümerbank 1943).

2.1. KİT'lerin Tanımı

Kamu İktisadi Teşekkülleri, ekonomik ve sosyal devlet anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik alanda, karma ekonomi modeli içinde çalışmak ve yatırılabilir kaynak yaratmak amacıyla devlet tarafından ya da devletin sermaye katılımı ile kurulan işletmelerdir (Tecer 2005:59).

233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede KİT, İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) ve Kamu İktisadi Kuruluşu'nun (KİK) ortak adıdır (Madde 2) şeklinde tanımlanmıştır. İDT sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan KİT'lerin adıdır. KİK'ler, sermayesinin tamamı Devlete ait olup tekel

niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadi teşebbüsüdür (Madde 2). KİK'ler sermayesinin tamamı devlete ait olan; tekel niteliğindeki mallar ve hizmetleri üretmek ve pazarlamak üzere kurulan, kamu hizmeti ağır basan kamu iktisadi teşebbüsleridir (Akalin 2003:3). Özel hukuk kurallarına ve özel kanunlarına göre yönetilirler (Arda 2002:474).

Çaşkurlu (2002:25) Kamu iktisadi teşebbüslerini, müdahaleci devletin ekonomik işleyişe doğrudan mal ve hizmet üreticisi olarak girerek, bir takım ekonomik ve sosyal amaçlar doğrultusunda ekonomik etkide bulunmak istemesinden dolayı kurulan kamu işletmeleri olarak tanımlamıştır.

KİT'ler genellikle özel tekellerin oluşturacağı sakıncalardan kaçınmak, yaygın nitelikteki mal ve hizmetlerin sürekli, yeterli ve ucuz üretimini sağlamak, kalkınmayı sağlamak, bölgeler ve sektörler arası gelişmişlik farklarını gidermek amacıyla mülkiyetinin çoğu devlete ait ticari ve sınai kuruluşlardır (Tecer 2005:60).

Avrupa KİT Merkezi (CEEP)'in KİT tanımı; Mal veya hizmet üretmek üzere kurulmuş olan, mali olanaklarının yarısından fazlası merkezi veya yerel kamu idareleri tarafından sağlanan veya işletme sonuçlarından bu idarelerin sorumlu bulunduğu ve bunlar tarafından denetlenen girişimler KİT'dir (Aysan ve Özmen 1981: 4).

KİT kavramını karşılamak üzere İngiltere'de "ulusallaştırılmış endüstri", Fransa, ABD, Kanada ve Avustralya'da "kamu teşebbüsü" ifadeleri KİT kavramının yerine kullanılmaktadır (Ayyıldız 2005: 91).

KİT ekonomisinin anavatanı İngiltere'de KİT'lerin son derece titiz ve kapsamlı bir teorik tanımı aşağıdaki şekilde verilmektedir (Jones 1975: 23 akt. Akalin 2003:4):

"KİT'ler bir kuruluş yasasına göre; kamuca kurulan, pazarlanabilen kişisel mal ve hizmetler üreten, ya mülkiyetinin veya denetiminin yeterince devlet elinde olması nedeniyle, yönetim kurullarının hükümetçe atandığı, cari maliyetlerini finanse eden gelirlerinin büyük bir kısmını hazineden karşılamayan teşebbüsler (firmalar) olup; ilke olarak sosyal yararın maksimizasyonu amacına göre kaynak tahsis ettikleri varsayılan kamu işletmeleridir."

Bu tanımdan yola çıkılarak KİT'lerin teorik olarak ortak nitelikleri aşağıdaki şekilde ortaya konulabilir:

- Bir kuruluş yasasına göre kurulma,
- Pazarlanabilen kişisel mal ve/veya hizmet üretme,
- Mülkiyetinin veya denetiminin yeterince devlet elinde olması nedeniyle, yönetim kurullarının hükümetçe atanması,
- Cari maliyetlerini finanse etmede gelirlerinin büyük bir kısmını hazineden karşılamayıp mal veya hizmet satışından elde etme,
- Temel ilke olarak sosyal yararın maksimizasyonu amacına göre kaynak tahsis edilmesidir.

Özellikle İngiliz uygulamaları, piyasa ekonomilerinde KİT'lerin amaç fonksiyonunun Net Sosyal Yarar olması gerektiğini literatüre kazandırmıştır (Webb 1976: 15-28 akt. Akalın 2003:5).

KİT'lerin ülkelere göre tanım farklılıklarının temel nedenlerinden birisi bu kuruluşların edinim şekilleridir.

Örneğin Fransa'da ikinci dünya savaşı sonrasında ekonominin rayına oturtulabilmesi için enerji ve ulaştırma sektöründe devletleştirmelere başvurulması, gene aynı ülkede sahiplerinin Nazilerle işbirliği yapmış olması nedeniyle Renault ve Berliet işletmelerinin devletleştirilmesi tarihsel nedenlere dayanır (Kafaoğlu 1995:41).

8/6/1984 tarih ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'ye göre:

- Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) iktisadi devlet teşekkülü ile kamu iktisadi kuruluşunun ortak adıdır (Madde 2/1).
- İktisadi devlet teşekkülü; sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan, kamu iktisadi teşebbüsüdür (Madde 2/2).
- Kamu iktisadi kuruluşu; sermayesinin tamamı Devlete ait olup tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadi teşebbüsüdür (Madde 2/3).
- Müessese; sermayesinin tamamı bir iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olup, ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur (Madde 2/4).

- Bağlı ortaklık; sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir (Madde 2/5).

- İştirak; iktisadi devlet teşekküllerinin veya kamu iktisadi kuruluşlarının veya bağlı ortaklıklarının, sermayelerinin en az yüzde onbeşine, en çok yüzde ellisine sahip buldukları anonim şirketlerdir (Madde 2/6).

- İşletme; müesseselerin ve bağlı ortaklıkların mal ve hizmet üreten fabrika ve diğer birimleridir (Madde 2/7).

2.2. KİT'lerin Kuruluş Şekilleri

KİT'ler uygulamada iki şekilde kurulmaktadır. Bunlardan birincisi önceden kurulmuş herhangi bir kuruluşun devamı olmaksızın, tamamen yeni bir kuruluşun yada işletmenin kurulmasıdır. İkinci kuruluş şekli ise millileştirme/devletleştirmedir (Atasoy 1993:35). Millileştirmenin stratejik bir yönü de bulunmaktadır ve bazen siyasal strateji gereği de uygulanabilir ancak politik amaçlar sıklıkla ekonomik ve sosyal referanslarla maskelenir (Hemming ve Mansoor 1988:4).

2.3. Dünyada KİT'ler

KİT ekonomisi, firma teorisi ve daha ileri boyutları ile de endüstri ve sektör ekonomilerinin alt bir disiplini olarak değerlendirilebilir (Kök 1995: 17).

CEEP'in 1987 Yılığında (1987:223 akt. Atasoy 1993:10);

“Dünya’da kamu sektörünün kurucusu olarak M.Ö. 140 yılında tahta çıkan Çin İmparatoru Wou-Ti kabul edilmektedir. Gerçekten de bu imparatorun 54 yıllık saltanatında madenleri, dökümhaneleri, tuzlaları, inşaatları, deniz ve kara taşımacılığını kapsayan çok şekilli bir devlet işletmeleri ağı ile çok sayıda kredi ve kalkınma konularında uzmanlaşmış müesseseler kurmuştur. Ayrıca büyük Çin kıtasında müşterek bir para, ürünlerden orantılı bir vergi, kuralcı bir fiyat ve rekabet kontrolü, bölgeler arası gelişme planı ve ortak bir zirai düzenleme fonu kurmuştur.”

Bütün Dünya’da özel sektör mantığıyla faaliyet gösteren ancak devletleştirmeler veya doğrudan devlet tarafından kurulan ve işletilen bu kuruluşların sayısı I. Dünya savaşına kadar çok azdır (Atasoy 1993: 1).

1919'da I. Dünya Savaşına katılan ülkelerin hepsinde üretim savaş öncesine göre daha önce hiç olmadığı kadar 1/3 oranında düşüş göstermiştir. Doğan yeni devletlerinse ilk endişesi siyasal bağımsızlıklarını koruyarak ekonomik bağımsızlıklarını sağlamaktır (Hamitoğulları 1978: 254). Bu çerçevede devletlerin ekonomik bağımsızlıklarını korumada devletçilik/millileştirme ön plana çıkmıştır. Özellikle 1929-1930'lardaki Büyük Buhran ile, klasik iktisatçıların "bırakınız yapınlar – bırakınız geçsinler" felsefesi ciddi şekilde eleştirilmiştir. Bu eleştiriler, devletin ekonomik hayatta daha fonksiyonel ve daha düzenleyici bir rol alması sonucuna bağlı olarak KİT'leri doğurmuştur (Kök 1995:15).

Ancak 20 nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren KİT'lerin özelleştirilmesi Dünya çapında yoğun bir şekilde gündeme gelmiştir. Vernon (1988:1) devletleri (yada hükümetlerin) likidite ihtiyaçlarını karşılamak için devlete ait işletmeleri özel sektöre sattıklarını belirtmiştir. Bu devlet işletmelerini satan (özelleştirme) ülkeler grubunda İngiltere, Fransa gibi endüstrileşmiş ülkelere Bangladeş, Srilanka gibi az gelişmiş ülkelere kadar birçok ülke yer almaktadır (Vernon 1988:1).

2.3.1. Avrupa KİT'ler ve Avrupa KİT Merkezi (CEEP)

Avrupa komisyonu tarafından desteklenen proje sonucu elde edilen verilerden yola çıkılarak 27 Avrupa Birliği üyesi ülkede 64 milyondan fazla kişinin çalışmakta olduğu ve işgücüne katılım oranının %30,1 olduğu belirtilmiştir (CEEP 2010:23).

Yine aynı çalışmadan elde edilen bulgulardan birisi de kamu işletmelerinde çalışanlar toplam istihdamın ortalama %7.2'sini oluşturmaktadır. Bu oran ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Örneğin kamu çalışanlarının toplam istihdam içindeki payı %5.1 ile en düşük İrlanda ve Litvanya'dayken, %9,9 ile en yüksek Belçika'dadır (CEEP 2010:24).

1970'lerin ortalarında KİT'lerin buldukları ülkelerin gayrisafi milli hasıllarındaki payları; Hollanda ve İspanya'da %4, Avusturya'da %15'tir.

CEEP 1961-2011 (2011:34-37) ve 2013 (2014:36-38) Faaliyet Raporlarına göre üye ülkelere göre CEEP'e üye Kamu İktisadi Teşebbüsleri aşağıdaki tabloda (Tablo 2.1) verilmiştir. Tablo incelendiğinde 2 yılda KİT sayısında 502'den 318'e toplamda 184 adet eksilme söz konusudur. En dramatik düşüş Polonya'da yaşanmıştır. Polonya'da KİT sayısı 71'den 11'e düşmüştür. KİT sayısındaki azalma sırasıyla Portekiz, Almanya, Fransa, Romanya, Yunanistan, İspanya şeklindeyken dört ülkede (İsveç, Danimarka, Fillandiya ve

Malta) değişmemiştir. Değişimin olmadığı dört ülkede zaten KİT sayısı oldukça azdır. Avusturya (2 adet) ve Macaristan'da (1 adet) ise KİT sayısında azda olsa artış olmuştur.

Tablo 2.1: Avrupa Birliği Ülkelerinde CEEP'e üye KİT sayıları

Üye Ülke	KİT Sayısı (Adet)		Üye Ülke	KİT Sayısı (Adet)	
	2011	2013		2011	2013
Avusturya	86	88	İspanya	16	10
Polonya	71	11	İngiltere	14	10
Almanya	56	43	İtalya	5	3
Portekiz	45	20	İsveç	5	5
Fransa	42	30	Norveç	5	4
Slovakya	39	Bilgi yok	Danimarka	3	3
Yunanistan	37	29	Finlandiya	3	3
Macaristan	34	35	İrlanda	2	1
Romanya	20	8	Malta	1	1
Benelüks (Belçika Hollanda Lüksemburg)	17	13	Bulgaristan	1*	1*
Kaynak: (CEEP 2011; CEEP 2013)			Toplam	502	318

* Bulgaristan'da aslında 2013 yılında 39 KİT bulunmakta iken CEEP'e sadece bir üst kuruluş olarak üye gözükmektedir.

2.3.1.1. İngiltere'de KİT'ler

İngiltere'de KİT'lerin kökeni 19 ncu yüzyıla kadar uzanır. Ancak modern anlamda KİT'ler 1930'larda ortaya çıkmış ve II. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemlerde yapılan devletleştirmeler sonucunda KİT'lerin sayısında hızlı bir artış görülmüştür (Altıntaş 1988:75).

Devletleştirme ve Millileştirme yoluyla veya yeni birimler oluşturularak KİT'leri güçlendirmenin en tipik örneklerine İngiltere ve Fransa'da rastlanılır. İngiltere'de KİT'ler İşçi Partisi'nin iktidarda olduğu üç dönemde genişlemiştir. Bu dönemler Cemet Attlee (1945-51), Harold Wilson (1964-69) ve H.Wilson-James Callagan (1974-79) dönemleridir (Kafaoglu 1995:38).

Özellikle II. Dünya savaşı sonrası ertesinde kapsamlı bir devletleştirme uygulamasına gidilmiş, daha sonraki dönemlerde gerek iktisadi gerekse siyasal nedenlerle uygulamanın hızı kesilmiş olmasına rağmen, 1983 yılı sonu itibariyle, millileştirilmiş sanayileri de kapsayan 51 ana kamu kuruluşu bulunmaktaydı (Kafaoğlu 1995:38).

1979 öncesi KİT sektörü İngiltere'nin GSMH'nın %10'una karşılık gelen 1.750.000 kişilik istihdam sağlamaktaydı (Kök 1995:17). Ancak 1979 yılında muhafazakar Thatcher Hükümeti işbaşına geldiğinde KİT'lerin kapatılması veya satılmasına (özelleştirilmesi) kesin karar vermişti. Satışlar temel politika konusu olmuş ve ideolojik olarak hassas bir konu halini almıştı (Aharoni 1988: 23).

1981-1985 yılları arasında İngiltere'de toplam 7.877.000.000 sterlinlik özelleştirme yapılmıştır (Altıntaş 1988:234). Teatcher hükümeti İngiliz KİT'lerini hızlı bir şekilde özelleştirmeye çalışmıştır (Özmen 1987a:1).

2.3.1.2. Fransa'da KİT'ler

Fransız KİT'leri tek bir amaç üzerinde kurulmuş değildir. Bazıları milli kaynakların israf edilmemesi, rasyonel üretim sağlanması, kamu ihtiyaçlarının karşılanması, savaştaki tutumları nedeniyle cezalandırılan kişilerin iktisadi işletmelerinin müsadereşi şeklinde oluşmuştur (Özmen 1967:98). Fransa'da 1960'larda günümüzde Türkiye'de bilinen ve üretimi olan en önemli KİT'lerden birisi Renault'tur (Özmen 1967:98).

1960'larda Fransa'da %30'dan fazlası devlete ait olan kuruluşların listesi parlamento'ya sunulmakta ve bazen parlamento ayrıntılı denetlemektedir (Özmen 1967:99).

1952'de gayrisafi yurtiçi hasılanın %11,3'ünü üreten KİT'ler bu oranı 1959 sonunda %13,4'e çıkarmışlardır (Özmen 1967:101).

Fransa'da 1981 yılı millileştirmeler sonrasında tarım sektörü hariç toplam ücretli çalışanların %16,6'sı ve tarım dışı katma değer %17,2'si ve sabit sermaye yatırımlarının %33,5'i KİT'ler tarafından karşılanmaktaydı (Kök 1995:17).

2013 CEEP Faaliyet Raporuna (2013:36-38) göre CEEP'e üye Fransa'da 30 adet KİT bulunmaktadır.

2.3.1.3. Almanya’da KİT’ler

Almanya KİT’lerin en eski geleneğe sahip olduğu Avrupa ülkesidir (Özmen 1967:88).

Almanya’da 1964 yılında 269 KİT (Özmen 1967:88) varken CEEP 2011 Faaliyet Raporuna (2011:34-37) göre CEEP’e üye 56 adet KİT bulunmaktadır. Aslında bu durum Özmen (1967:88)’in “Almanya’da KİT’leri özel teşebbüse devretmek hususunda kararlı bir tutum vardır. Nispeten geniş uygulamalar da başlamıştır” tespitini doğrular niteliktedir. Hatta bu yukarıda 1964’te var olduğu söylenen 269 sayısına dahil olan Wolksvagen otomobil firması bir KİT’tir ve bir kısım operasyonları o tarihte dahi özelleştirilmiştir (Özmen 1967:90).

1960’larda Alman KİT’lerinin üretimi tüm Türkiye üretiminin demir cevherinde 8 katı, kömürde 5,5 katı, linyitte 3 katı, alüminyumda (Türkiye’de o dönemde kurulması düşünülen) 10 katı ve elektrik üretiminde 6 katı üretime sahiptirler.

2.3.1.4. Hollanda’da KİT’ler

KİT’lerin ekonomide büyük yer tutmadığı ülkelerden birisidir (Altıntaş 1988:108). Benelüks (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) ülkelerinde CEEP 2011 Faaliyet Raporuna (2011:34-37) göre CEEP’e üye toplam 17 adet KİT bulunmaktadır.

2.3.1.5. İspanya’da KİT’ler

İspanya’da KİT sektörü Frankist rejimin bir mirasıdır. Kamu holdingleri oluşturmak için yoğun ve yaygın olarak millileştirme ve devletleştirme uygulamalarına geçen Mussolini yönetimini örnek alan Frankist rejim, 1941’de INI (Endüstri Ulusal Enstitüsü) kurarak bir dizi devletleştirme gerçekleştirmiştir (Boratav ve Türkcan 1993:189). Ancak 1960’ların zenginlik kaynağı görülen INI 1970’lerde ayakta duracak hali kalmamıştır (Altıntaş 1988:108).

1983 yılı itibariyle devletin 747 sanayi kuruluşunda hissesi bulunmaktadır ve bunların 379’unun kontrolü devletin elindedir (Altıntaş 1988:108).

CEEP 2011 Faaliyet Raporuna (2011:34-37) göre ise İspanya’da CEEP’e üye 16 adet KİT bulunmaktadır.

2.3.1.6. İtalya’da KİT’ler

Sanayi ve finans sektörlerinde faaliyette bulunan devlet işletmelerinin veya holdinglerin önemli bir kısmı, iki büyük savaş (I. ve II. Dünya savaşları) arasında kurulmuştur (Kafaoğlu 1995:42). 1926’da kurulan AGIP (petrol) ve 1933’te faaliyete geçen IRI (İtalyan İktisadi Devlet Teşekkülleri Holdingi) (sanayi) önemli örneklerdendir. 1930’larda İtalya’da kamu işletmelerinin oluşturulmasının temelinde ideolojik etkenler olduğu kadar, finansal darboğazda olan işletmelerin kurtarılması da vardır (Boratav ve Türkcan 1993:189).

Aslında 1960’lı yıllarda İtalya’da IRI bir çeşit holdinglerin holdingidir. Kendisine bağlı her biri holding büyüklüğünde ve farklı bir sektöre kumanda eden 6 adet mali kuruluş vardır (Özmen 1967:119). 1965 yılı faaliyet sonuçlarına göre IRI’de 169200’ü imalat sanayinde olmak üzere toplam 284200 kişi çalışmaktadır (Özmen 1967:122).

İtalya’da II. Dünya savaşı sonrasında kamusal mülkiyetin genişlemesi ideolojik nedenlerden değil, daha çok finansal darboğaza giren özel işletmelerin kurtarılması amacıyla yapılmıştır (Kafaoğlu 1995:40).

CEEP 2011 Faaliyet Raporuna (2011:34-37) göre İtalya’da CEEP’e üye 5 adet KİT bulunmaktadır.

2.3.2. Japonya’da KİT’ler

Japonya, KİT’lerin öneminin çok az olduğu ülkelerden biridir. Japonya’da KİT’lerin yasalara dayanan özel statüleri vardır. Gerekli fonları devlet belli bir plan dahilinde sağlamaktadır. KİT’lerin bütçeleri, Japon parlamentosu tarafından onaylanmaktadır. KİT’lerin milli ekonomi içerisindeki yeri, gelişmeleri, temel dönemsel politikaları Başbakanlığa bağlı Ekonomik Planlama Örgütü ile Maliye Bakanlığı’nın görüşleri alınarak kesinleşmektedir (Aysan ve Özmen 1981:124).

2.3.3. Gelişmekte olan Ülkelerde KİT’ler

Özellikle az gelişmiş ülkelerde, sosyo-ekonomik amaçları başarmak için KİT’lerin önemi giderek artmıştır. 1990’lı yıllarda hala bu tür ülkelerde KİT’lerin ekonomiye olan katkısı önemli görülmekteydi (Kök 1995: 17). Birçok Latin Amerika ülkesi ve Türkiye’de 1930’lardan itibaren, sömürge düzeninden siyasal bağımsızlığa geçen Afrika ülkelerinde

ise 1960'lardan itibaren devletin ekonomideki ağırlığı artmış ve KİT sistemi önemli gelişme göstermiştir (Boratav ve Türkcan 1993:193).

Tarım dışı istihdam açısından bakıldığında, 1990'lı yıllar itibariyle KİT'lerin toplam istihdamdaki yeri, Avrupa Topluluğu ve gelişmiş OECD ülkelerinde yaklaşık olarak %4 iken gelişmekte olan ülkelerde bu oranın %15'e ulaştığı görülmektedir (Kök 1995:15).

Gelişmekte olan ülkelerde KİT'in genel yapıdaki yeri çok karmaşıktır. Bu tür ülkelerin rasyonel sistemler oluşturma imkanları sınırlı bulunması, baştaki yönetimlerin tüm gücü merkezileştirerek kullanmak zorunluluğu duymaları sık sık doğan darlık ve sıkıntılara hemen çözüm bulmayı adet edinmeleri KİT'lerin devlet içindeki yeri her yönü ile rasyonel olmasını engellemektedir (Aysan ve Özmen 1981: 7).

Diğer taraftan gelişmiş sanayi ülkelerinde KİT'lerin özelleştirilmesi belirli bir program dahilinde yavaş ilerlerken gelişmekte olan ülkeler Uzakdoğu (Filipinler, Tayland, Singapur) ve Güney Amerika (Brezilya, Arjantin) ülkelerinde daha çok devletin kaynak ihtiyacını karşılama amacı vardır (Altıntaş 1988:109).

2.3.4. Çin'de KİT'ler

2006 yılında Çin ekonomisinde üretimin 1/3'ünün KİT'ler tarafından gerçekleştirildiği ve KİT'lerin GDP'deki payının %29,7 olduğu raporlanmıştır. Bu oran 1978'de bütün sanayi üretiminin %77,63'ünü oluşturmaktaydı (OECD 2009: 6).

1994 yılında kentli istihdamın %66,4'ünü KİT'ler sağlarken bu oran 2006 yılında %34'e düşmüştür (OECD 2009: 8).

2006 yılı itibariyle Çinde KİT'lerin %18,1'ini temsil eden yaklaşık 21.000 işletme KİT'lerin toplam varlıklarının %51,7'sini, toplam gelirlerinin %51,2'sini ve toplam karlarının %64'ünü gerçekleştirmektedir. 1997 yılı itibariyle Çin'de 262.000 olan KİT sayısı 2006 yılında 116.000'e gerilemiştir (OECD 2009:8-9).

2.4. Türkiye'de KİT'lerin Varoluş Nedenleri ve KİT'lerin Özellikleri

Devletin sermaye şirketi olarak oluşturduğu iktisadi teşebbüsler birçok noktalardan özel ekonomik birimlere benzemelerine rağmen; önceliği kar olan özel teşebbüslere karşılık, devlet teşebbüsleri karı reddetmemekle beraber yapmakla sorumlu olduğu işi

toplumun ve devletin menfaatine en uygun şekilde başarmaya çalışmaktadırlar (Ete 1946a:55).

Bu çeşit teşebbüslerin sorumlulukları sermayeleri ile sınırlı olacak, tacir sıfatını taşıyacak, tamamen ticari yöntemlere göre hareket edecek, ticari muhasebe tutacak, bilanço düzenleyecek, teşebbüs ve işletmenin başına ticaret alanında yetişmiş yöneticiler getirilebilecektir (Ete 1946a:55).

Ete İDT teşekküllerinin kuruluşuyla ilgili olarak (1946a:56):

Devlet 1938 yılı sonuna doğru 3460 sayılı kanunla özel hukuk kurallarına tabi ve sermayesinin tamamını bizzat temin ettiği iktisadi teşebbüsler için ticaret şirketlerinden başka bir şekil buldu.

Bu teşebbüslere “İktisadi Devlet Teşekkülleri” adını verdi. Bu konuda ilgili teşekkülleri oluşturan şartları uyan muhtelif fabrikaların, madenlerin veya ticari işletmelerin, birbirleriyle ilgili olanlardan bazıları teşekküle tabi müesseseler altında toplanmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan da aslında İDT’lerin 1938’e kadar sahipliği devlete ait olan özel teşebbüs/şirketler olarak faaliyetlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Ancak 3460 sayılı yasa ile devlete ait iktisadi teşebbüsler kendilerine has statülerine kavuşmuşlardır.

KİT’ler farklı ülkelerde farklı nedenlerle tercih edilmişlerdir. Tercih nedenlerinin farklılaşmasında ülkelerin gelişmişlik düzeyi, yönetim anlayışı, milli güvenlik ve ekonomik yeterlilik düzeyleri etken olmuştur. Nedenleri farklılaşmakla birlikte genel olarak KİT’lerin varoluşlarına etki eden temel dayanaklar aşağıdaki bölümde verilmeye çalışılmıştır.

2.4.1. KİT’lerin Varoluş Nedenleri

KİT’lerin varoluş nedenleri arasında genel olarak; serbest piyasa mekanizmasının yeterince gelişmemiş olması, özel sektörün sermaye yetersizliği ve yatırımların ölçeği nedeniyle giremediği sektörlerde devletin yatırım yapması, istihdam sağlaması, serbest piyasadaki aşırı dalgalanmalara karşı bir emniyet unsuru olarak algılanması, uzun vadeli makro ekonomik planlamaların yapımını kolaylaştırması, ülkedeki ekonomik modelin değiştirilmesi (sosyalizm veya millileştirme gibi) vb. konuları sayılabilir.

KİT’lerin varoluş nedenleri Onar’a (1956:1) göre;

“Devletin iktisadi sahadaki müdahalelerinin genişlemesi ve özellikle bu sahada da pasif durumdan çıkarak siyasi sahada olduğu gibi aktif bir duruma geçmesi yani siyasi bir organizma mahiyetinden, bu özelliğini korumakla beraber, iktisadi bir organizma mahiyetine doğru bir dönüşüm geçirmesi, 19 ncu asrın ikinci yarısından sonra beliren bir hadise olmakla beraber bu değişimin sebeplerinin aynı olmadığı da malumdur: Bu istihale bazı ülkelerde bir kısım sosyal sınıfların diğerlerine karşı duydukları infial ve ferdi sermayeyi ve karı millileştirmek eğilimlerinin sonucu olduğu halde bazı ülkelerde veya bazı sahalarda kamu hizmetlerini devletleştirmenin veya özel teşebbüsün rağbet veya başaramadığı kamu hizmetleri ihdas etmenin bir neticesi olmuştur” (Onar 1956:1).

Türkiye’de KİT’lerin kuruluş nedenleri ortaya konulurken uzun süren bir savaşın sonucunda yeni kurulan Devletin iç ve dış güvenlik sorunları ve ayrıca savaşın getirdiği olumsuzlukların bir an önce giderilme zorunluluğu dikkate alınmalıdır (Örsdemir 2002: 28-29).

Devletin yüklediği ekonomik ve sosyal görevleri yerine getirerek ekonomiye doğrudan yada dolaylı olarak müdahale aracı olan KİT’ler Türkiye’de 1930’larda uygulamaya başladığı devletçilik politikası gereği kurulmaya başlanmıştır (Ayyıldız 2005 :89). Ancak Türkiye’de KİT’lerin benimsenen bir sosyalist ideoloji sonucunda ortaya çıktıkları söylenemez. Sanayi altyapısını oluşturma, kalkınmaya ilk hız verme, sanayileşmede özel sektöre öncülük etme gibi daha çok uygulamaya ilişkin gereksinmelerden doğmuştur (Tecer 2005:59).

Rees (1984)’e göre KİT’lerin varoluş genel nedenleri (Rees 1984:2 akt. Akalın 2003:14):

- Piyasa mekanizmasının başarısızlığını (yetersizliğini) düzeltmek,
- Ekonomideki çıkar dağılımının yapısını değiştirmek,
- Ekonominin uzun vadeli ekonomik planlamasını kolaylaştırmak,
- Ekonominin niteliğini kapitalizmden sosyalizme çevirmek.

Türkiye açısından bakıldığında tarihi olarak bu nedenlere yenilerini eklemek mümkündür: Kapitulasyonların kaldırılması (millileştirmeler), savunma ihtiyaçlarının karşılanması, sermaye piyasasının gelişmemiş olması, bazı hassas iflasların önlenmesi, teşebbüs kısıtlığı faktörünün aşılması (Akalın 2003:14), özel sektörün sermaye gücünün

yetmemesi, özel teşebbüsün kurucu ve yönetici olarak gücünün yetersiz olması (Kılıçbay 1994: 17).

YDK 2007 yılı Genel KİT raporunda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyo ekonomik nedenlerle kurulan KİT'lerin kuruluş amaçları olarak (YDK 2010:4; Ayyıldız 2005 :89);

- Ekonomik kalkınmayı sağlamak,
  - Tekelleri devlet eliyle işletmek,
  - Özel sektörün başaramayacağı veya giremediği işleri yapmak,
  - Ekonomiye yön vermek,
  - Özel sektöre öncülük etmek,
  - Gelir dağılımını düzenlemek,
- olarak sayılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluş döneminde halkın uzun savaş dönemleri boyunca fakirleştiği ayrıca ticareti elinde bulunduran azınlıkların ülkeden ayrılmaları ve halkın büyük kesiminin girişimcilik tecrübesinin olmayışı gibi nedenler ülkenin ihtiyaç duyduğu işletmelerin kurulmasında yetersiz kalmıştır.

KİT'ler kuruluşlarından bu yana altyapının kurulmasında, doğal kaynakların değerlendirilmesinde ve sanayinin gelişmesinde önemli fonksiyonlar üstlenmiş ve ülke ekonomisine büyük katkıda bulunmuştur (Baytan 1999:98).

İktisadi Devlet Teşekkülleri, ferdi sermaye ve gücün yetmediği veya gitmediği, veya milli ekonominin ihtiyaç gösterdiği iktisadi özellikteki işlerin devletin yetki ve sorumluluk sınırları içine alınması zorunluluğundan doğmuştur (Güldamla 1966:15).

Akdoğan (2002:390-397) KİT'lere ihtiyaç duyulma nedenlerini dört ana başlıkta: ekonomik, sosyal, mali ve siyasi nedenler olarak incelemiştir.

Ekonomik nedenler arasında alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi, ekonomik yapının yenilenmesi, dengeli kalkınmanın sağlanması, fiyat dengesinin korunması, işsizliğin önlenmesi vb. nedenler sayılabilir (Akdoğan 2002:391).

Sosyal nedenler arasında toplumun yaşam düzeyinin yükseltilmesi önemli yer tutar (Akdoğan 2002:395). Genel olarak verimlilik endişesi olmayan, sosyal bir rolün üstlenildiği bu tarz işletmeler sosyal fayda amacıyla işletilmektedirler (Atasoy 1993:28).

Mali nedenler arasında toplumun ihtiyaç duyduğu kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için yapılacak kamu harcamalarına girişilmesine ve harcamaları finanse edecek gelirlerin sağlanması (Akdoğan 2002:396), ekonomik hayata müdahale edilmesi (Atasoy 1993:28) sayılabilir.

Siyasi nedenler arasında arızı olarak, ideolojik olarak ve milli güvenlik ve ülkenin ekonomik yönden bağımsızlığını sağlamak amaçları sayılabilir (Çetinkaya 2003: 77; Atasoy 1993:27).

KİT'ler özellikle bunalım dönemlerinde özel amaçlarla kullanılmak için çoğaltılmakta, düzlüğe çıkıldığında azaltılmaktadır. Örneğin ABD ve Kanada dünya savaşları dönemlerinde büyük sayıda yeni KİT'ler oluşturulmuş, barışa geçilince bunların çoğunu özel kesime aktarmıştır (Aysan ve Özmen 1981:6).

İlk büyük örneklerini Sümerbank ve Etibank'ın oluşturduğu bu kuruluşlar, 1933 yılından itibaren liberal ekonomi politikasının yerini devletçilik akımının almasıyla devletin ekonomiye doğrudan karışma aracı olarak kurulmaya ve yaygınlaşmaya başlamışlardır (Tecer 2005:59).

Ancak KİT'ler Türkiye'nin ekonomik gelişimine uzun yıllar önemli katkılar sağlamıştır. KİT'ler ülkenin pozitif ve negatif her iki yönde gelişmesinde temel etken olmuştur. Ülkenin ekonomik büyümesinde 1950-1960 arası %6,7, takip eden onyılda %6,5 ve 1970'lerin ilk yedi senesinde ortalama %7 büyümesinde önemli katkı sağlamıştır (Leeds 1988:153).

2.4.2. KİT'lerin Özellikleri

KİT'lerin başlıca özellikleri (Doğan 1993: 26; Karluk 1994: 4-5; 233 sayılı KHK madde 4):

- KİT'ler bir kanunla veya kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulurlar.
- KİT'lerin ayrı tüzel kişilikleri, idari ve mali özerklikleri vardır. Buna göre, bu teşebbüslerin devletten ayrı kendi yönetim yapıları ve mal varlıkları bulunmaktadır.
- KİT'lerin yönetiminde sermayede pay çoğunluğu yoluyla veya yasaların verdiği yetkiye dayanarak devlet hakimdir.

- KİT'lerin devlet bütçesi dışında ayrı (özerk) bütçeleri vardır. Ancak devlet bütçesinden yardım alabildikleri gibi karları da kısmen veya tamamen bütçeye aktarma yapılabilir.

- KİT'ler devlet muhasebesi esaslarına değil, ticari muhasebe esaslarına tabidirler. Genel Muhasebe Kanunu ile Devlet İhale Kanunu hükümlerine ve Sayıştay'ın denetimine tabi değildir.

- KİT'ler personel ve alım-satım işlemlerinde genellikle devletin uyguladığı rejim ve esaslara tabii değildir.

- KİT'ler devletle olan ilişkilerinde kamu hukukuna, üçüncü şahıslarla ilişkilerinde özel hukuka tabiidirler.

- KİT'ler TBMM denetimine tabidirler.

- KİT'lerin tek amacı kar değildir. Kamu hizmeti ve sosyal amaç ağır basmaktadır.

- KİT'ler tekel statülerinden dolayı piyasanın kontrolünü ellerinde tutmaktadırlar ve arkasında devlet desteği olması nedeniyle iflas tehlikeleri bulunmamaktadır (Demirbaş ve Türkoğlu 2002:243).

Cumhuriyet döneminde KİT'lerin ekonomideki yerini ve gelişimini, izlenen ekonomi politikaları ve ulaşılan kalkınma düzeyi belirlemiştir (Tecer 2005:59).

2.5. KİT'lerin Yapılarının İncelenmesi

KİT'lerin yapıları yapısal düzenlemeler, hukuki düzenlemeler ve mali yapı olmak üzere üç temel başlıkta incelenecektir.

2.5.1. KİT'lerle İlgili Yapısal Düzenlemeler

233 sayılı KHK ile KİT'ler İDT ve KİK olmak üzere ikiye ayrılmakta ve yasayla kurulması gereken bu girişimlerin BKK (Bakanlar Kurulu Kararı) ile kurulması ilkesi benimsenmektedir. Böylece KİT'lerin kuruluşundaki yetki yasama organından yürütme organına geçmektedir (Demirbaş ve Türkoğlu 2002:251).

KİT'ler üzerinde devletin mali ve ekonomik vesayet ve teknik vesayet şeklinde iki çeşit vesayet şekli vardır (Atasoy 1993:46).

Devletin KİT'ler üzerinde mali ve ekonomik vesayeti de iki şekilde olmaktadır. Birincisi bazı kararlar için önceden izin alınması, ikincisi ise devlet denetimidir (Atasoy 1993: 46).

Teknik vesayet ise ilgili bakanlığın vesayeti ve özel amaçlı vesayet olmak üzere iki grupta toplanılabilir (Atasoy 1993:47).

2.5.2. KİT'lerle İlgili Hukuki Düzenlemeler

Hukuki düzenlemelere esas olarak 19 Nisan 1925 tarih ve 633 sayılı Sanayi ve Maadin bankasının kuruluşu, 1932 yılında çıkarılan 2056 sayılı kanunla Sanayi ve Maadin Bankasına ait kuruluş ve iştiraklerin yeni kurulan Sanayi Ofisine bankacılık kısmının ise 2064 sayılı yasa ile Sanayi ve Kredi Bankası'na devredilmiş 3 Haziran 1933'te ise 2262 sayılı yasa ile Sümerbank kurularak Sanayi ofisi ve Sanayi ve Kredi Bankası Sümerbank'a devredilmiştir. 2 yıl sonra ise 14 Haziran 1935'te ise Etibank kurulmuş ve Etibank'la Sümerbank Osmanlı'dan Cumhuriyete intikal eden sanayi kuruluşlarını devralarak ekonomik hayata katılmışlardır.

Hirsch'e göre "İktisadi Devlet Teşekkülleri 3460 sayılı kanunla kendi hususi teşkilat kanunları çerçevesinde özel hukuk hükümlerine göre idare olunan ve iktisadi bir gaye takip eden tesis mahiyetini haiz kuruluşlardır" (1944:4). Ancak Sıdık Sami Onar konuyu idare hukuku açısından incelemiştir. Onar'a göre ise "Bu müesseselerin faaliyetleri özel hukuk hükümlerine tabi olmakla beraber, aynı zamanda kendi kanunlarıyla Murakebe Kanunu gibi kamu hukuku hükümlerine de tabidir. Diğer taraftan bunlar bağlı buldukları Bakanlıkların ve makamların yetkileri dairesinde verecekleri idari kararlara da uymak zorundadırlar" (Hirsch 1944: 5).

Türkiye'de KİT'lerle ilgili ilk genel yasal düzenleme 1938 yılında 17.06.1938 tarih ve 3460 sayılı, Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkındaki Kanunla düzenlenmiştir. Ete (1946a: Önsöz-2) bu durumu aşağıdaki şekilde açıklamıştır;

"Devlet işletmelerinin İşletme Ekonomisinin icaplarına göre hareket etmeleri 1939 senesinden itibaren tatbik sahasında yer alan 3460 sayılı Kanunla, yani sermayesinin tamamı devlete ait teşekküllerin idare ve mürakebesine dair kanunla başlar."

1964 yılında çıkarılan 440 sayılı kanun da iktisadi devlet teşekkülleriyle ilgilidir.

“Kamu İktisadi Teşebbüsleri” ifadesi mevzuatta ilk kez 1961 Anayasası’nda 127 inci madde de “Kamu iktisadi teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce denetlenmesi kanunla düzenlenir” şeklinde yer almıştır. 1982 Anayasası 165 nci maddesinde ise KİT’ler tanımıyla birlikte; *“Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.”* şeklinde yer almıştır.

Ayrıca TBMM içtüzüğünün komisyonlarla ilgili maddelerinde “15. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu” olarak geçmektedir.

Diğer taraftan KİT’lerin yeniden organizasyonu için önce 24 Haziran 1983 tarihli 72 nolu Kanun Hükmünde Kararname, devamında 19 Ekim 1983’de 2929 sayılı yasa çıkarılmıştır. Ancak KİT’lerin verimli çalışmasını sağlayamadığı için 8 Haziran 1984 tarihli 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2929 sayılı yasa kaldırılmış ve KİT’ler 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yönetilmeye devam etmiştir.

Anayasa yönünden bakıldığında ise 1982 anayasasının 128. Maddesi KİT’lerin personel rejimi hakkında, 161. Maddesi devlet bütçesinden muafiyet hakkında ve 165. Madde ise denetimi hakkındadır.

2.5.3. KİT'lerin Mali Yapıları

KİT’in her girişim gibi bir sermayesi vardır. KİT’lerin sermayesi KİT’leri kuranlar tarafından sağlanır.

Her yıl devlet bütçesinden KİT’lere sermaye veya görev zararı altında transferler gerçekleştirilmektedir (Tablo 2.2). Bu durumun konsolide bütçe üzerinde yük oluşturması nedeniyle bu durum özelleştirme konusunu gündeme taşımaktadır. 1995’ten 2007 yılına kadar olan değerler incelendiğinde Bütçeden KİT’lere yapılan transferlerde gözle görülür bir azalma olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak özelleştirilen KİT’ler nedeniyle devletin portföyünde daha az KİT kalması gösterilebilir.

Diğer taraftan Tablo 2.3’e bakıldığında KİT’lerin yarattığı katma değerler incelendiğinde benzer bir durumla karşılaşılacaktır. 1985 yılında KİT’lerin yarattığı katma değer GSYİH’ya oranı %6,24’ken 2010 yılına gelindiğinde bu oran %1,82’ye, 2013 yılında ise 1,07’ye kadar düşmüştür.

Tablo 2.2: 1995-2007 Yılları Arası KİT'lere yapılan transferlerin GSMH'ya oranı (%)

Yıl	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sermaye	0,6	0,3	0,4	0,3	0,4	0,7	0,6	0,5	0,2	0,2	0,22	0,6	0,21
Görev Zararı		0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3	0,3	0,1	0,08	0,09	0,08
Toplam	0,6	0,3	0,4	0,3	0,5	0,7	0,6	0,8	0,5	0,3	0,3	0,69	0,29

Kaynak: 1995-2004 yılları (Ayyıldız 2005:105), 2005-2007 yılları Hazine Müsteşarlığı.

Tablo 2.3: KİT'lerin ve Özelleştirme Programındaki Kuruluşların Yarattığı Katma Değer (Cari Fiyatlarla)

	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013*
TOPLAM KATMA DEĞER	2.945	27.396	495.221	5.784.634	13.065.413	20.001.630	16.861.989	18.393.865	16.650.516
Kar/Zarar	1.274	-1.424	17.188	-113.586	1.900.248	6.810.873	2.595.231	4.343.668	3.391.912
Amortismanlar (Cari Yıl)	375	5.768	100.110	941.463	2.641.302	3.282.361	3.775.781	3.842.475	3.801.293
İstihdam Giderleri	973	16.168	222.904	4.116.951	7.623.630	7.907.478	8.509.299	9.365.344	8.022.117
Faiz Giderleri	289	4.560	93.285	482.787	377.602	280.371	300.766	154.833	146.205
Karşılıklar (Karşılık+Kur Farkları)	33	2.324	61.734	357.019	522.632	1.720.547	1.680.912	687.545	1.288.989
TOPLAM KATMA DEĞER / GSYİH %	6,24	5,18	4,75	3,47	2,01	1,82	1,30	1,30	1,07
Dönem Kar/Zararı	2,70	-0,27	0,16	-0,07	0,29	0,62	0,20	0,31	0,22
Amortismanlar (Cari Yıl)	0,79	1,09	0,96	0,56	0,41	0,30	0,29	0,27	0,24
İstihdam Giderleri	2,06	3,06	2,14	2,47	1,17	0,72	0,66	0,66	0,51
Faiz	0,61	0,86	0,89	0,29	0,06	0,03	0,02	0,01	0,01
Karşılıklar (Karşılık+Kur Farkları)	0,07	0,44	0,59	0,21	0,08	0,16	0,13	0,05	0,08
GSYİH	47.177	528.369	10.434.647	166.658.021	648.931.712	1.098.799.348	1.297.713.210	1.416.798.490	1.561.510.015

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı / * 2013 yılı geçici rakamlardır.

2.6. Türkiye’de KİT’lerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de kamu iktisadi teşebbüslerinin tarihsel gelişimini cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelenebilir.

Türkiye’de kamu girişimciliği, ülkenin içinde bulunduğu koşulların ve gerçeklerin ortaya koyduğu zorunluluk dolayısıyla uygulanmaya başlamıştır (Akdoğan 2002: 387). İktisadi Devlet Teşekkülleri, Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarında 3 harpten sonra yanıp yıkılmış ve ekonomisi işlemez durumda bulunan ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını gerçekleştirmek için araç olarak düşünülmüş ve uygulanmıştır (Aysan 1978:6). Devletin, bazı kamu hizmetlerinin görülebilmesi için iktisadi ve ticari faaliyetlere fiilen katılma isteğinin ve zorunluluğunun sonucunda “iktisadi devlet teşekkülleri” doğmuştur (Güldamla 1966:11). Bir kalkınma aracı olarak KİT’lerin kurulup çoğalması Cumhuriyetten sonraki döneme rastlar (Kuntbay 1981:15). Türkiye’deki iktisadi devlet teşekkülleri devlete ait olmakla birlikte kar amacı güden kuruluşlar olarak düşünülmüşlerdir (Aysan 1978: 7). Bu yönüyle İDT diğer kamu kuruluşlarından ayrılır.

Türkiye’de KİT’ler belli bir doktrin ürünü değildir. Atatürk’ün uygulayıcı dehasının ve ulusça hızlı kalkınmada başka seçenek bulunmayışının ürünüdür (Aysan ve Özmen 1981: 6). Cumhuriyetin ilk yıllarında halkın içinde serbest ekonomik modelin gerektirdiği yatırımcı ve onun elinde yeterli sermaye bulunmadığından temel ihtiyaçlardan başlamak üzere yatırımları devlet üstlenmiştir (Arıkan, 2004: 54-55).

Türkiye’de KİT’lerin imalat sanayimizde pek üretimde bulunmadıkları enerji, ulaştırma ve telekomünikasyon hizmetleri yani doğal tekeller alanında yoğunlaştıkları görülmektedir (Akalin 2003:277).

2.6.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Cumhuriyet öncesi Osmanlı İmparatorluğunda kamu iktisadi teşebbüsleri pek azdır. Bunun nedeni Osmanlı imparatorluğu ekonomisine yabancı imtiyazlı şirketlerin hakim olması, kapitülasyonlar dolayısıyla himayeci bir gümrük politikası uygulanamaması, devlet maliyesinin fevkalade zayıf bulunması ve siyasi bunalımın gittikçe şiddetlenmesidir (Aktan 1992:128-129). Şahin (2002:1-3)'e göre;

“Osmanlı imparatorluğunun siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda gerileme sürecine girdiği dönem ile Batı Avrupa ülkelerinin sanayi devrimlerini gerçekleştirdikleri

dönem aynı zaman kesitine rastlamaktadır. Osmanlı'nın gerilemesi ve Batının ilerlemesinin aynı yüzyıllara rastlaması kesinlikle tesadüf değildir. Batının yükselişini sağlayan etkenler Osmanlı Devletinde eksik olan, yeterince bir araya bir araya gelemeyen veya mevcut Osmanlı bünyesindeki olumsuzlukları alt edemeyen etkenlerdir. En önemli etken 18 nci yüzyılın sonları 19 ncu yüzyılın başında idrak edilemeyen sanayi devrimidir. Batı Avrupa'nın sanayi devrimini gerçekleştirerek makineli üretime geçmesi, Osmanlı Devletinin bu devrimlerin dışında kalması ve aynı dönemde Osmanlı'nın geleneksel kurumlarındaki bozulma sonucu dinamizmini kaybetmesi siyasi, ekonomik ve askeri güç dengesinin Osmanlı aleyhine, Batı Avrupa ve Rusya lehine değişmesinin temel nedenleridir. 18 nci ve 19 ncu yüzyıllarda Batı Avrupa el emeğinden makineye, atölye üretiminden fabrika üretimine geçti. Başka deyişle ortaçağ üretim biçimi yerini yeniçağın üretim biçimine bıraktı. Oysa Osmanlı Devleti geleneksel üretim biçimini değiştiremedi.”

Osmanlı Devletinde sanayide gerekli dönüşümün gerçekleştirilememesi, Batı Avrupa ülkeleriyle Osmanlı Devletinin aleyhine yapılan serbest dış ticaret anlaşmaları yerli sanayinin gelişmemesine hatta gerilemesine neden olmuştur.

19.yüzyılda Batı'da meydana gelen sanayi devrimi Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Devlet, “gedik” teşkilatı ile sürdürdüğü kooperatif tipi sanayi işletmecilik düzenini çıkardığı nizamnameler ile kaldırıncı, ihtiyacı olan bazı temel maddeleri üretmek için kamu teşebbüslerini kurmuştur (Karluk 1994:15). Osmanlı imparatorluğu döneminde özellikle askeri bazı ihtiyaçların karşılanması kamu teşebbüslerinin varlığını gerektirmiş, 1816 yılında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası kurulmuştur. Bundan daha önceki tarihlerde de özellikle tophane, tersane, baruthane gibi tesislerle, madencilik alanında faaliyet gösteren KİT benzeri kuruluşların varlığı bilinmektedir (Altıntaş 1988:9). Özellikle 18. yüzyılda yaygınlaşan kamu iktisadi teşebbüslerinin başlıcaları (Aktan, 1992: 129):

1816 yılında askeri kundura, çizme, palaska üretmek amacıyla kurulan Beykoz Techizatı Askeriye Fabrikası; 1835'te çuha, fes, battaniye imal etmek üzere kurulan Feshane Fabrikası; 1845'te çuha ve askeri elbiseler imal etmek üzere kurulan İzmit Fabrikası; yine 1845'te kadife, kumaş, saten vb. imal etmek üzere kurulan Hereke Fabrikası; 1855'te pamuklu, bez elbiseler vb. imal etmek üzere kurulan Zeytinburnu Fabrikası bunlardandır. Burada sayılan kamu iktisadi teşebbüslerinden bazıları 19. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş ve daha sonra Türkiye Cumhuriyetine devredilmiştir (Aktan 1992: 129). Feshane, Hereke İpekli ve Yünlü Dokuma Fabrikası ve Bakırköy Pamuklu

Dokuma Fabrikaları, Sümerbank bünyesinde uzun yıllar hizmet vermiş ve günümüze kadar ulaşmış, son yıllarda tasfiye edilmişlerdir (YDK 2010: 6).

1913 yılına ait bir başka istatistiğe göre ise (Tezel 1986:93) daha sonra Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalan coğrafyada 100 ve daha fazla insan çalıştıran imalat sanayi kuruluşlarına bakıldığında biri kamu toplam dört adet un değirmeni, dört adet tütün işleme ve ürünleri, 3 adet bira fabrikası, biri kamu toplam on iki adet yünlü dokuma, biri kamu toplam dokuz adet pamuklu dokuma, kamuya ait bir deri işleme ve ürünleri, iki adet çimento, hepsi kamuya ait on yedi askeri silah yapımı veya tersane mevcuttur.

Ancak Osmanlı'da kamu işletmeciliğini 15 nci asra kadar götüren yazarlar da bulunmaktadır. Örsdemir (2002: 25);

“15. asırda %90'dan fazlası köylü ve göçebe olan bir imparatorluğun askeri teçhizatları için o çağda az rastlanılacak sanayi yatırımına yöneldiği bilinir. Göze çarpan bu müesseseler Tophane ve Tersanedir; nihayet askeri ihtiyaçlar için teşkilatlanan mecburi hammadde alımları ve sevkiyatını düzenlemek, ayrı bölgelerde kapalı olarak üretimi yapılan ve bunun için işgücünün harekete geçirildiği zanaat dalları vardır (Keçecilik, baruthane, savaş malzemeleri gibi).”

Zamanla bünyesi ve ismi değişen “Top Asitanesi” bugünkü Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun temelini oluşturmuştur (YDK 2010: 6).

2.6.2. 1923-1930 dönemi

Cumhuriyet henüz kurulmadan askeri alanda kazanılan bağımsızlığın ekonomik alanda sürdürülebilmesi ve kalkınmanın temel unsurlarının ortaya konulabilmesi için 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Tarım, sanayi, ticaret ve işçi sınıfından seçilmiş 1553 kişinin katılımıyla gerçekleşen kongrede varılan kararlara göre özel sektörü özendirici bir kısım tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır (Kandaş 1989:48).

2007 yılı YDK Kamu İktisadi Kuruluşları Genel Raporunda (YDK 2010: 4-5):

“Esasında Ülkemizde daha Cumhuriyet kurulmadan önce, 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanan İzmir İktisat Kongresinde; ekonomik kalkınmanın itici gücünün özel teşebbüs olması ve Devletin özel girişimciliği desteklemesi ve teşvik etmesi fikri ağırlıklı görüş olarak benimsenmiştir. Kongrede alınan kararların 1927'de çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile desteklenmesine rağmen, özel teşebbüsün yeterli

sermaye birikimine sahip olmaması, alt yapı sorunları, yetişmiş insan gücünün yetersizliği ve Dünyayı sarsan 1929 ekonomik buhranının etkileri v.b. nedenlerle, uygulanan ekonomik politikalardan beklenen olumlu sonuçların alınamaması üzerine, yeni bir ekonomik modelin uygulanması zorunda kalındığı görülmektedir. Bu yeni modelin esasını, Devletin planlı bir şekilde bizzat kuracağı iktisadi teşebbüslerle sanayileşmeyi gerçekleştirmek, şeklinde özetlemek mümkündür.”

1924 yılında yarı resmi özellik taşıyan İşbankası kurulmuş, 1925 yılında İsviçre Medeni Kanunu kabul edilerek toprağın mülkiyeti konusu yasal temele oturtulmuştur (Şahin 2002:37). Cumhuriyet sonrasında sanayileşmenin sağlanması için İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin oluşturulduğu bilinmektedir. Sümerbank, Etibank ve bunlara bağlı sanayi kuruluşları ile bankacılık alanında ve tarımsal alanda faaliyet gösteren çeşitli iktisadi devlet kuruluşları kalkınmada önemli görevler üstlenmişlerdir (Güvemli 2007:143).

Türkiye’de 10 Nisan 1925’te 1925/633 sayılı kanunla Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası (Sanayi ve Maden Bankası) kurulmuştur. Osmanlı’dan devralınan sanayi kuruluşları yeni kurulacak şirketlere devredilinceye kadar bu banka tarafından işletilmesi öngörülmüştür. Banka kurulduğunda dört fabrikanın mülkiyeti bankaya devredildi. Devredilen fabrikalar; Bakırköy Pamuk Dokuma Fabrikası, Feshane Yün Fabrikası, Beykoz Deri ve Ayakkabı Fabrikası ve Hereke İpeklî ve Pamuk Dokuma Fabrikasıdır (Güner 1978:222-223). Banka ayrıca bu dönemde kurulan 16 özel şirkete 1,2 milyon TL ile katılmış ve 4,8 milyon TL kredi vermiştir (Aysan 1978: 7). Banka yedi yıl süreyle çalışmış ve bu dönemde fabrikaları yeniden yapılandırarak büyütülmüştür. Ancak kanunda öngörülen fabrikaların anonim şirket haline dönüşmesi sağlanamamıştır (Güner 1978:223). Banka, devlet mülkiyetindeki sınai tesislerin ticari yöntemlerle yönetilebileceğini kanıtlamış ve devlet işletmeciliğinin ilk örneklerini vermiştir (Aysan 1978: 7-8).

Sanayi ve Maadin bankası Osmanlı’dan devralınan dört fabrikanın revizyonunun yanında üretimi yalnız devletin ihtiyaçları için değil aynı zamanda piyasanın da ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla eldeki fabrikaların üretimlerinin piyasaya tanıtılması ve satılabilmesi için daha sonra Sümerbank iştiraki haline gelecek Yerli Mallar Pazarları’nı (Sümerbank 1943:10) kurmuştur (Aslında sıfırdan bir kurulma değil Osmanlıdan devralınan Hereke Fabrikasının İstanbul satış mağazasının yeni bir pazarlama ve satış şirketine dönüştürülmüştür. Mağaza Hereke İstanbul satış mağazası ismini 1930’a kadar korumuş 1930 yılında Yerli Mallar Pazarları olarak değiştirilmiş, 1933 yılında Sümerbank kurulunca Sümerbank’a bağlanmıştır (Sümerbank 1943:193)). Böylece denilebilir ki

aslında Cumhuriyet döneminde kurulan ilk (Sonradan KİT statüsü kazanacaktır) KİT'lerden birisi Yerli Mallar Pazarlarıdır. Diğer taraftan Sanayi ve Maadin Bankasının Devlet ihtiyaçlarının yanında piyasanın ihtiyacı için mal satması hedefi 1932 yılına gelindiğinde büyük ölçüde başarılmıştır. O dönemde üretim yapan işletmelerin piyasaya satışları genel satışları içerisinde büyük pay elde etmiştir (Örneğin piyasaya satışların genel satışlar içerisindeki oranı Hereke fabrikasında %90'a, Feshane fabrikasında %53'e, Bakırköy fabrikasında %55'e ulaşmıştır) ve bu fabrikaların Devlet siparişleri olmasa da ayakta kalabileceklerini ispatlamıştır (Sümerbank 1943:10).

Aslında Sanayi ve Maadin Bankasına devredilen sanayi kuruluşlarının ıslah ve geliştirilmesinde iki temel amaç güdülmüştür. Birincisi kendisine devredilen kuruluşların makine ve tesisatını modern tekniklere uygun ıslah ve geliştirilmesi yoluyla işletmelerin rasyonel işlerlik kazanması; ikincisi ise üretimi yalnız devlet için değil aynı zamanda piyasanın da ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir seviyeye getirmektir (Sümerbank 1943:9-10).

Özel sektörün, Cumhuriyetin ilk yıllarında hızlı bir sanayileşme için gerekli sermaye birikimi yoktur. Ekonomideki alt yapı ve müteşebbis eksikliği de, buna imkan vermemektedir (Karluk 1994:1).

Bu dönemde KİT'ler açısından önemli noktalardan birisi de devletleştirme çalışmalarının fiilen başlamasıdır (Atasoy 1993:63). Cumhuriyetin kurulmasından sonra Türkiye'de gerçekleştirilen devletleştirmeler ülkenin bağımsızlığını koruma amaçlıdır (Atasoy 1993:37).

1923-50 döneminin en belirgin özelliği ithal ikamesi ekonomik modelin uygulanmaya çalışılmasıdır (Tezel 1986:244-245).

2.6.3. 1931-1950 dönemi

Özel sektörün imkansızlık ve deneyimsizliği, yeterli girişim kapasitesinde olmayışı nedeniyle devletin ekonomide kurucu olarak rol alması gerekmiştir. Bu dönemde ilk sanayileşme planı yapılarak uygulamaya konulmuştur.

1929'da yaşanmaya başlanan Büyük Ekonomik Bunalım, ticari ve ekonomik alanda devletleri ekonomik alanda doğrudan girişim yapmaya zorlamıştır. İki dünya savaşı arasında özellikle 1930'larda ABD, İtalya ve Türkiye'de (Türkiye'de sadece ekonomik

bunalım değil ayrıca yeni kurulan devlette kişilerin bireysel girişim yapabilmeleri için yeterli deneyim, sermaye birikimi ve girişimcilik kültürünün olmayışı da önemli etkenlerdir) kar amaçlı devlet işletmeleri kurulması hemen hemen aynı dönemlere rastlar (Aysan 1978: 7).

1929 yılı sonundan itibaren devletin ekonomiye daha fazla müdahale ettiği ve yoğun bir şekilde işletmecilik faaliyetlerine giriştiği bu döneme devletçilik dönemi denilmektedir (Atasoy 1993:63).

Bu dönemde 1934'te Rusya'dan alınan 8 milyon dolar dokuma fabrikalarının inşasında; 1938'de İngiltere'den alınan 13 milyon sterlinlik borç ise Karabük Demir ve Çelik Fabrikasının kurulmasında kullanılmıştır. Bu dönemde her yıl devlet bütçesinin %10'u sanayi yatırımlarına harcanmıştır (Kandaş 1989: 52).

Bu dönemde Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile ilgili olarak ortaya çıkan önemli başlıklar;

- Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kurulması: Devletçilik uygulamalarının ağır bastığı bu dönemde, Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası'na bağlı tesisler, 03.07.1932 tarih ve 2058 sayılı Kanunla kurulan Devlet Sanayi Ofisi'ne verilmiş, Bankacılık işlemleri de 07.07.1932 tarih ve 2064 sayılı Kanunla kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası'na devredilmiştir (YDK 2010: 6).

- Sümerbank'ın kurulması: 1930'lu yıllarda devlet, kamu işletmeciliğine ağırlık vermek zorunda kalmış, 1933 yılında Sümerbank ve arkasından Etibank (1935) kurularak, temel sanayilerin bu kamu teşebbüsleri aracılığıyla oluşturulması amaçlanmıştır (Karluk 1994: 1).

- Birinci beş yıllık sanayi planının kabulü: Atatürk döneminde hazırlanan ve hedeflerini neredeyse %100 tutturarak Birinci Beş Yıllık Ekonomik Planda (1933-1937), temel amaç olarak belirlenen 40 büyük üretim tesisinin az gelişmiş bölgelerde kurulması ve onların 1937 yılı sonunda işler hale getirilmesi hedefi gerçekleştirilmiştir (Aysan 2000: 29).

- 3460 sayılı kanunun kabulü

- 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu

- İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı

Özellikle 1939-45 arası döneme katı devletçilik ve savaş ekonomisi devri denilebilir. 1939 yılında uygulanmaya başlanması gereken II. Beş Yıllık Sanayi planı uygulanamamış, kurulması düşünülen işletmeler kurulamamıştır. Sanayi Teşvik Kanunu kaldırılmış, özel sektör üzerinde sıkı denetimler getirilmiş ayrıca ağır varlık ve muamele vergileri ihdas edilmiştir (Kandaş 1990: 7).

2.6.4. 1951-1960 dönemi

Çok partili hayata geçişle yeni gelen hükümet her ne kadar liberal ekonomik model uygulamayı öngörse de daha çok ekonomide karma ekonomik model esas alınmıştır.

Demokrat Parti iktidara geldiğinde İstanbul Üniversitesi hocalarından Profesör Hirsch başkanlığında özel bir komisyon kurmuş ve bu komisyondan KİT'lerin durumlarının saptanması, KİT olarak sürdürülmesi gerekmeyen işletmelerin özel sektöre devir yollarının belirlenmesi istenmiştir. Fakat komisyon istenilen sonucu elde edememiştir (Aysan ve Özmen 1981:39).

Ekonomik kalkınmada devletin vazgeçilemez rolü olduğunu düşünmekle birlikte, girişimci ruhun asla kösteklenmemesi görüşünü taşıyan Celal Bayar'ın bile aslında bir taraftan özel sektörün gelişmesini istemekle birlikte devletin piyasalardaki belirsizlikleri giderici bir müdahil rolü üstlenmesi gerektiğini de savunmaktadır (Kara 2006:152).

Hükümetin özelleştirme iradesine sahip olmasına rağmen o dönemde özel sektörün bu kuruluşları alacak sermaye birikimine sahip olmaması o zamanki özelleştirme çabalarını başarısızlığa mahkum etmiştir (Karluk 1994:21).

Altıntaş (1988:11) bu dönemi;

“İktidara imalat sanayinde direkt devlet yatırımlarını sınırlama kararıyla gelen hükümetler döneminde KİT'lerde herhangi bir tasfiyeye gidilmediği gibi, KİT'lerin faaliyet alanları ve sayılarında da genişlemeler görülmüş, bu dönemde yeni çimento ve şeker fabrikaları, Et Balık Kurumu gibi yeni KİT'ler kurulmuştur”

şeklinde ifade etmiştir.

1950'lerden sonra KİT'ler, özel sektörü güçlendirmek amacıyla bir araç olarak kullanılmışlardır (Karluk 1994:21).

Bazı Batı Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında Türkiye'de KİT yatırımlarının toplam yatırım miktarı içindeki oranı bu dönemde oldukça düşüktür. Bu oran 1957 senesinde,

İngiltere'de %32, Fransa'da %25, İtalya'da %27'dir. Aynı dönemde bu oran Türkiye'de yaklaşık %20 civarındadır (DPT 1963:74).

2.6.5. 1961-1979 dönemi

1960 yılından itibaren planlı döneme geçişle birlikte liberal iktisadi modelden karma ekonomi modeline doğru bir değişme olmuştur (Aktan 1992: 132).

Bu dönemde KİT'lere özel bir önem verilmiş, yerli ve yabancı araştırma grubu ile KİT'ler incelenmiş ve nasıl daha verimli ve karlı hale getirilebileceği üzerine çalışmalar yapılmış, hukuki yapı tamamen değiştirilmiştir (Özmen 1987b:17).

I. Beş Yıllık Kalkınma Planında 1962 yılı itibariyle KİT tanımına uyan 75 İDT listelenmiştir (DPT 1963:84-85). 1967 sonunda iştiraklerin sayısı 70 olarak tespit edilmişken 1984 yılına gelindiğinde bu rakam 271'i bulmuştur (Özmen 1987b:19).

1979'da KİT'leri ülkenin çelik, alkollü içecekler, tütün ve petrol üretiminin tamamına yakını, çimento, suni gübre, şeker, kağıt ve baskı materyallerinin %50'den fazlasını üretmektedir. 1979'da KİT'ler ulusal imalatın %32'sini, istihdamın %36'sını gerçekleştirmektedir. Ancak bu yıllarda KİT'ler ağır borçlanma ve kamu transferleriyle faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Örneğin Dünya Bankasının 1982'de yayınladığı Türkiye: Endüstrileşme ve Ticaret Stratejisi raporunda kamudan transfer ve batıkların 1975'te 171,5 milyon TL, 1979'da ise 201,4 milyon TL, borçlanmalarının ise 1975'te 93,4 milyon TL, 1979'da ise 266,2 milyon TL olduğu belirtilmiştir (Leeds 1988:153-156).

1960 yılından sonra yapılan çalışmalarla Türkiye'de Kamu İktisadi Teşekkülleri için temel alınacak ve muhasebe uygulamalarını yönlendirecek muhasebe ilkeleri ve kavramları başta olmak üzere muhasebe sistemleri ve işleyişleri Tekdüzen'e bağlanmıştır. Yapılan bu düzenleme kamu sektörü için zorunlu, özel sektör içinse isteğe bağlı olmuştur (Yıldırım ve Tek 2004:27).

2.6.6. 1980 ve sonrası

24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte Türkiye'de karma ekonomik modelden serbest pazar ekonomisine geçiş öngörülmüştür. Bu çerçevede devletin piyasadaki payının azaltılması, özel sektörün payının artırılması dolayısıyla birçok KİT'in özelleştirilmesi öngörülmüştür.

Hükümet KİT'lerin ekonomideki payının daraltılmasında uzman kurum ve kuruluşlardan destek almıştır (Özmen 1987b: 21). Bu dönemde KİT'lere yapılan sübvansiyonlar azaltılmış, KİT'lerin ürettiği ürünlere de yüksek oranlı zamlar yapılmış, personel sayıları dondurulmuştur. Alınan bu tedbirler çerçevesinde KİT'lerin karları artmaya başlamıştır (Karluk 1994:22).

1980 sonrası dönemde uygulanan KİT politikaları gereği, devletin ekonomideki payının küçültülmesi amaçlanmasına rağmen bu dönemde de yeni KİT'ler oluşturulmasından vazgeçilememiştir (Karluk 1994:23).

1980-84 yılları arasında Türkiye'nin GSMH'nin yıllık ortalama artış hızı cari fiyatlarla yaklaşık %45'ken KİT'lerde bu oran %56 olmuştur. Yani bu dönemde KİT'ler Türkiye'nin GSMH'nin üzerinde büyümüşlerdir. 1984-1988 döneminde ise Türkiye'nin GSMH'nin artış hızı yaklaşık %53,7 iken KİT'lerde bu oran %49,7 olmuştur (Çetinkaya 2003:101-102).

2.7. Türkiye'de KİT'lerle İlgili Reform Çalışmaları

KİT'lerle ilgili reform çabalarının temeli aslında 3460 sayılı yasa ile atılmıştır. 3460 sayılı yasa ile getirilen Başbakanlık Yüksek Denetim Kurulunun denetimi ve bu çerçevede KİT'lerin hangi finansal tabloları nasıl sunacaklarıyla ilgili çalışmalar KİT'lerdeki en önemli reformlardan birisini oluşturur.

Bir diğer reform ise 1960 yılında 154 sayılı “Hazinenin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin Bir Kısım Borçlarının Tahkimi” hakkındaki kanun çerçevesinde yerli ve yabancı uzmanlardan oluşan bir kurul oluşturulmuştur. Bu kurulun teklifiyle “İDT'ni Yeniden Düzenleme Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon çalışmalarını 1968 yılında tamamlayarak KİT'lerle ilgili çok önemli reform tavsiyeleri yayımlamıştır. Yayımlanan bu tavsiyeler çerçevesinde KİT'ler özellikle muhasebe sistemi yeniden reforma tabi tutulmuş, kurulun teklif ettiği hesap planı ve finansal tabloların yeni halleri 1.1.1972'den itibaren uygulanmaya başlanmıştır.

Aysan (1981:7) KİT'lerle ilgili olarak 1980'lerde Türkiye milli gelirinin yaklaşık %8-10'u arasında mal ve hizmet üreten KİT'lerin ülke ekonomisinin dışa açılmasına hazır olmadığını, kendi üretimlerini uluslararası pazarlarda kabul ettirmek durumunda kalacağını ancak Cumhuriyetin kuruluşundan 1980'lere kadar sürekli biçimde, uluslararası pazarlara iki yönden sınıksız kapalı olan Türk ekonomisinin önemli işletmeleri olan KİT'lerin iç

pazara yönelmiş, bu pazarların “satıcı pazarı” koşulları altında yaşamaya alışmış kuruluşlar olduğu ve bu kuruluşların iç pazara yönelik alışkanlık ve gelenekleriyle dışa yönelmenin oldukça büyük güçlüklerinin olduğunu belirtmektedir (Aysan 1981:7).

2.8. Türkiye’de KİT’lerin Mevcut Durumu

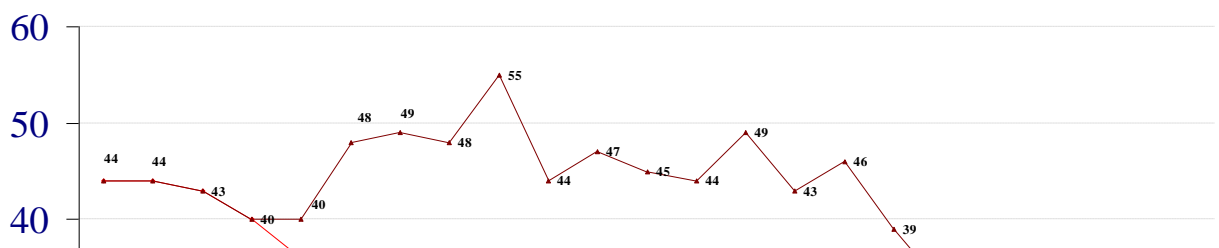
Türkiye’de 1986 yılı itibariyle 30 İDT bunlara bağlı 92 müessese ve 36 bağlı ortaklık ayrıca 10 KİK bunlara bağlı 7 müessese ve 4 bağlı olmak üzere toplam 37 KİT ve bunlara bağlı 99 müessese ve 40 bağlı ortaklık bulunmaktaydı. (Altıntaş 1988:191-199). Yine aynı yıl itibariyle bu KİT’lerin toplam 429 iştiraki bulunmaktaydı (Altıntaş 1988:203-217).

2009 yılı Ağustos ayı itibariyle ise halen 15 İDT ve 4 KİK olmak üzere toplam 19 adet KİT bulunmaktadır (Grafik 2.1). Bu İDT’nden ikisi imalat (Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu), üçü madencilik (Türkiye Taşkömürü İşletmesi, Türkiye Kömür İşletmeleri, ETİ Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü), dördü enerji (Elektrik Üretim A.Ş., Türkiye Elektrik İletim A.Ş., Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş., Türkiye Elektromekanik San. A.Ş.), ikisi petrol ve doğalgaz (Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş., Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı), dördü tarım (Toprak Mahsülleri Ofisi, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Et ve Balık Kurumu A.Ş. Genel Müdürlüğü), sektöründe; KİK’larından üçü ulaştırma (T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü) ve biri de haberleşme (TC. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü) sektöründe faaliyet göstermektedir (Hazine Müsteşarlığı 2009: 12).

Ayrıca bu KİT’lere bağlı 9 müessese, 7 bağlı ortaklık ve 4 diğer müessese bulunmaktadır.

2007 yılında 330 milyar TL’yi bulan kamu işletmelerinin aktif büyüklüğü 2008 yılında yaklaşık 400 milyar TL’ye yükselmiştir (Hazine Müsteşarlığı 2009: v, vi). Hazine müsteşarlığı portföyünde bulunan KİT’lerin 31.12.2008 itibariyle nominal sermayeleri 32.300.000.000 TL ve ödenmiş sermayeleri 28.102.000.000 TL’dir (Hazine Müsteşarlığı 2009: 12).

Grafik 2.1: KİT Sayıları (1988-2010)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Bütçeden KİT'lere aktarılan tutarlar aşağıda Tablo 2.4'de verilmiştir.

Tablo 2.4: KİT- Bütçe İlişkisi (milyon TL)

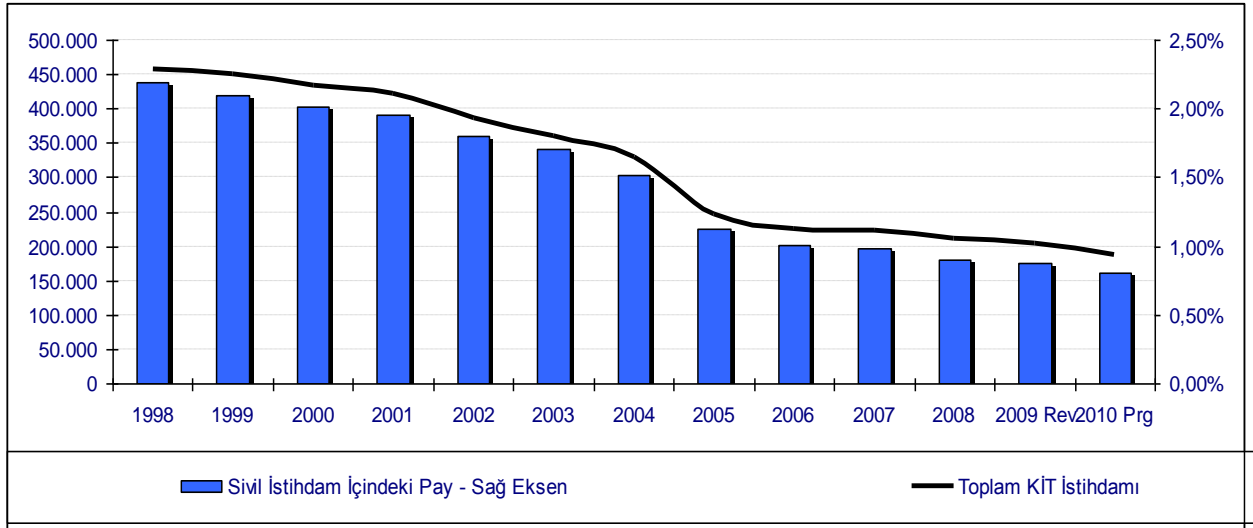
	2007	2008	2009	2010	2007-2010	
					Fark	Fark (%)
Bütçeden KİT'lere Transferler						
Sermaye Ödemeleri	1.759	2.042	2.560,4	4.204,1	2.445,10	139,0
Görev Zararı Transferleri	710	1.234	2.162,2	1.585,5	875,50	123,3
Toplam	2.459	3.276	4.722,6	5.789,6	3.330,60	135,4
KİT'lerden Bütçeye Ödemeler					0,00	
Temettü Ödemeleri (Telekom dahil)	1.597	1.927	1.666,3	1.080,2	-516,80	-32,4
Hasılat Payı Ödemeleri	230	279	281,4	332,5	102,50	44,6
Toplam	1.827	2.206	1.947,7	1.412,7	-414,30	-22,7
KİT - Hazine Mahsup Tutarları					0,00	
Görev Zararlarına	11	10	-	-		
Ödenmemiş Sermaye	391	1.188	-	13,6	-377,40	-96,5
Toplam	402	1.198	0,00	13,6	-388,40	-96,6

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı ve 2010 Kamu İşletmeleri Raporu

2007 yılında, vergi ve diğer kanuni yükümlülükler hariç, bütçeye 1,827 milyar TL katkı sağlayan KİT'lere, bütçeden aynı yıl 2,459 milyar TL ödenek aktarılmıştır. 2010 yılına gelindiğinde bu tutarlar sırasıyla 5,789 milyar TL KİT'lere bütçeden transfer yapılmış buna karşılık KİT'lerden bütçeye yapılan tutar ise 1,412 milyar TL'ye gerilemiştir (Hazine Müsteşarlığı 2009: 17 ve Kamu İşletmeleri Raporu 2010:15).

KİT’lerde personel rejimi 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. Bu kapsamda, KİT’lerde üç farklı statüde personel istihdam edilmektedir: memurlar, sözleşmeli personel, işçiler.

Grafik 2.2: KİT İstihdam Durumu (1998-2010)

Kaynak Hazine Müsteşarlığı

KİT’lerin istihdam ettiği personel sayısı 1998’de 450.000’e yakınken ve genel istihdam içindeki payı %2’nin üzerindeyken (Grafik 2.2) 2010 yılına gelindiğinde istihdam edilen personel sayısı 150.917’ye (Tablo 2.5) ve genel istihdam içindeki payı %0,8’lere (Grafik 2.2) kadar düşmüştür.

Tablo 2.5: KİT Personel Sayıları

	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	Değişim % 2006-2011
Memur + Sözleşmeli	75.755	76.195	75.071	75.599	75.777	75.678	-0,10
İşçi	81.285	79.880	75.846	77.127	74.415	76.094	-6,39
Toplam	157.040	156.075	150.917	152.726	150.192	151.772	-3,35

Kaynak: 2008 ve 2010 Kamu İşletmeleri Raporları ve Hazine Müsteşarlığı Güncelleme Tarihi 30.12.2011 *2011 yılı verileri 3 ncü çeyrek sonu verisidir.

2006’dan 2008’e KİT’lerin istihdam ettiği personel sayısı %3,35 azalmasına rağmen (Tablo 2.5) istihdam giderleri %33,8 artmıştır (Tablo 2.6).

Tablo 2.6: KİT İstihdam Giderleri (milyon TL)

	2006	2007	2008	2009	2010	Değişim % 2006-2010
Memur + Sözleşmeli	1.832	2.055	2.272	2.395	2.621	43,1

İşçi	2.872	3.282	3.246	3.568	3.674	27,9
Toplam	4.705	5.327	5.518	5.963	6.296	33,8

Kaynak: 2008 ve 2010 Kamu İşletmeleri Raporları.

24 Ocak 1980 kararları çerçevesinde Türkiye’de serbest Pazar ekonomisinin uygulanması öngörülmüş bu çerçevede KİT’lerin özelleştirilmeleri ve dolayısıyla Devletin piyasadan üretimsel anlamda çekilmesi gündeme gelmiştir. Özelleştirme 1984’te başlatılmış olup, ilk satış 1985 yılında 6.703.162 ABD Doları karşılığında Sümerbank Iğdır Pamuk Dokuma Tesisi olmuştur (Demirbaş ve Türkoğlu 2002:259).

1980’li yıllardan 2002 yılına kadar özelleştirilmesi planlanan 165 kuruluştan 147 adedinde hisse senedi veya varlık satış/devri gerçekleştirilmiş ve bu kuruluşlarda kamu payı kalmamıştır (Demirbaş ve Türkoğlu 2002:260).

Tablo 2.7’de görülebileceği gibi cari fiyatlarla KİT’lerin brüt satış tutarları 1985 yılında 9.760.000 TL iken 2000 yılında 24.627.781.000 TL ve 2009 yılında ise kriz nedeniyle bir önceki yıla göre azalmasına rağmen 84.769.652.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Buradaki rakamlara görev zararları tutarları gelir olarak eklenmiştir.

Tablo 2.7: KİT'lerin ve Özelleştirme Programındaki Kuruluşların Özet Gelir Tablosu

(Cari Fiyatlarla) (Bin TL)

	1985	1990	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
BRÜT SATIŞLAR	9.760	82.727	1.494.683	24.627.781	55.273.190	86.412.650	84.769.652	90.035.859	95.748.906	118.133.094	106.306.551
Yurt İçi Satışlar	9.297	81.005	1.474.001	21.928.116	49.260.867	74.427.384	78.985.968	74.413.673	78.962.832	97.159.218	84.010.535
Yurt Dışı Satışlar				1.716.383	4.091.419	1.922.048	2.166.676	2.913.767	3.753.178	3.702.674	4.304.398
Görev Zararı ve Sübvansiyonlar	441	1.151	16.341	638.933	1.358.135	1.581.808	2.346.737	3.216.233	2.645.184	2.248.256	2.478.358
Diğer Gelirler	21	571	4.341	344.349	562.768	8.481.410	1.270.271	9.492.187	10.387.713	15.022.946	15.513.260
SATIŞ İNDİRİMLERİ	999	15.087	253.418	4.834.792	3.743.870	2.780.096	2.004.273	979.616	952.739	1.082.513	1.263.058
NET SATIŞLAR	8.760	67.640	1.241.265	19.792.989	51.529.320	83.632.554	82.765.379	89.056.244	94.796.168	117.050.581	105.043.492
SATIŞLARIN MALİYETİ	7.128	59.168	999.371	17.855.810	45.317.588	77.706.647	70.256.057	74.863.848	87.165.887	108.058.806	94.964.021
BRÜT SATIŞ KARI /ZARARI	1.632	8.472	241.894	1.937.179	6.211.732	5.925.907	12.509.322	14.192.396	7.630.281	8.991.775	10.079.471
FAALİYET GİDERLERİ	258	4.357	95.098	1.634.529	4.463.470	5.165.132	5.450.706	5.177.505	5.590.545	5.818.122	4.166.971
FAALİYET KARI/ZARARI	1.374	4.115	146.797	302.650	1.748.262	760.775	7.058.617	9.014.891	2.039.736	3.173.653	5.912.500
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0	0	0	950559	2879117	7040211	5893670	6.356.977	7.442.604	7.007.167	8.532.845
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR		2.852	95.926	295.607	965.553	4.447.462	4.719.264	4.050.050	4.359.526	4.267.081	5.447.241
FİNANSMAN GİDERLERİ	575	6.780	138.878	691.239	541.161	2.852.475	1.225.818	891.515	1.416.502	367.524	957.081
OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	475	4.092	105.195	389.789	1.466.151	2.573.636	4.408.606	4.163.995	12.115.070	3.521.757	3.814.186
OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR				769.739	2.686.568	4.619.380	5.101.688	7.783.425	13.226.150	4.724.304	8.463.297
DÖNEM KARI / ZARARI	1.274	-1.424	17.188	-113.586	1.900.248	-1.544.695	6.314.123	6.810.873	2.595.231	4.343.668	3.391.912

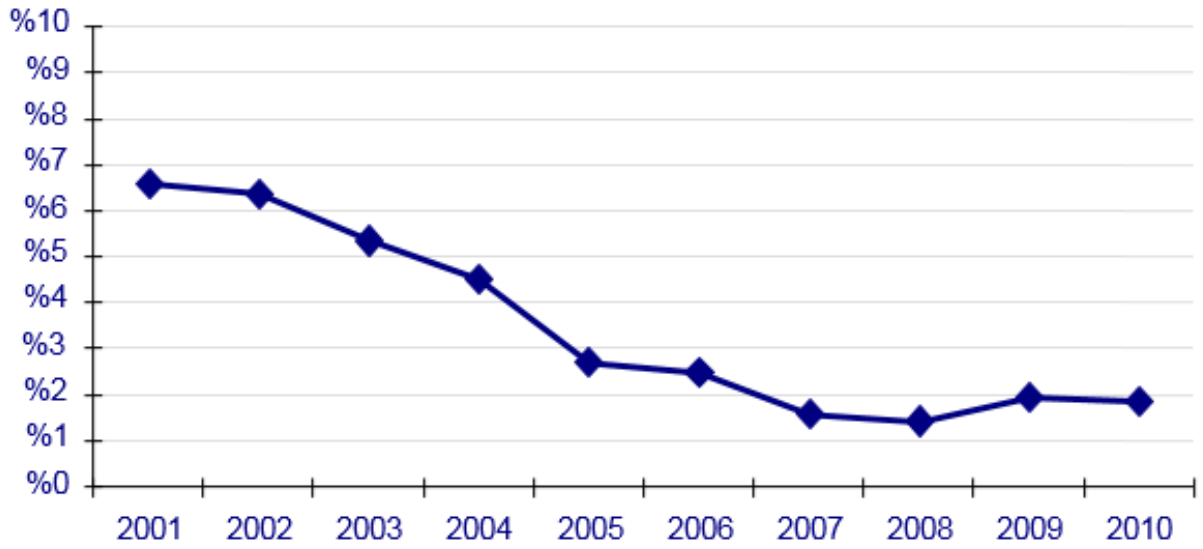
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı KSKİ Genel Müdürlüğü / Güncelleme Tarihi: 30.06.2014.

Benzer şekilde tablo 2.7'den de görülebileceği gibi KİT'lerin dönem karı cari fiyatlarla 1985 yılında 1.274.000 TL kar, 2000 yılında 113.586.000 TL zarar ve 2009 yılında ise 6.314.123.000 TL kar olarak görülmektedir.

KİT'lerin GSYİH'daki payı 1999 yılında %8 iken 2006 yılında yaklaşık %5'e, imalat sanayinde yaratılan katma değerdeki payı ise %15'e gerilemiştir (Akçay 2007:29).

KİT'lerin GSMH'daki payı 2001'de %7'ye yakınken 2010 yılına gelindiğinde bu oran %2'nin altına düşmüştür (Grafik 2.3).

Grafik 2.3: KİT'lerin Yarattığı Katma Değer (GSMH'ye Oran)

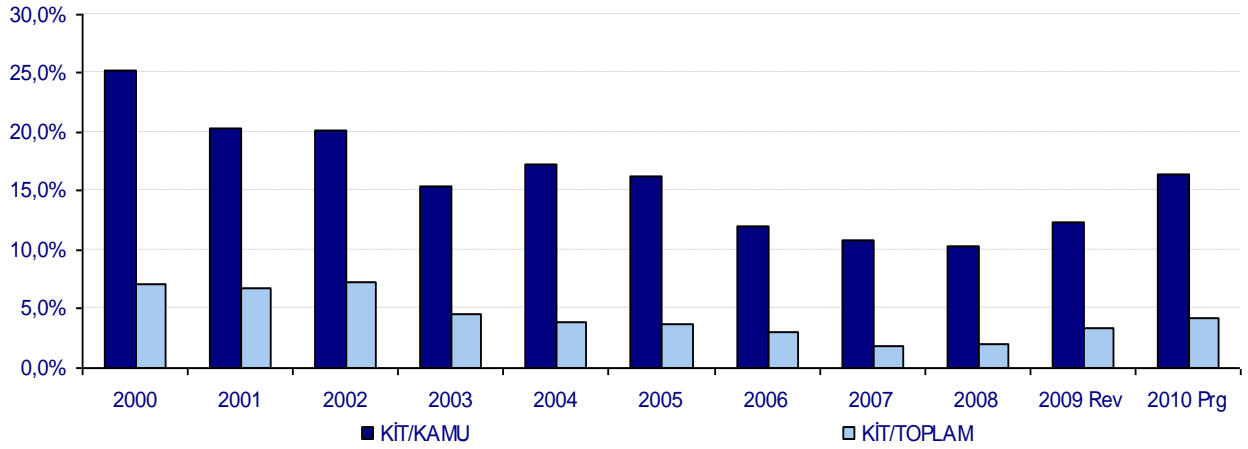

Katma Değer = (Kar/Zarar+Cari Yılı Amortismanı+Karşılık Giderleri+ İstihdam Giderleri+Faiz Giderleri)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı KİT Genel Müdürlüğü Güncelleme Tarihi: 30.06.2011.

KİT yatırımlarının toplam kamu yatırımları içerisindeki payı 2000 yılında %25'i geçmekteyken 2009 yılında %13'ün altına gerilemiştir. Benzer şekilde KİT yatırımlarının ülkedeki toplam yatırımlara oranı %7'nin üzerinde iken 2008 yılında %2,5'in altına düşmüştür (Grafik 2.4).

Bütün bu verilere rağmen KİT'lerin genel ekonomi ve kamu ekonomisi içerisinde hala hatırı sayılır bir yeri bulunmaktadır. Gerek istihdam, gerek yatırım noktasında ekonomide kendisinden tamamen vazgeçilebilmiş değildir.

Grafik 2.4: KİT Yatırımlarının Kamu Yatırımları ve Toplam Yatırımlara Oranı

Kaynak: DPT Yıllık Program kitapçığı

2.9. KİT'lerin Muhasebe Organizasyonu

Türkiye’de KİT’lerin mali yapıları ve bütçeleri genel bütçeden ayrı tutulmakta ve kendi bütçelerini kendileri hazırlamaktadırlar. Fakat kuruluşların yatırım ve finansman programlarını hazırlarken uygulanmakta olan kalkınma planları doğrultusunda hareket etmeleri gerekmektedir (Karaarslan, 2008:49)

KİT’lerin bütçe uygulamaları çerçevesinde; “yatırım ve finansman programları” ilgili kanuna göre hazırlanır ve takvim yılı başından en az yetmişbeş gün önce Bakanlar Kurulu tarafından karara bağlanır. “İşletme bütçeleri” de her hesap dönemi için yıllık yatırım ve finansman programındaki hedeflere göre düzenlenir ve yönetim kurulunca onaylanır. İşletme bütçesi ilgili bakanlığın gerekli gördüğü hallerde bir yıldan daha uzun bir süreyi kapsayacak biçimde hazırlanabilir (Karaarslan, 2008:49).

Muhasebe işlemlerinde Tek Düzen Hesap Planına tabi olan KİT’ler ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatlarını kendileri tespit eder. Ancak, Bakanlar Kurulunun müdahalesiyle fiyat maliyetlerin altında belirlenirse teşebbüsün zararı ile birlikte ortadan kalkan kar, ait olduğu yılın veya ondan sonraki yılın genel bütçesine konulan ödenekle karşılanır (Karaarslan, 2008:50).

KİT’lerdeki muhasebe uygulamaları, genellikle özel kesimde görülen uygulamaların ilerisinde olmuştur. Özel kesim işletmelerinde görülen iyi düzenlenmiş muhasebe sistemlerinin birçoğunun kaynağı KİT’lerde kullanılan yöntemlerdir (Aysan 1980:105).

KİT’lerde uygulanan muhasebe teknikleri uzun yıllar özel kesim işletmelerin muhasebe uygulamalarını etkilemiş ve yönlendirmiş böylece bilinçli bir tercih olmasa bile uygulamada belirli bir birliktelik sağlanmıştır (Aysan 1980:106).

Tarihsel gelişimine bakıldığında KİT’lerin muhasebe organizasyonun gelişiminde Sümerbank ve Etibank’ın önemli katkıları vardır. Bu durumu Ete (1946a: Önsöz) aşağıdaki sözlerle açıklar;

“Cumhuriyetten sonra kurulan devlet işletmelerinden bugünkü Sümerbank’ın selefi Sanayi ve Maadin Bankası, İşletme Ekonomisine ve bilhassa rasyonalizasyon cereyanına ayak uydurabilmek için Almanya’dan Prof. Sachsenberg isminde bir uzman getirmiş ve çeşitli fabrikalarında rasyonalizasyon tetkikleri yaptırmıştı. Eti Bank da buna dair ıslahatla uğraşmıştı.”

KİT’lerle ilgili olarak kurulan İDT YDK 21 Mayıs 1968’de görevini tamamlayarak çalıştığı konularla ilgili detaylı raporlar yayınlamıştır.

Mayıs 1971’de KİT Reform Komisyonu kurulmuş ve ilgili komisyon Haziran 1971’de “Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Alt Komisyonu” kurularak KİT’lerin Tekdüzen Muhasebe Sistemine geçiş esaslarını belirlemekle görevlendirilmiştir (Koç Yalkın 2012:12).

Reform komisyonu KİT’lerin Tekdüzen Muhasebe Sisteminin maliyet bölümü hariç imalat, madencilik ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren KİT’lerde uygulanmasını önermiş ve 7 Temmuz 1971 tarih ve 7/2767 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulama yürürlüğe girmiştir (Koç Yalkın 2012:12).

KİT’lerin Tekdüzen Muhasebe Sistemine geçişiyle ilgili çalışmaları yürütmek üzere DPT bünyesinde Tekdüzen Muhasebe Koordinasyon Devamlı İhtisas Komisyonu kurulmuş ve 1978 yılına kadar görev yapmıştır (Koç Yalkın 2012:12).

KİT’lerde bilançolar ve netice hesapları, ilgili bakanlık tarafından Maliye Bakanlığı ile Yüksek Denetleme Kurulunun mütalaaları alınmak suretiyle hazırlanan tip örneklere uygun olarak ait oldukları yılı takip eden 4. Ayın sonuna kadar hazırlanır ve faaliyet raporlarıyla birlikte Yüksek Denetleme Kuruluna gönderilirdi (Özaslan 1972:79). Ancak bu raporlar 2010 yılından itibaren Başbakanlık YDK kapatılarak Sayıştay’a devredildiği için mali denetim konusu 2010 yılından itibaren Sayıştay’a geçmiştir.

2.9.1. KİT'lerin Kullandıkları Hesap Planları

İktisadi devlet teşekküllerinin muhasebe düzenlerinin oluşturulması için Batı Avrupa deneyimlerinden yararlanılarak birçok çalışma yapılmıştır (Güvemli 2007:143). İktisadi Devlet teşekküllerinin hesap işleri düzeni ve finansal tabloları 1938 yılında yayınlanan 3460 sayılı kanunun esaslarına göre düzenlenmiştir. Sözü edilen yasayla iktisadi devlet teşekkülleri için bütçeler, kar ve zarar tabloları oluşturulmuştur. Ekonomik iş kollarına göre, yedi bilanço tipinin 3460 sayılı yasa çerçevesinde oluşturulduğu bilinmektedir (Güvemli 2007:143 / YDK 1987 :8-9). Belirlenen bilanço tipleri Yazıcı (1965:33-34);

1. Sanayi işletmeleri bilanço tipi,
2. Ticari işletmeler bilanço tipi,
3. Bankalar bilanço tipi,
4. Maden işletmeleri bilanço tipi
5. Toprak Mahsulleri Ofisi bilanço tipi,
6. Devlet Ziraat işletmeleri bilanço tipi,
7. PTT işletmeler bilanço tipi.

KİT'lerin kullandıkları muhasebe sistemleri incelendiğinde ilk olarak kullanılan hesap planı aşırı birinci muhasebe tüleminde ele alınabilecek Alman Zorunlu Hesap Çerçevesi (1937)'dir. Bu hesap çerçevesi Türkiye'de Sümerbank müesseselerinde uygulanmıştır (İstanbul YMO 2006:43).

Sümerbank'ın hesap planı 1938 – 1943 yılları arasında Prof. Dr. Sachsenberg tarafından 1937 tarihli Alman Zorunlu Hesap Çerçevesi esas alınarak hazırlanmış ve bu hesap planı o dönemlerde Türkiye'deki kamu ve özel kesim kurum ve işletmelerince de esas alınmış ve uygulanmıştır (İstanbul YMO 2006:46; Koçyalkın 1994:11).

Muhlis Ete (1946a:Önsöz 2-3) Cumhuriyetin ilk dönemlerinde devletin elinde bulunan fabrikalarla ilgili ıslahat çalışmaları için Almanya'dan Prof. Sachsenberg isimli uzmanın getirtilerek çalıştırıldığını belirtmiştir:

“Cumhuriyetten sonra kurulan devlet işletmelerinden bugünkü Sümerbank'ın selefi Sanayi ve Maadin Bankası, İşletme Ekonomisine ve bilhassa rasyonalizasyon cereyanına ayak uydurabilmek için Almanya'dan Prof. Sachsenberg isminde bir mütehassis celbetmiş ve çeşitli fabrikalarında rasyonalizasyon tetkikleri yaptırmıştı. Eti Bank'ta buna dair ıslahatla uğraşmıştı.”

Bu dönemde Türkiye’de aşırı birinci bir muhasebe sistemi kurulmuştur. Sümerbank, başka görevleri yanında, bir muhasebe uygulama okulu olmuştur (İstanbul YMO 2006:47).

Hesap grupları ve hesap planları üzerindeki çalışmalar özellikle 20. Yüzyılda inkişaf etmiştir. 1910-1930 yılları arasında geçen 20 yıllık sürede Schar, Leon Batardon, Sazenhofen, Schilling ve bilhassa Scmalenbach gibi yazarlar bütayret göstermişler ve hesapların gruplanmasında sayılardan yararlanmak gerektiğini ortaya atmışlardır (Dikel 1965:20).

1960’lı yıllarda yazılan muhasebe kitaplarına bakıldığında özel sektörde kullanılacak hesap planlarının işletmenin durumuna göre belirlenmesi önerilmekte; hatta nispeten küçük işletmelerin hesap planı tasarlanırken kaç kademeli hesap kullanacağı (1,2,3) işletmenin durumuna göre kullanılması tavsiye edilmektedir. (Dikel 1965:23).

Dikel (1965:18) hesap planının özel işletmelerde de gerekliliğine vurgu yapar. Muhasebeyle ilgili işlerin sevk ve idaresi için işlemlerin muhasebeleştirilmesinde kullanılacak hesapların bir disiplin altına alınması gerektiği, işletmelerde muhasebeci değişiminde her gelen kişinin kendisine göre bir kayıt yöntemi uygulaması nedeniyle muhasebeden beklenen yararların tam elde edilemediği; bu nedenle de bir hesap planı kullanımının gerekliliğinden bahseder (Dikel 1965;18).

Ülkelere göre oluşturulan hesap planları incelendiğinde Sovyet Rusya ve Amerikan numerik hesap planı sistemlerinde tanzim edilen hesap planlarında sonradan hesap planına önemli ölçüde hesap ekleme imkanı mevcutken, Alman numerik hesap planı sisteminde hesaplar hesap planı çerçevesinde sınırlandırılmıştır ve hesap planında değişiklik için muhasebeciye imkan vermemektedir (Dikel 1965;21).

İDT Yeniden Düzenleme Komisyonu (İDT YDK) hesap planını, “*muhasebe sisteminin yapısını teşkil eden ve ona kuvvet veren bir iskelet*” (İDK YDK 1968:7) olarak tanımlamıştır. Aynı komisyon tarafından hesap planının “*rapor sistemine en iyi hizmet edebilecek ve belirlenmiş muhasebe sistemine uyacak şekilde*” hazırlanması gerekliliği (İDK YDK 1968:7) belirtilmiştir.

İDT YDK (1968:7) tekdüzen hesap planını ve amacını;

“Yeknesak hesap planı; zaman ve mekan yönünden yapılacak mukayeselere gerekli tecanüs ile hesap planında belirtilen kaidelerin işletmelerin özelliklerine, ihtiyaç ve

imkanlarına intibak ettirilmesinde lüzumlu olan esnekliği bağdaştırarak, hesap planlarının yeknesaklaştırılmasını gerçekleştirme amacını güder”

şeklinde açıklamıştır.

İDT'nin bütçeleme çalışmalarıyla ilgili olarak DPT tarafından hazırlanan kitapçıkta iyi bir bütçeleme yapılabilmesi için işletmede yeterli bir muhasebe sisteminin varlığının önemi “*işletme bütçe sisteminin başarılı olabilmesi, bütçe programı, bütçeleme ve muhasebe fonksiyonları arasında yakın işbirliğine bağlıdır*” (DPT 1977: 4) şeklinde ortaya konulmuştur. İDT'nde o dönemde (1977) uygulanmakta olan “tekdüzen muhasebe sisteminin gerek genel muhasebe ve gerekse maliyet muhasebesi bölümleri işletme bütçelerinin tanzimine uygun doneleri verebilecek ve işleri kolaylaştırıcı nitelikteki hesapların yer aldığı ...” (DPT 1977:4) bir muhasebe sistemi olarak belirtilmiştir.

2.9.1.1. KİT'lerin kullandıkları hesap planlarının tasnifi

KİT'lerin kullandıkları hesap planları genel olarak üç ana grupta toplanabilir;

1. Alman Zorunlu Hesap Çerçevesinden (1937) esinlenerek hazırlanan ilk hesap planı.

2. 1964 yılında kurulan İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Mali İşler ve Muhasebe Grubu tarafından önerilerek 7/2767 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirtilen iktisadi devlet teşekküllerinde 1.1.1972'den itibaren uygulanmaya başlanan hesap planı. Komisyon tarafından önerilen hesap planı günümüz hesap planına ana gruplar bazında benzemekle birlikte önemli farklılıklar da vardır. Örneğin hesap planı (Tablo 2.8) ile irtibatlı bilançoda (Ek-76, 77) görülebileceği gibi Özkaynaklar 4 grubunun devamında 480-499 arasında yer almaktadır.

3. 1992'de kabul edilen ve 1.1.1994'ten itibaren uygulanan Tek Düzen Hesap Planı.

Bu hesap planlarından 1992 hesap planı aslında 1968 hesap planı temel alınarak geliştirilmiştir.

2.9.1.2. KİT'lerin kullandıkları hesap planlarının muhasebe esasları açısından incelenmesi

KİT'lerin kullandıkları hesap planları İDT YDK çalışmalarıyla 1968'de tamamlanan 1.1.1972 tarihinden itibaren KİT'lerde uygulamaya geçilen “*Tekdüzen Genel Hesap Planı*”

na (İDT YDK 1968) kadar tam bir birlik (tekdüzen) içerisinde değildi. İDT YDK, İDT hesap planlarının yeknesaklaştırılması (Tek düzen) çalışmalarında özellikle o dönemde (1964-1968) yer alan 51 İDT kendi içerisinde faaliyet alanlarına göre gruplandırılmıştır (İDT YDK 1968:8). Çalışmada ana gruplar halinde toplanan iş kolları (İDT YDK 1968:8);

- İmalat sanayii,	- İnşaat,
- Maden,	- Tarım,
- Ulaştırma,	- Sigorta,
- Ticaret,	- Bankacılık.
- Hizmet,	

Daha sonra yukarıdaki liste göz önünde bulundurularak (Banka ve sigorta hariç) bir ana muhasebe hesap planı oluşturulmuştur. Bu hesap planının esas yapı itibariyle değiştirilmemesi kaydıyla her işletmenin ihtiyacına göre “ayarlanabileceği” (İDT YDK 1968:8) belirtilmiştir.

İDT YDK’nun hazırlamış olduğu hesap planında bilanço hesapları günümüzdeki bilanço mantığına benzer bir şekilde “*likidite sırasını takip etmekte olup, en çok likit olan hesaplardan başlayarak en az likit olan hesaplara doğru gitmektedir*” (İDT YDK 1968:13). Ancak bilanço hesaplarının hesap gruplamalarında UVYK ile özkaynaklar aynı grupta 4 grubunda yer almıştır (Tablo 2.8). Gelir hesapları ise gelir tablosu oluşturulabilecek düzen içerisinde sıralanmıştır (İDT YDK 1968:13). Hesapların kodlanmasında günümüz hesap planlarında olduğu gibi blok numaralama ve desimal (ondalık) numaralama sistemleri bir arada kullanılmıştır (İDT YDK 1968:13). Zaten günümüzde kullanılan hesap planı İDT YDK 1968 hesap planının revize edilmiş halidir. Bilanço, gelir, maliyet ve gider ana hesapları üç rakamdan oluşmuştur. Tali hesapların numaraları da yine günümüzde olduğu gibi ana hesaba ait üç rakamın sağına konan noktadan sonra rakamlar eklenmek suretiyle oluşturulmuştur (İDT YDK 1968:13). İDT YDK’nun 1968 yılında önermiş olduğu hesap planı ana gruplar bazında Tablo 2.8’de verilmiştir.

1968 yılında İDT YDK tarafından hazırlanan hesap planının bankacılık ve sigorta işletmeleri gibi özellik arzeden sektörler dışında bütün sınai ve ticari teşebbüsler için uygulanması amaçlanmış (İDT YDK 1968:7) ve 1.1.1972’den itibaren uygulanmıştır.

Tablo 2.8: İDT YDK'nun 1968 Yılında İDT'nin Kullanımı İçin Önerdiği Tekdüzen Hesap Planı

Hesap Grubu	Hesap Aralığı
Döner Varlıklar	100 - 199
Duran Varlıklar	200 – 299
Kısa Vadeli Borçlar	300 – 399
Uzun Vadeli Borçlar, gelecek yıllara ait gelirler öz sermaye (Sermaye ve ihtiyatlar)	400 – 499
Hasılat Hesapları	500 – 599
Maliyet, Gider ve Zararlar	600 – 699
Fonksiyonel maliyet ve gider hesapları	700 – 799
Kar ve Zarar icmal ve dağıtım hesapları	800 – 899

Kaynak: (İDT YDK 1968:13)

1968'de İDT'lerde kullanılması amacıyla teklif edilen hesap planları mekanizasyon ve elektronik tasnife uygun ve standart maliyet sistemine geçiş alt yapısına sahip olarak düzenlenmiştir (İDT YDK 1968:7).

İDT YDK'nun çalışmasında terim ifade birliğinin (yeknesaklığının) de sağlanması hedeflenmiştir (İDT YDK 1968:8).

İDT YDK'nun (1968) hazırlayıp rapor halinde sundukları ve kitap olarak yayınladıkları “*Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları*” kitabı alanımızla ilgili çok kapsamlı ve yol gösterici bir çalışmadır. Çalışmada hesap planı oluşturma aşamaları, bilanço gelir, maliyet ve gider hesapları açısından sadece ana grup bazında hesap planı hazırlanmamış, aynı zamanda bu hesap planıyla birlikte kullanılacak tali hesaplar çalışma mantığıyla örnekleriyle birlikte verilmiştir (İDT YDK 1968:14).

Hesaplar ana gruplar bazında tanıtıldıkları gibi ayrıca her grup tekrar ele alınarak (örneğin bilanço hesapları; Döner Varlıklar ve döner varlıkların altında da; Kasa ve Bankalar; kasa ve bankaların altında da 100 Kasa, 107 Bankalar gibi) hesap planları hakkında açıklamalar (İDT YDK 1968:13,57,58,59) yapılmıştır.

Ayrıca gider çeşitleri hesapları tali hesaplarda nasıl kodlanacaklarıyla birlikte detaylı bir şekilde gösterilmiştir (İDT YDK 1968:43-47). Maliyet hesapları yine günümüzdeki gibi 7 grubunda 700'lü hesaplarda fonksiyonel bölümlenmeye uygun olarak gruplandırılmıştır (İDT YDK 1968:129-130). İDT YDK'nun (1968) çalışmasında “*Maliyet hesaplarına*

kaydedilen giderlerin gider çeşitlerine göre masraf yerlerine dağılımı” (İDT YDK 1968:Ek 2 ve Ek 3) ve bu giderlerin tekrar varlık hesaplarıyla ve sonuç hesaplarıyla (İDT YDK 1968: Ek 4) detaylı bir şekilde ilişkilendirilmesi, aşamalar birbirini nasıl takip edeceği şekilde gösterilmiştir.

2.9.1.3. KİT’lerin kullandıkları hesap planlarını etkileyen yurtdışı kaynaklar ve bağları

KİT’lerin kullandıkları muhasebe sistemleri incelendiğinde ilk olarak kullanılan hesap planı aşırı birinci muhasebe tüleminde ele alınabilecek Alman Zorunlu Hesap Çerçevesi (1937)’dir. Bu hesap çerçevesi Türkiye’de Sümerbank müesseselerinde uygulanmıştır (İstanbul YMO 2006:43).

Sümerbank’ın hesap planı 1938 – 1943 yılları arasında Prof. Dr. Sachsenberg tarafından 1937 tarihli Alman Zorunlu Hesap Çerçevesi esas alınarak hazırlanmış ve bu hesap planı o dönemlerde Türkiye’deki kamu ve özel kesim kurum ve işletmelerince de esas alınmış ve uygulanmıştır (İstanbul YMO 2006:46; Koçyalkın 1994:11).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde devletin elinde bulunan fabrikalarla ilgili ıslahat çalışmaları için Almanya’dan Prof. Sachsenberg isimli uzman getirilerek çalıştırılmıştır (Ete 1946a:Önsöz 2-3).

2.9.2. KİT’lerin Kullandıkları Finansal Tablolar

KİT’lerin kullandıkları başlıca finansal tablolar olan bilanço, kar zarar hesabı ve gelir tablosu için dönemler itibariyle düzenleme farklılıkları bulunmaktadır. 1972 yılına kadar bilanço ve kar zarar hesabı kullanılmaktaydı. Ayrıca bu dönemde kullanılan bilanço hesaplarının Alman Ticaret Kanunu çerçevesinde oluşturulan bilanço hesaplarından etkilendikleri düşünülmektedir. Alman Ticaret Kanunundan (HGB) esinlenen bilanço hesap sınıfları (Alman Ticaret Kanunu 1897:50-51) şekil 2.1’de verilmiştir.

1972 yılına kadar bilanço ve kar ve zarar tablosu ve bunların ekleri kullanılmaktaydı. 1972’den itibaren yavaş yavaş kar ve zarar tablosundan gelir gider tablosu esasına geçiş başlamıştır. Finansal tablolar daha önceleri sadece devletin vergi alacakları açısından çıkarılmaktayken, işletmeler zamanla ihtiyaç duydukları mali analizler çerçevesinde kullanmış oldukları finansal tabloların ihtiyaçlarını görebilmesi için kullandıkları finansal tabloların niteliklerini ve çeşitlerini artırmışlardır. Özellikle MSUGT gereğince zorunlu

Tek Düzen Hesap Planının (THP) kullanımıyla birlikte THP'na uygun olarak düzenlenen bilanço, gelir tablosu, satışların maliyeti tablosu, özkaynak değişim tablosu ve nakit akım tabloları da 1.1.1994 yılından itibaren düzenlenerek finansal tablo yararlanıcılarına sunulmaktadır.

Şekil 2.1: 1897 Tarihli Alman Ticaret Kanunundan (HGB) Esinlenen Bilanço Hesap Sınıfları

Bilanço Aktif Tarafı		Bilanço Pasif Tarafı	
A	Duran Varlıklar	A	Özkaynaklar
B	Dönen Varlıklar	B	Karşılıklar
C	Tahakkuklar ve Ertelenmiş Gelirler	C	Borçlar (Yükümlülükler)
D	Ertelenmiş Vergi Varlıkları	D	Tahakkuklar ve Ertelenmiş Gelirler
E	Varlık tahsisi Aktif Farkı	E	Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri

Kaynak: Alman Ticaret Kanunu (Deutsche Handelsgesetzbuch), Yayınlanma Tarihi: 10.05.1897, s. 50-51.

Literatürde bilançolar biçim yönünden incelendiğinde Hesap tipi ve Rapor tipi olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar.

Hesap tipi bilançolarda sol tarafta aktifler, sağ tarafta ise pasifler yer almaktadır. (T) sembolü ile gösterilebilen hesap tipi bilançolar, İngiltere dahil Kara Avrupası ve Türkiye'de uygulanmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde de en çok kullanılan hesap tipi bilançolarda sadece İngiltere'de bilançonun sol tarafında borçlar ve öz sermaye (kaynaklar), sağ tarafında ise aktifler (varlıklar) gösterilir (Koç Yalkın 1988:62).

Rapor tipi bilançolar ise dönemler itibariyle karşılaştırma imkanı sağlar. Aktif ve Pasif alt alta sıralanır. Böylece hesap isimlerinin yanına çeşitli dönemlere ait rakamlar yazılabilir (Akdoğan ve Tenker 1997:58).

Aktif ve pasiflerin bilançoda gösterimlerinde bilanço yapılarına göre farklılıklar bulunmaktadır. Aktif ve pasiflerin bilançoda gösterimlerinde göz önünde bulundurulacak ilkeler aşağıda verilmiştir;

1. Aktifler en çok likitten en az likide doğru ya da nakde en hızlı dönebilenden en yavaş nakde dönebilene doğru bir sıra izlerken, pasifler de en kısa vadeli kaynaktan en uzun vadeli kaynağa doğru bir sıra izleyen bilançolar (Koç Yalkın 1988:63),

2. Bilançoda, aktifler en az likitten en çok likide doğru ve pasifler de en uzun vadeli kaynaktan en kısa vadeli kaynağa doğru sıralanan bilançolar. Bu bilanço tipine 1970'lere kadar Almanya'da uygulanan ve literatürde Alman tipi bilanço olarak adlandırılan

bilançolar örnek gösterilebilir. Bu tür bilançolara net değer ve likidite esaslı bilanço denilir ve aksi belirtilmedikçe net değer ve likidite bilançosu denilince yukarıdaki iki bilanço tipi örnek gösterilebilir (Koç Yalkın 1988:67).

3. Bilançoda aktif ve pasifler gayrisafi değerle ve karışık bir şekilde gösterilir (Koç Yalkın 1988:67).

KİT'lerin kullandıkları bilançolara bakıldığında; literatürde yer alan hesap tipi bilançolar ve rapor tipi bilançoların yanında ayrıca bunların yanında yayın tipi bilançolar da kullanılmıştır.

Ayrıca gelir giderlerle ilgili olarak KİT'lerin KİT statüsüne kavuştukları 1938 yılından günümüze kar zarar hesabı, kar zarar tablosu ve gider tablosu kullandıkları bilinmektedir.

KİT'lerin ilk etkilendikleri kar zarar hesabı Alman tipi hesaplardır. Almanya'da 19 Eylül 1931 tarihli yasal düzenleme ile Ticaret Kanunu'nun 262. Maddesi gereği anonim şirketlerin kar ve zarar hesabının içermesi gereken bilgiler (Güvemli 2007:193-194);

I. Masraflar tarafında:

1. Ücretler ve ekleri
2. Sosyal Masraflar
3. Duran varlıkların amortismanları
4. Öteki amortismanlar
5. Faizler
6. Şirket varlıklar üzerinden vergiler
7. Öteki masraflar, ilk madde ve çeşitli tedarik masrafları hariç, ticari mallara ait masraflar hariç.

II. Hasılat tarafında:

1. Hasılat tutarı, ilk madde ve çeşitli tedarik masrafları hariç, ticari mallara ait masraflar hariç.
2. İştirak gelirleri
3. Faizler
4. Olağan dışı gelirler.

Kar zarar hesapları ve gelir tablolarıyla ilgili örnekler üçüncü bölümde örnekleriyle birlikte verilmiştir.

2.9.3. KİT'lerin Denetimi

İlke olarak özel hukuk ilkelerine göre yönetilen KİT'ler parlamento, ilgili bakanlık ve Yüksek Denetleme Kurulu denetimine tabiidir (Kuntbay 1981:55-56). Ancak Yüksek Denetleme Kurulu 2010 yılı içerisinde çıkan Sayıştay Kanunu gereğince kendisini feshetmiştir. KİT'lerin denetimi de 2010 yılından itibaren T.B.M.M. adına Sayıştay tarafından yapılmaktadır.

2.9.3.1. KİT'lerin Denetim Yapısı ve Gelişimi

KİT'lerin denetimiyle ilgili milat sayılabilecek düzenleme 1938 tarihli 3460 sayılı yasadır. Bu tarihten önce KİT'lerin yönetim, denetim ve statüsüyle ilgili derli toplu bir yasa söz konusu değildi. Hatta devlete ait bu teşebbüsler 3460 sayılı yasaya kadar sahipliği devlete ait olan özel teşebbüs/şirketler olarak faaliyetlerini sürdürmekteydiler. 3460 sayılı yasayla birlikte kar hedefi olmakla birlikte devletin kendisine yüklediği devletin ve toplumun menfaatlerine uygun olarak kendisine yüklenen misyonu yerine getirecek kendilerine has statüleri olan sermaye şirketleri olmuşlardır.

Ancak özel teşebbüs sermaye şirketleri sermaye yetersizliği durumunda mali yükümlülüklerini yerine getirememeye ve iflas riski ile karşı karşıya kalırken genellikle KİT'lerin böyle bir durumları yoktur. Sermaye ile ilgili bir yetersizlik söz konusu olduğunda devlet tarafından bu eksiklik giderilmektedir.

3460 sayılı yasa çerçevesinde İDT'nin denetimi için Umumi Murakabe Heyeti (Yüksek Denetleme Kurulu) 1939 yılında faaliyetine başlamıştır.

İDT/KİT'lerde YDK'nca yapılan denetim devlet muhasebesi denetiminden çok daha kapsamlıdır. Çünkü devlet muhasebesinde devlet harcamalarının ilgili kurumlara tahsis edilen bütçeden ve bu tahsis edilen bütçeden serbest bırakılan kısmın kanun ve usulüne uygun kullanılıp kullanılmadığının kontrolünden ibarettir. Oysa İDT'nde YDK'nca yapılan denetim bu kuruluşların muhasebat kurulunun vize ve kontrolünden ve devlet ihale kanunlarından muaf olmalarına rağmen daha kapsamlı bir denetime tabi tutulmaktadır. İDT YDK'nca bu kuruluşların çalışma tarzları, bunlara yatırılan devlet sermayesinin korunması, verimliliği, üretilen ürün ve hizmetlerin verimliliği, alınan ve satılan malların fiyatlarının milli ekonomi ve işletme ekonomisi açısından kontrol edilmesi şeklinde daha kapsamlıdır. Klasik denetim gibi sadece belge üzerinden değil, harcamaların ve

sermayenin verimliliği; sadece gelir ve gider değil aynı zamanda imalat, stok, harcama bütçeleriyle finansman konuları da İDT'nin YDK'nca denetim konusuna girer. Benzer bir şekilde finansal muhasebenin yanında maliyet muhasebesi, bütçe kontrolü ve işletmelerden elde edilen verilerin istatistiği de İDT'nin denetiminde kullanılır (Ete 1946a:75-76).

Aslında KİT'lerle ilgili denetim yapan tek kuruluş YDK / Sayıştay değildir. KİT'lerin denetiminin etkin ve sağlam yapılması için çok yönlü, çok yapı, çok başlı bir denetim sistemi (Şekil 2.2) vardır. Bu çok başlılık denetimin kalitesini artırmaktan çok denetimde çok başlılık oluşturmaktadır.

KİT'lerin yönetiminde yerellik söz konusuysen denetiminde merkezîyetçilik KİT sisteminin belirgin özelliğidir (Ete 1946a:74).

KİT'lerin denetlenmesiyle ilgili mevzuat bir çok kez elden geçirilmiştir. Bunların en önemlileri 1938 tarih ve 3460 sayılı kanun, 1964'te yürürlüğe giren 440 sayılı kanun, 1984'te yayımlanan 233 sayılı KHK, 1987 tarihli 3346 sayılı kanun, 2010 yılında YDK'nın kapatılarak denetim yetkisinin Sayıştay'a devredildiği 19.12.2010 tarihinde 6085 sayılı Kanun örnek verilebilir.

2 Nisan 1987 tarih ve 3346 sayılı “Kamu İktisadi Teşebbüsleri İle Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun” kamu iktisadi teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kuruluş amaçlarına göre denetlenmesine dair usul ve esasları düzenlemektedir.

1982 Anayasasının 165 nci maddesi KİT'lerin denetiminin TBMM'nce düzenleneceğini öngörmüştür. 3346 sayılı yasa gereği TBMM'nde “Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu” kurulur (Madde 2-6) ve Komisyonun çalışmaları sırasında denetlenen kuruluşların yöneticileri ve ilgili buldukları bakanlık temsilcileri ile Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu yetkilileri bulunur ve gerekirse dinlenir (Madde 7).

TBMM içtüzüğünde 20 nci maddede komisyonlarla ilgili olarak 15 nolu komisyon olarak “Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu” kurulması öngörülmüştür.

Ancak sermaye yapısı tanımından yola çıkılarak sınırları çizilen KİT'lerin istisnası olarak 3346 sayılı yasa gereğince “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kamu İktisadi Teşebbüsü sayılmaz. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası bu Kanunla konulan denetime tabi değildir. Sözü geçen bankanın Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi

Anayasanın 162 nci maddesinde söz konusu milli bütçenin incelenmesi yoluyla yapılır” (Madde 2) hükmü vardır.

24/6/1983 tarih ve 72 sayılı KHK “Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile KİT’lerin YDK’nca denetleneceği öngörülmüştür. İlgili KHK çerçevesinde YDK’nun görevleri; bu KHK kapsamına giren kuruluş ve kurumları iktisadi, mali, idari, hukuki ve teknik yönden sürekli olarak gözetim ve denetim altında bulundurmak ve Başbakanın görevlendirmesi üzerine incelemelerde bulunmaktır (Madde 4).

T.C. Anayasasının Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimi başlıklı 165 nci maddesi “Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir” demekle KİT’lerin denetiminin TBMM’nce yapılacağı öngörülmektedir.

TBMM İçtüzüğü’nün Komisyonlar başlıklı Üçüncü Bölümünde 15nci sırada Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu öngörülmüştür.

Ayrıca 3346 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri İle Fonların Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun’la KİT’lerin TBMM tarafından denetlenmesiyle ilgili esaslar belirlenmiştir. Bu kanun 12/5/1964 tarihli ve 468 numaralı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince Denetlenmesinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun yerine yasalaştırılmıştır ve böylece 468 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Ancak Yüksek Denetleme Kurulu kaldırılarak ilgili yapı 2010 yılında Sayıştay’a devredilmiştir. Artık KİT’lerin denetimi Sayıştay tarafından yapılmaktadır.

2.9.3.2. Türkiye’deki KİT Denetim Sistemi

KİT’lerin kendi bünyeleri dışında teknik bir organ tarafından denetlenmeleri, oldukça yaygın bir sistem olarak uygulanmaktadır. Genellikle Kara Avrupası ülkelerinde, değişik statüler altında bu görevi yapan teknik nitelikteki kuruluşlar bulunmaktadır. Türkiye’de de benzer sistem 1938 yılından beri uygulanmaktadır (Kuntbay 1981: 63). Yani KİT’ler 1938 yılından 2010 yılına kadar TBMM adına Yüksek Denetleme Kurulu

tarafından denetlenmekteydi. 2010 yılından itibaren Yüksek Denetleme Kurulu Sayıştay'a devredildiğinden KİT'lerin denetim görevi de Sayıştay'a aktarılmıştır.

Şekil 2.2: Türkiye'de KİT Denetim Sisteminde Yer Alan Yapılar

Gündelik İşlerden Sorumlu Olanlar	Politika Kararlarından Sorumlu Olanlar	Yasal Denetim	Nihai Aklama Makamı (Genel Kurul)
1. KİT Yönetim Kurulu	1. Başbakanlık 2. Yüksek Planlama Kurulu 3. DPT 4. Hazine 5. Yetkili Bakanlık 6. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 7. Özelleştirme Yüksek Kurulu	1. Yüksek Denetleme Kurulu (2010 sonrası Sayıştay) 2. Başbakanlık Teftiş Kurulu 3. Maliye Teftiş Kurulu 4. Yetkili Bakanlık Teftiş Kurulu 5. Devlet Denetleme Kurulu 6. KİT'in İç İdari Denetim 7. KİT Teftiş Kurulu	1. TBMM KİT Komisyonu 2. TBMM Genel Kurulu 3. Seçmen İç Denetim

Kaynak (Akalin 2003:73).

Türkiye'de KİT denetim sisteminde yer alan tarafları Akalin'ın (2003:73) bu konuda hazırladığı tablo ile (Şekil 2.2.) daha derli toplu aktarabiliriz.

Aslında şekil 2.2'de görülen denetimdeki çoklu yapı denetimin daha sağlam yapıldığından çok ortada birçok başlılık nedeniyle daha çok bir kargaşanın varlığını göstermektedir.

2.9.4. Türkiye'de Muhasebe Uygulamalarının Gelişmesinde KİT'lerin Rolü

İktisadi devlet teşekküllerinin muhasebe düzenlerinin oluşturulması amacıyla Batı Avrupa deneyimlerinden yararlanılması için birçok çalışma yapılmış, böylece bu kuruluşlarda içerisinde muhasebecilerin de olduğu birçok idari ve teknik personel yetişmiştir. Yetişen bu personelin bir kısmı özellikle 1950'den itibaren özel sektör kuruluşlarına geçerek bu kurumların muhasebe sistemlerine katkı sağlamışlardır. Bu durumda İktisadi Devlet Teşekküllerinin kendi muhasebe yapılarını geliştirmelerinin yanında muhasebe konularında birer okul işlevi görmesini de sağlamıştır (Güvemli 2007:143).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde sermaye, girişimci ve ticari yaşam deneyimlerinin azlığı nedeniyle, ağırlıklı olarak devlet eliyle kalkınma modeli benimsendiğinden kurulan devrin şartlarına göre nispeten büyük işletmeler devlet kontrolündeki iktisadi devlet teşekkülleridir. Dolayısıyla daha çok muhasebe ve muhasebeye dayalı mali kontrole ihtiyaç duyan işletmelerde iktisadi devlet teşekkülleri olmuştur. Gerek bu işletmelerin verimlilik ve kendi iç ihtiyaçlarına cevap verebilme adına gerekse toplum adına TBMM yoluyla ilgili işletmelerin ve bu işletmelere aktarılan kaynakların kontrolü ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede ilgili kurumların verimlilik, performans ve mali kontrol ihtiyacının karşılanabilmesi için muhasebe düzenin sistemli bir şekilde oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu gerekliliğin ortaya çıkardığı kurumlardan birisi YDK'dur. Bu noktada YDK kurulmadan önce de Sümerbank ve Etibank'ın muhasebe yapılarının düzenlenmesiyle ilgili çalışmalar vardır. Ancak 1938 yılında YDK'nın kurulmasıyla gerek denetim gerekse işletmelerin mali kayıt sisteminin düzenlenmesine yönelik kurumsal çalışmalar ön plana çıkmıştır. Birçok defa uzmanlar görevlendirilmiş, komisyonlar kurulmuştur. Yapılan bu çalışmalar neticesinde ortaya çıkan düzenlemeler öncelikle KİT'lerde uygulansa da ülkedeki tüm muhasebe uygulamalarına yön veren temel uygulamalar olagelmıştır.

Özellikle 24 Ocak kararları sonucunda özelleştirmenin gündeme gelmesiyle KİT'lerin piyasayı etkileyen dominant unsur olma özelliğinin azalması ve 1988 yılında muhasebe meslek yasasının çıkması ve muhasebe meslek örgütlerinin mesleği daha fazla yönlendirmeye başlamasına kadarki geçen zamanda Türkiye'deki muhasebe alanında yaşanan gelişmeleri etkileyen en önemli faktörlerden birisi KİT'lerin muhasebe sistem ve yapılarında ortaya çıkan gelişmeler olmuştur.

KİT'lerin muhasebe yapılarının düzenlenmesi amacıyla yapılan; hesap planlarının yeknesaklaştırılması çalışmaları, kullanılacak finansal tabloların düzenlenmesi vb. çalışmalar Türkiye'de hep muhasebenin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

Diğer taraftan çalışmamızın temel amaçlarından birisini oluşturan KİT'lerin muhasebe yapılarının hangi ülke ekolünden etkilendiğinin belgeleriyle ortaya konulması çalışmasında elde edilen bulguların özel sektör muhasebe uygulamalarını da etkileyip etkilemediği ayrı bir çalışma konusu olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÖNEMLER İTİBARIYLA VE ÖRNEKLERİYLE KİT'LERİN UYGULADIĞI MUHASEBE SİSTEMLERİNE BAKIŞ

3. KİT'LERİN MUHASEBE SİSTEMİNİN TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE İNCELENMESİ

Bu çalışmada, Türkiye muhasebe tarihi incelenerek, tarihsel süreç içerisinde Türkiye'de kullanılan muhasebe sistemlerinin incelenmesi, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) muhasebe süreçlerinde yaşanan değişimlerin ve yaşanan bu değişimlerin Türkiye muhasebe tarihine katkılarının ortaya konulması, Cumhuriyet döneminde Türkiye muhasebe sisteminde yaşanan değişimlerin KİT'ler özelinde belgeye dayalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. KİT'lerin finansal tabloları bilanço, hasılat kar zarar hesabı ve gelir tablosu özelinde incelenmiş, incelenen finansal tablolardaki değişimlerin muhasebe süreçlerine etkileri ve hangi dönemde hangi ülke ekolüne yakın oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede Türkiye muhasebe tarihinin belgeye dayalı olarak sınıflandırılarak dönemlere ayrılması, ilgili dönemlerde hangi ülke muhasebe ekolüne yakın olduklarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Çalışma birincil kaynaklardan arşiv çalışması niteliğindedir.

Çalışmamızda KİT'lerin tamamının muhasebe sistemlerin inceleneceği gibi bir iddia söz konusu değildir. KİT'lerin içerisinden üç adet KİT seçilerek inceleme yapılmaya çalışılmıştır. Bunlar;

1. Sümerbank
2. Etibank
3. TCDD (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları)

ve bu KİT'lerin iştirakleri olan KİT'ler bilanço, Hasılat Kar Zarar Hesapları ve Gelir Tabloları üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

KİT'ler arasından seçim yapılmaya çalışılırken Cumhuriyet Döneminde KİT'lerle isimleri özdeşleşen, KİT'lerin bir nevi kurucu yapıları olan Sümerbank ve Etibank seçilmiş, ayrıca günümüzde yaşayan bir KİT üzerinde de inceleme yapabilmek için de TCDD seçilmiştir.

3.1. Metodoloji

KİT'lerin finansal tablolarının incelenmesine birinci aşamada inceleme bilançolar bazında yapılmış, ikinci aşamada ise kar zarar hesapları/tablolari, gelir tabloları bazında yapılmıştır. Her iki aşamada da ilgili tablolar öncelikle dizilim yönünden değerlendirilerek benzerlik yönüyle hangi ekole benzedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dizilim yönünden yapılan incelemede öncelikle KİT'lerin seçilen finansal tabloları tek tek incelenerek tablolaştırılmış, elde edilen tablodan da ortak özellik taşıyanlar tekrar gruplanarak elde edilen grupların taşıdıkları ortak özellikler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Sonraki aşamada ise MSUGT kapsamında bilanço ve gelir tablosu ilkeleri yönünden incelenerek tarihsel süreç içerisinde KİT'lerin finansal tablolarının yaşadığı değişimler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Özellikle seçili KİT'lerin bilançoları üzerinden yapılacak uygulamada öncelikle bilanço yapıları üzerinden bir sınıflamaya gidilmiştir. Bilanço yapılarına göre KİT'lerin muhasebe yapısı dört dönem altında incelenecektir. Bunlar;

- 1938 ve öncesi:
- 1939 – 1971 yılları arası: Alman Ekolü
- 1972 – 1993 yılları arası: Standart Olmayan Tekdüzen
- 1994 yılı ve sonrası: Yasal Tekdüzen Anlayışı

Bu dönemlerde incelenen işletmelerin bilanço, kar zarar hesapları ve gelir tabloları incelenerek;

1. Ait oldukları (etkilendikleri) ülke ekolleri,
2. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleriyle ne kadar örtüşüklerinin tespiti yapılmaya çalışılacaktır.

Etkilendikleri ülke ekollerinin ortaya konulması için bilançodan hareketle bilanço kalemlerinin dizilimi esas alınmıştır. Buna göre bilanço kalemlerinin diziliminin hangi ülke ekolüne benzediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleriyle ne kadar örtüşüklerinin tespiti yapılmaya çalışılırken de seçilen KİT'lerin bilanço, hasılat kar zarar hesapları ve gelir tabloları üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu çerçevede Maliye Bakanlığının 26.12.1992 tarih ve 21447 (Mükerrer) sayılı Resmi gazete yayımlanan 1 Sıra No' lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, III Finansal Tablolar İlkeleri, C – Temel Finansal Tabloların Düzenlenme İlkeleri başlığı altında;

1. Gelir Tablosu İlkeleri

2. Bilanço İlkeleri

- a) Varlıklara İlişkin İlkeler,
- b) Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler,
- c) Özkaynaklara İlişkin İlkeler,

göz önünde bulundurularak Finansal Tablo Değerlendirme Kriterleri oluşturulmuştur. Bu ilkelerden hangi kriterlerin seçildiği ile ilgili bilgiler Tablo 3.1 ve Tablo 3.3'de verilmiştir. Bilanço değerlendirme kriterlerine, bilançolarda Hazır Değerlerin ve Maddi Duran Varlık ayrımının varlığıyla ilgili kriterler eklenmiştir.

Bilanço ilkelerinden;

- Vadeleri 1 yılın altına inen Duran Varlıkların aktarılması ilkesi,
- Kesin olmayan alacaklar için tahakkuk yapılmaması ilkesi,
- Kullanılması hukuken sınırlı varlıkların belirtilmesi ilkesi,
- Vadeleri 1 yılın altına inen uzun vadeli borçların aktarılması ilkesi,
- Borçların tümünün gösterilmesi ilkesi,
- Özkaynakların işletme sahip ve ortaklarının haklarını göstermesi ilkesi,
- Sermaye paylarının özelliklerine göre belirlenmesi

ilkeleri ancak bilanço dipnotlarından anlaşılabilceği için ve çalışmamızda bilanço dipnotlarıyla ilgili belgeye dayalı yeterli bilgi elde edilemediğinden bilanço değerlendirme kriterleri içerisinde yer almamıştır.

Tablo 3.1: Bilanço İlkelerine Göre İnceleme için Bilanço İlkelerinin Seçilme Durumu

No	Varlıklarla İlgili ilkeler (10 ilke) (V)	Kriterin Seçilme Durumu
1	Dönen / duran varlık ayrımında 1 yılın ölçüt alınması ilkesi	Seçilmiştir.
	Vadeleri 1 yılın altına inen duran varlıkların aktarılması ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
2	Değer düşüklüğü için karşılık ayrılması ilkesi	Seçilmiştir
3	Dönem ayırıcı aktif karakterli işlemlerin ayrıca izlenmesi ilkesi	Seçilmiştir.
4	Vadeli alacakların bilanço günündeki değerine indirgenmesi ilkesi	Seçilmiştir.
5	Birikmiş amortismanların gösterilmesi ilkesi	Seçilmiştir.
6	Birikmiş tükenme paylarının gösterilmesi ilkesi	Seçilmiştir.
7	Alacakların özelliklerine göre ayrılması ilkesi	Seçilmiştir.
	Kesin olmayan alacaklar için tahakkuk yapılmaması ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
	Kullanılması hukuken sınırlı varlıkların belirtilmesi ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
8	Hazır değerler mantığı kullanılması	Analiz için eklenmiştir.
9	Maddi / maddi olmayan duran varlık ayrımı yapılması.	Analiz için eklenmiştir.
No	Kaynaklarla İlgili İlkeler (Yabancı Kaynaklar) (6 ilke) (KY)	
1	Kısa vadeli / uzun vadeli borç için 1 yılın ölçüt alınması ilkesi	Seçilmiştir.
	Vadeleri 1 yılın altına inen uzun vadeli borçların aktarılması ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
	Borçların tümünün gösterilmesi ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
2	Dönem ayırıcı pasif işlemlerin ayrıca gösterilmesi ilkesi	Seçilmiştir.
3	Vadeli borçların bilanço günündeki değerine indirgenmesi ilkesi	Seçilmiştir.
4	Borçların özelliklerine göre ayrılması ilkesi	Seçilmiştir.
No	Kaynaklarla İlgili İlkeler (Özkaynaklar) (5 ilke) (KÖ)	
	Özkaynakların işletme sahip ve ortaklarının haklarını göstermesi ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
	Sermaye paylarının özelliklerine göre belirlenmesi ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
1	Azalan özkaynağın belirtilmesi ilkesi /Geçmiş faaliyet sonuçlarının gösterilmesi ilkesi	Seçilmiştir
2	Özkaynağın net olarak gösterilmesi ilkesi	Seçilmiştir.
3	Sermaye yedeklerinin gelir unsuru olarak gelir tablosunda alınmaması ilkesi	Seçilmiştir.

Araştırma sürecinde değerlendirme kriteri olarak alınacak bilanço ilkeleri seçilmeyen maddeler çıkartıldıktan ve analiz için istenen iki madde eklendikten sonra aşağıdaki kriter tablosu (Tablo 3.2) elde edilmiştir. Buna bağlı olarak bulgular bölümünde 1939'dan günümüze KİT bilançoları incelerken seçilen örneklerle Tablo 3.8 oluşturulmuştur.

Tablo 3.2: Seçilen Bilanço İlkelerine Göre Oluşturulan Kriter Tablosu

No	Varlıklarla İlgili ilkeler	İlke No
V1	Dönen / Duran Varlık ayrımında 1 yılın ölçüt alınması ilkesi	1
V2	Değer düşüklüğü için karşılık ayrılması ilkesi	3
V3	Dönem ayırıcı aktif karakterli işlemlerin ayrıca izlenmesi ilkesi	4
V4	Vadeli alacakların bilanço günündeki değerine indirgenmesi ilkesi	5
V5	Birikmiş amortismanların gösterilmesi ilkesi	6
V6	Birikmiş Tükenme Paylarının gösterilmesi ilkesi	7
V7	Alacakların özelliklerine göre ayrılması ilkesi	8
V8	Hazır değerler mantığı kullanılmış mı?	11
V9	Maddi / Maddi Olmayan Duran Varlık Ayrımı	12
No	Kaynaklarla İlgili İlkeler (Yabancı Kaynaklar)	İlke No
KY1	Kısa vadeli / uzun vadeli borç ayrımının yapılması	1
KY2	Dönem ayırıcı pasif işlemlerin ayrıca gösterilmesi ilkesi	4
KY3	Vadeli borçların bilanço günündeki değerine indirgenmesi ilkesi	5
KY4	Borçların özelliklerine göre ayrılması ilkesi	6
No	Kaynaklarla İlgili İlkeler (Özkaynaklar)	İlke No
KÖ1	Azalan özkaynağın belirtilmesi ilkesi / Geçmiş faaliyet sonuçlarının gösterilmesi ilkesi	3
KÖ2	Özkaynağın net olarak gösterilmesi ilkesi	4
KÖ3	Sermaye yedeklerinin gelir unsuru olarak gelir tablosunda alınmaması ilkesi	5

Bilanço ilkelerine benzer bir şekilde gelir tablosu ilkelerinden belgeye dayalı analiz çalışmamıza uygun gelir tablosu ilkeleri seçilirken gelir tablosu ilkelerinden;

- Uygun amortisman ilkesi,
- Uygun maliyet dağıtım ilkesi,
- Bütün gelir ve giderlerin gösterilmesi ilkesi,
- Değerlemede tutarlılık ilkesi,
- Şarta bağlı giderlerin gelir tablosuna yansıtılması

ilkeleri de gelir tablosu dipnotları ve kar zarar hesapları açıklamalarını gerektirdiğinden ve bu konuda yeterli belgeye dayalı veri elde edilemediği için gelir tablosu değerlendirme kriterleri içerisinde yer almamıştır (Tablo 3.3).

Tablo 3.3: Gelir Tablosu İlkelerine Göre İnceleme için Gelir Tablosu İlkelerinin Seçilme Durumu

No	Gelir Tablosu İlkeleri (9 ilke) (GT)	Kriterin Seçilme Durumu
1	Gerçekleşmiş hasılat ilkesi	Seçilmiştir.
2	Dönemsel hasılat – maliyet eşleştirilmesi ilkesi	Seçilmiştir.
	Uygun amortisman ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
	Uygun maliyet dağıtım ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
3	Olağandışı gelir ve giderlerin ayrı gösterilmesi ilkesi	Seçilmiştir.
	Bütün gelir ve giderlerin gösterilmesi ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
4	Uygun karşılık ilkesi	Seçilmiştir.
	Değerlemede tutarlılık ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.
	Şarta bağlı giderlerin gelir tablosuna yansıtılması ilkesi	SEÇİLMEMİŞTİR.

Araştırma sürecinde değerlendirme kriteri olarak alınacak gelir tablosu ilkelerinden seçilmeyen maddeler çıkartıldıktan sonra aşağıdaki kriter tablosu elde (Tablo 3.4) edilmiştir. Buna bağlı olarak bulgular bölümünde 1939'dan günümüze KİT kar zarar hesapları ve gelir tabloları incelererek seçilen örneklerle Tablo 3.15 oluşturulmuştur.

Tablo 3.4: Seçilen Gelir Tablosu İlkelerine Göre Oluşturulan Kriter Tablosu

Kriter No	Gelir Tablosu İlkeleri	İlke No
G1	Gerçekleşmiş hasılat ilkesi	1
G2	Dönemsel hasılat – maliyet eşleştirilmesi ilkesi	2
G3	Olağandışı gelir ve giderlerin ayrı gösterilmesi ilkesi	5
G4	Uygun karşılık ilkesi	7

Her dönemin bulgularının aslında kendi şartları açısından değerlendirilmesi gerektiği bilinmektedir. Ancak geçmişten günümüze yaşanan değişimlerin daha düzenli bir şekilde ortaya konulabilmesi ve nereden nereye geldiğinin tarihsel süreç içerisinde geçmiş dönemdeki gelişmelerin ortak özellikleri göz önüne alınarak dönemlere ayrılması, saptanan dönemlerin dönemler arası karşılaştırmalarının yapılması, muhasebe tarihi açısından belgeye dayalı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

Geçmişle günümüzün kıyaslanmasında merdiven yönteminin çift taraflı yöntemle büyük oranda örtüştüğü (Tablo 1.2; Tablo 1.3; Elitaş vd. 2008:758) de göz önünde bulundurulursa;

- 1938'den günümüze KİT'lerin finansal tablolarına dayanarak yapılan dönemlere ayırma, bu dönemlerin hangi ülke ekollerinden etkilendiklerinin tespitinin,

- günümüz genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri açısından belgelere dayalı olarak değerlendirilmesinin çok da mantığa aykırı olmadığı anlaşılacaktır.

Çalışmamız Muhasebe tarihine katkı sağlamaya dönük, arşiv çalışması niteliğinde nitel bir içerik analizi çalışmasıdır.

İncelemiş olduğumuz dönemlerin tamamında KİT'ler çift taraflı kayıt yöntemini kullanmaktadırlar. Bu yönüyle muhasebe yöntem ve kuramı açısından KİT'ler çift yanlı kayıt yöntemi kullanılmışlar ve kullanmaktadırlar tespiti baştan yapılabilir.

Çalışmada Cumhuriyetten günümüze muhasebe sistematığının delilleriyle birlikte ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu anlamda literatürde sürekli benzer birkaç kaynağa atıf yapıldığını ve bunların doğru kabul edildiğini bununla birlikte kanıt niteliğindeki belgelerin yeterince konulmadığı görülmektedir. Ancak bu anlamda fiili bir durum tespitinin tam olarak yapılmadığı ve buna ihtiyaç olduğu fikrinden yola çıkarak bu tez çalışması hazırlanmıştır. Bu soruna odaklanan delilleriyle beraber yaşanan sürecin ortaya konulması bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmada bu tür bir incelemenin KİT'ler, Bankalar ve Özel sektör boyutuyla ele alınmasının kapsam olarak daha geniş bir çerçeveyi incelemesi açısından daha anlamlı olduğu düşünülmekle birlikte çalışmamızı daha derinlemesine ve detaylı yapabilmek için KİT'lerle sınırlandırıldı.

KİT'lerle ilgili olarak da genel olarak inceleme yapılmakla birlikte kuruluşundan günümüze TCDD, ETİBANK, ve Sümerbank ve bu işletmelerin KİT statüsündeki iştirakleri çalışmamızın örnek inceleme konusunu oluşturmuştur. Çalışma esnasında ismi anılan kurumlara ait kuruluşlarından günümüze örnekleme usulü ile rassal olarak seçilen işletme ve dönemlere ait bilanço ve hasılat kar zarar hesabı / gelir tablosu örnekleri EK'lerde verilecektir. Ayrıca anılan tarihsel süreç içerisinde finansal tablolarda gerçekleşen değişimler bir yıl öncesi, ilgili yıl ve bir yıl sonrası olmak üzere ayrıca çalışmada değişimlerin daha iyi görülebilmesi için verilecektir.

Etibank ve Sümerbank'ta diğer faaliyetlerinin yanında bankacılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Bankacılık sektöründe tarihsel süreç içerisinde yaşananlar diğer KİT'lere göre farklılık göstermektedir. Örneğin Hesap işleri birliğinin sağlanmasıyla ilgili olarak Bankalar Birliğinin 1963 yılında yayınlamış olduğu bilanço örneğinde Aktifler dönen varlıklarla (mütedavil kıymetler), Pasifler ise Kısa vadeli yabancı kaynaklarla başlamaktadır. Ancak bankacılık sektörünü çalışmamızın dışında bıraktığımız için çalışmada ismi anılan kuruluşların bankacılık faaliyetlerine ilişkin finansal tabloları inceleme konusu yapılmamıştır. Aynı bir çalışma konusu olarak incelenmesinde fayda vardır. Diğer taraftan bankacılık sektöründe 1963 yılında kullanılmaya başlanan bilanço tipi, KİT'lerin 1972 yılında uygulamaya başladıkları bilanço tipinden her ikisi de dönen varlıklar ve kısa vadeli yabancı kaynaklarla başlamasına rağmen farklıdır.

Çalışma esnasında incelenen kurumların bilanço ve hasılat kar zarar hesapları / gelir tabloları tarihsel süreç içerisinde dönemlere ayrılmaya çalışılarak, ortak ifade edilebilen ilgili dönemlerde elde edilen bulgular hangi ülke ekolüne yakınlık gösterdiklerine göre sınıflandırılmaya çalışılacaktır.

Günümüze benzer bilanço yapılarına geçiş süreciyle ilgili yukarıda isimleri geçen kuruluşların bilançolarının hepsini inceledik ve bir kısım örneklerini EK'te verdik.

Örneğin TCDD'de 1972'den itibaren kesinlikle yeni tip bilançoya (Ek 41,46,47) geçilmiştir. Ancak Etibank Halıköy Maden işletmesinde 1972'de yeni bilanço tipine geçilmesine rağmen (Ek 38), 1973 yılında hem yeni tip bilanço (Ek 43) hem de eski tip bilanço (Ek 42) yayınlanmıştır. Benzer durum Sümerbank Eskişehir Sanayi 1972 (Ek 39,40), Sümerbank Eskişehir Basma Sanayiinde de söz konusudur (Ek 44,45).

Tez kitapçığında incelemeye alınan bilanço, kar zarar hesabı ve gelir tablosu seçiminde olabildiğince TCDD ana işletmesinin KİT statüsüne geçtiği 1954 yılından 2000 yılına kadar özellikle geçiş dönemleri (1971-1972 ve 1993-1994) bilançolarını, kar zarar hesapları ve gelir tablolarını ve kurayla çekilen diğer yıllara ait bilanço, kar zarar hesapları ve gelir tablolarını; TCDD iştirakleri, Sümerbank ve Etibank iştiraklerinde ise kura çekimi yoluyla hangi bilanço, kar zarar hesabı ve gelir tablosunun yer alacağına karar verilmiştir. Kura çekimindeki temel amaç da Tez kitapçığının sınırları içerisinde bütün Sümerbank, Etibank ve TCDD iştiraklerinin kuruluşundan günümüze kadar yer almasının imkansızlığıdır.

3.1.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamız Muhasebe tarihine katkı sağlamaya dönük, arşiv çalışması niteliğinde nitel bir içerik analizi çalışmasıdır. Araştırma iki aşamalı olarak yürütülecektir.

1. Araştırma sonucu elde edilen bilanço, kar zarar hesapları ve gelir tabloları öncelikle şekil yönünden incelenerek hangi dönemde hangi ekolden etkilendiğinin tespiti yapılacaktır.
2. Maliye Bakanlığının 26.12.1992 tarih ve 21447 (Mükerrer) sayılı Resmi gazete yayımlanan 1 Sıra No' lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, III Finansal Tablolar İlkeleri başlığı altında sayılan ilkeler çerçevesinde tarihsel süreç içerisinde düzenlenen bilanço, kar zarar hesapları ve gelir tablolarının incelenmesi ve sonuç olarak ilgili dönemlerde hazırlanan finansal tabloların günümüz ilkelerinden hangilerini ne kadarının karşılandığının tespiti yapılacaktır.

3.1.2. Çalışmanın Kısıtları

Çalışmanın kısıtları genel olarak aşağıda verilmiştir;

- Yapılan çalışma muhasebe tarihiyle ilgili bir arşiv çalışması olduğu için geçmiş dönemlerle ilgili belge bulabilme sorunu,
- Takip edilen KİT işletmelerinin birleşme, isim değişikliği vb. nedenlerle takip zorluğu (Örneğin Etibank bünyesinde Ereğli Kömür İşletmesi (EKİTAŞ) 1937 yılında kuruldu. 1943 yılında Ereğli Kömür İşletmesi (EKİ) haline dönüştürüldü. 1957 yılında Ereğli Kömür İşletmesi Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ)'ne devredildi. Sümerbank iştiraklerinden İplik ve Dokuma Sanayi 1948 yılında lağvedilerek Ereğli Pamuklu Sanayii'ne devredilmiştir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür).
- Eski tarihli bilanço, kar zarar hesabı ve gelir tablolarında çalışıldığı için ve özellikle tek düzen öncesinde net bir terminoloji birliği olmadığından ilgili tablolarda yer alan terimlerin günümüz terminolojisiyle eşleştirme zorluğu,

çalışmamızın temel kısıtlarını oluşturmaktadır.

3.2. İncelenecek KİT'ler ve Dönemler

Çalışmada öncelikle finansal tabloları incelenen işletmeler hakkında (ana şirketler bazında; TCDD, Sümerbank, Etibank) kısaca bilgiler verilecektir.

Sonrasında ise çalışmanın temel amacı olan KİT'lerin yaşamış olduğu tarihsel sürecin dönemlere ayrılarak, ilgili dönemlerin temel karakteristik özellikleri KİT'lerin kullanmış oldukları muhasebe sistemleri açısından belgeleriyle incelenecektir.

Son olarak da bu dönemlerin topluca bir değerlendirilmesi yapılacak elde edilen bulgular bütün dönemleri kapsayacak şekilde tablolaştırılarak yorumlanacaktır.

3.2.1. İnceleme Yapılan KİT'ler

KİT'lerin tamamının muhasebe sistemlerin inceleneceği gibi bir iddia söz konusu değildir. KİT'lerin içerisinden üç adet KİT seçilerek inceleme yapılmaya çalışılmıştır. Bunlar;

1. TCDD (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları) ve iştirakleri
2. Sümerbank ve iştirakleri
3. Etibank ve iştirakleri

KİT'ler arasından seçim yapılmaya çalışılırken Cumhuriyet Döneminde KİT'lerle isimleri özdeşleşen, KİT'lerin bir nevi kurucu yapıları olan Sümerbank ve Etibank seçilmiş, ayrıca günümüzde yaşayan bir KİT üzerinde de inceleme yapabilmek için de TCDD seçilmiştir.

Çalışmamızda KİT'lerin finansal tabloları üzerinde inceleme yapılırken ağırlıklı olarak TCDD, Etibank, Sümerbank ve bu kurumların iştirakleri üzerinden çalışmalar yürütülecektir. Sümerbank ve Etibank'ın seçilmelerinde temel neden bu iki kurumun Türkiye'deki KİT'leri kuran ve yürüten ana yapılar olmaları; TCDD'nin seçilmesi ise günümüzde halen aktif bir şekilde yaşayan bir KİT olması nedeniyle tercih edilmiştir. İnceleme sürecinde TCDD'ye ait finansal tabloların incelenmesinin yanında Etibank ve Sümerbank'ın kendileri bankacılık sektörüne uygun finansal tabloları kullanmaları nedeniyle ağırlıklı olarak Etibank ve Sümerbank'ın iştiraklerine ait finansal tablolar elden geldiğince çalışmaya dahil edilmiştir.

3.2.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

Cumhuriyetin ilk yıllarında demiryolu ve liman işletmelerinin yabancılardan satın alınarak devletleştirildiği görülmektedir. Haydarpaşa Liman İşletmesi (1928), Anadolu Demiryolları İşletmesi (1928), Mersin-Tarsus-Adana İşletmesi (1929), Bursa-Mudanya Demiryolları İşletmesi (1931) bunlara örnek gösterilebilir (Ceylan ve Vergiliel,1989: 16).

İlk demiryolu hattı olan 130 km'lik İzmir – Aydın hattının yapımına 1856 yılında başlanmıştır. 1856 - 1922 yılları arasında tüm Osmanlı topraklarında toplam 8.619 km ve 1923 - 1950 arası dönemde ise 3.578 km demiryolu yapılmıştır (Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı 2009: 66).

Cumhuriyet döneminde demiryolları 24.05.1924 tarihinde 506 sayılı Kanun çıkarılarak demiryolu hatları millileştirilmiştir (Sayıştay TCDD 2012 Yılı Raporu: IV).

Demiryolu yoğunluğu açısından Türkiye, AB üyesi ülkelerle karşılaştırıldığında en az yoğunluğa sahip ülkedir (DPT 2006:26).

Kılıçbay'a (1994: 49) göre devletin demiryolları politikasında, karma ekonomi modeli içinde yer alan üç unsur (pür kamu hizmeti, ekonomik alt yapı, kamu iktisadi kuruluşu) bir arada bulunmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Devlet Demiryollarının kuruluşunda savunma ve sosyo-kültürel hedeflerin en önemli yeri tuttuğu görülür. Bu durum demiryolu yapım ve işletme faaliyetlerine tipik, klasik kamu hizmeti (pür kamu hizmeti) karakterini verir (Kılıçbay 1994: 49).

Demiryollarının hedefleri arasında öteki yatırımları teşvik, bölgelerarası ticaret ve sınai gelişmeyi hızlandırma hedeflerinin (alt yapı) yer aldığı görülür (Kılıçbay 1994:49).

Diğer yandan Devlet Demiryolları doğrudan doğruya yararlanılan yük ve yolcu taşıma hizmeti sunmakta ve bununla ilgili yatırım, işletme ve fiyatlama politikalarına sahiptir (kamu iktisadi kuruluşu) (Kılıçbay 1994: 49-50).

TCDD 29 Temmuz 1953 tarihine kadar bir kamu kurumu statüsünde çalışmaktayken bu tarihten itibaren 6186 Sayılı Kanunla KİT statüsüne alınmıştır. Tarihsel süreç içerisinde birçok KİT ve iştiraki özelleştirilirken (örneğin Sümerbank, Etibank ve iştirakleri vb.) TCDD henüz özelleştirilmemiş olup günümüzde aktif olarak KİT yapısını sürdüren 2012 yılına gelindiğinde 25 milyar TL'yi aşan sermayesi, 30 bini aşan çalışanıyla (Sayıştay

TCDD 2012 Yılı Raporu: VII) demiryolu sektöründe hizmet veren bir kamu iktisadi kuruluşudur.

2012 yılı itibariyle TCDD kendine bağlı dört (Tülomsaş, Tüvasaş, Tüdemtaş ve yeni kurulan TCDD Taşımacılık A.Ş.) şirketle birlikte faaliyetini sürdürmektedir (Sayıştay TCDD 2012 Yılı Raporu: VIII, IX).

3.2.1.2. Sümerbank

1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankasının kuruluş amaçlarını gerçekleştirmede zorlanması üzerine bankanın işlevleri önce Devlet Sanayi ofisine sonra da Sümerbank ve Etibank'a devredilmiştir. Devredilirken önceden Sanayi ve Maadin Bankası deneyiminden yola çıkılarak amaç ve hedefler yeniden belirlenmiştir.

Sanayi ve Maadin Bankası elde bulunan sermayelerin tamamen Devlet Sanayi Ofisine bağlı sanayi kuruluşlarına bırakılması nedeniyle kendisine verilen görevleri yapamaz hale gelmiştir (Sümerbank 1943:15).

Diğer taraftan Sanayi ve Maadin Bankasının elindeki fabrikaları devralan Devlet Sanayi Ofisi de milli sanayinin geliştirilmesini sağlamaktan ziyade sanayi erbabını endişeye düşürmüştür (Sümerbank 1943:15).

Bu itibarla Ofis ve Sanayi ve Maadin Bankasının yerine geçmek üzere milli hedeflere daha hızlı ve etkin bir şekilde erişebilmek için;

“Milli iktisat bakımından ve Türk iptidai ham madde müstahsillerinin menfaatlerine de uygun bir cepheden hareket ederek kuruluş esasları izhar edilen Sümerbank’ın Ofis’ten beklenen hizmetleri daha verimli ve ahenkli bir tarzda başarabilmesi için kuvvetli bir heyet teçhizine ehemmiyet verilmiştir” (Sümerbank 1943:15). ve

“Ofis’in teşkil esbabı mucibesinde nazarı itibare alınan ve fabrikanın istihsal faaliyetleri üzerinde menfi tesirler yapabilecek bütün amiller ortadan kaldırılmış ve benzerleri hususi müesseselerin çalışma usulleri kabul edilerek ticari bir serbesti ile inkişaf edebilmesi için müesseseye anonim şirket karakteri verilmiştir. Bir an evvel sanayileşmek gayesini güderken Sümerbank’ın memleket iktisadiyatına uygun ve Devlet programında ilk önce kurulması istenilen sanayi şubelerinin tesisinde milli ve hususi teşebbüslerle beraber çalışması esası...” (Sümerbank 1943:15-18).

Sümerbank’ın 29.04.1933 tarihli esbabı mucibe layihısından alınan yukarıdaki paragraflar göz önünde bulundurularak Sümerbank’ın ülkedeki hammadde üreticilerinin

menfaatleri de göz önünde bulundurularak ve Devlet Sanayi Ofisi döneminde yaşanan sıkıntılardan ders çıkartılarak ilgili dönemdeki olumsuz etki yapan nedenler ortadan kaldırılarak özel sektör mantığıyla çalışacak, ülkenin iktisadi önceliklerini önceleyecek, milli ve ayrıca özel teşebbüslerle birlikte çalışması amaçlanan anonim şirket tarzında kurulmuştur.

Sümerbank kuruluş yasasına uygun olarak kendisine bağlı fabrikalar Anonim Şirkete dönüştürülmüştür. İlk olarak 1935 yılında Hereke, 1396 yılında ise Bakırköy fabrikaları Anonim Şirkete dönüştürülmüştür (Torun 1981:11).

Kuruluş layihasında ayrıca; özel sektöre etkin kredi desteği için hareketli sermayesinin en az yarısının bankanın iştirak ve alakası bulunmayan özel sanayi kuruluşlarına kredi olarak verilmesi kanuni bir mecburiyet olarak ifade edilmiştir. Diğer taraftan ülkede sanayinin devamlı gelişmesi için yüksek mütehassıs mühendislerin, sanayi mühendislerinin, ustabaşlarının yetiştirilebilmesi için bankanın kazancının bir kısmını bu konuya ayırması ve ülkedeki yetişmiş insan kaynakları eksikliğinin giderilmesine katkı sağlaması amaçlanmıştır (Sümerbank 1943:18).

Sümerbank'ın kuruluşunda (11.07.1933) 20 milyon kayıtlı, 9.300.000 TL ödenmiş sermayesi bulunmaktadır. 1942 sonu itibari ile kayıtlı sermayesi 150 milyon TL'ye ödenmiş sermayesi ise 53.600.000 TL'ye çıkmıştır (Sümerbank 1943:18).

Sümerbank'ın kuruluşundan itibaren on yıllık gelişimi karşılaştırmalı bilançodan daha iyi görülebilir. 1933-1942 yılları arası karşılaştırmalı bilançoları (Tablo 3.5) aşağıda verilmiştir. Sümerbank'ın bilanço aktif büyüklüğü 10 yılda 18,5 milyon TL'den 168 milyon TL'ye çıkmıştır.

1955'te Karabük Demir ve Çelik İşletmeleri ile Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları Sümerbank'ın işletme bünyesinden ayrılmış, 1983'te ise Filyos Ateş Tuğlası, Yarımca Seramik, Konya Krom Mağnezit Tuğla, Bolu Lamine ve Lif Levha, Bozüyük Sanayii Müesseseleri başka kuruluşlara devredilmiştir (Sayıştay Sümer Holding 2012 Faaliyet Raporu: D).

Tablo 3.5: Sümerbank 1933 -1942 Arası Mukayeseli Bilançoları

	933 - 942 seneleri bilânçoları									
	A K T İ F									
	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942
Kasa ve Bankadaki mevcut	934.248,77	472.474,03	167.754,70	1.083.175,63	1.257.401,75	1.369.727,34	1.414.923,17	927.026,63	1.291.873,76	1.478.135,97
Senedat cüzdanı	247.286,89	136.312,15	25.416,29	62.177,68	79.914,37	112.994,73	59.340,—	65.990,80	62.058,03	695,—
Esham ve Tahvilât Cüzdanı	220.775,82	251.310,76	384.008,30	327.194,62	820.430,07	816.107,84	335.219,74	377.369,30	485.710,—	413.028,33
İpotekli ve diğer merhunat mukabili ikrazlar	78.351,82	157.046,57	—	80.118,95	55.501,08	34.682,60	21.313,96	4.166,52	2.400,—	75.196,36
Kanuni Karşılıklar	—	—	—	—	—	—	1.374.719,—	1.801.600,—	2.175.000,—	2.518.000,—
Banka Bina ve Mefruşatı	579.818,45	771.447,47	665.807,96	837.514,55	882.984,19	1.678.168,32	1.486.932,48	1.433.270,56	1.309.816,66	1.064.417,15
Borçlu Cari Hesaplar	3.715.644,14	4.451.530,58	11.207.125,20	3.788.695,95	5.140.073,92	5.605.167,51	8.368.656,66	9.969.773,71	19.113.177,08	34.541.236,58
Muhtelif Borçlular	1.218.012,86	2.091.688,70	7.372.315,87	8.328.292,07	7.580.072,76	2.584.918,43	3.056.689,75	2.994.608,70	16.370.332,38	18.087.411,91
Müesseselere tahsis edilen sabit sermaye	4.756.418,70	8.811.697,55	13.415.908,23	25.013.364,78	37.878.261,91	37.791.977,64	63.823.235,59	65.404.895,23	50.074.863,67	82.592.528,49
Müesseselere İşletme Sermayesi	1.666.562,96	2.066.562,96	2.666.562,96	5.903.442,53	4.963.282,70	8.463.482,70	12.764.269,64	16.837.749,61	29.942.047,—	—
İştirâklerimiz	5.037.152,21	5.791.254,80	7.993.223,34	8.292.978,05	8.818.586,91	9.225.756,91	9.913.225,84	9.961.225,84	9.984.769,17	9.860.686,17
Teşebbüslerimiz	125.456,48	271.654,54	385.427,52	470.646,30	419.104,21	1.195.694,35	236.919,35	242.438,78	218.368,08	110.940,64
Bitmemiş olan tesisler	—	198.263,10	182.615,42	98.839,64	3.428.305,61	14.525.839,84	8.951.811,26	11.156.434,88	14.728.418,01	17.402.184,41
Yekûn	18.579.726,10	25.471.243,21	44.466.165,79	54.286.440,75	71.323.919,48	83.404.518,21	111.807.256,44	121.176.550,56	145.758.743,84	168.164.461,01

	P A S İ F									
	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942
Tediye edilmiş sermaye	12.004.426,92	13.155.628,61	17.904.036,09	25.279.108,32	35.836.108,15	41.046.850,61	41.543.550,14	41.605.585,93	47.993.712,26	53.628.038,47
İhtiyat sermaye	502.607,50	655.773,50	958.712,66	1.010.908,00	913.929,60	817.352,94	1.172.952,91	1.194.858,53	2.043.810,31	2.228.415,91
Karşılıklar	2.781.818,60	30.441.102,41	2.628.831,97	2.674.585,71	2.591.103,59	2.681.441,53	1.059.926,21	1.697.066,98	2.216.248,03	2.831.758,27
Mevduat	2.134.119,20	3.230.802,56	5.007.976,93	6.604.974,18	8.404.595,47	13.460.355,62	8.967.965,00	10.152.413,21	8.822.088,40	26.224.326,01
Tasarruf mevduatı	198.971,81	248.631,70	297.767,42	394.439,86	517.525,22	744.888,46	931.138,19	1.007.636,66	1.250.601,97	973.909,94
Uzun vadeli istikrazlar	449.548,00	275.475,60	300.000,00	399.492,24	312.741,72	261.612,00	37.943.032,59	60.242.481,02	64.115.970,33	63.673.846,28
Borç senetleri	—	—	3.336.983,84	4.073.785,52	3.409.446,16	3.587.468,07	18.340.024,03	—	—	—
Havale ve çekler	9.710,37	197,00	67.303,41	4.479,35	1.007,45	42.018,72	38.338,50	89.974,18	57.437,83	2.101.594,93
Muhtelif alacaklılar	498.526,70	3.659.986,79	12.846.526,85	13.120.127,77	18.198.880,58	20.990.489,91	1.725.976,83	3.948.200,45	17.422.818,64	14.614.614,80
Kâriar	—	1.617.032,01	1.118.026,62	724.539,80	1.138.581,54	672.040,35	83.352,04	1.238.333,60	1.846.057,07	1.887.956,40
Yekûn	18.579.729,10	25.471.243,21	44.466.165,79	54.286.440,75	71.323.919,48	83.404.518,21	111.807.256,44	121.176.550,56	145.758.743,84	168.164.461,01

Kaynak: Sümerbank (1943:24).

Sümerbank, 1987 yılında özelleştirme bünyesine alınarak yeniden yapılandırılmaya başlanmış (Yeşilay 2005:125) Sümerbank ve iştirakleri parça parça özelleştirilmiştir. Sümerbank önce 1987’de Sümerbank Holding A.Ş.’ye dönüştürülmüş, 1993 yılında ise ismi Sümer Holding olarak değiştirilmiştir (Sayıştay Sümer Holding 2012 Faaliyet Raporu: II).

3.2.1.3. Etibank

Etibank 14.06.1935 tarih ve 2805 sayılı Kanunla kurulmuştur. Türkiye’nin yer altı varlıklarından madenlerin teknolojik gereklere uygun olarak verimli bir işletmecilikle üretilmesini sağlamak; elektrik üretimi, iletimi, satış ve dağıtımı ile bünye içinde bankacılık işlemleri yapmak üzere Etibank kurulmuştur. Etibank, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü’nün (MTA) bulacağı madenlerin işletilmesinde öncelikle görevlendirilmiştir (Sayıştay Eti Maden 2011 Yılı Raporu: II).

Etibank’ın kuruluş amacında, Sümerbank gibi, özel sektöre kredi verme görevi yoktur. Özellikle Etibank kanununun 1955 yılında kaldırılan 10 uncu maddesine göre bankanın kredileri kendi kurduğu veya iştirak ettiği müesseselerine hasredilmiştir (Zarakolu 1958:172).

Etibank’ın Batı ülkelerindeki Holding şirketlerine benzeyen bir yapısı vardır. Böylece finansman işlerinde israfı önlemek, çeşitli müessese ve işletmelerin sermayeleri arasında bir denge oluşturmak ve yetersiz gelen mevcut sermayelerini en verimli şekilde kullanmalarını sağlamak için Holding mantığıyla yapılandırılmıştır (Zarakolu 1958:172).

1935’te kayıtlı sermayesi 20 milyon TL, ödenmiş sermayesi 37.500 TL olarak kurulan Etibank hızlı bir gelişim göstermiş 1957’ye gelindiğinde kayıtlı sermayesi 500 milyon TL, ödenmiş sermayesi ise yaklaşık 160 milyon TL’ye çıkmıştır (Zarakolu 1958: 181).

Ancak 24 Ocak kararlarıyla birlikte ülkede serbest piyasa ekonomisine geçiş kararının ardından 1990’ların başından itibaren ülkede özelleştirme çabaları artmış, Etibank’ta bu özelleştirme furyasından payını almıştır.

Etibank yeniden yapılanma çerçevesinde 1998’de Eti Holding A.Ş.’ye, Eti Holding A.Ş.’de 2004’te Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne dönüşmüştür (Eti Maden 2005:21).

3.2.2. İncelenecek Dönemler

Çalışmamızda KİT'lerin muhasebe tarihi temel olarak dört dönemde ele alınacaktır.

Bu dönemler;

- 1923 – 1938 dönemi
- 1939 – 1971 dönemi
- 1972 -1993 dönemi
- 1994 ve sonrası dönem olarak yapılandırılmıştır.

Dönemlere ayırma noktasında KİT'lerin muhasebe sistemlerinin belgeye dayalı olarak etkilendikleri sistemler üzerinden gruplama yapılmaya ve tarihsel anlamda belgeye dayalı olarak daha net sınırlar çizilmeye çalışılmıştır.

3.2.2.1. 1923 – 1938 dönemi

İlk dönem olarak 1923-1938 yılları arası belirlenmiştir. Bu gruplamayı etkileyen en temel etken Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Osmanlı'dan devralınan kuruluşların etkin şekilde işletilmesi, piyasanın ihtiyaç duyduğu üretimin sağlanabilmesi amacıyla yeni şirketlerin kurulması, kurulacak şirketlerin kimler tarafından hangi şartlarla oluşturulacağıın arayışı içinde bulunduğu bir dönemdir. Gerek ülkedeki sermaye ve girişimcilik tecrübesi eksikliği, gerek devletin bu konudaki attığı adımların istenilen sonucu verememesi ve gerekse 1929'da dünya ekonomisinde başlayan büyük buhran nedeniyle gerekli girişimlerin devlet eliyle başlatılması gereği ortaya çıkmıştır. Çatı kuruluş olarak önce Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuş, sonra Devlet Sanayi Ofisi kurularak bankanın elindeki kuruluşlar Ofis'e devredilmiş ama istenilen başarı elde edilememiştir. Daha sonra ise konumuzu önemli derecede etkileyen 1933'te Sümerbank'ın sonra 1935'te Etibank'ın kurulması bu döneme damgasını vuran gelişmelerdir. Ancak kurulan bu işletmelerin finansal anlamda faaliyet sonuçlarını net olarak düzenleyen bir yapıyla ilgili belgelere çalışmamızda ulaşamadı. Zaten sistemdeki devlet kontrolündeki bu işletmelerin piyasa şartlarında faaliyetlerini sürdürebilmeleri için yasal statülerinin netleştirilmeleri, meclis adına denetimlerinin yapılabilmesi, finansal faaliyet sonuçlarının sistemli bir şekilde raporlanabilmesi için 1938 yılında 3460 sayılı yasa çıkartılmıştır.

Bu dönem KİT'ler için bir nevi kuruluş ve bir sistem arayışı dönemi olarak kabul edilebilir. KİT'ler için milat sayılabilecek olay 1938 yılında 3460 sayılı yasanın çıkmasıdır.

Ete (1946a:56) İDT teşekküllerinin kuruluşuyla ilgili olarak:

“Devlet 1938 yılı sonuna doğru 3460 sayılı kanunla özel hukuk kurallarına tabi ve sermayesinin tamamını bizzat temin ettiği iktisadi teşebbüsler için ticaret şirketlerinden başka bir şekil buldu.

Bu teşebbüslere “İktisadi Devlet Teşekkülleri” adını verdi. Bu konuda ilgili teşekkülleri oluşturan şartları uyan muhtelif fabrikaların, madenlerin veya ticari işletmelerin, birbirleriyle ilgili olanlardan bazıları teşekküle tabi müesseseler altında toplanmıştır.”

Yukarıdaki açıklamalardan da aslında İDT'lerin 1938'e kadar sahipliği devlete ait olan özel teşebbüs/şirketler olarak faaliyetlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Ancak 3460 sayılı yasa ile devlete ait iktisadi teşebbüsler kendilerine has statülerine kavuşmuşlardır.

Çalışmamızda 1938 yılı KİT/İDT'ler için bir çeşit milat kabul edilerek 1938 ve öncesi ayrı bir dönem olarak kabul edilmiştir. İlgili yasayla fabrika, maden ve ticari işletmelerin birbirleriyle ilişkili olanlarından bazıları ilgili İDT'lere bağlı müesseselerde toplanmıştır.

Literatür üzerinden yapılan değerlendirme çalışmanın “1.3.2.1. 1923 – 1938 dönemi” başlığı altında kısaca yapıldığı için bu bölümde daha fazla detaya girilmeyecektir.

Ancak yapmış olduğumuz çalışma KİT'lerin ilgili dönemlerine ait belgeye dayalı bir çalışma olduğu ve ilgili döneme ait yeterli belge bulunamadığı için değerlendirilememiştir. İlgili dönemde sadece Sümerbank'la ilgili kuruluş tarihi olan 1933'ten 1943 yılına kadar olan 10 yıllık mukayeseli bilanço Tablo (3.5) elde edilebilmiştir. Ancak çalışmamızın ana hedefi yönünden yeterli veri içermediğinden analize tabi tutulmamıştır.

3.2.2.2. 1939 – 1971 Dönemi

Bu dönemde 3460 sayılı yasa ve buna bağlı olarak KİT'lerin yasal statülerinin daha bir belirginleşmesi, Umumi Murakabe Heyeti (Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu)'nin kurulması ve dolayısıyla denetim yapı ve sisteminin belirli bir düzene

konulması sonucu Devlete ait ama piyasa kurallarına göre işleyecek olan şirketler kendilerine has yapıya kavuşmuşlardır.

Bu dönem KİT'lerin denetim yapılarının belirli bir düzene konulmasıyla başlamıştır denilebilir. Bu dönemde finansal tabloların hazırlanmasında KİT'ler ve iştirakleri arasında hala tam bir uygulama ve terminoloji birliğinin olmadığı bir dönemdir. Ancak yine bu dönemde KİT'lerin yönetim ve finansman yapılarının yanında muhasebe ve raporlama sistemleri içinde yoğun araştırma ve çalışmaların yapıldığı bir dönemdir. 1972 yılı sonrasında geçilebilen standart olmayan tek düzen olarak adlandırdığımız dönemin temelleri bu dönemde özellikle 1964-1968 arasında DPT YDK Mali İşler ve Muhasebe grubunun önemli katkılarıyla atılmıştır. Mali işler ve muhasebe grubu muhasebe ve raporlama ile ilgili çalışma sonuçlarını önce rapora dönüştürmüş ve çalışma sonra kitap olarak yayınlanmıştır.

3.2.2.3. 1972 – 1993 Dönemi

Standart olmayan tekdüzen dönemi olarak adlandırılabilir.

1964 yılında kurulan İDT YDK 1968 yılında çalışmasını tamamlayarak raporunu yayınlamıştır. Bu raporda KİT'lerin zorunlu, özel sektörün ise isteğe bağlı olarak kullanmaları önerilen Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve buna bağlı olarak finansal tabloların yeni halleri bulunmaktadır. Önerilen değişiklikler 1.1.1972 yılından itibaren KİT'lerde uygulanmaya başlamıştır.

Bu dönemde uygulanmaya başlanan Tek Düzen Muhasebe Sistemi günümüzde uygulanan muhasebe sisteminden oldukça farklı olmasına rağmen günümüzde uygulanan Tek Düzen Muhasebe Sistemi için bir başlangıç oluşturmuştur.

Sistemin fiili olarak uygulanmaya başlaması uygulamada ortaya çıkan eksiklik ve iyileştirme noktalarının fark edilmesine ve sistemin geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

Yine bu dönemde 24 Ocak kararlarıyla birlikte serbest piyasa ekonomisine geçiş eğiliminin artması, özel sektörün güçlenmesi, 1989'da 3568 sayılı muhasebe meslek yasasının yasalaşması, muhasebeciliğin kendine has statüsü olan bağımsız bir meslek haline gelmesi bu döneme rastlar.

Bütün yaşanan bu gelişmeler aslında 1992'de yayımlanan ve 1994'de uygulamaya geçilen Standart Tekdüzen dönemine geçişin altyapısını oluşturur.

3.2.2.4. 1994 ve sonrası

Bu dönem standart tek düzen dönemi olarak adlandırılabilir. 1992’de yasalaşan ve 1994’ten itibaren kullanılmaya başlanan yeni tek düzen muhasebe sistemi, özel sektör işletmelerinin yanında sahipliği Devlete ait KİT’leri de kapsamaktadır.

Özellikle 1994 ve sonrasında incelediğimiz KİT bilançolarının bu kriterleri sağlamasında MSUGT’nin “IV- Düzenlemenin kapsamı” kısmında;

“Yapılan düzenlemenin kapsamına bilanço esasına göre defter tutan gerçek ve tüzel kişiler girmektedir. Diğer bir anlatımla, söz konusu teşebbüs ve işletmeler bu Tebliğle belirlenen muhasebe usul ve esaslarına uymak zorundadırlar. *Teşebbüs ve işletmelerin kamu idare ve müesseselerine ait olması, hukuki yapılarının farklılığı, özel kanunlarının bulunması, vergi muafiyet ve istisnalarından yararlanmaları, bu mecburiyetleri yerine getirmelerine engel teşkil etmemektedir. Bu teşebbüs ve işletmelerin ticari esaslara göre faaliyet göstermeleri, belirlenen muhasebe usul ve esaslarına uymaları için yeterlidir.*”

ibaresi KİT’lerin de bu tebliğde anılan ilkelere uyumunu sağlamıştır.

Ayrıca KİT’lerin Bankacılık faaliyetleriyle uğraşan şirketlerinin finansal tablolarının farklı olması da yine MSUGT MSUGT’nin IV- “Düzenlemenin kapsamı” kısmında;

“Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla beraber faaliyet konuları itibariyle farklı muhasebe tekniğini kullanmak durumunda bulunan;

- a) Banka ve Sigorta Şirketleri,
- b) Özel Finans Kurumları
- c) Finansal Kiralama Şirketleri (faktoring vb alanlarda faaliyet gösterenler dahil),
- d) Menkul Kıymet Yatırım Fonları, Aracı Kurumlar ve Yatırım Ortaklıkları,

belirlenen "Muhasebenin Temel Kavramları"na "Muhasebe Politikalarının Açıklanması"na ve "Finansal Tablolar İlkeleri"ne uymaları kaydıyla bu Tebliğin diğer mecburiyetlerini yerine getirmekle yükümlü değildir”

ibaresi ile ilişkilendirilebilir. Bu yapı sadece 1994 sonrası için geçerli olmayıp zaten önceki dönemlerde de Finans kuruluşları hep farklı şekil şartı taşıyan finansal tablolar

kullanmışlardır. (Örneğin Ek 128: Etibank Bankacılık Teşkilatı ve Şubeleri 1968 Bilançosu).

3.3. Araştırma Bulguları

KİT'lerin finansal tablolarının incelenmesi birinci aşamada inceleme bilançolar bazında yapılmış, ikinci aşamada ise kar zarar hesapları/tablolari, gelir tabloları bazında yapılmıştır. Her iki aşamada da ilgili tablolar öncelikle dizilim yönünden değerlendirilerek benzerlik yönüyle hangi ekole benzedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dizilim yönünden yapılan incelemede öncelikle KİT'lerin seçilen finansal tabloları tek tek incelenerek tablolaştırılmış, elde edilen tablodan da ortak özellik taşıyanlar tekrar gruplanarak elde edilen grupların taşıdıkları ortak özellikler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Sonraki aşamada ise MSUGT kapsamında bilanço ve gelir tablosu ilkeleri yönünden incelenerek tarihsel süreç içerisinde KİT'lerin finansal tablolarının yaşadığı değişimler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Literatürde muhasebe sistemimizde 1926 yılına kadar Fransız etkisinin, 1926 – 1960 yılları arasında Alman etkisinin, 1960'dan itibaren ise ABD etkisinin Türkiye'de hakim olduğu görüşü savunulmakla birlikte (Küçüksavaş 2005:14; Koçyalkın 1994:11; Akdoğan ve Aydın 1987:85) çalışmamızda Alman etkisinin 1972 yılına kadar net bir şekilde devam ettiği belgeleriyle çalışmanın ilerleyen aşamalarında ortaya konulmuştur.

3.3.1. KİT Bilançolarının İncelenmesi

Çalışmamızda KİT bilançoları öncelikle şekil yönünden bilanço ana gruplarının dizilimi açısından incelenmiştir.

KİT'lerin bilançoları dizilimleri açısından incelendiğinde;

1939-1971 yılları arası bilanço yapısı itibariyle yoğun bir şekilde Alman etkisi görülmektedir (Tablo 3.6). Tablodan da görülebileceği gibi bu dönemde bilançoların aktifli sabit kıymetlerle başlamakta, pasifli ise sermaye ile başlamaktadır.

1938-1971 dönemi incelenirken aslında bu dönem de kendi içerisinde tekrar iki ayrı döneme ayrılabilir. 1938-1939 ve 1940-1971 olarak gruplanabilir. Bu ayrımın temel nedeni 1938-1939 döneminde hazırlanan finansal tabloların işletmeler arası farklılık göstermesinin yanında aynı işletmeye ait finansal tablo bir yıl öncesiyle de önemli farklılıklar

göstermektedir. 1940-1971 yılları arasında hazırlanan KİT finansal tablolarının ise diğer KİT finansal tablolarıyla ve aynı KİT'in farklı dönemleriyle daha benzer daha tutarlı oldukları söylenebilir (Tablo 3.6).

Özellikle 1938-39 döneminde finansal tablolarda tam bir terminoloji birliği yoktur. Örneğin Sümerbank Selüloz Sanayinin 1939 bilançosunda (EK-119) “Henüz Ödenmemiş Sermaye” lafzı geçerken Sümerbank’ın 1939 tarihli kendi bilançosunda (EK-121) sadece “Ödenmemiş Sermaye” lafzı kullanılmıştır. Benzer şekilde Sümerbank Gemlik Sung İpek Fabrikasının 1939 bilançosunda (Ek 2) Sabit Kıymetler altında “Demirbaşlar” hesabı yer alırken yine 1939’da Türkiye Demir Çelik Fabrikalarının bilançosunda (Ek 5) Sabit Kıymetler altında aynı hesap “Mobilya ve Mefruşat” olarak yer almaktadır.

1939 yılı KİT muhasebe sisteminde önemli bir geçiş yılı olduğundan 1938 yılı sonlarında kabul edilen 3460 sayılı yasaya göre bilanço ve hasılat kar zarar hesaplarının düzenlenmesinde KİT’ler arasında farklılıklar görülmektedir. Örnek olarak Sümerbank Deri Kundura’nın 1939 bilançosu (EK-1), Sümerbank Sungipek 1939 bilançosu (EK-2), TDÇİ 1939 bilançosu (EK-5) incelendiğinde aktifte sabit kıymetler altında yer alması gereken “Birikmiş Amortismanlar” ın pasifte ihtiyatlar altında “Müterakim Amortismanlar” olarak yer aldığı görülmüştür. Diğer taraftan Etibank Ereğli Kömürleri İşletmesinin 1939 bilançosu (EK-6) incelendiğinde bu kez “Birikmiş Amortismanlar” olması gerektiği gibi sabit kıymetler altında “Biriken Amortismanlar”; Sümerbank Kütahya Keramik Fabrikası 1939 bilançosunda (EK-3) ise sabit kıymetler altında “Amortismanlar” şeklinde yer almıştır. Ancak Ereğli Kömür İşletmelerinde (EK-6) Biriken Amortismanlar eksi (-) olarak yer alırken Kütahya Keramik Fabrikasında (EK-3) aktifte sabit kıymetler altında amortismanlar artı (+) olarak yer almış buna karşılık pasifte ihtiyatlar altında “Müterakim Amortismanlar” da karşılık olarak yer almıştır. Kütahya Keramik Fabrikasının 1939 bilançosunda (EK-3) sabit kıymetler için direkt amortisman yöntemi uygulandığı sonucu çıkarılabilir. Kütahya Keramik Fabrikası 1939 bilançosunda Sermaye Sabit Sermaye ve İşletme Sermayesi olarak ayrıma tabii tutulmuş ayrıca Borçlu hesaplar kendi içerisinde Ticari Borçlar, Diğer Borçlar diye ayrılmasa bile 1939 yılındaki diğer KİT bilançolarına göre daha detaylı sınıflandırılmıştır.

Sümerbank Deri Kundura’nın 1939 bilançosunda pasifte mamul emtea için fiyat düşüklüğüne karşı karşılık ayrılmış, borç ve alacak senetleri için herhangi bir reeskont hesaplanmazken Hazine bonoları için reeskont kaydı yapılmıştır. Hazır değerler mantığı

açısından nakdi kıymetler ana başlığı altında Kasa ve Bankalar izlenmiştir. Bilançonun pasifinde muhtemel malzeme tereffüü fiat ve mükellefiyet provizyonu karşılığı olarak muhtelif karşılıklar altında karşılık ayrılmıştır (Ek-1).

1939-1971 döneminde Eksi (-) hesap kavramı doğrudan kullanılmadığı için; ilgili ana hesap altında eksi (-) karakterli olarak yer alması gereken hesap diğer tarafta doğrudan yer almıştır. (Örneğin Günümüz bilançolarında “Ödenmemiş Sermaye” hesabı Pasifte “Özkaynaklar”ın altında “Ödenmiş Sermaye” başlığı altında “Ödenmemiş Sermaye olarak yer almakta iken 1972 yılına kadar olan bilançolarda ise Aktifte ve en başta “I. Ödenmemiş Sermaye” olarak yer almaktaydı (Tablo 3.6).

1939 yılı geçiş yılı olduğu için bilançolarda tam bir uygulama birliği olduğu söylenemez.

Sümerbank Yerli Mallar Pazarları 1939 bilançosu (EK-4) dizilim açısından aktifin “Mütedavil Kıymetler” le başlaması yönüyle diğer bilançolardan farklılık göstermektedir. Bu durumun işletmenin imalat işletmesi değil de ticaret işletmesi olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Varlıklarda değer düşüklüğü ayrılıp ayrılmadığı tam olarak anlaşılamamıştır. Kesin olan aktifte değer düşüklüğü ve karşılıklarının gösterilmediğidir. Ancak pasifte yer alan “Karşılıklar” hesabının detayı verilmediği için hangi amaçla karşılık ayrıldığı anlaşılamamıştır. Terminoloji açısından bakıldığında sabit kıymetler altında “Birikmiş Amortismanlar” ifadesi kullanılmıştır.

1940 öncesinde KİT’lerin bilançolarında bir uygulama birliğinin tam olarak olmayışı 1938 yılında yasalaşan 3460 sayılı yasanın getirdiği bilanço ve kar zarar hesaplarına adaptasyonun ancak 1940 yılından itibaren sağlanabildiği şeklinde açıklanabilir.

1972 yılından itibaren Alman tipi bilançolardan daha çok standart olmayan tekdüzen denilebilecek Aktiflerin dönen varlık ve duran varlık; pasiflerin ise kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve özkaynaklar şeklinde bilançolara geçildiği görülmektedir (Tablo 3.6).

Tablo 3.6: Bilanço Dizilimlerine Göre KİT Bilançoları

İşletme	Yıl	Aktif							Pasif										EK No	
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Sümerbank - Deri Kundura	1939		Sabit Kıym.		Menkul K	Borçlu H.	Nakdi Kıy.		Sermaye	İhtiyatlar	Muht. Karşılıklar		Alacaklı H.		Kar					1
Sümerbank - Gemlik Sungipek	1939		Sabit Kıym.		Menkul K	Borçlu H.	Nakdi Kıy.		Sermaye	İhtiyatlar	Muht. Karşılıklar		Alacaklı H.		Kar					2
Sümerbank - Keramik Fabr.	1939		Sabit Kıym.		Menkul K	Borçlu H.	Nakdi Kıy.		Sermaye	İhtiyatlar			Alacaklı H.		Kar					3
Sümerbank - Yerli Mallar	1939		Mütedavil K.		Sabit K.	Sair Aktifler			Sermaye	İhtiyatlar	Karşılıklar		Alacaklılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	4	
Türkiye Demir Çelik İşl.	1939		Sabit Kıym.		Menkul K	Borçlu H.	Nakdi Kıy.		Sermaye	İhtiyatlar			Alacaklı H.							5
Etibank - Ereğli Kömür İşl.	1939	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil			Zarar	Sermaye	İhtiyatlar	Karşılıklar		Alacaklılar		Emanet Paralar					6
Etibank - Divriği Demir	1940		Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye		Karşılıklar		Alacaklılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.			7
Etibank - Ereğli Kömür İşl.	1940	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler		Zarar	Sermaye		Karşılıklar		Alacaklılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.			8
Etibank - Kömür Satış Tevzii	1941	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Sermaye		Karşılıklar		Alacaklılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.			9
Etibank - Kömür Satış Tevzii	1942	Ödenmemiş Sermaye	İhtiyatlar	Sabit K.	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Sermaye	İhtiyatlar	Karşılıklar		Alacaklılar	Tediye Emirleri	Emanet Paralar		Sair Pasif.			10
Etibank - Ereğli Kömürleri	1945	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye		Karşılıklar		Alacaklılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.			11
Sümerbank - İplik Dokuma	1945	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Sermaye	İhtiyatlar	Karşılıklar		Alacaklılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar		12
Etibank - Ereğli Kömürleri	1946	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye		Karşılıklar		Alacaklılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.			13
Sümerbank - İplik Dokuma	1946	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhtiyatlar	Karşılıklar		Alacaklılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar		14

İşletme	Yıl	Aktif							Pasif										EK No
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Etibank - Ereğli Kömürleri	1947	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye		Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.		15
Sümerbank - İplik Dokuma	1947	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	16
Etibank - Ereğli Kömürleri	1948	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye		Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.		17
Sümerbank - İplik Dokuma	1948	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	18
Etibank - Ergani Bakır	1950		Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Sermaye		Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.		19
Sümerbank - Adana Pamuk	1950	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	20
Sümerbank - Alım Satım	1950	Ödenmemiş Sermaye	Müte-davil K.		Sabit K.	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.	Kar	21
TCDD	1955	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.	Kar	22
TCDD	1956	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler			Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	23
TCDD	1961	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.		24
TCDD	1962	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.		25
TCDD	1963	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.		26
Etibank - Keçiborlu Kükürt	1964	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	27
TCDD	1964	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Sermaye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.	Kar	28

İşletme	Yıl	Aktif							Pasif										EK No
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Etibank - Ergani Bakır	1968		Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.		Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	29
Sümerbank - Bakırköy Pamuklu	1968		Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler			Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	30
TCDD	1969	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.	Kar	31
TCDD	1970	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.	Kar	32
Etibank - Halıköy Maden	1971	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler			Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	33
Sümerbank - Eskişehir Basma	1971		Sabit Kıym.		Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Ser-maye		Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	34
TCDD	1971	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.		35
TCDD - Eskişehir Lokomotif San.	1971	Ödenmemiş Sermaye	Sabit Kıym.	Tahsis, İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler	İlk Tesis Masr.	Zarar	Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar	Tahsis ve Bağış	Alacak-lılar	Ödenecek Senetler	Emanet Paralar	Kabuller	Sair Pasif.	Kar	36
Etibank - Halıköy Maden	1972		Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler		Zarar	Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	37
Etibank - Halıköy Maden	1972	Dönen V.	Duran V.						KVYK	UVYK	Öz Kaynakl.								38
Sümerbank - Eskişehir Sanayii	1972		Sabit Kıym.		Dönen V.	Sair Aktifler			Ser-maye	Karşı-lıklar	Yedek-ler		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	39
Sümerbank - Eskişehir Sanayii	1972	Dönen V.	Duran V.						KVYK	UVYK	Öz Kaynakl.								40
TCDD	1972	Dönen V.	Duran V.						KVYK	UVYK	Öz Kaynakl.								41
Etibank - Halıköy Maden	1973		Sabit Kıym.	İştirakler	Mütedavil	Sair Aktifler		Zarar	Ser-maye	İhti-yatlar	Karşı-lıklar		Alacak-lılar		Emanet Paralar		Sair Pasif.		42
Etibank - Halıköy Maden	1973	Dönen V.	Duran V.						KVYK	UVYK	Öz Kaynakl.								43
Sümerbank - Eskişehir Basma	1973		Sabit Kıym.		Dönen V.	Sair Aktifler			Ser-maye	Karşı-lıklar	Yedek-ler		Borçlar		Emanet Paralar		Sair Pasif.	Kar	44

Ancak bütün işletme bilançoların bu yapıya geçtiğini iddia etmek mümkün değildir. Özel sektör uygulamalarında 1972’lerde böyle bir geçişin olduğu söylenemez. Zaten bu yapıya KİT’lerde geçilmiş ve konumuzda KİT’ler ile sınırlı olduğundan ancak KİT’ler için yeni bilanço türüne geçiş söz konusudur. İlk geçiş dönemlerinde bir kısım KİT’ler yeni bilanço düzenini kullanmakla birlikte bir süre daha eski tip bilanço da hazırlamaya devam etmişlerdir. Örneğin Etibank-Halıköy Maden İşletmesinin 1972 ve 1973 yıllarında hem eski tip bilanço (Ek-37, Ek-42) hem de yeni tip bilanço (Ek-38, Ek-43) düzenledikleri görülmektedir.

Geçiş yıllarında özellikle yeni uygulanmaya başlanan muhasebe usulü ile ilgili bilgiler bilanço tahlil raporunun başına konulmuştur. Örneğin ETİBANK örneğinde olduğu gibi 1972 yılında bilanço tahlil raporunun başında yeni uygulamaya geçişle ilgili olarak (YDK 1973:48);

“1972 yılında tek düzen muhasebe usulü tatbik edilmiştir. Bu husus Teşekkül Yönetim Kurulunun 29.12.1971 tarih ve 2981/14 sayılı kararı ile kabul edilen yeni muhasebe yönetmeliğince işleme konulmuştur.”

1972’den itibaren düzenlenen bilançolara bakıldığında bilançoların likidite esasına göre en likit olandan en az likit olana doğru sıralandığı (Ek 38,40,41,43,46), bu bilançolardan bazılarının tek düzen hesap planı kodlarıyla birlikte düzenlendiği (Ek 76,77), bir kısmının yaygın tipi bilanço olarak (Ek 76,77,78) düzenlendiği, yaygın tipi düzenlenen bilançolardan bir kısmının da yine tek düzen hesap plan kodlarıyla (Ek 76,77) düzenlendiği Eklerde örnekleriyle birlikte görülmektedir.

1972 yılında özellikle yeni bilanço ve gelir tablosu kullanımına geçildiği için hazırlanan bilanço ve gelir tablolarına “tek düzen muhasebe sistemine göre düzenlenmiştir” (EK 40, 92) ibaresi konulmaktaydı.

Tablo 3.6 incelendiğinde finansal tablolarda 1972’ye kadar net Alman etkisinin olduğu görülmektedir. 1972’den 1993’e kadar ise standart olmayan Tek Düzen uygulamalarının; 1994 yılından itibaren ise MSUGT ile uyumlu tek düzen uygulamalarının etkisi görülmektedir.

Ancak burada THY likidite esaslı tek düzen bilanço kullanımına geçişte istisna teşkil etmektedir. THY’nin 1983 yılına kadar kullanmış olduğu bilanço diğer KİT’lerin kullanmış olduğu ne 1939-71 arasında kullandığı bilançolara ne de 1972 – 1993 arasında

kullandığı likidite esaslı tek düzen bilançolara benzememektedir (EK 125, 127, 107, 109, 110, 112, 114, 115). THY diğer KİT’lerin 1972 yılında kullanıma geçtiği likidite esaslı tek düzen bilançolara ancak 1983 yılında (EK 117) geçebilmiştir.

İncelenen belgelerde 1972’ye kadar aslında KİT’lerin kullandıkları finansal tablolarda tam bir terminoloji birliği olmadığı görülmüştür. Zaten Tek Düzen (yeknesak) muhasebe sisteminin en önemli amaçlarından biri terminoloji birliğini de sağlayarak muhasebenin temel ilkelerinden birisi olan karşılaştırılabilirliği sağlamaktır.

Tablo 3.7: KİT Bilançolarının Dönemlere Göre Alman Bilanço Tipiyle Uyumlulukları

No	Aktif	1938 Öncesi	1939 - 1971	1972 - 1993	1994 ve sonrası
V1	Duran Varlıklar (Sabit Kıymetler)	Yeterli belge bulunamadığı için değerlendirme yapılmamıştır	✓	✗	✗
V2	Dönen Varlıklar		✓	✗	✗
V3	Tahakkuklar ve Ertelenmiş Gelirler			✗	✗
V4	Ertelenmiş Vergi Varlıkları			✗	✗
V5	Varlık tahsisi Aktif Farkı		✓	✗	✗
No	Pasif	1938 Öncesi	1939 - 1971	1972 - 1993	1994 ve sonrası
K1	Özkaynaklar	Yeterli belge bulunamadığı için değerlendirme yapılmamıştır	✓	✗	✗
K2	Karşılıklar		✓	✗	✗
K3	Borçlar (Yükümlülükler)		✓	✗	✗
K4	Tahakkuklar ve Ertelenmiş Gelirler		✓	✗	✗
K5	Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri		✓	✗	✗

- ✓ İşaretlenen içerik var.
- ✗ İşaretlenen içerik yok.

Tablo 3.6 göz önünde bulundurularak KİT bilançolarında Alman etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede bilanço ana grupları ve bu grupların bilançodaki sıraları göz önüne alınarak elde edilen bulgular Tablo 3.7’te gösterilmiştir.

Alman tipi bilanço içerikleri Aktifte Varlık kalemleri V1’den V5’e doğru sıralanmış pasifte ise Kaynak kalemleri K1’den K5’e doğru sıralanmıştır.

KİT’lerin bilançoları incelendiğinde 1939 – 1971 yılları arasında bilanço yapısı itibarıyla Alman etkisi görülmektedir. Alman bilanço yapısının en önemli özelliği olan Aktiflerin “Sabit Kıymetler”le başlaması ve aynı şekilde Pasifin de “Sermaye” ile

başlaması özelliği KİT'lerin 1939 – 1971 yılları arasında hazırlanan bilançolarında görülmektedir. Yani Türkiye'de KİT'ler tarafından 1939-71 döneminde hazırlanan bilançolar Alman bilançolarından esinlenilmiş, etkilenmiştir denilebilir.

Ancak 1972 yılında yeni tip (tek düzen) bilançoya geçişle birlikte Alman tipi bilançoların kullanımı tamamen bırakılmış değildir. Özellikle Tablo 3.6 incelendiğinde bir kısım KİT bilançolarının Tek düzene uygun hazırlanmasına rağmen ayrıca bir de eski Alman tipi bilanço şeklinde de düzenlenmiştir. Örneğin Etibank Halıköy Maden İşletmesi 1972 (EK 37), 1973 (EK 42), Sümerbank Eskişehir Sanayii 1972 (EK 39), Sümerbank Eskişehir Basma Sanayii 1973 (EK 44) gibi.

Tablo 3.7 incelendiğinde 1972 sonrasında hazırlanan bilançoların Alman tipi bilanço içeriğinde yer alan başlıkların hiçbirisini içermediği gibi bir sonuç çıkartılmamalıdır. Dönen varlık, duran varlık, özkaynaklar terimleri daha sonraki bilançolarda da yer almasına rağmen bilanço sıralamaları ters olduğu için olumsuz işaretlenmiştir.

Bilançolara dayanarak yapılan bir diğer çalışma ise KİT'lerin bilançolarının günümüz bilanço ilkelerine, KİT'lerin hasılat kar zarar hesapları ve gelir tabloları günümüz gelir tablosu ilkelerine göre incelenmesidir. Bu çerçevede değerlendirme kriterleri yukarıda Tablo 3.1'de ve Tablo 3.2'de verilmiştir. Tablo 3.1 ve Tablo 3.2'deki kriterler esas alınarak KİT'lerin bilanço, hasılat kar zarar hesapları ve gelir tabloları incelendiğinde aşağıdaki tablo (Tablo 3.8) elde edilmiştir. Tablo 3.8 göz önünde bulundurularak dönemler itibariyle KİT bilançolarının seçilmiş bilanço ilkelerini karşılama durumları Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.8: KİT Bilançolarının Seçilmiş Bilanço İlkelerine Göre İncelenmesi

İşletme	Yıl	Varlıklarla İlgili İlkeler									Kaynaklarla İlgili İlkeler						Karşılanan Toplam Kriter	
		V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	Yabancı Kaynaklar				Özkaynaklar			
											KY1	KY2	KY3	KY4	KÖ1	KÖ2	KÖ3	
Sümerbank - Deri Kundura	1939	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
Sümerbank - Gemlik Sungipek	1939	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
Sümerbank - Keramik Fabr.	1939	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	4
Sümerbank - Yerli Mallar	1939	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	+	5
Türkiye Demir Çelik İşl.	1939	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Etibank - Ereğli Kömür İşl.	1939	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Etibank - Ereğli Kömür İşl.	1940	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Etibank - Ereğli Kömürleri	1945	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Sümerbank - İplik Dokuma	1945	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	+	5
Sümerbank - Adana Pamuk	1950	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	+	4
Sümerbank - Alım Satım	1950	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
TCDD	1955	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
TCDD	1956	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
Etibank - Keçiborlu Kükürt	1964	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
Etibank - Ergani Bakır	1968	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	3
TCDD	1971	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	-	+	8
TCDD - Eskişehir Lokomotif San.	1971	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+	4
TCDD	1972	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+	+	12
Etibank - Halıköy Maden	1973	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	+	+	10
TCDD	1973	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	14
TCDD	1983	+	+	+	-	+	+	+	?	+	+	-	-	+	+	+	+	12
TCDD	1989	+	+	-	-	+	+	?	+	+	+	-	-	?	+	+	+	10
TCDD	1990	+	+	-	-	+	+	?	?	+	+	-	-	?	+	+	+	9

İşletme	Yıl	Varlıklarla İlgili İlkeler									Kaynaklarla İlgili İlkeler						Karşılanan Toplam Kriter	
		V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	Yabancı Kaynaklar				Özkaynaklar			
											KY1	KY2	KY3	KY4	KÖ1	KÖ2		KÖ3
TCDD	1995	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	16
TCDD	1996	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	16
THY	1964	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	5
THY	1969	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	6
THY	1971	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	6
THY	1972	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	6
THY	1973	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	6
THY	1974	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+	+	6
THY	1982	+	-	-	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	-	+	8
THY	1983	+	+	-	-	+	+	-	+	+	+	+	-	-	+	+	+	11

Tablo 3.8 incelendiğinde tablo 3.1’de seçilen varlıklarla ilgili 9 adet, kaynaklarla ilgili 7 adet olmak üzere toplam 16 bilanço kriterinden;

- 1939 – 1971 yılları arasında (TCDD 1971 bilançosu hariç) günümüz bilanço ilkelerinden 2 – 5 (yoğunlukla 3) kriterin karşılandığı görülmektedir. Genellikle karşılanan bu ilkeler; varlıklarla ilgili V5: Birikmiş amortismanların gösterilmesi ilkesi ve V8:Hazır değerler mantığının kullanılması; özkaynaklarla ilgili KÖ3: Sermaye yedeklerinin gelir unsuru olarak gelir tablosunda alınmaması ilkelerinin karşılandığı görülmüştür. Ancak yabancı kaynaklarla ilgili ilkelerin genellikle karşılanmadığı tespit edilmiştir.
- 1972 – 1993 yılları arasında 9 – 14 kriter karşılanmaktadır.
- 1994 ve sonrasındaki bilançolarda ise 16 kriterin tamamının karşılandığı görülmektedir. Zaten MSUGT 1994’ten itibaren zorunlu olarak uygulamaya geçtiğinden ilkelerin tamamının karşılanması olağan bir durumdur.

Tabloyu genel olarak değerlendirdiğimizde zaten 1972 öncesi hazırlanan bilançolar Alman tipi olarak bilinen bilançolar olması nedeniyle günümüz bilanço ilkelerinden daha az kriterin karşılanması anlaşılabilir bir durumdur. Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi her olay aslında kendi dönemindeki şartlar ve kriterler üzerinden değerlendirilmelidir. Ancak bizim buradaki hedefimiz niçin günümüz kriterlerinin o tarihlerde karşılanmadığı değil, sadece bir durum tespiti yapmaktır. Bilançolarla ilgili gelişmelerin nereden nereye geldiğini ortaya koymaktır.

KİT’lerin bilançolarında seçilmiş bilanço ilkelerinden hangilerinin karşılandığı daha düzenli bir şekilde tablo 3.9’da verilmiştir.

1972 – 1993 yılları arasında kullanılan bilançolarla 1994 ve sonrasında kullanılan bilançolar arasındaki uyumun nispeten daha yüksek olması ise iki bilanço tipinin de aynı ekolden gelmesiyle açıklanabilir. Her ikisi de tekdüzen hesap planına (kendi dönemlerindeki) uyumlu olarak hazırlanmıştır. Her ikisinde de tekdüzene uyumluluk bir amaçtır. Hatta 1994 ve sonrasındaki bilançolar 1972 – 1993 yılları arasında kullanılan bilançoların geliştirilmiş halidir tespiti yapılabilir. Bir nevi 1972 – 1993 yılları arasındaki bilançolar günümüz bilançolarının atasıdır denilebilir.

KİT’lerin muhasebe tarihi Tablo 3.8’de KİT Bilançolarının Seçilmiş Bilanço İlkelerine Göre İncelenmesi tablosu esas alınarak yapılan inceleme sonucu dönemler halinde aşağıdaki tabloda sınıflandırıldı (Tablo 3.9).

Tablo 3.9: Dönemler İtibariyle KİT Bilançolarının Seçilmiş Bilanço İlkelerini Karşılama Durumları

No	Varlıklarla İlgili İlkeler	1938 Öncesi	1939 - 1971	1972 - 1993	1994 ve sonrası
V1	Dönen / Duran Varlık ayrımında 1 yılın ölçüt alınması ilkesi	Dönemle ilgili KİT'lere ait yeterli belge bulunamadığı için değerlendirilememiştir.	×	✓	✓
V2	Değer düşüklüğü için karşılık ayrılması ilkesi		×	✓	✓
V3	Dönem ayırıcı aktif karakterli işlemlerin ayrıca izlenmesi ilkesi		×	±	✓
V4	Vadeli alacakların bilanço günündeki değerine indirgenmesi ilkesi		×	×	✓
V5	Birikmiş amortismanların gösterilmesi ilkesi		✓	✓	✓
V6	Birikmiş Tükenme Paylarının gösterilmesi ilkesi		×	✓	✓
V7	Alacakların özelliklerine göre ayrılması ilkesi		×	±	✓
V8	Hazır değerler mantığı kullanılmış mı?		±	±	✓
V10	Maddi / Maddi Olmayan Duran Varlık Ayrımı		×	✓	✓
No	Kaynaklarla İlgili İlkeler (Yabancı Kaynaklar)		1938 Öncesi	1939 - 1971	1972 - 1993
KY1	Kısa vadeli / uzun vadeli borç ayrımının yapılması	yeterli belge bulunamadığı için değerlendirilememiştir.	×	✓	✓
KY2	Dönem ayırıcı pasif işlemlerin ayrıca gösterilmesi ilkesi		×	±	✓
KY3	Vadeli borçların bilanço günündeki değerine indirgenmesi ilkesi		×	×	✓
KY4	Borçların özelliklerine göre ayrılması ilkesi				✓
No	Kaynaklarla İlgili İlkeler (Özkaynaklar)	1938 Öncesi	1939 - 1971	1972 - 1993	1994 ve sonrası
KÖ1	Azalan özkaynağın belirtilmesi ilkesi / Geçmiş faaliyet sonuçlarının gösterilmesi ilkesi	yeterli belge bulunamadığı için değerlendirilememiştir.	×	±	✓
KÖ2	Özkaynağın net olarak gösterilmesi ilkesi		×	✓	✓
KÖ3	Sermaye yedeklerinin gelir unsuru olarak gelir tablosunda alınmaması ilkesi		±	✓	✓

✓ İzlenen ilke karşılanmıştır.

×

± İzlenen ilke kısmen karşılanmıştır.

Tablo 3.9'a bakıldığında yeterli veri olmadığı için 1939 öncesinin değerlendirilemediği, 1938-1971 arasında Varlıklarda Birikmiş Amortismanların gösterilmesi ilkesinin karşılandığı, hazır değerler ayrımının mantıksal olarak kısmen yapıldığı, Kaynaklarda ise yabancı kaynaklarla ilgili karşılan bir ilkenin olmadığı, özkaynaklarla ilgili ise özkaynağın net olarak gösterilmesi ilkesi ile sermaye yedeklerinin

gelir unsuru olarak gelir tablosunda yer almaması ilkelerinin kısmen karşılandığı görülmektedir.

1972-1993 arasında KİT'lerde kullanılan bilançoların alt başlıkları incelenerek 1994 yılında MSUGT çerçevesinde kullanımına başlanan bilanço ile karşılaştırıldığında (Tablo 3.10, EK 39,41,42, 48-66) eski bilançolarda;

- Alacak ve borçların ticari alacak/borç ve diğer alacak/borç ayırımına tabii tutulmadığı,
- Avansların hangi amaç ve alt grupta (örneğin stok, maddi duran varlık, iş, personel avansı) ilişkili olduğuna bakılmaksızın ayrı tek bir başlık altında detaylandırılmadan yer aldığı,
- Hazır değerlerin yerine sadece daha dar kapsamlı kasa ve bankalar hesabının kullanıldığı,
- Borç ve alacaklarla ilgili reeskont hesabının yer almadığı,
- Gelecek aylara/yıllara ait gelir ve giderlerin ayrı başlık altında değil, ait oldukları ana hesap grubunun sonundaki "Diğer ..." başlığı altında yer aldığı gözlemlenmiş,
- Ayrıca bilanço kalemlerinin kodlanmasıyla ilgili en önemli fark günümüzde kullanılan hesap planının desimal (ondalık) yapısına uygun olmayan numaralama yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin Alacaklar ve Borçlar başlıkları altında onbir alt başlık, Maddi Duran Varlıklar başlığı altında ise oniki alt başlık yer aldığı,
- Yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetlerinin/hakedişlerinin yer almadığı,
- Kar/zararın dönem ve geçmiş yıl olarak ana grup bazında yer almadığı

görülmüştür.

Bilançolarda 1993 – 1994 geçişi tamamen yeni MSUGT uyumlu tek düzen hesap planı ve finansal tablolara geçişi sağlamıştır.

Tablo 3.10: 1972’de Kullanılmaya Başlanan Tek Düzen Bilanço Örneğiyle 1994 Yılında Kullanılmaya Başlanan Bilanço Örneklerinin Ana Gruplar Bazında Karşılaştırılması.

AKTİF	
1972-1993 Arası Özet Bilanço Kalemleri	1994 ve sonrası Özet Bilanço Kalemleri
I. Dönen Varlıklar	I. Dönen Varlıklar
A- Kasa ve Bankalar B- Hisse Senedi ve Tahviller C- Alacaklar D- Verilen Avanslar E- Stoklar F- Diğer Dönen Varlıklar	A- Hazır Değerler B- Menkul Kıymetler C- Ticari Alacaklar D- Diğer Alacaklar E- Stoklar F- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri G- Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları H- Diğer Dönen Varlıklar
II. Duran Varlıklar	II. Duran Varlıklar
A- Tasarruf Bonusu B- Alacaklar C- Verilen Avanslar D- Müessese ve İştiraklerdeki Sermaye Payları E- Maddi Duran Varlıklar F- Maddi Olmayan Duran Varlıklar G- Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar H- Diğer Duran Varlıklar	A- Ticari Alacaklar B- Diğer Alacaklar C- Mali Duran Varlıklar D- Maddi Duran Varlıklar E- Maddi Olmayan Duran Varlıklar F- Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar G- Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları H- Diğer Duran Varlıklar
PASİF	
1972-1993 Arası Özet Bilanço Kalemleri	1994 ve sonrası Özet Bilanço Kalemleri
I. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	I. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
A- Alınan Krediler B- Borçlar C- Alınan Avanslar D- Vergi, Resim, Harç ve Kesintiler E- Gider Tahakkukları F- Diğer Yabancı Kaynaklar	A- Mali Borçlar B- Ticari Borçlar C- Diğer Borçlar D- Alınan Avanslar E- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri F- Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler G- Borç ve Gider Karşılıkları H- Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları I- Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
II. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	II. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
A- Alınan Krediler B- Borçlar C- Alınan Avanslar D- Diğer Yabancı Kaynaklar	A- Mali Borçlar B- Ticari Borçlar C- Diğer Borçlar D- Alınan Avanslar E- Borç ve Gider Karşılıkları F- Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları G- Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
III. Öz Kaynaklar	III. Öz Kaynaklar
A- Ödenmiş Sermaye B- Yeniden Değer Artışı C- Yedekler D- Özel Karşılıklar E- Karlar F- Zararlar	A- Ödenmiş Sermaye B- Sermaye Yedekleri C- Kar Yedekleri D- Geçmiş Yıllar Karları E- Geçmiş Yıllar Zararları F- Dönem Net Karı (Zararı)

3.3.2. KİT'lerin Kar Zarar Hesapları ve Gelir Tablolarının İncelenmesi

KİT'lerin kar zarar hesaplarının ve gelir tablolarının ana hesap gruplarının dizilimleri incelendiğinde tablo 3.11 elde edilmiştir. Hesap dizilimleri açısından KİT'lerin kar zarar tabloları ve gelir tabloları incelendiğinde 1971 yılına kadar kar zarar hesabı kullanıldığı, 1972'den itibaren ise dikey gelir tablosu kullanıldığı görülecektir (Tablo 3.11). KİT'lerde 1972'den önce gelir tablosu kullanıldığına dair bir belge veya bulgu çalışmamız çerçevesinde elde edilememiştir. Ancak kar zarar hesaplarının 1971'den sonra da (1982 yılına kadar) kullanıldığına dair elimizde yeterli belge bulunmaktadır (Tablo 3.11).

Şekil olarak günümüz Gelir Tablosuna benzer Gelir Tablosu uygulamasını da KİT'lerde 1972 yılından başlayarak (Ek 92,93,94,96,98) görmekteyiz. 1972 yılına kadar Hasılat Kar Zarar Hesabı veya Kar Zarar Hesabı şeklindeki yapı kullanılmıştır. Günümüz Hesap yapısına benzer bir şekilde hesabın sol tarafında (Zimmet veya Borç) giderler, sağ tarafında (Matlup veya Alacak) ise gelirler yer almaktaydı. Farklı bir deyişle KİT'lerde Kar Zarar hesabından Gelir Tablosu yaklaşımına geçiş de 1972 yılından itibaren başlamaktadır.

1939-1971 yılları arasında kullanılan kar zarar hesabı Alman muhasebe sistemindeki Kar Zarar hesabı kullanımına benzemektedir. Ancak bir kısım KİT'lerde kar zarar hesabının kullanımı 1971'den sonra da devam etmiştir. Örneğin Etibank Halıköy Maden İşletmesi 1972 (EK 91), 1973 (EK 95), Sümerbank Eskişehir Basma Sanayii 1973 (EK 97) gibi. Ayrıca THY'de kar zarar hesabının kullanımı 1982'ye kadar düzenli olarak devam etmiş (Ek 111,113,116), gelir tablosuna geçiş bilançoda olduğu gibi ancak 1983 yılından (Ek 118) itibaren gerçekleşmiştir.

Kar zarar kavramından gelir tablosuna geçiş aslında sadece karın değil elde edilen finansal sonuçların bileşenlerinin de önem kazandığı, sadece satış kazancının değil satış tutarının, faaliyet gelir ve giderlerinin, finansman giderlerinin, faaliyet dışı, olağandışı gelir ve giderlerin ayrı ayrı incelenebildiği, takip edilebildiği bir yönetime geçiştir.

Tablo 3.11: Kar Zarar Hesaplarının ve Gelir Tablolarının Dizilimlerine Göre KİT Kar Zarar Hesapları/Tabloları ve Gelir Tabloları

İşletme	Yıl	Tablo	Zimmet									Matlup									EK No				
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9					
Sümerbank - Deri Kundura	1939	KZ	Umumi Masraflar	Satış Zarar ve Masrafları		Verilen Faizler	Müteferrik Zararlar	Muht. Malzeme Tereffüü Fiat ve Mükellefiyet Provizyonu						Kar	Umumi Masraflar Karşılığı			Satış Karları	Alınan Faizler	Müteferrik Karlar					79
Sümerbank - Gemlik Sung İpek	1939	KZ	Umumi Masraflar	Müteferrik Zararlar		Satış Zararları	Fiat Farkı	Muhtemel Zarar Karşılığı	Muamele Vergisi Karşılığı	Meşuk Matlubat Karşılığı	Safi Kar	Umumi Masraflar Karşılığı		Müteferrik Karlar	Satış Karları	Kur Farkları Fiat Farkı	Muhtelif Satış Karları	Kar Mahrumiyet tazminatı	Zarar Karşılığı						80
Sümerbank - Selüloz Sanayii	1939	KZ		Müteferrik Zararlar							Safi Kar	Satış		Müteferrik Karlar	Kur Farkları	Tashihat								120	
Etibank - Divriği Demir Madenleri	1940	KZ		Satış Vergi ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Zararlar				Satış Karları					Muhtelif Karlar						Zarar	81	
Sümerbank - İplik Dokuma Fabr.	1945	KZ	Satış Zararları	Satış Vergi, Resim ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar	İlk Tesis Masraf Amortismanları	İşlemeyen Makineler Amortismanı	Muhtelif Zararlar		Safi Kar	Satış Karları			Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Karlar							Zarar	82
Ereğli Kömür İşletmeleri	1947	KZ	Satış Zararları	Satış Vergi, Resim ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar			Muhtelif Zararlar			Satış Karları					Muhtelif Karlar						Zarar	83	

İşletme	Yıl	Tablo	Zimmet									Matlup									EK No
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Sümerbank - Adana Pamuk	1950	KZ	Satış Zararları	Satış Vergi, Resim ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar	İlk Tesis Masraf Amortismanları	İşlemeyen Makineler Amortismanı	Muhtelif Zararlar		Safî Kar	Satış Karları			Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Karlar				84
TCDD	1954	KZ	İşletme Masrafları				Amortismanlar	Karşılıklar	Sair Masraf, Zararlar		Kar	İşletme Varidatı				Sair Matluplar					85
TCDD	1955	KZ	İşletme Masrafları			Ödenen Faiz, Komisyonlar		Karşılıklar	Sair Masraf, Zararlar			İşletme Varidatı			Alınan Faiz ve Komisyonlar	Karşılıklardan İadeler	Sair Varidat ve Karlar			Zarar	86
Etibank - Ergani Bakır	1968	KZ		Satış Vergi ve Masrafları					Muhtelif Zararlar	Geçen Yıllara Ait Masraf ve Zararlar	Safî Kar	Satış Neticeleri	Tali Madde Satışları	Malzeme ve Hizmet Satışları	Alınan Faiz ve Komisyonlar	Muhtelif Gelirler	Geçmiş Yıllara Ait Gelirler				87
TCDD	1970	KZ	İşletme Masrafları			Ödenen Faiz, Komisyonlar		Karşılıklar	Sair Masraf, Zararlar			İşletme Gelirleri	İştirak Gelirleri		Alınan Faiz ve Komisyonlar	Karşılıklardan İadeler	Sair Gelir ve Karlar			Zarar	88
Sümerbank - Eskişehir Basma	1971	KZ	Satış Zararları	Satış Vergisi ve Giderleri		Verilen Faiz ve Komisyonlar		Kullanılmayan Makineler Amortismanı	Sair Masraf, Zararlar		Dönem Karı	Satış Karları			Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Gelir ve Karlar				89
TCDD	1971	KZ	İşletme Masrafları			Ödenen Faiz, Komisyonlar		Karşılıklar	Sair Masraf, Zararlar			İşletme Gelirleri	İştirak Gelirleri		Alınan Faiz ve Komisyonlar	Karşılıklardan İadeler	Sair Gelir ve Karlar			Zarar	90

İşletme	Yıl	Tablo	Zimmet									Matlup									EK No			
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9				
			Satış Neticeleri	Satış Vergi ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar			Muhtelif Gider ve Zararlar			Satış Karları		Malzeme ve Hizmet Satışları	Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Gelir ve Karlar			Dönem Zararı				
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1972	KZ	Satış Neticeleri	Satış Vergi ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar				Muhtelif Gider ve Zararlar				Satış Karları		Malzeme ve Hizmet Satışları	Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Gelir ve Karlar				Dönem Zararı	91
Sümerbank - Eskişehir Sanayii	1972	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Karı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Karı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Karı		Gelir Vergileri, Kanuni Yüküm. Karşılığı.						Safi Dönem Karı	92	
TCDD	1972	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı		Gelir Vergileri, Kanuni Yüküm. Karşılığı.						Safi Dönem Zararı	93	
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1973	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Karı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Gelirler	Faaliyet Dışı Giderler	Dönem Zararı									Safi Dönem Zararı	94
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1973	KZ	Satış Neticeleri	Satış Vergi ve Masrafları		Verilen Faiz ve Komisyonlar			Muhtelif Gider ve Zararlar			Satış Karları		Malzeme ve Hizmet Satışları	Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Gelir ve Karlar					Dönem Zararı	95	
Sümerbank - Eskişehir Basma Sanayii	1973	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Karı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Karı		Faaliyet Dışı Gelirler	Faaliyet Dışı Giderler	Dönem Karı		Vergiler, Kanuni Yüküm. Payları ve İkramiyeler						Safi Dönem Karı	96	
Sümerbank - Eskişehir Basma Sanayii	1973	KZ	Satış Zararları	Satış Vergisi ve Giderleri	Sayım Noksanlıkları	Dönem Giderleri	Verilen Faiz ve Komisyonlar	İlk Tesis Giderleri Amortismanı	Kullanılmayan Makine Amortismanı	Muht. Masraf ve Zararlar	Dönem Karı	Satış Karları			Alınan Faiz ve Komisyonlar		Muhtelif Gelir ve Karlar						97	

İşletme	Yıl	Tablo	Zimmet									Matlup									EK No	
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
			Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı								
TCDD	1980	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı								98
TCDD	1985	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Karı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Karı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Karı								99
TCDD	1990	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı								100
TCDD	1991	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı								101
TCDD	1992	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı								102
TCDD	1993	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Zararı	Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Zararı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Zararı								103
TCDD	1994	GT	Brüt Satışlar	Satış İndirimleri		Net Satışlar	Satışların Maliyeti	Brüt Satış Zararı	Faaliyet Giderleri	Faaliyet Zararı		Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Finans-man Giderleri	Olağan Kar veya Zarar	Olağandışı Gelir ve Karlar	Olağandışı Gid. ve Zararlar	Dönem Karı veya Zararı	Dönem Karı Vergi ve Diğ. Yasal Yüküml.	Dönem Net Zararı		104

İşletme	Yıl	Tablo	Zimmet									Matlup									EK No
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
TCDD	1995	GT	Brüt Satışlar	Satış İndirimleri		Net Satışlar	Satışların Maliyeti	Brüt Satış Zararı	Faaliyet Giderleri	Faaliyet Zararı		Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Finans-man Giderleri	Olağan Zarar	Olağandışı Gelir ve Karlar	Olağandışı Gid. ve Zararlar	Dönem Zararı	Dönem Karı	Dönem Net Zararı	105
TCDD	1996	GT	Brüt Satışlar	Satış İndirimleri		Net Satışlar	Satışların Maliyeti	Brüt Satış Zararı	Faaliyet Giderleri	Faaliyet Zararı		Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Finans-man Giderleri	Olağan Zarar	Olağandışı Gelir ve Karlar	Olağandışı Gid. ve Zararlar	Dönem Zararı	Dönem Karı	Dönem Net Zararı	106
TCDD	2012	GT	Brüt Satışlar	Satış İndirimleri		Net Satışlar	Satışların Maliyeti	Brüt Satış Zararı	Faaliyet Giderleri	Faaliyet Zararı		Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Diğer Faal. Olağan Gider ve Zararlar	Finans-man Giderleri	Olağan Zarar	Olağandışı Gelir ve Karlar	Olağandışı Gid. ve Zararlar	Dönem Zararı	Dönem Karı	Dönem Net Zararı	70
THY	1969	KZ*	Genel ve İdari Giderler	İşletme Giderleri		Bakım Giderl.	Trafik ve Satış Giderleri		Arızı ve Tali Giderler		İşletme Karı	Bilet Geliri	Posta Geliri	Yük Geliri	Fazla Bagaj Geliri	Hususi Kira Geliri	Diğer Nakliye Geliri	Arızı ve Tali Gelirler			108
THY	1972	KZ*	Genel ve İdari Giderler	İşletme Giderleri		Bakım Giderl.	Trafik ve Satış Giderleri		Arızı ve Tali Giderler		İşletme Karı	Yolcu Bilet Geliri	Posta Geliri	Kargo Geliri	Fazla Bagaj Geliri	Hususi Kira Geliri	İptal Geliri	Arızı ve Tali Gelirler			111
THY	1973	KZ*	Genel ve İdari Giderler	İşletme Giderleri		Bakım Giderl.	Trafik ve Satış Giderleri		Arızı ve Tali Giderler			Yolcu Bilet Geliri	Posta Geliri	Kargo Geliri	Fazla Bagaj Geliri	Hususi Kira Geliri	İptal Geliri	Arızı ve Tali Gelirler		Zarar	113
THY	1982	KZ**	Direkt İşletme Giderleri	Yolcu Servis Giderleri	Direkt Bakım Giderl.	Yer Nakliye Giderleri	Genel İşletme Giderleri	Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri	Genel İdare Giderleri	İşletme Dışı Giderler	Kar	Yolcu Bilet Geliri	Fazla Bagaj Geliri	Posta Geliri	Kargo Geliri	Hususi Kira Geliri	Diğer Hasılat	İşletme Dışı Hasılat			116

İşletme	Yıl	Tablo	Zimmet									Matlup									EK No	
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
THY	1983	GT	Gayrisafi Satış Hasılatı	Hasılattan İndirimler		Safi Satış Hasılatı	Mal ve Hizmet Satışları Maliyeti	Gayri Safi Satış Karı		Dönem Giderleri	İşletme Faaliyet Karı		Faaliyet Dışı Hasılat ve Karlar	Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar	Dönem Karı	Kanuni Yüküml. Payları ve					Safi Dönem Karı	118

KZ: Kar Zarar Hesabı

GT: Gelir Tablosu

* THY KZ Hesabında bölümlenme Zimmet/Matlup veya Borç/Alacak şeklinde değil Gider/Gelir şeklinde bölümlenmiştir.

** THY 1982 KZ hesabında Giderler İşletme İçi Giderler ve İşletme Dışı Giderler; Gelirler ise Hizmet Satışları Hasılatı, Diğer Hasılat ve İşletme Dışı Hasılat olarak kendi içlerinde alt bölümlere ayrılmıştır.

Kar zarar kavramından gelir tablosuna geçişle ilgili Güvemli'nin (2007: 171) tespitleri;

“Bugün muhasebe düşüncesinde bilanço ve gelir tablosu iki ana finansal tablodur. Ancak, bilanço aynı isim çerçevesinde gelişme göstermiştir, ama gelir tablosu yüzyıllara yayılan kar ve zarar kavramından, kar ve zarar hesabına, kar ve zarar tablosuna, gelir hesabına ve giderek gelir tablosuna doğru uzanan bir gelişme göstermiştir”

Güvemli'nin (2007:171) verdiği bilgileri destekler şekilde KİT'lerde de daha çok kar zarar hesabının kullanıldığı bunun yanında seyrek de olsa kar zarar tablosu isimlendirmesinin kullanıldığı görülmüştür. Güvemli aslında kar zarar hesabının süreç içerisinde yaşadığı dönüşümleri en güzel bir şekilde anlatmıştır. KİT'lerin finansal tabloların uygulamada terminolojik olarak “Kar Zarar Tablosu” isimlendirmesi yoğun olarak kullanılmamakla birlikte, terimin kullanımı geriye doğru 1940'lara kadar götürülebilmektedir (Tablo 3.12). Örnek olarak Divriği Demir Madenleri İşletmesi'nin 1940 yılı kar zarar tablosu (Ek 81) verilebilir. Etibank'ın finansal tablolarında 1939-1971 döneminde 1968'lere kadar Etibank ve iştiraklerinde daha çok “Kar Zarar Tablosu” isimlendirmesi (Tablo 3.12; Ek 81,83,87) kullanılmış daha sonraki yıllarda ise “Kar Zarar Hesabı” olarak isimlendirilmiştir (Tablo 3.12; Ek 91,95,129).

Bunun nedeni olarak da Güvemli (2007:171) kar ve zararın bilançonun yanında daha az önemsenmesine, maliyetin göz ardı edilerek elde kalanlar üzerinden karın hesaplanmasına bağlamıştır.

Ancak Sümerbank ve iştiraklerinde 1939 dan 1973'lere, TCDD ve iştiraklerinde ise 1954'ten 1971'e kadar “Kar Zarar Hesabı” isimlendirmesi kullanılmıştır (Tablo 3.12). THY'de ise önce “Kar Zarar Hesabı” (Ek 108, 111, 113, 126), 1982 yılında ise “Kar Zarar Tablosu” isimlendirmesi (Ek 116) kullanılmış ve 1983'ten itibaren ise zaten gelir tablosu kullanımına geçilmiştir (Ek 118).

KİT'lerin finansal tablolarının incelenmesinde Sümerbank ve TCDD'de daha çok “Kar Zarar Hesabı” isimlendirmesinin, Etibank'ta ise “Kar Zarar Tablosu” isimlendirmesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bir başka açıdan bakıldığında aslında 3460 sayılı yasanın kar zarar hesabı / kar zarar tablosu isimlendirmesi konusunda tam bir terminoloji birliği getirmediği belirtilebilir.

Tablo 3.12: KİT’lerde Kullanılan Hasılat Kar Zarar Hesaplarının/Tablolarının Şekil Yönünden İncelenmesi

İşletme	Yıl	İsimlendirme		Bölümleme			Numaralama		EK No
		(Kar Zarar ....)		Zimmet/ Matlup	Borç / Alacak	Gider/ Gelir	Var / Yok	Şekli (Varsa)	
		Hesabı	Tablosu						
Etibank-Ereğli Kömürleri İşl.	1939	✓			✓		✓	Romen	130
Sümerbank - Deri Kundura	1939	✓		✓			✗		79
Sümerbank - Gemlik Sung İpek	1939	✓		✓			✓	Normal	80
Sümerbank – Selüloz Sanayii	1939	✓		✓			✗		120
Etibank - Divriği Demir Madenleri	1940		✓		✓		✗		81
Sümerbank - İplik Dokuma Fabr.	1945	✓			✓		✓	Romen	82
Etibank - Ereğli Kömür İşletmeleri	1947		✓		✓		✗		83
Sümerbank - Adana Pamuk	1950	✓			✓		✓	Romen	84
TCDD	1955	✓		✓			✗		86
THY	1964	✓				✓	✗		126
Etibank - Ergani Bakır	1968		✓	✓			✗		87
THY	1969	✓				✓	✗		108
TCDD	1970	✓		✓			✓	Romen	88
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1971	✓				✓	✓	Normal	129
Sümerbank - Eskişehir Basma Sanayii	1971	✓				✓	✓	Normal	89
TCDD	1971	✓		✓			✓	Romen	90
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1972	✓				✓	✓	Normal	91
THY	1972	✓				✓	✗		111
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1973	✓				✓	✓	Normal	95
Sümerbank - Eskişehir Basma Sanayii	1973	✓				✓	✓	Normal	97
THY	1973	✓				✓	✗		113
THY	1982		✓			✓	✗		116

✓ İşaretlenen özellik var.

✗ İşaretlenen özellik yok.

Kar zarar hesabının / tablosunun bölümlenmesinde gerek zimmet/matlup gerekse borç/alacak şeklinde bölümlemenin yapıldığı, giderler/gelirler ayrımının ise THY hariç 1971 yılından itibaren başladığı görülmektedir. THY’de ise en baştan beri kar zarar

hesapları giderler/gelirler şeklinde bölümlenmiştir (Tablo 3.12; Ek 108, 111, 113, 116, 126).

Ayrıca THY 1982 kar zarar tablosunda Giderler İşletme İçi Giderler ve İşletme Dışı Giderler; Gelirler ise Hizmet Satışları Hasılatı, Diğer Hasılat ve İşletme Dışı Hasılat olarak kendi içlerinde alt bölümlere ayrılmıştır (EK 116).

KİT işletmelerinde kar zarar hesaplarında zimmet ve matlup tarafında ana hesap gruplarında numaralama yönünden belirgin bir fark tespit edilememiştir. Sadece THY’de kar zarar tablosunun incelendiği 1964’ten 1982’ye kadar elde edilen kar zarar tablolarında hiç numaralama yapılmadığı tespit edilmiştir (Tablo 3.12). Numaralama yapılan kar zarar tablolarında numaralama zimmet tarafında ayrı, matlup tarafında ayrı olmak üzere 1’den başlayarak ardışık olarak devam etmektedir. Ancak Etibank Ereğli Kömür İşletmelerine ait 1939 tarihli kar zarar hesabı bu konuda istisna teşkil etmektedir. Etibank Ereğli Kömür İşletmelerine ait 1939 tarihli kar zarar hesabında diğer kar zarar tablolarından farklı olarak numaralama zimmet tarafında 1’den başlayarak ardışık olarak (I-V) devam etmiş, matlup tarafında ise numaranın kaldığı yerden (VI-VIII) devam etmiştir (Ek 130).

1972 yılında geçilen bir kısım gelir tabloları (EK 94,96) kendi içlerinde A- İşletme Faaliyeti, B- Faaliyet Dışı Gelirler ve Giderler, C-Dönem Karı (veya Zararı) olmak üzere üç başlığa ayrılmıştır. Gelir tabloları kar zarar hesaplarında olduğu gibi Zimmet (Borç) /Matlup (Alacak) ayırımına tabi tutulmamıştır. 1972’den itibaren geçilen Gelir Tablolarının bir kısmı bir kısım bilançolarda olduğu gibi hesap plan kodlarıyla düzenlenmiş olup (EK 73, 74, 75,93) bu gelir tablolarında doğrudan üçlü grupta (işletme faaliyeti, faaliyet dışı gelirler ve giderler, Dönem Karı) yapılmamıştır. Benzer şekilde 1972’den sonra geçilen gelir tablolarının bir kısmında da yine üçlü ayırım yapılmamıştır (Ek 92).

1972 yılında geçilen gelir tabloları incelendiğinde günümüzde kullanılan gelir tablosuna benzemekle birlikte bir kısım farklılıkların da bulunmaktadır. Bu farklar MSUGT çerçevesinde 1994 yılı ve sonrasında kullanılmaya başlanan gelir tablosu ile 1994 öncesinde kullanılan gelir tablosunun karşılaştırıldığı aşağıdaki TCDD’ye ait 1993 (EK 103) ve 1994 (Ek 104) gelir tablolarının karşılaştırıldığı tabloda daha net görülecektir (Tablo 3.13). 1993 ve öncesinde kullanılan gelir tablolarıyla 1994 ve sonrasında kullanılan gelir tablolarının karşılaştırılabilmesi için TCDD’na ait 1993 ve 1994 gelir tablolarını yan yana konularak kolay bir karşılaştırma yapılabilmesi amaçlandı (Tablo 3.13).

Tablo 3.13: KİT’lerde 1994 Öncesinde Kullanılan Gelir Tablolarıyla 1994 ve Sonrasında Kullanılan Gelir Tablolarının TCDD 1993 ve 1994 Gelir Tabloları Üzerinden Karşılaştırılması.

TCDD	1993 Gelir Tablosu	1994 Gelir Tablosu
GELİR VE GİDERLER		
1-Gayri safi satış hasılatı		A- BRÜT SATIŞLAR
a)Mal ve hizmet satış hasılatı		1-Yurtiçi Satışlar
b)Sübvansiyonlar		2-Yurtdışı Satışlar
c)Vergi İadeleri		3-Diğer Gelirler
	Toplam (1)	B- SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)
2-Hasılattan indirimler		1-Satıştan İadeler(-)
a)Satış vergileri		2-Satış İskontoları (-)
b)İadeler		3-Diğer İndirimler (-)
c)Kasa İskontosu		C- NET SATIŞLAR
d)Diğer indirimler		D- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)
	Toplam (2)	1-Satılan Mamuller Maliyeti(-)
3-Safi satış hasılatı (1-2)		2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti		3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)
5-Gayri safi satış karı veya zararı (3-4)		4-Diğer Satışların Maliyeti(-)
6-Dönem giderleri		BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI
a)Araştırma ve geliştirme giderleri		E- FAALİYET GİDERLERİ
b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri		1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)
c)Genel idare giderleri		2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)
	Toplam (6)	3-Genel Yönetim Giderleri (-)
7-İşletme faaliyetleri karı veya zararı (5-6)		FAALİYET KARI VEYA ZARARI
8-Faaliyet dışı hasılat ve karlar		F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR
a)Faiz ve komisyon gelirleri		1-İştiraklerden Temettü Gelirleri
b)Müesseselerden devir alınan karlar		2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri
c)Bağlı ortaklıklardan alınan kar payları		3-Falz Gelirleri
d)İştiraklerden alınan kar payları		4-Komisyon Gelirleri
e)Karşılıklardan kullanılan kısım		5-Konusu Kalmayan Karşılıklar
f)Geçmiş yıllara ait gelir ve karlar		6-Menkul Kıymet Satış Karları
g)Diğer hasılat ve karlar		7-Kambiyo Karları
	Toplam (8)	8-Reeskont Faiz Gelirleri
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar		9-Diğer Olağan Gelir ve Karlar
a)Faiz ve komisyon giderleri		G- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)
b)Çalışmayan kısım giderleri		1-Komisyon Giderleri
c)Karşılık giderleri		2-Karşılık Giderleri
d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar		3-Menkul Kıymet Satış Zararları
e)Diğer gider ve zararlar		4-Kambiyo Zararları
	Toplam (9)	5-Reeskont Falz Giderleri
10-Dönem karı veya zararı (7+8-9)		6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar
11-Vergiler,kanuni yükümlülük payları ve ikramiyeler		H- FINANSMAN GİDERLERİ (-)
a)Vergiler		1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)
b)Kanuni yükümlülük payları		2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)
c)İkramiyeler		OLAĞAN KAR VEYA ZARAR
	Toplam (11.)	I- OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR
12-Safi dönem karı veya zararı (10-11)		1-Önceki Dönem Gelir ve Karları
		2-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar
		J- OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR
		1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)
		2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)
		3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)
		DÖNEM KARI VEYA ZARARI
		K- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK
		KARŞILIKLARI (-)
		DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI

Kaynak:(Ek 103, 104)

Türkiye’de KİT’lerde gelir tablosu kullanımı 1972’de başlamıştır. 1972 yılına kadar kar zarar hesabı kullanılmaktaydı. KİT’lerde kullanılan gelir tablolarını da süreç içerisinde iki dönemde 1993 ve öncesi ve 1994 ve sonrası olarak incelemek mümkündür. Aslında iki dönemde de kullanılan gelir tabloları birbirine benzerlik göstermelerine rağmen (Tablo 3.13) sahip oldukları farklılıklar aşağıda sıralanmıştır;

- 1993 ve öncesi gelir tabloları sadece cari dönem için düzenlenmekteyken 1994 ve sonrası gelir tabloları cari dönemle birlikte bir önceki yılın verilerini de içermektedir.
- Eski gelir tablosunda “Gayri Safi Satış Hasılatı” terimi yeni gelir tablosunda “Brüt Satışlar” a dönmüştür. Gayri Safi Satış Hasılatı başlığı altında yurt içi yurt dışı ayrımı yapılmadan “Mal ve hizmet satış hasılatı” ayrıca “Sübvansiyonlar” ve “Vergi iadeleri” alt başlıkları bulunmaktadır. Yeni gelir tablosunda ise Brüt Satışlar başlığı altında “Yurtiçi satışlar”, “Yurtdışı satışlar” ve “Diğer Gelirler” alt başlıkları bulunmaktadır.
- Eski gelir tablosunda “Hasılattan İndirimler” terimi yeni gelir tablosunda “Satış İndirimleri” başlığını almıştır. Alt başlıklara bakıldığında Hasılattan indirimler altında “Satış vergileri”, “İadeler”, “Kasa iskontosu” ve “Diğer indirimler yer alırken Satış İndirimleri altında “Satıştan iadeler”, “Satış iskontoları” ve “Diğer indirimler” alt başlıkları bulunmaktadır.
- En önemli farklardan bir tanesi “Satışların Maliyeti” başlığında görülmektedir. Eski gelir tablosunda alt başlık olmadan (mamul mal, ticari mal, hizmet) doğrudan “Mal ve hizmet satışları maliyeti” şeklinde yer alırken yeni gelir tablosunda “Satışların maliyeti” altında satılan mamul mallar, ticari mallar ve hizmetlerin maliyetleri ayrı ayrı alt başlıklarda gösterilmektedir.
- Diğer Faaliyetlerden elde edilen gelir ve karlar ve gider ve zararlar başlıkları altında en önemli farklardan birincisi eski gelir tablosunda sadece müesseseler olarak yer adlandırılan işletmenin sahip olduğu ortaklıklar yeni gelir tablosunda iştirak ve bağlı ortaklık olarak detaylandırılmakta ayrıca borç ve alacaklar için reeskontlar ayrı alt başlık olarak gösterilmektedir.
- Ayrıca faiz giderleri eski gelir tablosunda Faaliyet Dışı Gider ve Zararlar altında yer almaktayken yeni gelir tablosunda Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar altında değil ayrı bir bağımsız başlık altında “Finansman Giderleri” olarak yer almaktadır.
- Eski gelir tablosunda yer almayan yeni gelir tablosunda ise ayrı bağımsız başlık halinde yer alan “Olağandışı Gelir ve Karlar”, “Olağandışı Gider ve Zararlar” başlıkları yer almaktadır.

Aslında 1994 yılında kullanımına başlanan gelir tablosunda da sonradan günümüzün şartlarına göre küçük eklemeler yapılmıştır. Örneğin 1994 gelir tablosunda yer almamasına rağmen daha sonra gelir tablosuna günü ihtiyaçlarına göre alt başlıklar eklenmiştir. Örneğin 5024 sayılı yasa ve TMS 29 yüksek enflasyonlu ekonomilerde finansal raporlama standartlarıyla ilişkili olarak gelir tablosunda “Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar” başlığı altında “9-Enflasyon düzeltmesi karları”; “Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar” başlığı altında “9-Enflasyon düzeltmesi zararları” alt başlıkları (EK 69) eklenmiştir.

ABD’de 1917 yılında uygulanmaya başlanan, satış ve maloluşları da kapsayan ve dikey olarak düzenlenen (işletme hesabı) gelir tablosu (Güvemli 2007: 194-195) KİT’lerde 1972 yılında geçilen gelir tablosunun alt yapısını oluşturmaktadır.

Tablo 3.14’de yer alan 1917 yılında uygulanmaya başlanan Amerikan tipi işletme hesabı günümüzde kullanılan gelir tablosundan farklı olmasına rağmen çok önemli benzerlikler göstermektedir. Dikey gelir tablosu biçimi ABD’de I. Dünya savaşı sırasında bankaların şirketlerin ekonomik yapılarını daha yakından izleme ihtiyacından ortaya çıktığı öne sürülmektedir (Güvemli 2007:196).

20 nci yüzyılın başlarından itibaren uygulanmaya başlanan dikey gelir tablosu mantığına Almanya’da 1955 yılında kabul edilen yasal düzenleme ile geçilmiştir. 1955’te Almanya’da geçilen gelir tablosu, hasılat kar zarar hesaplarından farklı olarak gelir ve giderlerin karşılıklı mahsubunun önlenmesi, giderlerin olağan ve olağan dışı olarak ayrılmasını öngörmekteydi. Aslında bu durum kar zarar hesabından gelir tablosuna geçiş anlamını taşıyordu (Güvemli 2007:426).

Tablo 3.14: İşletme Hesabında Amerikan Biçimi (1917) ile KİT'lerde 1972 - 1993 Yılları Arasında Kullanılan Gelir Tablolarının TCDD 1993 Tablosu üzerinden Karşılaştırılması.

İşletme Hesabında Amerikan Biçimi		TCDD	1993 Gelir Tablosu
... tarihinden	... tarihine		
Brüt Satışlar	-----		GELİR VE GİDERLER
İade ve fiyat indirimi	-----		1-Gayri safi satış hasılatı
Net Satışlar	-----		a)Mal ve hizmet satış hasılatı
Satılan malın maloluşu	-----		b)Sübvansiyonlar
Tüketilen ilk maddeler	-----		c)Vergi iadeleri
Direk işçilik	-----		
İşletme masrafları	-----		
Toplam	-----		Toplam (1)
Satış üzerinden brüt kar	-----		2-Hasılattan indirimler
İndirilecekler	-----		a)Satış vergileri
Satış masrafları	-----		b)İadeler
Genel masraflar	-----		c)Kasa iskontosu
Yönetim masrafları	-----		d)Diğer indirimler
Toplam	-----		Toplam (2)
Satış üzerinden net kar	-----		3-Safi satış hasılatı (1-2)
Diğer gelirler:	-----		4-Mal ve hizmet satışları maliyeti
Faizler	-----		5-Gayri safi satış karı veya zararı (3-4)
İskontolar (alınan)	-----		6-Dönem giderleri
Komisyonlar	-----		a)Araştırma ve geliştirme giderleri
Kiradan (alınan)	-----		b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri
Zararların tahsili	-----		c)Genel idare giderleri
Toplam	-----		Toplam (6)
Brüt Kar	-----		7-İşletme faaliyetleri karı veya zararı (5-6)
Gelirlerden indirimler	-----		8-Faaliyet dışı hasılat ve karlar
Faizler	-----		a)Faiz ve komisyon gelirleri
İskontolar (verilen)	-----		b)Müesseselerden devir alınan karlar
Şüpheli alacaklar	-----		c)Bağlı ortaklıklardan alınan kar payları
Duran Varlık Amortismanl.	-----		d)İştiraklerden alınan kar payları
Stok değer düşüklüğü	-----		e)Karşılıklardan kullanılmayan kısım
Diğer indirimler	-----		f)Geçmiş yıllara ait gelir ve karlar
Toplam	-----		g)Diğer hasılat ve karlar
Net Kar	-----		Toplam (8)
Kar dağıtım indirimi	-----		9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar
Özel paylara, oranı	-----		a)Faiz ve komisyon giderleri
Öteki paylara, oranı	-----		b)Çalışmayan kısım giderleri
Toplam	-----		c)Karşılık giderleri
Dönem karı (yada zararı)	-----		d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar
Önceki dönem sonucundan	-----		e)Diğer gider ve zararlar
Dağıtılmamış karlar ve giderler	-----		Toplam (9)
Bilançoda yer alan karlar ve yedekler	-----		10-Dönem karı veya zararı (7+8-9)
			11-Vergiler, kanuni yükümlülük payları ve ikramiyeler
			a)Vergiler
			b)Kanuni yükümlülük payları
			c)İkramiyeler
			Toplam (11.)
			12-Safi dönem karı veya zararı (10-11)

Kaynak:(Güvemli 2007:194-195; Ek 103)

KİT'lerin 1972 yılında kullanmaya başladıkları gelir tablosu ile 1917 yılında ABD'de kabul edilen Amerikan işletme hesabı karşılaştırmasında (Tablo 3.14);

- ABD işletme hesabında satışların maliyeti KİT'lerin gelir tablosuna göre daha fazla detay içermektedir (ilk madde, işçilik, işletme masrafları).

- KİT'lerde dönem gideri olarak anılan başlık, ABD işletme hesabında indirilecekler olarak yer almıştır. Bu başlık altında KİT'lerdeki pazarlama satış ve dağıtım giderlerine karşılık satış masrafları; genel idare masraflarına karşılık yönetim masrafları ve genel masraflar ABD işletme hesabında yer almaktadır. ABD işletme hesabında Ar-Ge giderleri doğrudan gözükmemektedir. Ancak bu durum 1917 yılı için anlaşılabilir bir durumdur.
- KİT'lerde faaliyet dışı hasılat ve karlar olarak yer alan başlık ABD işletme hesabında diğer gelirler; faaliyet dışı gider ve zararlar başlığına karşılık ise gelirlerden indirimler, faizler, iskontolar vb. yer almaktadır.

MSUGT çerçevesinde yayınlanan gelir tablosu ilkelerinden seçilen ilkelere göre KİT'leri kar zarar hesapları, kar zarar tabloları ve gelir tabloları incelenmiş, inceleme sonucunda Tablo 3.15 elde edilmiştir;

- Kar zarar hesaplarında Tablo 3.15 incelendiğinde 1939-1940 döneminde tam olarak herhangi bir gelir tablosu ilkesinin karşılanmadığı görülmüştür.
- 1941-1971 döneminde hazırlanan kar zarar hesaplarında değişkenlik göstermekle birlikte ortalama iki ilkenin karşılandığı görülmektedir. 1941-1971 arasında karşılanan gelir tablosu ilkeleri genellikle "Gerçekleşmiş Hasılat" ilkesi ile "Dönemsel Hasılat Maliyet Eşleştirme" ilkesidir. Nadiren "Uygun Karşılık" ilkesi ve "Olağandışı Gelir ve Giderlerin Ayrı Gösterilmesi" ilkesi olarak kabul ettiğimiz "İşlemeyen Makineler Amortismanı" da tespit edilmiştir.
- 1972-1993 döneminde incelenen gelir tablolarında genelde ilkelerin hepsinin karşılandığı tespit edilmiştir.
- 1994 ve sonrası dönemde incelenen gelir tablolarında genelde ilkelerin hepsinin karşılandığı tespit edilmiştir.

İncelemiş olduğumuz seçilmiş gelir tablosu ilkeleri açısından 1972 ve sonrasında hazırlanan KİT gelir tablolarının genel olarak ilkelerin hepsini karşıladığı söylenebilir.

Tablo 3.15: KİT Hasılat Kar Zarar Hesapları ve Gelir Tablolarının Seçilmiş Gelir Tablosu İlkelerine Göre İncelenmesi

İşletme	Yıl	Tablo	Seçilmiş Gelir Tablosu İlkeleri				Karşılanan Kriter Sayısı	EK No
			G1	G2	G3	G4		
Sümerbank - Deri Kundura	1939	KZ	-	-	-	-	-	79
Sümerbank - Gemlik Sung İpek	1939	KZ	-	-	-	-	-	80
Etibank - Divriği Demir Madenleri	1940	KZ	-	-	-	-	-	81
Sümerbank - İplik Dokuma Fabr.	1945	KZ	-	-	+	-	1	82
Etibank - Ereğli Kömür İşletmeleri	1947	KZ	+	+	-	-	2	83
Sümerbank - Adana Pamuk	1950	KZ	-	-	+	-	1	84
TCDD	1955	KZ	+	+	-	+	3	86
Etibank - Ergani Bakır	1968	KZ	+	+	-	-	2	87
THY	1969	KZ	+	+	-	-	2	108
TCDD	1970	KZ	+	+	-	+	3	88
Sümerbank - Eskişehir Basma	1971	KZ	-	-	+	-	1	89
TCDD	1971	KZ	+	+	-	+	3	90
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1972	KZ	-	-	-	-	-	91
Sümerbank - Eskişehir Sanayii	1972	GT	+	+			2	92
TCDD	1972	GT	+	+	+	+	4	93
THY	1972	KZ	+	+	-	-	2	111
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1973	GT	+	+			2	94
Etibank - Halıköy Maden İşl.	1973	KZ	-	-	-	-	-	95
Sümerbank - Eskişehir Basma Sanayii	1973	GT	+	+			2	96
Sümerbank - Eskişehir Basma Sanayii	1973	KZ	-	-	+	-	-	97
THY	1973	KZ	+	+	-	-	2	113
TCDD	1980	GT	+	+	+	+	4	98
THY	1982	KZ	+	+	-	-	2	116
THY	1983	GT	+	+	+	+	4	118
TCDD	1985	GT	+	+	+	+	4	99
TCDD	1990	GT	+	+	+	+	4	100
TCDD	1993	GT	+	+	+	+	4	103
TCDD	1994	GT	+	+	+	+	4	104
TCDD	1995	GT	+	+	+	+	4	105
TCDD	2012	GT	+	+	+	+	4	70

Tablo 3.15 esas alınarak dönemler itibariyle seçilmiş kit kar zarar hesapları, kar zarar tabloları ve gelir tablolarının seçilmiş gelir tablosu ilkelerini karşılama durumları dönemler itibariyle incelenmeye çalışılmış ve tablo 3.16 oluşturulmuştur. Tablodan da görülebileceği gibi kar zarar hesaplarının günümüz ihtiyaçlarını karşılama düzeyi gün geçtikçe artmıştır denilebilir.

Tablo 3.16: Dönemler İtibariyle Seçilmiş KİT Kar Zarar Hesapları, Kar Zarar Tabloları ve Gelir Tablolarının Seçilmiş Gelir Tablosu İlkelerini Karşılama Durumları

No	Gelir Tablosu İlkeleri (9 ilke)	1940 ve öncesi	1941 - 1971	1972 - 1993	1994 -
G1	Gerçekleşmiş hasılat ilkesi	×	✓	✓	✓
G2	Dönemsel hasılat – maliyet eşleştirilmesi ilkesi	×	✓	✓	✓
G3	Olağandışı gelir ve giderlerin ayrı gösterilmesi ilkesi	×	±	✓	✓
G4	Uygun karşılık ilkesi	×	±	✓	✓

- ✓ İzlenen ilke karşılanmıştır.
- ×
- ± İzlenen ilke nadiren karşılanmıştır.

3.3.3. İstisnalar

Çalışmamızda en büyük istisnayı kurum olarak THY göstermektedir.

Türk Hava Yolları A.O. (THY) bir KİT olmasına rağmen bilanço, kar zarar hesabı ve gelir tabloları incelendiğinde diğer KİT’lerden farklılık göstermektedir. 1983 yılına kadar kendine has bilanço ve kar zarar hesabı kullanmış 1983 yılından itibaren diğer KİT’lerin kullandığı finansal tabloları kullanmaya başlamıştır.

THY’nin 1964 – 1974 yılları arasında yayınlamış olduğu bilançoların genel yapısı aşağıda gösterilmiştir (Şekil 3.1).

THY’nin bilanço yapısı KİT’lerin kullandıkları ne 1939-1971 arası nede 1972 – 1993 yılları arasında kullandıkları bilançolara benzememekte, kendine has özellik taşımaktadır. Örneğin bu dönemde “Ödenmemiş Sermaye” ilgili dönem bilançolarındaki gibi aktifte değil (Tablo 3.6) pasifte eksi karakterli olarak yer almakta (EK 125,127), pasifte sermayeden ödenmemiş sermaye düşülerek (- hesap mantığı) ödenmiş sermaye gösterilmektedir (Ek 125).

Şekil 3.1: THY 1964 – 1974 Yılları Arasında Kullanılan Bilanço Şekli

Aktif	Pasif
- Cari Aktifler	- Bir Yıl İçinde Ödenecek Borç ve Taahhütler
- İştirakler	- Bir Yıl Sonra Ödenecek Borç ve Taahhütler
- Özel Fonlar	- İhtiyatlar
- Faiz Karşılıkları	- Sermaye
- Sabit Kıymetler	- Kar
- Sair Aktifler	

Kaynak: Ek 125,127, 107, 109, 110, 112, 114

Bir diğer fark ise daha 1964-1966 yıllarında bilançosunun pasifinde “Bir Yıl İçerisinde Ödenecek Borç ve Taahhütler”, “Bir Yıl Sonra Ödenecek Borç ve Taahhütler” ve “Sermaye” şeklinde bir sıralama var olup ana gruplama olarak 1972’de geçilen tek düzen bilanço mantığına benzer ama aynı olmayan bir durum söz konusudur.

1972 bilançosunda (Ek 110) bir önceki yıla (Ek 109) göre farklı olarak “Bir Yıl Sonra Ödenecek Borçlar” başlığı “Uzun Vadeli Borçlar” şeklinde değişmiştir. Ancak bu başlık 1973 yılında (Ek 112) yine eski haline dönmüştür.

1982 yılı bilançosunda (Ek 115) önceden kullanılan bilanço mantığı içerik olarak çok değişmemekle birlikte yayın tipi bilançoya geçilmiş ve ilk defa “Yabancı Kaynaklar” terminolojik olarak ayrı bir grupta izlenmiştir. Varlıklar Duran/Dönen Varlık olarak, Yabancı Kaynaklar ise Kısa Vadeli/ Uzun Vadeli olarak kendi içlerinde ayrılmışlardır. Geçmiş yıl zararları bilançoya girmiş ancak pasifte (-) karakterli olarak değil de ödenmemiş sermaye ile birlikte aktifte gösterilmiştir.

THY’nin 1964 yılı bilançosunda (Ek 125) zarar kavramı yerine aktif’te “işletme açığı” kavramı kullanılmıştır.

THY’nin 1982 bilançosu nispeten eski bilançolardan standart olmayan tek düzen bilanço tipine yakındır ancak kesinlikle aynı değil farklıdır.

Elde edilen belgelere göre THY 1969’dan itibaren KİT’lerin standart olarak kullandıkları bilanço tipinden farklı bilanço (EK 107, 109, 114, 125) kullanmıştır. Kullanmış oldukları bilançolar KİT’lerin ne 1972 öncesi kullandığı Alman tipi bilançolara (örn. EK 87,) ne de 1972’den sonra geçtikleri tek düzene uygun likidite esaslı bilançolara (EK 49) benzememektedir. Likidite bazlı olmasına rağmen Bankacılık sektöründe

kullanılan bilançolara (EK 122, 123, 124) da benzememektedir. THY'nin kullanmış olduğu bilançolar kendine has bir yapıya sahiptir.

Diğer KİT'ler 1972 yılında tek düzene uygun bilançoya geçmelerine rağmen THY KİT'ler için belirlenen bilanço kullanımına ancak 1983 yılına kadar geçmemiş (Ek 107,109,110,112,114) ancak 1983 yılından itibaren geçmiştir (Ek 117).

THY'nin Kar Zarar hesaplarında bölümlene Zimmet/Matrup veya Borç/Alacak şeklinde değil Gider/Gelir şeklinde yapılandırılmıştır (EK 108, 111, 113, 116, 126).

THY 1982 kar zarar tablosunda Giderler İşletme İçi Giderler ve İşletme Dışı Giderler; Gelirler ise Hizmet Satışları Hasılatı, Diğer Hasılat ve İşletme Dışı Hasılat olarak kendi içlerinde alt bölümlere ayrılmıştır (EK 116).

Diğer KİT'ler 1972 yılında hasılat kar zarar hesabından gelir tablosuna geçmelerine rağmen THY KİT'ler için belirlenen gelir tablosu kullanımına 1983 yılına kadar geçmemiş (Ek 108,111,113,116) ancak 1983 yılından itibaren geçmiştir (Ek 118).

THY'nin yukarıda anılan durumu ulaştırma sektöründe faaliyet göstermesi nedeniyle sektör farklılığı nedeniyle açıklanmaya çalışılsa bile TCDD'nin de bir ulaştırma KİT'i olduğu düşünüldüğünde sektörel farklılık savı da geçersiz kalır. Çünkü TCDD'nin kullanmış olduğu finansal tablolar diğer KİT'lerle benzerlik göstermektedir.

Yapılan çalışmada THY haricinde karşılaşılan istisnai bilançolar aşağıda verilmiştir. Bunlar;

- TDCİ 1939 bilançosu
- Sümerbank – Yerli Mallar 1939 bilançosu
- Sümerbank – Alım Satım İşletmeleri 1950 bilançosudur

İstisnalarla ilgili olarak da; çalışmamızda incelemiş olduğumuz diğer KİT'ler üretici KİT'ler olduğundan TDCİ hariç diğer KİT bilançoları birbiriyle genelde uyumludur. Ancak bu iki işletme (Sümerbank Yerli Mallar ve Sümerbank Alım Satım İşletmeleri) bilançonun farklı olması, bu iki işletmenin üretim işletmesinden ziyade ticaret işletmesi olmasına bağlanabilir.

Sümerbank Deri Kundura'nın 1939 bilançosunda pasifte mamul emtea için fiyat düşüklüğüne karşı karşılık ayrılmış, borç ve alacak senetleri için herhangi bir reeskont hesaplanmazken Hazine bonoları için reeskont kaydı yapılmıştır. Hazır değerler mantığı

açısından nakdi kıymetler ana başlığı altında Kasa ve Bankalar izlenmiştir. Bilançonun pasifinde muhtemel malzeme tereffüü fiat ve mükellefiyet provizyonu karşılığı olarak muhtelif karşılıklar altında karşılık ayrılmıştır (Ek-1).

Sümerbank Selüloz Sanayi 1939 Kar Zarar Hesabı (EK-120) matlup bölümünde müteferrik Karlar kısmında; faizin düşmesi nedeniyle faiz provizyonundan tasarruf, önceden gider yazılan malzemenin kıymet (varlık) hesaplarına aktarılması (gider düzeltme), aynı bölümde Kur farklarından kazançlar ve bir yıl önce satılıp satış hesaplarına geçilmeyen ve bedeli yıl içerisinde tahsil edilen kömür bedeli, mükerrer yazılan masrafların düzeltilmesi sözkonusudur.

TCDD bilançolarında 1968 – 1969 yılında Mütedavil kıymetler altında stoklar altında tasfiye edilecek hesaplar altında amortisman hesabı kullanılmış, ayrıca 1971 bilançosunda Gayri Maddi Sabit Varlıklar ayrı bir başlık olarak yer almıştır.

Bir diğer istisna ise mali bünye için oluşturulan bilançolardır.

Etibank'ta mali bünye incelemesi için oluşturulan 1994 bilançosu (EK 71) dizilim olarak en az likit olandan en çok likit olana doğru sıralanırken, yine Etibank'a bağlı Halıköy Maden işletmesinin mali bünye incelemesi için oluşturulan 1993 yılı bilançosu (EK 72) tek düzen muhasebe mantığıyla oluşturulmuştur. Bu durumun, analizi yapan kişilerden mi kaynaklandığı, yoksa bir gereklilikten mi kaynaklandığı tam anlaşılamamıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

KİT'lerin muhasebe süreçlerinin düzenlenmesinde 1938 yılında yayımlanan 3460 sayılı yasanın büyük önemi vardır. 3460 sayılı yasa ile KİT'ler hem net bir yasal statü kazanmışlar hem de YDK denetimine tabi tutularak muhasebe süreçleri YDK'nın öngördüğü yapıya uyarlanmıştır. KİT'lerin muhasebe sisteminin elden geçirilmesi, bütün KİT'ler için uygulama birliği sağlanabilmesi için 1940'lardan itibaren önemli çalışmalar yapılmış bu çerçevede raporlar yayımlanmış ve KİT'lerin düzenleyeceği finansal tablolar ortak bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Osmanlı'nın son döneminden 1926'da Alman ticaret kanunundan esinlenen ticaret kanunu yasalaraşınca kadar muhasebede o güne kadar etkili olan Fransız etkisi yerini yavaş yavaş Alman etkisine bırakmaya başlamıştır. Özellikle Hitler Almanya'sından kaçan Yahudi bilim adamlarının bir kısmı Türkiye'ye gelmiş, gelen bilim adamları diğer alanlarda olduğu gibi muhasebe alanında da Türkiye'nin muhasebe sistemine katkı sunmuşlar ve sistemin Alman etkisine dönmesine önemli etkiler yapmışlardır.

Alman Profesörü Sachsenberg tarafından Sümerbank için hazırlanan muhasebe sistemi, iktisadi devlet teşekkülleri için bir yol haritası teşkil etmiş, İDT'lerin çoğunluğu tarafından uygulanmıştır. Türkiye'de Alman etkisinin devamında Sachsenberg'in çalışmasının da büyük önemi olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak çalışmamız belgeye dayalı olarak finansal tabloların incelenmesi çalışması olduğu ve 1923-1938 yılları arası için yeterli veri elde edilemediği için ilgili dönem hakkında kesin bir değerlendirme yapılamamıştır. Yukarıda yapılan genel bir değerlendirme olup literatüre dayalı olarak yorumlanmış, çalışma kapsamında belgeye dayalı olarak değerlendirilmemiştir. Çalışmada yapmış olduğumuz belgeye dayalı değerlendirme, yeterli verinin elde edilebildiği 1938 yılı sonrası kapsamaktadır.

1938-1971 dönemi incelenirken bu dönem de kendi içerisinde tekrar iki ayrı döneme ayrılarak değerlendirilmiştir (1938-1939 ve 1940-1971). Bu ayrımın temel nedeni 1938-1939 döneminde KİT'lerde düzenlenen finansal tabloların diğer KİT finansal tablolarıyla farklılık göstermesinin yanında aynı KİT işletmesinin bir yıl sonra düzenlediği finansal

tablolarla da farklılık göstermektedir. 1940-1971 yılları arasında hazırlanan KİT finansal tablolarının ise diğer KİT finansal tablolarıyla ve aynı KİT'in farklı dönemleriyle daha benzer ve daha tutarlı oldukları söylenebilir (Tablo 3.6).

KİT'lerde 1939-1971 yılları arası bilanço yapısı itibariyle yoğun bir şekilde Alman etkisi görülmektedir (Tablo 3.6). Tablodan da görülebileceği gibi bu dönemde bilançoların aktifli sabit kıymetlerle başlamakta, pasifi ise sermaye ile başlamaktadır.

1964 yılında kurulan İDT'ni Yeniden Düzenleme Komisyonu 1968 yılında çalışmasını tamamlayarak raporunu yayınlamıştır. Bu raporda KİT'lerin zorunlu özel sektörün ise isteğe bağlı olarak kullanılması önerilen Tek Düzen Muhasebe Sistemi ve buna bağlı olarak finansal tabloların yeni halleri bulunmaktadır. Önerilen değişiklikler 1.1.1972 yılından itibaren KİT'lerde uygulanmaya başlamıştır. Bu dönemde 1964 yılında kurulan komisyonun çalışmasına etki eden unsurlardan birisi de 1956 yılında yayımlanan 6762 sayılı yeni ticaret kanunudur.

Geçiş döneminde 1972'den itibaren İDT YDK'nın önerdiği tek düzen muhasebe sistemine göre bilanço ve gelir tablolarının hazırlanmasının yanında eski tip bilanço (Ek 37-39-42-44) ve hasılat kar zarar hesabı (Ek 91, 95, 97, 111, 133, 116) da kullanılmaya devam etmiştir.

Literatürde bilançolar biçim yönünden incelendiğinde Hesap tipi ve Rapor tipi olmak üzere ikiye ayrılmalarına rağmen 1939'dan günümüze KİT'lerin bilançoları incelendiğinde hesap tipi ve rapor tipi bilançoların yanında bir de yayın tipi bilançoların (Ek 76, 77, 78, 115) kullanıldığı görülmüştür.

Çalışma çerçevesinde kar zarar hesapları incelendiğinde; 1972 yılına kadar günümüzde muhasebede kullanılan hesap yapısına benzeyen, sol tarafında (Zimmet/Borç) giderler, sağ tarafında (Matlup/Alacak) ise gelirlerin yer aldığı yatay Hasılat Kar Zarar Hesabı veya Kar Zarar Hesabı olarak isimlendirilen finansal tablo kullanılmaktaydı.

Ancak 1972 yılından itibaren günümüzde kullanılan Gelir Tablosuna benzeyen dikey gelir tablosu kullanımına geçilmiştir. Farklı bir deyişle KİT'lerde Kar Zarar hesabından Gelir Tablosu yaklaşımına geçiş de bilançolarda olduğu gibi 1972 yılından itibaren başlamaktadır.

Yapılan incelemelerde 1972 yılında gelir tablosu kullanımı başlayıncaya kadar çalışmamızda seçilmiş gelir tablosu ilkelerinden (G1) "Gerçekleşmiş hasılat" ilkesi tam

olarak karşılanmamaktadır. Karşılanmamasının nedeni olarak 1972 yılına kadar net Alman ekolünün etkin olması gösterilebilir. Alman ekolünde (19 Eylül 1931 tarihli Alman Ticaret kanuna göre) Kar Zarar hesapları tablolaştırılırken hasılat tarafında hasılat tutarı belirlenirken yasa gereği “Hasılat tutarından ilk madde, çeşitli tedarik giderleri, ticari mallara ait masraflar düşülerek gösterilir” satış tutarı ve maliyet görünmez. Yani günümüz muhasebe ilkelerinin karşı çıktığı “netleştirme” işlemi Alman tipi Kar Zarar Hesabında yapılabildiği için “Gerçekleşmiş hasılat” ilkesi 1972 yılına kadar olan KİT kar zarar hesaplarında tam olarak karşılanmamıştır. Günümüz muhasebe ilkeleri açısından bakıldığında Kar Zarar Hesaplarında bir nevi brüt kar gözüktür. Zaten Kar Zarar Hesaplarında madde başlığı olarak da “satış tutarı” değil “satış karı” kullanılmaktadır.

Hasılat Kar Zarar hesabı kullanımı daha çok Alman ekolünü hatırlatmaktadır. Ancak Almanlar 1931 yılında uyguladıkları bu sistemi 1955 yılından itibaren değiştirerek dikey gelir tablosu kullanımına (Güvemli 2007:426) geçmişlerdir. Muhasebe sistemimizde etkilenilen Almanlar 1955 yılından itibaren gelir tablosu kullanımına geçiş sağlamalarına rağmen Türkiye’deki KİT’lerde Alman tipi hasılat kar zarar hesabından Amerikan tipi gelir tablosu yaklaşımına 1972 yılından itibaren geçilmiştir. Türkiye’de gelir tablosu kullanımına geçiş Almanlara göre gecikmeli bir geçiştir. Ancak 1972 yılından itibaren gelir tablosu kullanımı yanında belirli bir süre daha kar zarar hesabının kullanımı devam etmiştir (Tablo 3.11). Özellikle kar zarar hesabı kullanımı THY’de 1983 yılına kadar sürmüştür (EK 116).

Yapılan çalışmayla ilgili yapılan bir diğer tespit de çalışmamızın kapsamında incelemiş olduğumuz dönemlerin tamamında muhasebe kayıt yöntemi olarak KİT’ler çift taraflı kayıt yöntemini kullanmışlardır. Bu yönüyle muhasebe yöntem ve kuramı açısından KİT’ler çift yanlı kayıt yöntemi kullanılmışlar ve kullanmaktadırlar tespiti yapılabilir.

1972 yılında uygulanmaya başlanan Tek Düzen Muhasebe Sistemi günümüzde uygulanan muhasebe sisteminden farklı olmasına rağmen günümüzde uygulanan Tek Düzen Muhasebe Sistemi için bir başlangıç, bir altyapı oluşturmuştur. Ayrıca Göktan’ın (1980:168) da belirttiği gibi 1972’de geçilen tekdüzen muhasebe sistemi hem muhasebe ilkeleri açısından, hem de karar verici yöneticiler açısından KİT’lere yalnız tek tip (uniform) sistem fikri getirmekle kalmamış aynı zamanda bu KİT’lerin artık yetersiz hale gelmiş ve modern işletmecilik anlayışına göre yöneticilere yararlı olmayan muhasebe sistemlerinin yenilenmesini de sağlamıştır.

Sistemin fiili olarak uygulanmaya başlaması uygulamada ortaya çıkan eksiklik ve iyileştirme noktalarının fark edilmesine ve sistemin geliştirilmesine katkı sağlamıştır.

Bu dönemde 24 Ocak kararlarıyla birlikte serbest piyasa ekonomisine geçiş eğiliminin artması, özel sektörün güçlenmesi, 1989'da 3568 sayılı muhasebe meslek yasasının yasalaşması, muhasebenin kendine has statüsü olan bağımsız bir meslek haline gelmesine katkı sağlamıştır. Bütün yaşanan bu gelişmeler 1992'de yayımlanan MSUGT ve bu çerçevede 1994'de uygulamaya geçilen Standart Tekdüzen dönemine geçişin altyapısını oluşturmuştur.

Literatürde muhasebe sistemimizde 1926 yılına kadar Fransız etkisinin, 1926 – 1960 yılları arasında Alman etkisinin, 1960'dan itibaren ise ABD etkisinin Türkiye'de hakim olduğu görüşü savunulmakla birlikte (Küçüksavaş 2005:14; Koçyalkın 1994:11; Akdoğan ve Aydın 1987:85) çalışmamızda Alman etkisinin 1972 yılına kadar net bir şekilde devam ettiği, 1972 ve 1973 yıllarında yeni kullanılmaya başlanan finansal tablolarla birlikte standart olmayan tek düzen muhasebe sistemine 1.1.1972'de geçilmesine rağmen Alman tipi finansal tabloların belirli bir süre daha kullanılmaya devam ettiği belgeleriyle ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak KİT'lerin finansal tabloları incelendiğinde KİT finansal tablolarının hazırlanmasında;

- 1939 – 1971 yılları arasında Alman ekolünün etkin olduğu ve 1972 ve sonrasında da standart olmayan tek düzene göre hazırlanan finansal tablolar yanında belirli bir süre daha Alman ekolü etkisinde finansal tabloların da hazırlandığı,
- 1972 – 1993 yılları arasında hazırlanan finansal tablolar Amerikan muhasebe sisteminden etkilenen standart olmayan tek düzen muhasebe sisteminin etkisinde hazırlandığı,
- 1994 ve sonrasında hazırlanan finansal tablolarda ise küresel muhasebe uygulamalarının etkilediği standart tek düzen muhasebe sisteminin etkin olduğu,

sonucuna varılabilir.

Süreç içerisinde KİT'lerin kullanmış oldukları finansal tablolar dönemler itibariyle kısaca özetlenecek olursa 1939 – 1971 Alman ekolü finansal tablolar, 1972 -1993 standart olmayan tekdüzen, 1994 ve sonrası ise standart tek düzen dönemi olarak isimlendirilebilir.

KİT'lerin muhasebe sistemleri üzerinden yürüyen geliştirme çabaları Türkiye muhasebe sisteminin dönüşümüne önemli katkı sağlamış olup, KİT'lerin muhasebe sistemi üzerinde yapılan reform ve revizyon çalışmaları, toplanan komisyonlar, yayınlanan raporlar ve yasa teklifleri Türkiye'deki muhasebe sisteminin altyapısını oluşturmuştur. KİT'lerin muhasebe uygulamaları ve bu konudaki reform çabaları Türkiye açısından bir nevi "muhasebe okulu" işlevi görmüştür denilebilir.

KİT'lerin gerek sistem olarak gerekse uygulayıcı yetişmiş insan kaynakları olarak Türkiye muhasebe sistemine çok önemli katkıları olmuştur.

Günümüz ekonomi dünyasında finansal piyasalar önemli yer tutmakta, finansal piyasalarda günün ihtiyaçlarına göre her an yeni değişimler yaşanabilmektedir. Bu çerçevede finansal piyasalara ham ve işlenmiş veri sağlayan muhasebe anabilim dalı da bu değişimlerden doğal olarak etkilenmekte, yaşanan değişimlere kendini adapte etmektedir. Dolayısıyla işletmelerin kullanmış oldukları finansal tablo isim, içerik ve çeşitliliği tarihten günümüze önemli değişimler yaşamış ve gelecekte ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar çerçevesinde gelecekte de değişimler yaşayabilecektir.

Tartışma ve Öneriler

KİT statüsündeki Etibank ve Sümerbank'ta diğer faaliyetlerinin yanında bankacılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Bankacılık sektöründe tarihsel süreç içerisinde yaşananlar diğer KİT'lere göre farklılık göstermektedir. Örneğin hesap işleri birliğinin sağlanmasıyla ilgili olarak Bankalar Birliğinin 1963 yılında yayınlamış olduğu bilanço örneğinde Aktifler dönen varlıklarla (mütedavil kıymetler), Pasifler ise Kısa vadeli yabancı kaynaklarla başlamaktadır. Diğer taraftan bankacılık sektöründe 1963 yılında kullanılmaya başlanan bilanço tipi, KİT'lerin 1972 yılında uygulamaya başladıkları bilanço tipinden her ikisi de dönen varlıklar ve kısa vadeli yabancı kaynaklarla başlamasına rağmen farklıdır. Ancak bankacılık sektörünü çalışmamızın dışında bıraktığımız için çalışmada ismi anılan kuruluşların bankacılık faaliyetlerine ilişkin finansal tabloları inceleme konusu yapılmamıştır. Ayrı bir çalışma konusu olarak incelenmesinde fayda vardır.

Yapılan bu çalışma muhasebe tarihine katkı sağlamayı amaçlayan belgeye dayalı bir arşiv çalışması olduğundan geçmişe dönük belge bulma zorluğu başlı başına bir sınırlılıktır. Ancak zaman içerisinde bir şekilde geçmişe dönük çok farklı veri kaynakları karşımıza çıkabilir. Konuya farklı bakış açısı getirebilecek yeni belgeler bulunduğu konuyla ilgili yeni çalışmalar gündeme gelebilir.

Çalışmamız Cumhuriyet dönemi ve KİT'lerle sınırlı olduğu için muhasebe tarihine dönük finansal tablolarla ilgili çalışma Cumhuriyet öncesi dönemlere ve KİT'lerin dışında kalan işletmelere ait belgeler de incelenerek çalışma yenilenebilir ve kapsamı genişletilebilir.

SÖZLÜK

İncelemiş olduğumuz finansal tablolarda karşımıza çıkan günümüz Türkçesiyle anlaşılması zor olan Osmanlıca veya farklı dillerden alınan muhasebe terimlerinin karşılıkları verilmeye çalışılmıştır. KİT’lerin Bilanço ve Kar Zarar Hesaplarında Kullanılan Eski Terimlerin Güncel Karşılıkları:

Belgelerde Geçen Terim	Güncel Karşılığı
Aktif Tezayütleri	Aktif Artışları
Esham ve Tahvilat Cüzdanı	Hisse Senedi ve Tahvil Hesabı
Eşhas ve Müessesat	Şahıslar ve Müesseseler
Geçen Seneden Müdevver Zarar	Geçen Yıldan Devreden Zarar
Hammadde Tenezzülü Fiat Karşılığı	Hammadde fiyat düşüklüğü karşılığı
İrsalat Kar	Navlun kazancı
Mamul Emtea Tenezzülü Fiat Karşılığı	Mamul Mal Değer Düşüklüğü Karşılığı
Meşuk Matlubat Karşılığı	Şüpheli Alacak Karşılığı
Muaddel	Değiştirilmiş
Muaddel Bilanço	Kamu işletmesinin Sayıştay denetimine sunduğu ve Türkiye Büyük Millet Meclisince ibraya esas finansal tablolardan bilanço ve sonuç hesapları üzerinde yapılan inceleme ve denetimlerde tespit edilen noksanlık ve farklılıkların denetim grubunca düzeltilmesiyle hazırlanan, değiştirilmiş bilançodur.
Muhtemel Malzeme Tereffüü Fiat ve Mükellefiyet Provizyonu	Muhtemel malzeme fiyat artışları ve mükellefiyet karşılığı
Muhtemel Tereffüler ve Zarar Karşılığı	Muhtemel artışlar ve zarar karşılığı
Muvakkat Hesaplar	Geçici Hesaplar
Muvakkat ve Mutavassıt Hesaplar	Geçici ve Ara Hesaplar
Mübayaat	Alım satım
Müesseseler Muhassas Sermayesi	Müesseselere tahsis edilen sermaye.
Müteferrik Karlar / Zararlar	Diğer (Çeşitli) Karlar / Zararlar
Müterakim Amortismanlar	Birikmiş Amortismanlar
Satıştan Tahassül Edilen Zarar	Satıştan Kaynaklanan Zarar
Tahmil, Tahliye ve Münakale zararları	Yükleme, Boşaltma ve Nakliye zararları
Tesellüm Mazbataları	Teslim Alma Tutanakları
Tranzituar Hesaplar (TDCİ, 1939) (hem aktifte hem de pasifte)	Geçici Hesap. İşlem anında çeşitli sebeplerle asıl hesaplarına kaydedilmeyen tetkik ve tasfiyesi gereken işlemlerin kaydı için kullanılan hesaplar.
Yeknesaklaştırma	Tekdüzen haline getirme
İşletme Varidatı	İşletme Gelirleri
Zimmet	Borç
Matlup	Alacak

KAYNAKÇA

- Aharoni, Yair. *The Promise of Privatization: A Challenge for U.S. Policy*. Council of Foreign Relations Books, 1988, New York, United States of America. Ed. Raymon Vernon Jr.
- Akalın, Güneri. *KİT'ler ve Özelleştirilmeleri*. Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.
- Akçay, Belgin. "İlerleme Raporlarında Türkiye Ekonomisi", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* Cilt: 7, No:1, s.19-44, Güz: 2007.
- Akdoğan, Abdurrahman. *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi, Ankara, 2002.
- Akdoğan, Nalan; Hamdi AYDIN. *Muhasebe Teorileri*. Gazi Üniversitesi Yayın No:98, Ankara, 1987.
- Akdoğan Nalan; Nejat TENKER. *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul, 1997.
- Aktan, Coşkun Can. *Kamu Ekonomisinden Piyasa Ekonomisine: Özelleştirme*. Akıselim Matbaası, İzmir, 1992.
- Aktuğlu, Mehmet Ali. *Denetleme ve Revizyon*. Bilgehan Matbaası, İzmir, 1993.
- Altıntaş, M.Berra. *Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi ve Özelleştirilmesinin Sermaye Piyasasına Etkileri*. Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Yayın no: 8, Ankara, 1988.
- Arıkan, Yahya. *Dünden Bugüne Türkiye'de Muhasebecilik ve İSMMM Tarihi*. İSMMM Yayınları, İstanbul, 2004.
- Arda, Erhan. *Ekonomi Sözlüğü Alfa Sözlük*. Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti., İstanbul, 2002.
- Atasoy, Veysel. *Türkiye'de kamu iktisadi teşebbüsleri ve özelleştirme sorunu*. Nurol Matbaacılık, Ankara, 1993.
- Aydemir, Oğuzhan ve Mehmet ERKAN. "Merdiven Kayıt Yöntemi ve Günümüz Muhasebe Sistemi" *MUFİTAD Dergisi*, Temmuz 2011, Sayı:1, s.110-128.
- Aysan, Mustafa Aydın. *İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin Yeniden Düzenlenmesi*. Sermet Matbaası, İstanbul, 1978.
- Aysan, Mustafa. "Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Muhasebe Eğitimi Sorunları", II. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Eğitimi Derneği Yayınları No:1, İzmir, 24-26 Nisan 1980.
- Aysan, Mustafa Aydın. *Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Uluslararası Pazarlar*. İstanbul Üniversitesi, Yayın no:2801, İstanbul, 1981.
- Aysan, Mustafa Aydın; Selahattin Özmen. *KİT Türkiye'de ve dünyada kamu iktisadi teşebbüsleri*. Kardeşler Basımevi, İstanbul, 1981.
- Aysan, Mustafa. *Yeni Bin Yılda Kamu Teşebbüslerinin Değişen Rolü: Türkiye Örneği*. MUFAD-Muhasebe ve Finansman Dergisi Eylül 2000 Sayı:8'in Eki, İstanbul, Çevirenler: Fatih Coşkun ERTAŞ, Ahmet KİBARÇETİN.

- Ayyıldız, Ebru. “Konsolide Bütçeden Kamu İktisadi Teşebbüslerine Yapılan Transferler (1995-2004)”. *Sayıştay Dergisi*, Yıl: 2005, Sayı: 59, s. 89-118.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. *Osmanlı İmparatorluğu Devlet Muhasebe Sistemi Merdiven Yönteminin Kullanım Alanları*. Seçil Ofset, İstanbul 2010.
- Başbakanlık Umumi Murakabe Heyeti. *İktisadi Murakabe Rehberi*. Ankara, 1963.
- Başpınar, Ahmet. “Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış”. *Maliye Dergisi*. Yıl: 2004, Sayı: 146.
- Baytan, İlhan. *Özelleştirme*. Ankara, 1999.
- Beygo, Nusret; Cevdet Yalçın. *Fransız Genel Hesap Planı*. Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara, 1974.
- Boratav, Korkut; Ergun Türkcan. *Türkiye’de Sanayileşmenin Yeni Boyutları ve KİT’ler*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1993.
- Canto, Georges. “Le Rapprochement Des Conceptions Et Des Pratiques Comptables” *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.71-92. (Sempozyum: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1-5 Mayıs 1994, Çeşme İzmir). Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış. Editörler: Oya Yıldırım, Ayşen Dalgeç, Erdal Özkol. Türmob Yayınları No: 23, Ankara, 1995. (Çeviren: Volkan Sönmezsoy)
- Ceylan, Ali; Melek Vergiliel. *Türkiye’de kamu iktisadi teşebbüsleri ve özelleştirme*. Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, U.Ü.İ.İ.B.F. İşletme İktisadi ve Muhasebe Araştırma Uygulama Merkezi, Yayın No:17, Bursa, 1989.
- Cumhuriyet Senatosu Toplantı Tutanakları. *Cumhuriyet Senatosu Toplantı Dergisi*, Cilt:32, 38. Birleşim, 1968.
- Cumhuriyet Senatosu Toplantı Tutanakları. *Cumhuriyet Senatosu Toplantı Dergisi*, Cilt:45, 24. Birleşim, 1968.
- Çaldağ, Yurdakul; Yıldız Ayanoğlu. *Genel Muhasebe*. Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- Çaşkurlu, Eren. *Görev Zararı Kavramı ve Türkiye’de 1980 Sonrası Görev Zararı Doğurucu Faaliyetlerin İncelenmesi ve Analizi*. S.P.K. Yayın No:138, Ankara, 2002.
- Çetinkaya, Özhan. *Türkiye’de Devlet İşletmeciliği ve Özelleştirme*. Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.
- Demirbaş, Muzaffer; Musa Türkoğlu. “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Yıl:2002 Cilt:7 Sayı: 1, s.241-264.
- Demirhan, Dilek; Türker Susmuş, Seçkin Gönen. "Cash Waqfs and Their Accounting Applications At The End Of The 18th Century In The Ottoman Empire". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 3-4, 2012.
- Diñç, Engin; “Muhasebe ve Vergi Kuralları Arasındaki İlişki ve Gelir Vergileri (TMS 12) Standardının Muhasebe Uygulamalarına Etkisi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 28, Ocak-Haziran 2007, ss.21-48.
- Dikel, Mübin; *Muhasebe Envanter Bilanço*. Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi, Ankara, 1965.

- Doğan, Yahya. *Kamu iktisadi teşebbüsleri ve özelleştirme*. Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1993.
- DPT. *Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri*. Yayın No: DPT:863-KD:96, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970a.
- DPT. *Muhasebe Usullerinin Islahı ve Yeknesaklaştırılması (Giriş)*. Yayın No: DPT:867-KD:100, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970b.
- DPT. *Tekdüzen Muhasebe Sistemi İşletme Bütçesi El Kitabı (Hazırlama - Uygulama Genel Esasları)* DPT Koordinasyon Dairesi Mali ve Hukuki Tedbirler Şubesi, Yayın No: DPT:1525-KD:330. Ankara, Mart 1977.
- Elitaş, Cemal; Ahmet Büyükşalvarcı; Mustafa Üç. "Muhasebede Sınıflandırma: Kronolojik Bir İnceleme". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı: 2, ss.123-168, 2010.
- Elitaş, Cemal; Feyyaz Yıldız; Mustafa Üç. "Muhasebe Biliminin Çevresi: Anglo Sakson ve Kıta Avrupa Karşılaştırması". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, ss.1-18, 2011.
- Elitaş, Cemal.; O.Güvemli; O.Aydemir; M.Erkan; U.Özcan; M.Oğuz. *Osmanlı İmparatorluğunda 500 Yıl Boyunca Kullanılan Muhasebe Yöntemi: Merdiven Yöntemi*. T.C. Maliye Bakanlığı Yayınları, ISBN: 978-975-8195-16-9, Ankara, 2008.
- Erkural, Kenan. *Muhasebe Prensipler ve Uygulama*. İİTİA Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları No. 369 -602, İstanbul, 1982.
- Ete, Muhlis. *İşletme Ekonomisi Dersleri. Cilt:1*. Türk Ekonomi Dergisi Ekonomi Kitapları Serisi. Dünya Kağıtçılık ve Kitapçılık Evi, İstanbul, 1946a.
- Ete, Muhlis. *İşletme Ekonomisi Dersleri. Cilt:2*. Türk Ekonomi Dergisi Ekonomi Kitapları Serisi. Dünya Kağıtçılık ve Kitapçılık Evi, İstanbul, 1946b.
- Göktaş, Erkut. "ABD'de Güncel Muhasebe Yaklaşımları". *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.123-148. (Sempozyum: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1-5 Mayıs 1994, Çeşme İzmir). *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış*. Editörler: Oya Yıldırım, Ayşen Dalgeç, Erdal Özkol. Türmob Yayınları No: 23, Ankara, 1995.
- Göktaş, Erkut. "Tekdüzen Muhasebe Çalışmalarında Uluslararası Deneyimler ve Türkiye'deki Uygulamalar", *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, Ağustos-Kasım 1980 sayısı.
- Gücenme, Ümit. *Genel Muhasebe*. Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa, 2002.
- Güldamla, Aynur. *Türkiye'de iktisadi devlet teşekkülleri*. Ekonomi Dünyası Yayınları, Ankara, 1966.
- Güner, Âgâh Oktay. *Türkiye'nin kalkınması ve iktisadi Devlet Teşekkülleri*. Damla Yayınevi, İstanbul, 1978.
- Güvemli, Oktay. "Kronolojik Akış İçerisinde Muhasebe Uygulamalarının Gözlemlenmesi", *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.45-70. (Sempozyum: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1-5 Mayıs 1994, Çeşme İzmir). *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış*. Editörler: Oya Yıldırım, Ayşen Dalgeç, Erdal Özkol. Türmob Yayınları No: 23, Ankara, 1995.

- Güvemli, Oktay. *Türk Devletleri Muhasebe Tarihi. 4. Cilt.* Proje Danış A.Ş. İstanbul, 2001.
- Güvemli, Oktay. "Değerli Okuyucular", *MÜFİTAD Dergisi*, Temmuz 2011, Sayı:1, ss.5-6.
- Güvemli, Oktay. "Küreselleşmenin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi", *Muhasebe Finansman Dergisi*, Nisan 2006, Sayı:30, ss.46-49.
- Güvemli, Oktay. *Finansal Tabloların Evrimi.* Proje Danış A.Ş., İstanbul, 2007.
- Güvemli, Oktay. "Türk Muhasebe Düşüncesinde Muhasebe Düzeni, Belgeler ve Defterlerin Adlarında ve Kavramlarında Son İki Yüzyıldaki Değişimler", *MÜFİTAD Dergisi*, Temmuz 2013, Sayı:4, ss.122-149.
- Güvemli, Oktay; Arif Aytulun; Bülent Şişman. "Türkiye'de Muhasebe Mesleğinin Gelişmesi ve İlk Meslek Örgütlenmesi: Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği-1942", *MÜFİTAD Dergisi*, Ocak 2013, Sayı:4, ss.19-49.
- Güvemli, Oktay; Ümmühühan Aslan. "Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Kendi Branşlarının Tarihi ile Meşgul Olmalı mı?", *Muhasebe Finansman Dergisi*, Ocak 2009, Sayı:41, ss.30-41.
- Hamitoğulları, Beşir. *Çağdaş İktisadi Sistemler.* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:416. Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.
- Harrison Jr., Walter T.; Charles T. Horngren. *Financial Accounting.* Pearson Prentice Hall Publishing, Upper Saddle River New Jersey, 2005.
- Hemming, Richard; Ali M. Mansoor. *Privatization and Public Enterprises.* International Monetary Fund, Washington, 1988.
- Hiçşaşmaz, Mazhar. *Muhasebenin Teorisi ve Teknik Yapısı.* Kalite Matbaası, Ankara, 1970.
- Hirsch, Ernst E. *İktisadi Devlet Teşekküllerinde Umumi Heyet.* Başvekalet Matbaası, Ankara, 1944.
- Horngren, Charles T.; Walter T. Harrison Jr. *Accounting.* Pearson Prentice Hall Publishing, Upper Saddle River New Jersey, 2007.
- İDT YDK. *Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları,* Ankara, 1968.
- İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü. *Kamu İktisadi Teşebbüsleri Temel Muhasebe Teklif ve Tavsiyeleri.* Yenidesen Matbaası, 1962.
- Kafaoğlu, Arslan Başer. *KİT Gerçeği ve Özelleştirme.* Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995.
- Kanat, Zülküf. *Vergi Kanunlarına Göre Örnekleriyle Defter Tutma.* Yaklaşım Yayınları. 1994.
- Kandaş, Bahri. "Cumhuriyetin Kuruluşundan İtibaren Türkiye'nin İktisadi Büyümesi I", *Maliye Yazıları Dergisi.* Yıl: 1989, Sayı: Temmuz-Aralık, s.38-54.
- Kandaş, Bahri. "Cumhuriyetin Kuruluşundan İtibaren Türkiye'nin İktisadi Büyümesi II", *Maliye Yazıları Dergisi.* Yıl: 1990, Sayı: Mart-Nisan, s.7-22.
- Kara, Bülent. "Türkiye'de Personel Reformu Çalışmalarının Altyapısı: 1930-60 Yılları Arasında Yabancı Uzmanların Kamu Yönetimine İlişkin Hazırladıkları Raporlar". *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi.* Aralık 2006, Cilt: 30 No:2, ss.149-162.

- Karaarslan, Erkan. *Kamu Sektörüne Dahil Kamu İdarelerinin Tasnifi ve Bu Birimlerin Hukuki-Mali Yapıları*. Ankara, 2008.
- Karlık, S.Rıdvan. *Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme*. Esbank Yayınları, İstanbul, 1994.
- Kılıçbay, Ahmet. *Türkiye Ekonomisi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1994.
- Koç Yalkın, Yüksel. *Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamalar*. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic.Ltd.Şti. Ankara, 2012.
- Koçyalkın, Yüksel. *Genel Muhasebe*. Turhan Kitabevi, Ankara, 1994.
- Koç Yalkın, Yüksel. *İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri*. Ankara, 1988.
- Koraltürk, Murat. *Şirket-i Hayriye (1851-1945)*. Yayımlayan İDO, İstanbul, 2007.
- Kotar, Erhan; Ümit Gücenme. “Fransa’daki Muhasebe Sisteminin Avrupa Topluluğu Düzenlemelerine Etkisi ve Uyumu”, *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.183-207. (Sempozyum: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1-5 Mayıs 1994, Çeşme İzmir). Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış. Editörler: Oya Yıldırım, Ayşen Dalgeç, Erdal Özkol. Türmob Yayınları No: 23, Ankara, 1995.
- Kök, Recep. *Ekonomi-Politik Popülizm KİT-Köşeli Ekonomiler-Özelleştirme*. Dergah Yayınları, No: 158, İstanbul, 1995.
- Kuntbay, İhsan. *Türkiye’de Kamu İktisadi Teşekküllerinin Yönetimi*. T.O.D.A.İ.E. Yayınları, No: 198, Ankara, 1981.
- Küçük, İsmail. “XX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk Muhasebe Düşüncesinin Gelişimini Etkileyen Eğitimciler:Serkiz Nihad”, *MÜFİTAD Dergisi*, Ocak 2013, Sayı:4, ss.246-265.
- Küçüksavaş, Nihat. *Genel Muhasebe*. Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994.
- Küçüksavaş, Nihat. *Finansal Muhasebe (Genel Muhasebe)*. Kare Yayınları, İstanbul, 2005.
- Leeds, Roger S. *The Promise of Privatization: A Challenge for U.S. Policy*. Council of Foreign Relations Books, 1988, New York, United States of America. Ed. Raymon Vernon Jr.
- Mazenderani, Abdullah Püser Mohammed Bin Kiya El-. *Risale-i Felekiye (Kitab-us Siyakat)*. İSMMMO, İstanbul, 2013. Çeviren: İsmail OTAR; Editörler: Oktay Güvemli, Cengiz TORAMAN).
- Meigs Robert F.; Mary A. Meigs; Mark Bettner; Ray Whittington. *Accounting: The Basis for Business Decisions*. McGraw-Hill Companies, United States of America, 1996.
- Nobes, C.W. “A Judgemental International Classification Of Financial Reporting Practice” *Journal of Business Finance & Accounting* 10,1, ss. 1-19, 1983.
- Onar, Sıddık Sami. *Türkiye’de İktisadi Devlet Teşekküllerini Doğuran Amiller, Bu Teşekküllerin Hukuki ve İdari Yapılarının ve Şekillerinin Tahlil ve Tenkidi*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1956.
- Otar, İsmail. “Açılış Konuşması”, *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.33-37. (Sempozyum: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1-5 Mayıs 1994, Çeşme İzmir). Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş

- Konularından Geleceğine Bakış. Editörler: Oya Yıldırım, Ayşen Dalgeç, Erdal Özkol. Türmob Yayınları No: 23, Ankara, 1995.
- Otar, İsmail. "Muhasebede "Muzaaf Usul" L. Pacioli'den Önce Var Mıydı?-1", *Muhasebe Finansman Dergisi* Sayı 28 - Ekim 2005.
- Otar, İsmail. "XIV. Yüzyılda Ortadoğu'da Yazılmış Muhasebe Kitabı Risale-i Felekiyye'nin İlk Bölümleri", *MÜFİTAD Dergisi*, Ocak 2012, Sayı:2, ss.198-220.
- Örsdemir, A.Vural. *Üçüncü Bin Yılda Özelleştirme ve Yeni Yönetim*. Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, No: 4, 2002.
- Örten Remzi; Ganite Kurt; Salih TORUN. "Muhasebede Çift Taraflı Kayıtlama ve Kitab-Us Siyakat", *MÜFİTAD Dergisi*, Temmuz 2011, Sayı:1, ss.34-69.
- Özaslan, İsmail. *Muhasebenin Teknik Yapısı*. Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1972.
- Özmen, Selâhattin. *Türkiye'de ve dünyada iktisadi devlet teşekkülleri*. Ankara, 1967.
- Özmen, Selâhattin. *Türkiye'de ve Dünyada KİT'lerin Özelleştirilmesi*. Meter Matbaası, İstanbul, 1987a.
- Özmen, Selâhattin. "KİT'lerin Özelleştirilmesinin Tarihsel Gelişimi", *Maliye Yazıları Dergisi*. Yıl: 1987, Sayı: Ekim-Kasım, s.11-24, 1987b.
- Öztürk, Said. *Osmanlı Belgelerinde Siyakat Yazısı*. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No: 18, Ankara, 1994.
- Öztürk, Temel. "Osmanlılarda Malî Denetim Aracı Olarak Muhasebe İcmal Defterleri: Trabzon Örneği", *bilig e-Dergi*, Kış 2011, Sayı 56.
- Sanlı, Nail. "Global Muhasebe Standartları", *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı:60, Temmuz-Eylül 2002.
- Sevilengül, Orhan. *Tek Düzen Muhasebe sistemiyle Uyumlu Genel Muhasebe*. Gazi Kitabevi, Ankara 2001.
- Sipahi, Barış; İsmail Küçük. "Türk Ticaret Kanunları ve Muhasebenin Gelişimine Etkilerinin 160 Yıllık Öyküsü", *MÜFİTAD Dergisi*, Sayı:1, s. 181-193, Temmuz 2011.
- Solaş, Çiğdem. "İlhanlılar Döneminde Yakın Doğıdaki Devlet Muhasebe Uygulaması (1220-1350)", *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ss.39-44. (Sempozyum: Dokuz Eylül Üniversitesi, 1-5 Mayıs 1994, Çeşme İzmir). *Muhasebenin Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış*. Editörler: Oya Yıldırım, Ayşen Dalgeç, Erdal Özkol. Türmob Yayınları No: 23, Ankara, 1995.
- Sümerbank. *Sümerbank (11.07.1933-11.07.1943)*. Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1943.
- Şahin, Hüseyin. *Türkiye Ekonomisi*. Ezgi Kitabevi, Bursa, 2002.
- Tecer, Meral. *Türkiye Ekonomisi*. Türkiye Ortadoğı Amme İdaresi Yayınları, Ankara, 2005.
- Tezel, Yahya Sezai. *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*. Yurt Yayınevi, Ankara, 1986.
- Torun, Osman Nuri. "Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Kuruluşu ve Gelişmeleri". *Kamu İktisadi Teşebbüsleri Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Yolları Paneli Bildiri Kitabı*. 28 Şubat 1981. s.9-13. İstanbul, 1981.

- Ülken, Yüksel. “Türk Ekonomisi ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri”, *Kamu İktisadi Teşebbüsleri Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Yolları Paneli*, 28 Şubat 1981, İstanbul.
- Varıcı, İdiris; Fevzi Serkan Özdemir. “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Yönelişin Kültür Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Mali Çözüm Dergisi*, Eylül-Ekim 2013, ss.15-41.
- Vernon Jr., Raymond. *The Promise of Privatization: A Challenge for U.S. Policy*. Council of Foreign Relations Books, 1988, New York, United States of America. Ed. Raymon Vernon Jr.
- Yazıcı, Mehmet. *Muhasebe Bilim Öğeleri*. İstanbul, 2001.
- Yazıcı, Mehmet. *Muhasebe Tümlemleri ve Örgütlenmesi*. İstanbul, 1990.
- Yazıcı, Mehmet. *Bilanço Kuramları ve Çözümlemeleri*. Çeltüt Matbaacılık Koll.Şti. İstanbul, 1976.
- Yazıcı, Mehmet. *İşletmelerde Hesap İşleri Düzeni*. Sermet Matbaası, İstanbul, 1970.
- Yazıcı, Mehmet. *Türk İşletmelerinin Tekdüzen Hesap Çerçevesi Üzerine Bir Öneri*. Sermet Matbaası, İstanbul, 1965.
- Yazıcı, Mehmet ve Ahmet Hayri Durmuş. *Muhasebe Kuramları ve Uygulamaları*. Çeltüt Matbaacılık Koll.Şti. İstanbul, 1973.
- Yeşilay, Rüstem Barış. “Devletçiliğin Türkiye Ekonomisindeki İzdüşümleri”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, ss. 117-132, 2005.
- Yıldırım, Oya; Nergis Tek. *Finansal Muhasebe*. Birleşik Matbaacılık, İzmir, 2004.
- Yücesoy, Cevat. *Muhasebede Hesap Planları*. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Talebe Neşriyet ve Yardım Bürosu Yayınları. 1963/173, Orhan Mete ve Ortağı Koll. Şti. Matbaası, İstanbul, 1963.
- Yücesoy, Cevat. *Muhasebe ve Defter Tutma Sistemleri Muhasebede Makineleşme*. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Talebe Neşriyet ve Yardım Bürosu Yayınları. 1964/181, Ece Ofset Basımevi, 1964.
- Zarakolu, Avni. “Türkiyenin Maden ve Enerji Ekonomisinde Etibank”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 1-4, ss. 165-194, 1958.

Diğer Kaynaklar

Yasal Mevzuat

- 1897 tarihli Alman Ticaret Kanunu (Deutsche Handelsgesetzbuch).
- 1931 tarihli Alman Ticaret Kanunu (HGB).
- 1956 tarih ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu.
- 1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- 17.06.1938 tarih ve 3460 sayılı, Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatıyla İdare ve Murakabeleri Hakkındaki Kanun.

8/6/1984 tarih ve 233 nolu Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.

12.03.1964 tarih ve 440 sayılı yasa.

Raporlar

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Genel Müdürlüğü. 2008 Kamu İşletmeleri Raporu, Ankara, 2009.

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. 2010 Kamu İşletmeleri Raporu, Ankara, Kasım 2011.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (YDK). Genel Rapor 2007 Kamu İktisadi Teşebbüsleri Diğer Kuruluşlar İştirakler, Ankara, 2010.

Başbakanlık YDK. Etibank 1973 Yılı Raporu. Güryılmaz Matbaası, Ankara.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (Başvekalet Umumi Murakabe Heyeti). Etibank 1939 – 1993 Yılları Arası Yıllık Raporları.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (Başvekalet Umumi Murakabe Heyeti). Sümerbank 1939 – 1987 Yılları Arası Yıllık Raporları.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (Başvekalet Umumi Murakabe Heyeti). TCDD 1954 – 2000 Yılları Arası Yıllık Raporları.

CEEP. CEEP 1961-2011 Activity Report 2011. 20 Ocak 2012.

CEEP. Public Services in the european union & in the 27 Member States. Statistics, Organiation and Regulations. Mapping of the Public Services Mayıs 2010.

CEEP. Reshaping The Future Activity Report 2013.

DPT. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013). 01.07.2006.

DPT. Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967. Ocak 1963.

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü 2005 Faaliyet Raporu.

İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası (YMO). Kurumsal Muhasebe Düzeni Ve Bunun Türkiye'deki Durumu Raporu. 15.06.2006.

OECD Working Group on Privatisation and Corporate Governance of State Owned Assets. State-Owned Enterprises In China: Reviewing The Evidence, 2009.

Sayıştay Başkanlığı. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü 2011 Yılı Raporu.

Sayıştay Başkanlığı. T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD) 2012 Yılı Raporu. Yayınlanma Tarihi: 25.09.2013.

Sayıştay Başkanlığı. Sümer Holding A.Ş. 2012 Yılı Raporu. Yayınlanma Tarihi: 20.09.2013.

TCDD. 1954-2000 Arası Yıllık Bilanço Tahlil Raporları.

İstatistikler

Hazine Müsteşarlığı KSKİ Genel Müdürlüğü, Güncelleme Tarihi: 30.06.2014.

EKLER

EK No	EK'in Konusu
EK-1	Sümerbank - Deri Kundura 1939 Bilançosu
EK-2	Sümerbank - Gemlik Sungipek 1939 Bilançosu
EK-3	Sümerbank - Keramik Fabrikaları. 1939 Bilançosu
EK-4	Sümerbank - Yerli Mallar 1939 Bilançosu
EK-5	Türkiye Demir Çelik Fabrikaları 1939 Bilançosu
EK-6	Etibank - Ereğli Kömür İşl. 1939 Bilançosu
EK-7	Etibank - Divriği Demir 1940 Bilançosu
EK-8	Etibank - Ereğli Kömür İşl. 1940 Bilançosu
EK-9	Etibank- Kömür Satış Tevzii 1941 Bilançosu
EK-10	Etibank- Kömür Satış Tevzii 1942 Bilançosu
EK-11	Etibank - Ereğli Kömürleri 1945 Bilançosu
EK-12	Sümerbank - İplik Dokuma 1945 Bilançosu
EK-13	Etibank - Ereğli Kömürleri 1946 Bilançosu
EK-14	Sümerbank - İplik Dokuma 1946 Bilançosu
EK-15	Etibank - Ereğli Kömürleri 1947 Bilançosu
EK-16	Sümerbank - İplik Dokuma 1947 Bilançosu
EK-17	Etibank - Ereğli Kömürleri 1948 Bilançosu
EK-18	Sümerbank - İplik Dokuma 1948 Bilançosu
EK-19	Etibank - Ergani Bakır 1950 Bilançosu
EK-20	Sümerbank - Adana Pamuk 1950 Bilançosu
EK-21	Sümerbank - Alım Satım 1950 Bilançosu
EK-22	TCDD 1955 Bilançosu
EK-23	TCDD 1956 Bilançosu
EK-24	TCDD 1961 Bilançosu
EK-25	TCDD 1962 Bilançosu
EK-26	TCDD 1963 Bilançosu
EK-27	Etibank - Keçiborlu Kükürt 1964 Bilançosu
EK-28	TCDD 1964 Bilançosu
EK-29	Etibank - Ergani Bakır 1968 Bilançosu
EK-30	Sümerbank - Bakırköy Pamuklu 1968 Bilançosu
EK-31	TCDD 1969 Bilançosu
EK-32	TCDD 1970 Bilançosu
EK-33	Etibank - Halıköy Maden 1971 Bilançosu
EK-34	Sümerbank - Eskişehir Basma 1971 Bilançosu
EK-35	TCDD 1971 Bilançosu
EK-36	TCDD - Eskişehir Lokomotif San. 1971 Bilançosu
EK-37	Etibank - Halıköy Maden 1972 Bilançosu
EK-38	Etibank - Halıköy Maden 1972 Bilançosu
EK-39	Sümerbank - Eskişehir Sanayii 1972 Bilançosu
EK-40	Sümerbank - Eskişehir Sanayii 1972 Bilançosu
EK-41	TCDD 1972 Bilançosu
EK-42	Etibank - Halıköy Maden 1973 Bilançosu
EK-43	Etibank - Halıköy Maden 1973 Bilançosu

EK No	EK'in Konusu
EK-44	Sümerbank - Eskişehir Basma 1973 Bilançosu
EK-45	Sümerbank - Eskişehir Basma 1973 Bilançosu
EK-46	TCDD 1973 Bilançosu
EK-47	TCDD 1975 Bilançosu
EK-48	TCDD 1976 Bilançosu
EK-49	TCDD 1977 Bilançosu
EK-50	TCDD 1978 Bilançosu
EK-51	TCDD 1979 Bilançosu
EK-52	TCDD 1980 Bilançosu
EK-53	TCDD 1981 Bilançosu
EK-54	TCDD 1982 Bilançosu
EK-55	TCDD 1983 Bilançosu
EK-56	TCDD 1984 Bilançosu
EK-57	TCDD 1985 Bilançosu
EK-58	TCDD 1986 Bilançosu
EK-59	TCDD 1987 Bilançosu
EK-60	TCDD 1988 Bilançosu
EK-61	TCDD 1989 Bilançosu
EK-62	TCDD 1990 Bilançosu
EK-63	TCDD 1991 Bilançosu
EK-64	TCDD 1992 Bilançosu
EK-65	TCDD 1993 Bilançosu
EK-66	TCDD 1994 Bilançosu
EK-67	TCDD 1995 Bilançosu
EK-68	TCDD 1996 Bilançosu
EK-69	TCDD 2012 Gelir Tablosu
EK-70	TCDD 2012 Bilançosu
EK-71	Etibank 1994 Bilançosu (Mali Bünye)
EK-72	Etibank - Halıköy Maden İşletmesi 1993 Bilançosu (Mali Bünye)
EK-73	TCDD 1973 Gelir Tablosu (Hesap Planına gör düzenlenmiş)
EK-74	TCDD 1975 Gelir Tablosu (Hesap Planına gör düzenlenmiş)
EK-75	TCDD 1976 Konsolide Gelir Tablosu (Hesap Planına göre düzenlenmiş)
EK-76	TCDD 1979 Bilançosu (Yayın Tipi/Hesap planlı)
EK-77	TCDD 1980 Konsolide Bilançosu (Yayın Tipi/hesap planlı)
EK-78	TCDD 1982 Bilançosu (Yayın Tipi)
EK-79	Sümerbank - Deri Kundura 1939 Kar Zarar Hesabı
EK-80	Sümerbank - Gemlik Sungipek 1939 Kar Zarar Hesabı
EK-81	Etibank - Divriği Demir 1940 Kar Zarar Tablosu
EK-82	Sümerbank - İplik Dokuma 1945 Kar Zarar Hesabı
EK-83	Etibank - Ereğli Kömürleri 1947 Kar Zarar Tablosu
EK-84	Sümerbank - Adana Pamuk 1950 Kar Zarar Hesabı
EK-85	TCDD 1954 Kar Zarar Hesabı
EK-86	TCDD 1955 Kar Zarar Hesabı
EK-87	Etibank - Ergani Bakır 1968 Kar Zarar Tablosu
EK-88	TCDD 1970 Kar Zarar Hesabı

EK No	EK'in Konusu
EK-89	Sümerbank - Eskişehir Basma 1971 Kar Zarar Hesabı
EK-90	TCDD 1971 Kar Zarar Hesabı
EK-91	Etibank - Halıköy Maden 1972 Kar Zarar Hesabı
EK-92	Sümerbank - Eskişehir Sanayii 1972 Gelir Tablosu
EK-93	TCDD 1972 Gelir Tablosu
EK-94	Etibank - Halıköy Maden 1973 Gelir Tablosu
EK-95	Etibank - Halıköy Maden 1973 Kar Zarar Hesabı
EK-96	Sümerbank - Eskişehir Basma 1973 Gelir Tablosu
EK-97	Sümerbank - Eskişehir Basma 1973 Kar Zarar Hesabı
EK-98	TCDD 1980 Gelir Tablosu
EK-99	TCDD 1985 Gelir Tablosu
EK-100	TCDD 1990 Gelir Tablosu
EK-101	TCDD 1991 Gelir Tablosu
EK-102	TCDD 1992 Gelir Tablosu
EK-103	TCDD 1993 Gelir Tablosu
EK-104	TCDD 1994 Gelir Tablosu
EK-105	TCDD 1995 Gelir Tablosu
EK-106	TCDD 1996 Gelir Tablosu
EK-107	THY 1969 Bilançosu
EK-108	THY 1969 Kar Zarar Hesabı
EK-109	THY 1971 Bilançosu
EK-110	THY 1972 Bilançosu
EK-111	THY 1972 Kar Zarar Hesabı
EK-112	THY 1973 Bilançosu
EK-113	THY 1973 Kar Zarar Hesabı
EK-114	THY 1974 Bilançosu
EK-115	THY 1982 Bilançosu (Yayın Tipi)
EK-116	THY 1982 Kar Zarar Hesabı
EK-117	THY 1983 Bilançosu (Tek Düzen)
EK-118	THY 1983 Gelir Tablosu
EK-119	Sümerbank – Selüloz Sanayii 1939 Bilançosu
EK-120	Sümerbank – Selüloz Sanayii 1939 Kar Zarar Hesabı
EK-121	Sümerbank 1939 Bilançosu
EK-122	Etibank 1950 Bilançosu
EK-123	Etibank 1968 Konsolide Bilançosu
EK-124	Etibank Bankacılık 1973 Bilançosu
EK-125	THY 1964 Bilançosu
EK-126	THY 1964 Kar Zarar Hesabı
EK-127	THY 1966 Bilançosu
EK-128	Etibank Bankacılık Teşkilatı 1968 Bilançosu
EK-129	Etibank - Halıköy Maden 1971 Kar Zarar Hesabı
EK-130	Etibank – Ereğli Kömürleri İşletmesi 1939 Kar Zarar Hesabı

Sümer Deri ve Kundura 31. 12. 1939		Bank Sanayi Müessesesi Bilançosu	
AKTİF		PASİF	
Ura	Kz.	Ura	Kz.
SABİT KIYMETLER :			
Arazi	25.042,88		
Binolar	875.200,60		
Makineler	382.475,56		
Muhtelif tesisat	544.256,25		
Demirbaş eşya	36.006,30		
Alât ve edevat	42.845,56	1.905.826	95
MENKUL KIYMETLER :			
Ham madde ve malzeme	703.344,84		
Yarı mamul emtea	1.349.897,30		
Mamul emtea	323.434,32	2.276.676	46
BORÇLU HESAPLAR :			
Alacak senetleri	3.761,41		
Hazine bonoları	608.304,22		
Müşteriler	1.133.018,11		
Muhtelif borçlular	18.236,24		
Muvakkat hesaplar	298.237,68		
Şüpheli borçlular	2.856,59		
Sümer Bank Umumi Müdürlüğü	900.000,00	2.961.414	25
NAKDİ KIYMETLER :			
Kasa	4.880,63		
Bankalar	50.970,59	55.851	22
NAZİM HESAPLAR			
		845.324	79
Umumi yekûn		8.048.093	67
SERMAYE			
İHTİYATLAR :			
İhtiyat akçesi		3.500.000	00
Müterakim amortismanlar	10.019,85		
	761.088,44	771.108	29
MUHTELİF KARŞILIKLAR :			
Mamul Emtea tenezzülü fiat karşılığı		1.646,68	
Meşkûk matlubat karşılığı		1.492,59	
Tasfiye edilecek hesaplar karşılığı		7.367,92	
Muhtemel malzeme tereffâi fiat ve mükellefiyet provizyonu		240.000,00	19
ALACAKLI HESAPLAR :			
Borç Senetleri	900.000,00		
Bayiler	35.687,01		
Muhtelif alacaklılar	204.642,30		
Muvakkat hesaplar	27.413,63		
Hazine bonoları reeskontu	72.742,33		
Sümer Bank İstanbul Şubesi	1.394.561,41	2.635.046	68
KÂR			
		46.106	72
NAZİM HESAPLAR			
		845.324	79
Umumi yekûn		8.048.093	67

		Sümer	
		Gemlik Sunğı	
		31. 12. 1939	
AKTİF		Lira	Kr.
1 - SABİT KIYMETLER :			
a.) Arazi	10.917,65		
b.) Binalar	886.750,53		
c.) Makineler	447.068,29		
d.) Muhtelif tesisat	707.316,62		
e.) Alât ve edevat	127.525,38		
f.) Demirbaşlar	78.062,42		
g.) İik tesis masrafları	262.752,21		
	2.520.393,10		
Oscar Kohorn firmasından alınan tazminat	203.956,31	2.316.436	79
2 - MENKUL KIYMETLER :			
a.) Ham madde ve malzeme	198.558,86		
b.) Yarı mamul emtea	10.619,80		
c.) Mamul emtea	854.469,49	1.063.648	15
3 - BORÇLU HESAPLAR :			
a.) Alacak senetleri	—,—		
b.) Hazine bonoları	—,—		
c.) Müşteriler	44.065,88		
d.) Tesellüm mazbataları	—,—		
e.) Muhtelif borçlular	5.890,43		
f.) Muvakkat hesaplar	62.407,47		
g.) Şüpheli borçlular	91.870,36		
h.) Cari hesaplar	—,—		
i.) Sümer Bank Umumi Müdürlüğü	263.014,78	467.248	92
4 - NAKDİ KIYMETLER :			
a.) Kasa	2.954,37		
b.) Bankalar	10.159,08	13.113	45
	Yekûn	3.860.447	31
5 - NAZİM HESAPLAR			
		11.232	43
	Umumi yekûn	3.871.679	74

		Bank	
		pek Fabrikası	
		Bilançosu	
		Lira	Kr.
PASİF			
1 - SERMAYE			
2 - İHTİYATLAR :			
a) Kanuni ihtiyat akçesi	—,—		
b) Müterakim amortismanlar	410.891,43	410.891	43
3 - MUHTELİF KARŞILIKLAR :			
a.) Ham madde tenezzülü fiyat karşılığı	—,—		
b.) Meşkûk matlubat karşılığı	91.870,36	91.870	36
4 - ALACAKLI HESAPLAR :			
a.) Borç Senetleri	—,—		
b.) Bayiler	3.960,11		
c.) Muhtelif alacaklılar	31.102,95		
d.) Muvakkat hesaplar	107.877,79		
e.) Cari hesaplar	—,—		
f.) Sümer Bank İstanbul Şubesi	356.250,68	499.191	53
5 - KÂR			
		42.057	20
	Yekûn	3.860.447	31
6 - NAZİM HESAPLAR			
		11.232	43
	Umumi yekûn	3.871.679	74
SÜMER BANK Gemlik Sunğıpek Fabrikası H. KORAY			

Sümer Yerli Mallar Pazar 31. 12. 1939		Liıra	Kr.	Liıra	Kr.
AKTİF					
I. MÜTEDAVİL KIYMETLER :					
1 - Kasa ve Bankalar :					
A.) Kasa	10.604,23				
B.) Bankalar	20.204,62	30.808,85			
2 - Senedat cüzdanı		345.706,25			
3 - Borçlular :					
A.) Cari hesaplar	—,—				
B.) Depozitolar	505,64				
C.) Muhtelif borçlular	13.775,11				
D.) Mübayaattan borçlular	104,70				
E.) Müşteriler	72.468,17	86.853,62			
4 - Emtea :					
A.) Deri ve Kundura Mües.	80.070,40				
B.) Birleşik Yünü	204.169,15				
C.) Birleşik Pamuklu	102.774,07				
D.) Diğer	74.447,87	461.461,49	924.830	21	
II. SABİT KIYMETLER :					
1 - Arsalar	—,—				
2 - Binalar	—,—				
3 - Tesisat	57.904,97				
4 - Demirbaş eşya	32.893,43				
5 - Mefruşat	—,—				
6 - Nakil vasıtaları	—,—				
7 - Haklar	—,—				
8 - Yapılmakta olan sabit kıymetler	—,—				
Yekün		90.798,40			
Birikmiş amortismanlar.	58.812,72				
Safi Yekün		31.985,68	31.985	68	
III. SAİR AKTİFLER :					
1 - Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	53.271,37				
2 - Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	64.951,55	118.222	92		
Umumi Yekün		1.075.038	81		
NAZIM HESAPLAR					
			110.787	09	

Bank
ları Müessesesi
Bilançosu

Sümer Yerli Mallar Pazar 31. 12. 1939		Liıra	Kr.	Liıra	Kr.	
PASİF						
I. SERMAYE						
				300.000	00	
II. İHTİYATLAR						
				8.355	60	
III. KARŞILIKLAR						
				90.180	98	
IV. ALACAKLILAR :						
1 - Cari hesaplar	342.528,24					
2 - Bankalar	165.131,42					
3 - Mübayaattan alacaklılar	27.992,73					
4 - Alacaklı müşteriler	2.782,14					
5 - Muhtelif alacaklılar	13.369,33	551.803	86			
V. EMANET PARALAR						
				6.153	86	
VI. SAİR PASİFLER :						
1 - Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	20.747,33					
2 - Tasfiye olunacak borçlar ve hesaplar	63.698,78	84.446	11			
VII. KÂR						
				84.098	40	
				Umumi yekün	1.075.038	81
NAZIM HESAPLAR :						
1 - Konsinyatörler	101.684,07					
2 - Diğer nazım hesaplar	9.103,02	110.787	09			
SÜMER BANK Yerli Mallar Pazarları Müessesesi A. OZBAKIR K. E. YASA						

Türkiye Demir Çelik Fabrikaları Müessesesi
31.12.1939
Bilançosu

Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi		31. 12. 1939	
AKTİF		Yıl	Kr.
I. SABİT KIYMETLER :			
a.) Arazi	114.513,71		
b.) Binalar	7.697.067,89		
c.) Makine ve tesisat	18.609.128,58		
d.) Elektrik tesisatı	1.649.954,21		
e.) Lokomotif ve vagonlar	188.300,00		
f.) Mobilya ve mefruşat	163.838,17		
g.) Motörlü nakil vasıtaları	51.185,84		
h.) Atlar ve arabalar	1.100,00		
i.) Takımlar, alât ve edevat	642.320,00		
j.) Muvakkat binalar ve tesisat	306.973,78		
k.) Tesis masrafları	29.424.382,18		
	679.942,44	30.104.324	62
II. MENKUL KIYMETLER :			
a.) Ham maddeler ve malzeme	2.380.907,91		
b.) Mamul emtea	1.076.361,57	3.457.269	48
III. BORÇLU HESAPLAR :			
a.) Müşteriler	[408.600,20		
b.) Muhtelif borçlular	1.174.953,27		
c.) Muvakkat hesaplar	121.149,94		
d.) Tranzituvar hesaplar	118.215,80		
e.) Bankalar cari hesabı	5.339,33	1.828.258	54
IV. NAKDİ KIYMETLER :			
a.) Kasa		38.696	67
		35.428.549	31
V. NAZIM HESAPLAR :			
a.) Tesis tahsisatı kontrol hesabı	34.758.537,52		
b.) Nazım hesaplar	13.110,36	34.771.647	88
Umumî yekûn		70.200.197	19

Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi		Bilançosu	
PASİF		Yıl	Kr.
I. SERMAYE			
II. İHTİYATLAR :			
a.) Mütetâkım amortismanlar		30.000.000	00
III. ALACAKLI HESAPLAR :			
a.) Bayiler			
b.) Muhtelif alacaklılar	387.904,88		
c.) Muvakkat hesaplar	164.975,53		
d.) Tranzituvar hesaplar	155.309,09		
e.) Bankalar cari hesabı	212.937,84		
	4.240.648,12	5.361.806	06
IV. NAZIM HESAPLAR:			
a.) Tesis tahsisatı kontrol hesabı	34.758.537,52	35.428.549	31
b.) Nazım hesaplar	13.110,36	34.771.647	88
Umumî yekûn		70.200.197	19
Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi S. AKKOÇ C. KARPAT			

TÜRKİYE KÖMÜR SATIŞ ve
1941 Senesi

AKTİF

	Lira	K.	Lira	K.
Ödenmemiş sermaye			2 700 000	00
Sabit kıymetler :				
Demirbaşlar ve mefruşat	43 692	51		
Biriken amortismanlar	— 9 998	24	33 694	27
Mütedavil kıymetler :				
Stoklar				
Kömür stokları	171 417	78		
Soba stokları	5 033	41		
Malzeme *	3 839	03	180 290	22
Borçlular				
Merkez cari hesabı	132 594	86		
Depozitolar	6 961	69		
Muhtelif borçlular	10 124	53		
Müşteriler	2 669 010	56	2 818 691	64
Senedat cüzdanı			11 231	34
Kasa ve Bankalar				
Kasalar	26 412	28		
Yoldaki paralar	19 081	98		
Bankalar	304 320	27	349 814	53
Sair aktifler :				
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	213 464	07		
Tasfiye olunacak hesaplar	111 178	12	324 642	19
İlk tesis masrafları				
Senelik amortisman			14 975	82
			— 14 973	82
				2 00
Yekün			6 418 366	19
Nâzım hesaplar			1 714 271	90

TEVZİ MÜESSESESİ
Bilançosu

PASİF

	Lira	K.	Lira	K.
Sermaye			3 000 000	00
Karşılıklar			259 504	24
Alacaklılar :				
Milli korunma kredisi	251 685	01		
Müstahsiller	924 390	63		
Müşteriler	1 172 293	18		
Muhtelif alacaklılar	202 480	24	2 550 849	06
Emanet paralar			10 263	36
Sair pasifler				
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar			431 209	75
Kâr			166 539	78
Yekün			6 418 366	19
Nâzım hesaplar			1 714 271	90

Aktif		Lira K.		Lira K.	
				2 700 000	00
				16 653	98
Ödenmemis sermaye					
Eti bank nezdindeki ihtiyatlarımız					
Sabit kıymetler:					
Demirbaşlar		73 475	75		
Yapılmakta olan sabit kıymetler		15 642	79		
		89 118	54		
Birikmiş amortismanlar		- 17 189	24	71 929	30
Mütedavil kıymetler:					
Stoklar					
Kömür stokları		54 139	92		
Yoksul kömürler		237 265	82		
Buhar stokları		3 976	31		
Malzeme		36 208	87		
Borçlar					
Depozitolar		4 600	50		
Muhtelif borçlar		65 237	43		
İş tasfiye borçları		19 081	50		
Müşteriler		3 937	215	3 417	357
Benedat çizdeleri					
Alacak emirleri		36 673	30		
Tediye emirleri		223 400	29	321 164	38
Kasa ve Bankalar					
Kasa		24 906	95		
Bankalar		85 327	43	107 244	65
Diğer aktifler:					
Muvakkat ve emarettirilen ler.				197 827	68
Diğer netice emarettirilenler					1 61
Nispeti hesaplar					
Yekün				7 153 668	94
				2 989 738	75

Pasif		Lira K.		Lira K.	
Sermaye					
İhtiyatlar				3 000 000	00
Karşılıklar				16 653	98
Alacaklılar:					
Eti Bank cari hesabı					
Müşteriler		1 527 277	29		
Müşteriler		73 509	45		
Muhtelif alacaklılar		1 409 189	50		
		3 009 975	69	3 274 501	38
Tediye emirleri					
Emaret paraları				3 380	45
				9 146	95
Diğer pasifler:					
Muvakkat ve emarettirilen hesaplar				295 680	95
Zar				160 208	68
Nispeti hesaplar					
Yekün				7 153 668	94
				2 989 738	75

		EREĞLİ KÖMÜR		1945 YILI	
AKTİF		Lira	Kr.	Lira	Kr.
				26 000 000	00
Ödenmemiş sermaye					
Sabit kıymetler :		487 964	93		
Arazi ve arsalar		12 486	232 28		
Binalar		6 406	667 62		
Harici yollar tesisat ve tertibat		7 118	935 10		
Makineler		3 570	846 57		
Nakil vasıtaları		502	001 33		
Alet ve edevat		1 091	261 25		
Demirbağ ve mafsul		3 064	114 44		
İnzari ameliyat		11 133	533 40		
Füzyondan müdevver tesisat		4 574	103 14		
Yapılmakta olan sabit kıymetler		50 435	660 06		
Birikmiş amortismanlar (Sigorta bedeli T L 18.640.000)		14 913	465 24	35 522	194 82
Mütedavil kıymetler					
Stoklar :					
Kömür stokları		3 547 477,55			
Malzeme stokları		27 715 369,15		31 362	836 70
Borçlular :					
Depozitolar		305 597,04			
Muhtelif borçlular		306 762,57			
Mübayaattan borçlular		4 785 135,54			
İş taahhütlerinden borçlular		189 576,40			
Müşteriler		154 644,53		5 741	716 08
Kasa ve Bankalar :					
Kasa		525 080,39			
Bankalar		109 355,58		634 435	97
Sair aktifler					
Muvakkat ve mutavasut hesaplar				435	192 63
İlk tesis masrafları					
Amorti edilmiş		102 475	22		
Zarar		40 990	08	61 485	14
Geçen seneden müdevver		1 304	944 87		
Bilanço devresi zararı		12 293	963 86	13 598	908 73
Nazım hesaplar				113 356	770 07
Yekün				46 189	136 50

LERİ İŞLETMESİ

Bilançosu

		PASİF	
		Lira	Kr.
Sermaye			52 000 000 00
Karşılıklar			1 533 201 72
Alacaklılar			
Merkez cari hesabı		27 088	139 96
Bankalar		400 001	44
Mübayaattan alacaklılar		3 602	126 63
İş taahhütlerinden alacaklılar		814	714 63
Müşteriler		117	677 82
Füzyondan müdevver tesisat karşılığı		13 998	723 36
Muhtelif alacaklılar		424 477	47
Ödenecek senetler			1 500 000 00
Emanet paralar			1 942 578 29
Sair pasifler			
Muvakkat ve mutavasut hesaplar			9 935 078 75
Yekün			113 356 770 07
Nazım hesaplar			46 189 136 50

Sümerbank İplik ve Dokuma Fabrikaları Müessesesi		Bilançosu	
31. 12. 1945		PASİF	
AKTİF		Türk Lirası	
I. - Ödenmemiş sermaye	1.000.000	—	—
II. - Sabit kıymetler	23.333.045	25	—
1- Arsalar ve arazi	636.628,19		
2- Ormanlar	—		
3- Arazi üstündeki tertibat	606.485,09		
4- Binalar	13.463.193,72		
5- Tesisat	1.376.839,07		
6- Makineler	2.197.156,99		
7- Nakil vasıtaları	141.037,36		
8- Alât ve edevat	95.025,94		
9- Mefruşat ve Demirbaşlar	468.397,21		
10- Haklar	1,—		
11- Yapılmakta olan işler	4.348.280,68		
III. - İştirâklar	—		
IV. - Mütedavil kıymetler	98.558.181	07	—
1- Stoklar	78.646.765,03		
a.- İmalât maddeleri	46.383.841,—		
b.- İşletme malzemesi	2.309.452,77		
c.- Yedekler	2.905.927,30		
d.- Yarı mamuller	4.022.242,07		
e.- Mamuller	14.723.110,58		
f.- Muhtelif malzeme	8.302.191,31		
2- Borçlular	17.505.057,26		
a.- Cari hesaplar	45.951,07		
b.- Depozitolar	620.704,02		
c.- Muhtelif borçlular	2.675.338,12		
d.- Mübayaattan borçlular	8.206.786,63		
e.- Müşteriler	5.956.277,42		
3- Senedat cüzdanı	—		
4- Kasa ve Bankalar	2.406.358,78		
a.- Kasa	285.491,76		
b.- Bankalar	2.120.867,02		
V. - Sair aktifler	2.911.135	32	—
1- Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	2.436.987,65		
2- Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	474.147,67		
VI. - İlk tesis masrafları	75.953	90	—
VII. - Zarar	—		
1- Geçen seneden müdevver zarar	—		
2- Bilanço devresi zararı	—		
Nazım hesaplar	125.878.315	54	—
Yekûn	28.471.371	84	—
Umumî Yekûn	154.349.687	38	—
I. - Sermaye	38.000.000	—	—
II. - İhtiyatlar	31.050.486	09	—
III. - Karşılıklar	3.467.670	84	—
IV. - Alacaklılar	19.255.601	07	—
1- Cari hesaplar	—		
2- Bankalar	5.489.368,63		
3- Mübayaattan alacaklılar	8.868.697,18		
4- Müşteriler	160.371,74		
5- Muhtelif alacaklılar	4.737.163,52		
V. - Ödenecek senetler	188.454	63	—
VI. - Emanet paralar	13.951.189	54	—
VII. - Kabullerimiz	—		
VIII. - Sair pasifler	3.039.075	24	—
1- Muvakkaten Mutavassıt hesaplar	2.710.221,87		
2- Tasfiye olunacak borçlar ve hesaplar	328.853,37		
IX. - Kâr	16.925.838	13	—
Yekûn	125.878.315	54	—
Nazım hesaplar	28.471.371	84	—
1- Cirolarımız	—		
2- Kefaletlerimiz	5.583.045,43		
3- Diğer nazım hesaplar	22.888.326,40		
4- Birikmiş amortismanlar	—		
Umumî Yekûn	154.349.687	38	—

Sünerbank İplik ve Dokuma		31. 12. 1964	
A K T İ F		Türk Lirası	
I. - Ödenmemiş sermaye		2.332.000	
II. - Sabit kıymetler	1.188.772,10	31.434.316	
1- Arsalar ve arazi	—		
2- Ormanlar	902.210,26		
3- Arazi üstündeki tertibat	18.562.274,71		
4- Binalar	1.646.051,83		
5- Tesisat	3.276.776,39		
6- Makineler	200.835,49		
7- Nakil vasıtaları	178.925,45		
8- Alât ve edevat.	720.327,96		
9- Mefruşat ve demirbaşlar	1,—		
10- Haklar	4.758.141,09		
11- Yapılmakta olan işler	—		
III. - İştirâkler	—	96.944.900	
VI. - Mütedavil kıymetler	64.188.159,50		
1- Stoklar	64.188.159,50		
a- İmalât maddeleri	27.807.998,85		
b- İşletme malzemesi	3.865.831,33		
c- Yedekler	4.688.058,16		
d- Yanı mamûller	3.853.499,13		
e- Mamûller	14.877.026,14		
f- Muhtelif malzeme	9.095.745,89		
2- Borçlular	25.175.752,19		
a- Cari hesaplar.	27.188,91		
b- Depozitolar	284.249,40		
c- Muhtelif borçlular	4.411.028,67		
d- Mübayaattan borçlular	16.733.730,12		
e- Müşteriler	3.719.555,09		
3- Senedat cüzdamı	—		
4- Kasa ve Bankalar	7.580.989,09		
a- Kasa	270.855,88		
b- Bankalar	7.310.133,21		
V. - Sair aktifler	—	5.508.391	
1- Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	4.670.569,76		
2- Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	837.822,10		
VI. - İlk tesis masrafları	—	106.689	
Nazım hesaplar	Yekûn	136.326.298	
Umumi Yekûn	Yekûn	35.448.637	
	Umumi Yekûn	171.774.935	

Fabrikaları Müessesesi
Bilançosu

P A S İ F		Türk Lirası	
I. - Sermaye	50.000.000	—	
II. - İhtiyatlar	43.836.572	82	
III. - Karşılıklar	9.031.989	77	
VI. - Alacaklılar	8.577.587	80	
1- Cari hesaplar	—		
2- Bankalar	2.637.231,64		
3- Mübayaattan alacaklılar	3.362.091,12		
4- Müşteriler	23.530,78		
5- Muhtelif alacaklılar	2.554.734,26		
V. - Ödenecek senetler	126.426	73	
VI. - Emanet paralar	12.810.772	47	
VII. - Kabullerimiz	—	—	
VIII. - Sair pasifler	3.224.292	64	
1- Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	3.050.399,47		
2- Tasfiye olunacak borçlar ve hesaplar	173.893,17		
IX. - Egzersiz safi kârı	8.718.656	37	
Yekûn	136.326.298	60	
Nazım hesaplar	35.448.637	26	
1- Cirolarımız	—		
2- Kefaletlerimiz	—,01		
3- Diğer Nazım hesaplar	3.820.782,08		
4- Birikmiş amortismanlar	31.627.855,17		
Genel Yekûn	171.774.935	86	

EREĞLİ KÖMÜR			
1947 yılı			
AKTİF	Lira	Kr.	*Lira Kr.
			23 800 000 00
Ödenmemiş sermaye			
Sabit kıymetler	727 839	78	
Arazi ve arsular	16 853 652	52	
Binalar	10 907 560	87	
Harici yollar, tesisat ve tertibatı	9 434 205	02	
Makineler	5 517 663	93	
Nakil vasıtaları	645 259	26	
Alat ve edevat	1 422 054	21	
Demirbaş ve mefruşat	4 448 880	52	
İhzarı ameliyat	11 516 550	24	
Füzyondan müdevver tesisat	6 003 449	36	
Yapılmakta olan sabit kıymetler	67 477 115	71	
	-24 357 538	29	43 119 577 42
Biriken amortismanlar			
(Sigorta bedeli : 18 640.000.— T L.)			
Mütedavil kıymetler			
Stoklar			
Kömür stokları	1 450 775	44	
Malzeme stokları	29 494 879	89	30 945 655 33
Borçlular			
Depozitolar	208 946	88	
Muhtelif borçlular	648 693	72	
Mübayaattan "	14 689 835	87	
İş taahhüdünden "	976 979	92	
Müşteriler	109 778	24	16 634 234 63
Kasa ve bankalar			
Kasa	930 155	30	
Bankalar	34 988	64	965 143 94
48 545 033 90			
Sair aktifler			
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar			1 096 297 08
İlce tesis masrafları	102 475	22	
Amorti edilen	— 81 980	16	20 495 06
Z a r a r			
Geçen seneden müdevver	1 304 944	87	
Bilançolar devresi zararı	18 352 302	49	19 657 247 36
Yekûn			136 238 650 82
Nazım hesaplar			66 805 297 86

LERİ İŞLETMESİ			
Bilançosu			
	Lira	Kr.	PASİF Lira Kr.
Sermaye			52 000 000 00
Karşılıklar			3 368 451 96
Alacaklılar			
Merkez cari hesabı	49 326 628	62	
Bankalar	486 738	96	
Mübayaattan alacaklılar	906 021	89	
İş taahhüdünden "	188 386	68	
Müşteriler	16 836	67	
Füzyondan müdevver tesisat karşılığı	13 998 723	36	
Muhtelif alacaklılar	594 176	15	65 517 512 33
Ödenecek Senetler			1 500 000 00
Emanet paralar			2 264 345 31
Sair pasifler			
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar			11 588 341 22
Yekûn			136 238 650 82
Nazım hesaplar			66 805 297 86

Sümerbank İplik ve Dokuma		31.12.1947	
AKTİF		Türk Lirası	
		1.000.000	—
		32.245.032	70
I — Ödenmemiş sermaye			
II — Sabit kıymetler	1.362.441,43		
1 — Arsalar ve arazi	619.268,37		
2 — Ormanlar	17.604.375,71		
3 — Arazi üstündeki tertibat	1.187.235,28		
4 — Binalar	2.022.097,24		
5 — Tesisat	327.125,58		
6 — Makineler	121.550,44		
7 — Nakil vasıtaları	693.684,13		
8 — Alât ve edevat	1,—		
9 — Mefrusat ve demirbaşlar	8.307.253,52		
10 — Haklar			
11 — Yapılmakta olan işler			
III — İştirâklar		199.491.248	62
IV — Mütedavil kıymetler	152.923.251,14		
1 — Stoklar			
a) İmalât maddeleri	44.039.110,14		
b) İşletme malzemesi	4.899.585,23		
c) Yedekler	6.807.637,04		
d) Yarı mamuller	4.102.221,23		
e) Mamuller	83.061.591,44		
f) Muhtelif malzeme	10.213.106,06		
2 — Borçlular	43.990.096,22		
a) Cari Hesaplar			
b) Depozitolar	157.297,40		
c) Muhtelif borçlular	6.834.693,69		
d) Mubayaattan borçlular	32.754.971,69		
e) Müşteriler	4.243.133,44		
3 — Senedat cüzdanı	1.000,—		
4 — Kasa ve Bankalar	2.576.901,26		
a) Kasa	276.265,99		
b) Bankalar	2.300.635,27		
V — Sair aktifler		5.933.376	99
1 — Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	4.051.116,70		
2 — Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	1.882.260,29		
VI — İlk tesis masrafları		203.902	29
VII — Zarar			
1 — Geçen seneden müdevver zarar			
2 — Bilanço devresi zararı			
Nazım Hesaplar		46.211.068	43
Genel toplam		285.084.629	03

Fabrikaları Müessesesi		PASİF	
Bilançosu		Türk Lirası	
I — Sermaye		50.000.000	—
II — İhtiyatlar			
1 — Kanunî ihtiyatlar	7.122.276,01		
2 — Özel ve olağanüstü ihtiyatlar	50.688.116,47	57.810.392	48
III — Karşılıklar		9.046.778	46
IV — Alacaklılar		81.874.133	75
1 — Cari hesaplar			
2 — Bankalar	60.018.593,65		
3 — Mubayaattan alacaklılar	5.275.827,—		
4 — Müşteriler	695.970,89		
5 — Muhtelif alacaklılar	15.883.742,21		
V — Ödenecek senetler		68.636	62
VI — Emanet paralar		12.674.461	92
VII — Kabullerimiz		—	—
VIII — Sair pasifler		3.340.877	78
1 — Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	2.070.162,63		
2 — Tasfiye olunacak borçlar ve hesaplar	1.270.715,15		
IX — Kâr		24.058.279	59
Toplam		238.873.560	60
		46.211.068	43
Nazım Hesaplar			
1 — Cirolarımız	1.500.000,—		
2 — Kefaletlerimiz	10.604.849,56		
3 — Diğer nazım hesaplar	34.106.218,87		
4 — Birikmiş amortismanlar		285.084.629	03
Genel toplam			

EREĞLİ KÖMÜR					
1948 Yılı					
AKTİF		Lira	Kr.	Lira	Kr.
				22 000 000	—
Ödenmemiş sermaye		782	416 29		
Sabit kıymetler		18 111	910 090		
Arazi ve tesisler		10 486	213 35		
Binalar		10 658	892 91		
Harici yollar, tesisat ve teçhizat		5 743	602 73		
Makineler		663	987 16		
Nakil vasıtaları		8	214 059 30		
Alet ve edevat		6	876 321 80		
Demirbaş ve müdevver		10	296 330 85		
İzmir emelgat		5	149 105 11		
Füzayından müdevver tesisat		78	213 861 59		
Yapılmakta olan sabit kıymetler		29	261 261 20	43	532 600 30
Birikmiş amortismanlar (Sigorta bütçe : 33.774.04. — TL.)					
Mütedavil kıymetler					
Stoklar :					
Kömür stokları		2 545	337 42		
Malzeme stokları		30	429 602 67	32	975 440 09
Borçlular :					
Depozitolar		203	069 86		
Muhtelif borçlular		395	253 54		
Mübayaattan "		16	302 006 24		
İş taahhüdünden borçlular		1	383 341 20		
Müşteriler		105	565 30		
Acentalar		2	030 46	18	392 269 60
Kasa ve Bankalar :					
Kasa		437	911 92		
Bankalar		1	596 683 21	2	034 505 13
53		402	304 82		
Sair aktifler					
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar				2	820 486 05
İlk tesis masrafları					
Amorti edilen		1	033 286 74		
102		475 22		930	811 32
Zarar					
Geçen seneden müdevver		19	657 247 36		
Bilanço devresi zararı		19	486 065 73	39	143 313 09
Yekûn . . .					
Nazım hesaplar				162	249 515 87
				91	134 117 17

LERİ İŞLETMESİ					
Bilanço					
PASİF		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Sermaye				52	000 000
Karşılıklar				4	022 321 86
Alacaklılar					
Merkez cari hesabı		67	448 031 47		
Bankalar		196	037 06		
Mübayaattan alacaklılar		425	038 84		
İş taahhüdünden alacaklılar		325	265 28		
Müşteriler		14	264 37		
Füzayından müdevver tesisat karşılığı		13	286 978 76		
Muhtelif alacaklılar		597	470 27	82	293 686 05
Ödenecek senetler				1	500 000
Emanet paralar				1	932 585 76
Sair pasifler					
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar				20	500 922 20
Yekûn . . .					
Nazım hesaplar				162	249 515 87
				91	134 117 17

AKTİF

Sümerbank İplik ve Dokuma
31. 12. 1948

		Türk Lirası	
I - Ödenmemiş sermaye		1.000.000	—
II - Sabit kıymetler		43.999.431	18
1 — Arsa ve arazi	1.435.424,65		
2 — Ormanlar	517.710,26		
3 — Arazi üstündeki tertibat	18.153.922,83		
4 — Binalar	1.521.493,20		
5 — Tesisat	3.242.774,45		
6 — Makineler	258.163,19		
7 — Nakil vasıtaları	111.588,44		
8 — Alât ve edevat	899.607,66		
9 — Mef. ve demirbaşlar	1,00		
10 — Haklar	17.858.745,50		
11 — Yapılmakta olan işler			
III - İştirâklar:			
IV - Mütedavil kıymetler		216.952.308	26
1 — Stoklar	174.174.234,63		
a) İmalât maddeleri	50.368.568,24		
b) İşletme malzemesi	4.038.763,31		
c) Yedekler	7.976.508,46		
d) Yarı mamüller	4.142.896,66		
e) Mamüller	98.497.900,58		
f) Muhtelif malzeme	9.449.687,38		
2 — Borçlular	38.058.152,43		
a) Cari hesaplar	32.085,28		
b) Depozitolar	246.390,12		
c) Muhtelif borç	7.707.216,31		
d) Muh.	23.552.894,49		
e) Müşteriler	6.519.566,23		
3 — Senedat cüzdanı	53.228,40		
4 — Kasa ve bankalar	4.366.692,80		
a) Kasa	286.439,84		
b) Bankalar	4.080.252,96		
V - Sair aktifler		4.310.227	30
1 — Muvak. ve Muh. H.	2.438.013,69		
2 — Tasfiye olunacak H.	1.872.213,61		
VI - İlk tesis masrafları:		112.145	96
Toplam		266.374.112	70
Nâzım hesaplar		61.953.379	07
Genel toplam		328.327.491	77

Fabrikaları Müessesesi

Bilançosu

PASİF

		Türk Lirası	
I - Sermaye		50.000.000	—
II - İhtiyatlar		51.130.767	42
1 — Kanuni	9.557.149,66		
2 — Özel ve olağanüstü	41.573.617,76		
III - Karşılıklar		10.567.736	61
IV - Alacaklar		109.524.236	20
1 — Cari hes.	—		
2 — Bankalar	87.949.529,71		
3 — Muh. alacaklılar	3.512.577,78		
4 — Müşteriler	558.299,23		
5 — Muhtelif alacak	17.503.829,48		
V - Ödenecek senetler		52.001	74
VI - Emanet paralar		16.517.828	74
VII - Kabullerimiz		—	—
VIII - Sair pasifler		4.995.622	70
1 — Muvak. ve Mut. Hes.	4.654.879,08		
2 — Tasfiye olu. B. ve ola.	340.743,62		
IX - Ekzersiz sâfi kâr		23.585.919	29
Toplam		266.374.112	70
Nâzım hesaplar		61.953.379	07
1 — Cirolarımız	16.800.000,—		
2 — Kefaletlerimiz	8.733.272,83		
3 — Diğer nâzım hesaplar	36.420.106,24		
4 — Birikmiş amortismanlar	—		
Genel toplam		328.327.491	77

		ERGANİ BAKIR			
		1950 Yılı			
AKTİF		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Sabit kıymetler					
Arazi ve arsalar		43	421 89		
Binalar		3	514 705 80		
Harici yollar, tesisat ve tertibatı		1	398 826 35		
Makineler		5	265 278 82		
Nakil vasıtaları			592 744 29		
Alat ve edevat			23 366 38		
Demirbaş ve mefruşat			479 901 73		
İhzarı ameliyat			888 625 88		
Yapılmakta olan sabit kıymetler			4 594 665 89		
			16 801 537 03		
Biriken amortismanlar			-7 239 026 68	9	562 510 35
(Sigorta bedeli: 9.783.600,- T. L.)					
Mütedavil kıymetler					
Stoklar					
Cevher stokları	2 543 360 20				
Malseme	4 275 944 84				
		6	819 305 04		
Borçlular					
Merkez cari hesabı	3 221 672 57				
Depozitolar	3 942 50				
Muhtelif borçlular	1 666 359 63				
Mübayaattan borçlular	1 153 040 50				
İş taahhüdünden	60 450 57				
		6	105 465 77		
Senedat cüzdanı					
Kasa ve Bankalar			859 05		
Kasa	447 802 09				
Bankalar	147 030 53				
		5	94 832 62	13	520 462 48
Sair aktifler					
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar					
					932 014 76
İlk tesis masrafları					
Amorti edilen			677 920 52		
			677 919 52		1 00
Nazım hesaplar					
Yekûn . . .				24 014 988 59	
					7 260 325 73

		İŞLETMESİ			
		Bilançosu			
		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Sermaye					10 000 000 —
Karşılıklar					1 192 357 87
Alacaklılar					
Merkez cari hesabı		3	549 923 24		
Mübayaattan alacaklılar			8 100 30		
İş taahhütlerinden alacaklılar			2 954 04		
Muhtelif alacaklılar			340 178 53	3	901 156 11
Ödenecek senetler					2 700 000 —
Emanet paralar					41 381 88
Sair pasifler					
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar					684 155 40
Ekzesiz safi kârı					5 495 937 33
Yekûn . . .				24 014 988 59	
					7 260 325 73
Nazım hesaplar					

Sümerbank Adana Pamuk Satınalma		1950 Yılı	
AKTİF		Türk Lirası	
I — ÖDENMEMİŞ SERMAYE :		1 066 874	34
II — SABİT KIYMETLER :	58.512,14		
1. Arsalar ve arazi	30.028,61		
2. Ormanlar (Fidanlıklar)	527.828,79		
3. Arazi üstündeki tertibat	14.798,30		
4. Binalar	143.011,47		
5. Tesisat	81.148,24		
6. Makinalar	515,80		
7. Nakil vasıtaları	36.028,06		
8. Alât ve edevat	175.004,93		
9. Meşrufat ve demirbaşlar			
10. Haklar			
11. Yapılmakta olan işler			
III — İŞTİRAKLER :		20 232 443	14
IV — MÜTEDAVİL KIYMETLER :	11.808.072,02		
1. Stoklar			
a) İmalât maddeleri	4.455.729,01		
b) İşletme malzemesi	5.299,92		
c) Yedekler	56.313,72		
d) Yarı mamüller	6.312.912,87		
e) Mamüller	977.826,50		
f) Muhtelif malzeme			
2. Borçlular	4.223.122,55		
a) Cari hesaplar	1.085.082,88		
b) Depozitolar	2.014,—		
c) Muhtelif borçlular	342.688,16		
d) Mubayaattan borçlular	2.601.773,65		
e) Müşteriler	191.583,86		
3. Senedat cüzdanı	237.506,92		
4. Kasa ve Bankalar	3.963.741,65		
a) Kasa	10.742,34		
b) Bankalar	3.952.999,31		
V — SAİR AKTİFLER :		833 675	21
1. Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	306.961,53		
2. Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	526.713,68		
VI — İLK TESİS MASRAFLARI			
VII — ZARAR			
1. Geçen seneden müdevver zararlar			
2. Bilanço devresi zararı			
YEKÜN		22 132 992	69
VIII — NÄZİM HESAPLAR		2 338 374	82
GENEL YEKÜN		24 471 367	51

ve Çirçir Fabrikaları Müessesesi		PASİF	
Bilançosu		Türk Lirası	
I — SERMAYE :		10 000.000	—
II — İHTİYATLAR :		1 166 616	69
1. Kanuni ihtiyatlar	1.108.050,62		
2. Özel ve olağanüstü ihtiyatlar	58.566,—		
III — KÂRŞILIKLAR :		828 616	66
IV — ALACAKLILAR :		9 526 439	18
1. Cari hesaplar			
2. Bankalar	7.554.631,68		
3. Mubayaattan alacaklılar	1.770.080,01		
4. Müşteriler	154.041,—		
5. Biriktirme ve Y. Sandığı			
6. Muhtelif alacaklılar	47.686,49		
V — ÖDENECEK SENETLER :			
VI — EMANET PARALAR :		47 729	30
VII — KABULLERİMİZ :			
VIII — SAİR PASİFLER :		159 140	42
1. Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	129.748,38		
2. Tasfiye olunacak borç ve hesaplar	29.392,04		
IX — KÂR		404 450	51
YEKÜN		22 132 992	69
X — NÄZİM HESAPLAR :		2 338 374	82
1. Cırolarımız	1.500.000,—		
2. Kefaletlerimiz	—		
3. Diğer nâzım hesaplar	297.701,72		
4. S. K. birikmiş amortismanı	540.673,10		
GENEL YEKÜN		24 471 367	51

AKTİF		Büzerbank Alım ve 1987 Yılı	
I — ÖDENMEMİŞ SERMAYE			47 330 000 00
II — MÜTEDAVİ KIYMETLER			
1. Kasa ve Bankalar :	1 373 713 97		
a) Kasa	438 000 00		
b) Bankalar	935 713 97		
2. Senedat cühdem :	1 102 500 00		
3. Borçlular :	16 000 000 00		
a) Cari hesaplar	2 700 000 00		
b) Depozitolar	37 407 44		
c) Muhtelif borçlular	40 000 00		
d) Mubayattan borçlular	1 100 000 71		
e) Müsteriler	11 123 592 85		
4. Emtia :	34 001 900 00		
a) Pamuk ipkileri	30 000 00		
b) Yün ipkileri	300 000 00		
c) Sağıpçuk ipkileri	30 000 000 00		
d) Pamuklu dokumalar	30 000 000 00		
e) Yünü dokumalar	3 000 000 00		
f) Halılar	100 000 00		
5. Muhtelif malzeme	40 730 00		
III — SABİT KIYMETLER :		901 900 00	00
1. Arsalar			
2. Binalar	1 000 000 00		
3. Tesisat	311 000 00		
4. Demirbaş eşya	300 000 00		
5. Mevzuat	9 000 00		
6. Nakli vasıtaları	9 000 00		
7. Haklar			
8. Yapılmakta olan sabit kıymetler			
YEKÜN	1 900 000 00		
Birikmiş amortismanlar	1 000 000 00		
SAFİ YEKÜN	900 000 00		
IV — SAİR AKTİFLER :		1 300 000 00	00
1. Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	40 000 00		
2. Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	1 000 000 00		
V — İLK TESİS MASRAFLARI :			
Masraf yekünü			
Senelik amortisman			
Safi yekün			
VI — ZARAR :			
1. Geçen seneden müdevver zarar			
2. Bilanço devresi zararı			
YEKÜN	30 000 000 00		
Nâzim hesaplar	30 767 384 63		
GENEL YEKÜN	71 901 474 63		

Satım Müessesesi
Bilançosu

PASİF

I — SERMAYE :	25 000 000	—
II — İHTİYATLAR	7 734 139	84
III — KARŞILIKLAR	1 549 036	06
IV — ALACAKLILAR :	8 798 856	34
1. Cari hesaplar		
2. Bankalar	3 913 719 87	
3. Mubayattan alacaklılar	4 159 317 35	
4. Alacaklı müşteriler	159 592 62	
5. Muhtelif alacaklılar	566 236 50	
V — ÖDENECEK SENETLER		232 780 63
VI — EMANET PARALAR		
VII — KABULLERİMİZ		4 729 868 59
VIII — SAİR PASİFLER :		
1. Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	2 944 990 70	
2. Tasfiye olunacak borç ve alacaklar	1 784 937 87	
IX — KÂR	4 069 348	45
NÂZİM HESAPLAR :		23 767 384 63
1. Konsinyatörler		
2. Diğer nâzim hesaplar		23 767 384 63
GENEL YEKÜN	75 881 404	54

TCDD İŞLETİMİ 1955 Yılı BİLANÇOSU

A K T İ F

I- Ödenmemiş Sermaye
II- Sabit Kıymetler

	Azalt Kıymet Lira	Amortismanlar Lira	Bakiye Lira
1- Arsalar ve arazi	6.024.329.13	-	6.024.329.13
2- Fidanlık ve mesceceler	7.408.970.95	895.250.65	6.513.720.30
3- Üst yapı	393.139.567.02	18.726.010.18	374.413.556.84
4- Alt yapı	847.173.115.06	-	847.173.115.06
5- Sabit tesisler	334.017.071.82	10.515.691.99	323.501.379.83
6- Liman ve iskeleler	13.952.325.01	851.296.84	13.101.028.17
7- Binalar	134.051.277.49	6.174.816.67	127.876.460.82
8- Muharrik ve Mühaharrik edevat	374.559.278.02	26.721.746.48	347.837.531.54
9- Tezgâhlar	9.271.271.17	739.113.22	8.532.157.95
10- Mefruşat ve Demirbaşlar	33.616.309.71	3.505.562.23	30.110.747.48
11- Haklar	-	-	-
12- Tapılmakta olan işler	34.564.311.92	-	34.564.311.92
	<u>2.187.777.827.30</u>	<u>68.129.488.26</u>	<u>2.119.648.339.04</u>

III- İştirakler

IV- Mütedavil kıymetler

1- Btklar

a- İşletme ve bakım malzemesi	65.436.099.56	
b- Yedek yol malzemesi	22.982.465.05	
c- Makrukut	997.819.01	
d- Mamuller	-	
e- Muhtelif malzeme	1.820.239.90	
f- Bitmemiş imalat ve tamirler	6.237.712.44	
g- Bitmemiş işler	3.561.448.27	101.035.784.23

2- Borçlular

a- Cari hesaplar	82.021.06	
b- Avanslar	60.419.123.11	
c- Muhtelif borçlular	32.072.889.17	
d- Müşteriler	23.824.081.27	116.398.114.61

3- Senedat Cüzdanı

2.665.180.25

4- Kasa ve Bankalar

a- Kasa	7.758.151.08	
b- Bankalar	5.102.458.42	12.860.609.50

V- Sair Aktifler

1- Muvakkat ve Mutavassıt hesaplar	2.363.130.73	
2- Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	16.390.175.29	

VI- İlk Tesis masrafları

VII- Zarar

1- Geçen seneden müdevver zarar	-	
2- Bilanço devresı zararı	-	

VIII- Nazım hesaplar

Y E K U N 2.998.543.919,14
168.562.067,50

UMUMİ YEKUN 2.167.105.986,64

Türk Lirası

626.398.278.77
2.119.648.339.04I- Sermaye
II- İhtiyatlar

1- Kamuni ihtiyatlar (Kanon 3460)	-
2- Fevkalade ihtiyatlar (Kanonun 6186)	-
3- Özel ihtiyatlar	-

III- Karşılıklar

IV- Tahsis ve bağışlar

V- Alacaklılar

1- Cari hesaplar	1.232.037.58
2- Bankalar	3.223.425.23
3- Kredi ve istikrazlar	221.383.201.98
4- Müşteriler	71.255.18
5- Muhtelif alacaklılar	1.989.212.90

VI- Ödenecek senetler

VII- Emanet paralar

VIII- Kabullerimiz

IX- Sair pasifler

1- Muvakkat ve mutavassıt hesaplar	39.014.973.94
2- Tasfiye olunacak borç ve hesaplar	30.181.063.43

X- Kâr

XI- Nazım hesaplar

1- Cirolarımız	-
2- Kefaletlerimiz	-
3- Diğer nazım hesaplar	100.432.579.24
4- Birikmiş amortismanlar	68.129.488.26

UMUMİ YEKUN 3.167.105.986,64

P A S İ F

Türk Lirası

2.500.000.000,00

13.216.720,55

3.190.072,93

227.899.932,87

115.015.154,63

27.038.933,18

68.196.037,37

42.986.067,61

Y E K U N 2.998.543.919,14

168.562.067,50

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü
1956 yılı bilançosu (Ek : 10)

Aktif	TL.	Pasif	TL.
I - Ödenmiş sermaye	604.457.545,88	I - Sermaye	2.500.000.000,—
II - Sabit kıymetler	2.278.947.747,08	II - İhtiyatlar	6.156.461,81
Birikmiş amortismanlar	127.802.174,76	III - Karşılıklar	21.398.032,72
	2.151.645.572,32	IV - Tahsis ve bağışlar	3.424.275,77
III - İşrakler	1.558.204,48	V - Alacaklılar :	
V - Mütedavil kıymetler :		Cari hesaplar	983.829,47
Stoklar	125.412.389,90	Bankalar	5.654.037,74
Cari hesaplar	2.027.447,15	Kredi ve istikrazlar	222.637.028,75
Avanslar	159.999.198,37	Muhtelif alacaklılar	1.043.838,—
Muhtelif borçlular	29.421.274,79	Müşteriler	151.669,38
Müşteriler	42.831.498,08	VI - Ödenecek senetler	260.045.469,72
Senedat cüzdanı	2.914.445,32	VII - Emanet paralar	58.382.594,45
Kasa	13.099.804,88	VIII - Sair pasifler :	
Bankalar	3.410.613,21	Muvakkat ve mutavassıt hesaplar ..	62.799.244,37
V - Sair aktifler :		Tasfiye olunacak borç ve hesaplar ..	23.144.259,26
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar ..	4.945.135,80	Yekûn	165.499,62
Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar ..	24.263.160,92	IX - Kâr	3.165.986.241,06
Yekûn	3.165.986.241,06	Nâzım hesaplar	260.211.417,57
Nâzım hesaplar	260.211.417,57	Umumi yekûn	3.426.197.658,63
Umumi yekûn	3.426.197.658,63		

- 47 - TODD İŞLETMESİ 1961 YILI BİLANÇOSU				A K T İ F Türk Lirası	P A S İ F Türk Lirası
I- ÖDÜNLENMİŞ SERMAYE I				195.086.739.54	I- SERMAYE I
II- SABİT KIYMETLER I				2.241.579.403.00	II- İHTİYATLAR I
A- Maddi sabit kıymetler I:					a- Kanuni ihtiyatlar (K: 3460)
	<u>Amortismanlar</u>	<u>Bakiye</u>		b- Fevkalâde ihtiyatlar (K: 6186)	
1- Araçlar ve araçlar	22.124.511.11	22.124.511.11			
2- Alt yapı	1.207.475.754.39	260.591.102.05	946.885.652.34		
3- Üst yapı	547.884.215.96	121.529.677.32	426.354.538.64		
4- Yer üstü yapılar ve tesisler	286.979.168.13	65.407.973.03	221.492.195.10		
5- Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	12.271.673.58	2.548.108.98	9.723.564.90		
6- Elektrik tesisleri	24.014.749.74	4.567.389.80	19.447.359.94		
7- Mekanik tesisler, tezgâh ve makineler	53.165.630.21	19.355.296.13	33.811.334.08		
8- Demirbaş eşya	41.413.555.61	15.419.528.35	25.994.027.26		
9- Muharrik ve müteharrik elevator	550.211.135.17	143.324.198.16	406.886.937.01		
10- Yapılmakta olan işler	126.403.948.62	-	126.403.948.62		
	2.872.017.392.82	633.022.273.82	2.238.995.119.00		
B- Gayri maddi sabit kıymetler	3.230.359.00	648.071.00	2.582.288.00		
	2.075.247.747.82	633.668.344.82	2.241.579.403.00		
III- TAHSİS VE İHTİRAKLAR I				8.444.585.28	
IV- MÜTEBAHİL KIYMETLER I				767.545.513.11	
1- Stoklar I:				402.690.131.21	
A- İşletme ve bakım malzemesi I:					
a- Yakıtlar	8.503.502.19				
b- Yağlar ve boyalar	8.174.276.49				
c- Abşap malzeme	25.323.185.35				
d- Mekanik malzeme	187.578.724.65				
e- Toprak sıma malzemesi	6.334.369.24				
f- Hayvanî ve nebati elyaf ve bunlardan mamuller	12.126.917.26				
g- İlaçlar, sıhhi cerrahi ve laboratuvar malzemesi	4.312.275.17				
h- Yiyecek ve içecek maddeleri	287.968.79				
i- Kırtasiye ve basılı kâğıtlar	3.551.177.42				
j- Yelik parçaları	85.766.341.54				
k- Hurdalar, ankas ve eski malzeme	4.912.983.39				
l- Malzeme irsalâtı	957.717.65				
m- Muvakkat ve mutavasit hesaplar (Tasirdeki malzeme)	1.141.899.65				
	349.551.244.79				
B- Yelik kıymetler I:	20.336.060.43				
C- Bitmiş ve bitmemiş imalat ve tasirler I:	32.602.825.99				
	402.690.131.21				
2- Borçlular I:				345.630.281.51	
a- Cari hesaplar	30.639.225.86				
b- Bayiler	245.725.310.12				
c- Müteahhitler	145.908.25				
d- Müşteriler	67.353.237.96				
e- Depozitolar	919.024.84				
f- Personel hesapları	397.823.37				
g- Mühtelif borçlular	549.732.85				
	345.630.281.51				
3- Bütçedâir ödemeleri I:				4.730.799.96	
a- Mekan ve tahvilât	2.866.848.11				
b- Tahsil senetleri	1.861.951.85				
	4.730.799.96				
4- Kasa ve Bankalar I:				14.494.300.43	
a- Kasa	6.776.479.15				
b- Bankalar	7.717.821.28				
	14.494.300.43				
V- SAHİ AKTİFLER I:				767.545.513.11	
a- Muvakkat ve mutavasit hesaplar	82.900.748.97				
b- Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar	254.054.663.52				
	337.004.412.82				
VI- İLK YERİN MADDATLARI I:				337.004.412.82	
VII- K A R İ I:				337.004.412.82	
VIII- KAR I:				337.004.412.82	
IX- KAR I:				337.004.412.82	
X- KAR I:				337.004.412.82	
XI- KAR I:				337.004.412.82	
XII- KAR I:				337.004.412.82	
XIII- KAR I:				337.004.412.82	
XIV- KAR I:				337.004.412.82	
XV- KAR I:				337.004.412.82	
XVI- KAR I:				337.004.412.82	
XVII- KAR I:				337.004.412.82	
XVIII- KAR I:				337.004.412.82	
XIX- KAR I:				337.004.412.82	
XX- KAR I:				337.004.412.82	
XXI- KAR I:				337.004.412.82	
XXII- KAR I:				337.004.412.82	
XXIII- KAR I:				337.004.412.82	
XXIV- KAR I:				337.004.412.82	
XXV- KAR I:				337.004.412.82	
XXVI- KAR I:				337.004.412.82	
XXVII- KAR I:				337.004.412.82	
XXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
XXIX- KAR I:				337.004.412.82	
XXX- KAR I:				337.004.412.82	
XXXI- KAR I:				337.004.412.82	
XXXII- KAR I:				337.004.412.82	
XXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
XXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
XXXV- KAR I:				337.004.412.82	
XXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
XXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
XXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
XXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
XL- KAR I:				337.004.412.82	
XLI- KAR I:				337.004.412.82	
XLII- KAR I:				337.004.412.82	
XLIII- KAR I:				337.004.412.82	
XLIV- KAR I:				337.004.412.82	
XLV- KAR I:				337.004.412.82	
XLVI- KAR I:				337.004.412.82	
XLVII- KAR I:				337.004.412.82	
XLVIII- KAR I:				337.004.412.82	
XLIX- KAR I:				337.004.412.82	
L- KAR I:				337.004.412.82	
LI- KAR I:				337.004.412.82	
LII- KAR I:				337.004.412.82	
LIII- KAR I:				337.004.412.82	
LIV- KAR I:				337.004.412.82	
LV- KAR I:				337.004.412.82	
LVI- KAR I:				337.004.412.82	
LVII- KAR I:				337.004.412.82	
LVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LIX- KAR I:				337.004.412.82	
LX- KAR I:				337.004.412.82	
LXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXX- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXXI- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIII- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXIV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXV- KAR I:				337.004.412.82	
LXXXXXXXVI- KAR I:</					

A K T İ F				P A S İ F			
	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası
I - ÖDENMEMİŞ SERMAYE :					I - SERMAYE :		2.500.000.000,00
II - SABİT KIYMETLER :				2.536.811.963,50	II - İHTİYATLAR :		-
A - Maddi Sabit Kıymetler :	Asli kıymetler	Amortismanlar	Bakiye		a - Kanunî ihtiyatlar (K : 3460)		
1 - Arzalar ve arsalar	23.244.739,50	-	23.244.739,50		b - Fesih hâlinde ihtiyatlar (K : 6166)		
2 - Akl yapı	1.463.059.397,78	316.467.161,67	1.146.592.236,11		III - KARŞILIKLAR :		222.024.450,43
3 - Üst yapı	670.778.105,65	143.459.068,70	527.317.036,95		IV - TAHİS VE BAĞIŞLAR :		-
4 - Yer Otlu yapılar ve tesisler	302.229.909,13	77.037.490,56	225.192.418,57		V - ALACAKLILAR :		955.302.711,36
5 - Sinyal, telefon ve teğiraf tesisleri	30.871.812,74	4.483.666,28	26.388.146,46		a - Cari hesaplar	6.528.611,02	
6 - Elektrik tesisleri	24.518.279,30	5.154.891,86	19.363.387,44		b - Bankalar	6.330.387,14	
7 - Makineli tesisler, teçhizat ve makineler	54.480.428,92	25.332.058,26	29.148.370,66		c - Kredi ve istisnalar	709.684.859,71	
8 - Demirbaş eşya	30.813.996,01	19.844.735,41	10.969.260,60		d - Bayiler	160.757.275,98	
9 - Muharrik ve müteharrik edevat	597.381.335,78	160.753.022,35	436.628.313,43		e - Müteahhitler	856.175,19	
10 - Yapılmakta olan işler	124.742.423,83	-	124.742.423,83		f - Müşteriler	42.173.108,08	
	4.287.415.428,71	752.543.078,21	3.534.872.350,50		g - Muhtelif alacaklılar	970.992,24	
B - Gayri maddi sabit kıymetler	3.230.555,00	1.292.143,00	1.938.412,00			935.302.711,36	
	3.290.645.783,71	753.834.226,21	2.536.811.557,50		VI - ÖDENECEK SENETLER :		103.618.948,90
III - TAHİSİLER VE İSTİRAKLAR :				9.172.969,07	VII - EMANET FAKALAR :		30.948.483,04
IV - MÜTEDAVİL KIYMETLER :				796.729.397,59	III - KABUL İHTİZ :		-
1 - Stoklar :			412.280.079,04		IX - SAİR PASİFLER :		324.491.234,80
A - İşletme ve bakım malzemesi :					a - Muvakkal ve muvazzanî hesaplar	398.813.428,80	
a - Yakıtlar		10.325.633,07			b - Taahhüt altına girilen borç ve hesaplar	127.677.804,98	
b - Yağlar ve boyalar		9.170.053,03					
c - Ahşap malzeme		25.520.119,80					
d - Madeni malzeme		127.423.021,33					
e - Tuvalet kural malzemesi		6.332.871,18					
f - Hayvanî ve sebzeî elyaf ve bunlardan mamuller		15.792.258,29					
g - Dişçiler, mühür, cerrahi ve laboratuvar malzemesi		6.162.057,94					
h - Tiyatro ve gösteri malzemeleri		194.661,48					
ı - Kurutma ve banyo kâğıtları		3.498.555,54					
j - Yemek gereklileri		87.606.016,07					
k - Hurdalar, emkas ve eski malzeme		4.036.189,82					
l - Malzeme iznâli		735.468,13					
m - Muvakkal ve muvazzanî hesaplar (Ticari malzeme)		103.562,01					
Toplam		286.975.177,68					
B - Yedek kıymetler :		19.338.127,67					
C - Hukukî ve idareî hukukî iznâli ve tahvil :		95.560.032,63					
D - Müşterî senet malzemesi :		397.740,05					
Stoklar Toplamı		412.280.079,04					
2 - Borçlar :			363.491.268,91				
a - Cari hesaplar		5.910.085,11					
b - Bankalar		296.729.091,17					
c - Müteahhitler		404.737,92					
d - Müşteriler		54.375.642,27					
e - Depozitolar		2.621.500,43					
f - Personel hesapları		485.590,38					
g - Muhtelif borçlar		443.865,43					
Toplam		363.491.268,91		3.728.408,34			
3 - Menkul Çıkarım :							
a - Hisse ve tahvil		2.943.439,36					
b - Tahvil senetleri		2.784.979,95					
Toplam		5.728.419,31		13.321.645,30			
4 - Kasa ve Bankalar :							
a - Kasa		3.712.076,34					
b - Bankalar		9.611.268,96					
Toplam		13.323.345,30		196.729.397,59			
V - SAİR AKTİFLER :				69.196.643,71			
a - Muvakkal ve muvazzanî hesaplar		112.789.329,90					
b - Taahhüt altına girilen borç ve hesaplar		528.487.236,92					
Toplam		641.276.566,82					
VI - İKİ TARAFLI MAAZİLER :							
VII - E İ S İ A S :				643.491.132,0	X - K A S :		
a - Önceden bilinen muhtemel zararlar		388.479.432,24					
b - Muhtemel zararlar		254.911.699,55					
Toplam		643.391.131,79					
VIII - SAĞIR HESAPLAR :							
Genel Toplam				4.090.729.628,6	Genel Toplam		4.090.729.628,6

TCDD. İŞLETMESİ 1963 YILI BİLANÇOSU				
A K T İ F		Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası
I-ÖDENMEMİŞ SERMAYE İ				
II-SABİT KIYMETLER İ				
A-Maddi sabit kıymetler İ				
	Asli kıymetler	Amortismanlar	Bakiye	
1-Arsalar ve arazi	23.374.906,76	-	23.374.906,76	
2-Alt yapı	1.419.556.664,82	375.139.848,77	1.044.416.816,05	
3-Ust yapı	723.249.502,79	171.253.833,77	551.995.669,02	
4-Yer üstü yapılar ve tesisler	314.083.989,39	86.556.986,21	227.527.003,18	
5-Sinyal, telefon ve telgraf	36.094.909,32	6.764.145,82	29.330.763,50	
6-Elektrik tesisleri	24.865.400,03	5.685.810,05	19.179.589,98	
7-Makinalı tesisler, tezgah ve makinalar	57.641.630,85	32.029.618,96	25.612.011,89	
8-Demirbaş ayya	55.944.297,27	23.337.457,86	32.606.839,41	
9-Muharrik ve müteferrik edevat	658.542.301,66	183.937.661,49	474.604.640,17	
10-Yapılmakta olan işler	160.459.566,75	-	160.459.566,75	
	3.473.812.763,14	884.715.362,93	2.589.097.400,21	
	3.270.355,00	1.946.213,00	1.324.142,00	
	3.477.083.118,14	886.661.575,93	2.590.421.542,21	
B-Gayri maddi sabit kıymetleri				
III-TAHSİSİLER VE İSTİRAKLERİ				
IV-MÜTEBAVİL KIYMETLER İ				
1-İstiklar İ				
a-İşletme ve bakım malzemesi				
a-Yakıtlar		5.433.414,46		
b-Yağlar ve boyalar		15.315.053,05		
c-Ahşap malzeme		28.959.903,72		
d-Madeni malzeme		125.646.862,32		
e-Toprak sınıklı malzemesi		6.088.401,34		
f-Hayvani ve nebatî elyaf ve bunlardan emüller		11.857.903,39		
g-İlaçlar, sıhhi, cerrahi ve laboratuvar malzemesi		5.392.155,50		
h-Yiyecek ve içecek maddeleri		235.946,56		
i-Kırtasiye ve basılı kağıtlar		2.771.887,86		
j-Yedek parçalar		101.137.726,46		
k-Hardalar, enkaz ve eski malzeme		3.545.406,22		
l-Malzeme irsahî		873.450,21		
m-Muvakkat ve mutavassıt hesaplar (tamirdeki malzeme)		29.281,57		
Toplam.....		304.295.397,66		
B-Yedek kıymetler İ		13.075.017,38		
a-Asli kıymet İ	13.173.785,51			
b-Birleşik amortis manı	98.768,13			
C-Bitmiş ve bitmemiş imalat ve tamirleri				
		17.246.580,46		
Toplam.....		534.616.995,50		
2-Borçlular İ				
a-Cari hesaplar		3.520.062,93		
b-Bayiler		138.568.231,20		
c-Müteahhitler		290.484,32		
d-Müşteriler		29.883.109,71		
e-Depozitolar		1.768.523,99		
f-Personel hesapları		326.452,15		
g-Muhelif borçlular		1.489.649,12		
3-Senedatlı krediler İ				
a-Binca ve tahviller		2.879.600,66		
b-Tahsil senetleri		2.459.186,13		
Toplam.....		5.378.786,79		
4-Kasa ve bankalar İ				
a-Kasa		6.075.147,04		
b-Bankalar		9.145.531,80		
Toplam.....		15.220.678,84		
V-SARİ ARTİKLELER İ				
a-Muvakkat ve mutavassıt hesaplar		148.693.232,17		
b-Tasfiye olunacak borç ve hesaplar		132.796.452,21		
Toplam.....		432.862.862,21		
VI-İLK FESİH MASRAFLARI İ				
VII-ZARAR İ				
a-Öçmüş yıllardan müdevver zararlar		4.778.012,10		
b-Bilanço devresi zararı		277.777.071,11		
Toplam.....		282.555.083,21		
VIII-NAZİM HESAPLARI				
GENEL TOPLAM.....				
		4.553.820.110,32		
		3.433.283.423,49		
		5.987.103.533,81		
P A S İ F				
	Türk Lirası	Türk Lirası		
I-SERMAYE İ				
II-İHTİYATLARI				
42,21	a-Kanunî ihtiyatlar (K13460)		2.500.000.000,00	
	b-Fevkalde "		-	
III-KARŞILIKLARI				
IV-TAHSİS VE BAĞIŞLAR İ				
V-ALACAKLILAR İ				
a-Cari hesaplar		10.747.748,06		
b-Bankalar		21.033.061,62		
c-Kredi ve istikraclar		860.090.789,48		
d-Bayiler		71.505.733,82		
e-Müteahhitler		450.640,32		
f-Müşteriler		23.072.374,78		
g-Muhelif alacaklılar		30.226.796,40		
Toplam.....		1.017.137.144,48		
VI-ÖDENECEK SENETLER İ				
71,00			125.823.786,24	
VII-EMANET PARALARI İ				
34,55			63.482.706,08	
VIII-KABUL EDİLMİŞ İ				
IX-SARİ PASİFLER İ				
a-Muvakkat ve mutavassıt hesaplar		328.621.246,53		
b-Tasfiye olunacak borç ve hesaplar		120.932.993,55		
Toplam.....		449.554.240,08		
X-K A R İ				
Bilanço devresi karı				
		548.871.281,79		
		545.620.725,49		
		881.754.111,77		
		879.093.997,07		
XI-NAZİM HESAPLARI İ				
		4.553.820.110,32		
		3.433.283.423,49		
		5.987.103.533,81		
GENEL TOPLAM.....				
		4.553.820.110,32		
		3.433.283.423,49		
		5.987.103.533,81		

ETİBANK ERGANİ BAKIR İŞLETMESİ

A K T İ F	TL.	TL.
I — SABİT KIYMETLER :		78.789.717,95
Orijinal değer	131.008.727,81	
Birikmiş amortisman (Sabit kıymetler 9.253.261,— liraya sigorta)	— 52.219.009,86	
II — İŞTİRAKLER	—	750.000,—
III — MÜTEDAVİL KIYMETLER :		360.625.348,40
Stoklar	87.649.751,80	
Cevher stokları	23.434.405,81	
Malzeme stokları	64.215.345,99	
Borçlular	271.005.301,89	
Kasa ve bankalar	1.970.294,71	
Kasalar	1.616.030,55	
Bankalar	354.264,16	
IV — SAİR AKTİFLER :		30.914.905,97
Muvakkat hesaplar	747.451,74	
Mutavassıt hesaplar	28.357.562,72	
Tasfiye edilecek hesaplar	1.809.891,51	
V — İLK TESİS MASRAFLARI :		1,—
İtfa edilen	— 653.988,49	
Genel toplam		471.079.973,32
Nazım hesaplar		37.574.148,38

1968 YILI BİLANÇOSU

Ek No : 1

P A S İ F	TL.	TL.
I — SERMAYE		15.000.000,—
II — İHTİYATLAR :		37.194.521,09
Kanunî ihtiyatlar	3.750.000,—	
Özel ihtiyatlar	1.354.637,—	
Olağanüstü ihtiyatlar	2.830.455,92	
Deklâse ve yenileme fonu	21.800.000,—	
Sigorta fonları	7.759.428,17	
III — KARŞILIKLAR		1.751.149,89
IV — ALACAKLILAR		23.014.910,62
V — EMANET PARALAR		1.697.036,81
VI — SAİR PASİFLER		321.155.042,44
VII — EKZERSİZ YILI KARI		71.267.312,47
Genel toplam		471.079.973,32
Nazım hesaplar		37.574.148,38

Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayi Müessesesi
1968 yılı bilançosu

(Ek cetvel No : 9)

Aktif	Müfredat TL	Toplam TL	Pasif	Müfredat TL	Toplam TL
I — Sabit kıymetler		13.332.559,22	I — Tahsil edilmiş sermaye		22.000.000,00
1 — Arsalar ve arazi	166.048,06		II — İhtiyatlar		11.105.702,77
2 — Arazi üstündeki tertibat	504.813,19		III — Karşılıklar		42.656,09
3 — Binalar	3.481.736,94		IV — Alacaklılar		923.567,02
4 — Tesisat	1.923.193,34		V — Emanet paralar		14.364.942,16
5 — Makinalar	6.719.362,08		VI — Sair pasifler		207.894,54
6 — Nakil vasıtaları	81.285,48		VII — Kâr		598.438,52
7 — Alât ve edevat	95.324,18				
8 — Mefruşat ve demirbaşlar	234.325,11				
9 — Yapılmakta olan işler	126.470,84				
II — Mütedavil kıymetler		35.623.001,53			
1 — Stoklar	24.272.259,40				
2 — Borçlular	2.794.941,67				
3 — Senedat cüzdanı	188.890,00				
4 — Kasa ve bankalar	8.366.910,46				
III — Sair aktifler		287.640,35			
Toplam		49.243.201,10	Toplam		49.243.201,10
IV — Nâzım hesaplar		95.584.362,21	VIII — Nâzım hesaplar		95.584.362,21
Genel toplam		144.827.563,31			144.827.563,31

TODD İŞLETMESİ 1970 YILI BİLTİRİÇİSÜ

A	K	İ	F	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	F	A	S	İ	F	Türk Lirası	Türk Lirası
I- ÖDENMİŞ SERMAYE :								I- SERMAYE :					2.500.000.000,00	
II- SABİT KIYMETLER :							3.987.821.928,84	II- İHTİYATLAR :					25.993.342,67	
A- Maddi Sabit Kıymetler :				Asli Kıymetler	Amortismanlar	Bakiye		a- Kanunî ihtiyatlar (K. 440)						
1-	Arsaplar ve arazi			65.751.586,26	-	65.751.586,26		b- Fevkalade ihtiyatlar (K. 6136)						
2-	Alt yapı			1.659.442.268,71	824.233.685,31	835.208.583,40		c- Özel ihtiyatlar (Sigorta fonu)				25.993.342,67		
3-	Üst yapı			1.283.706.840,11	435.313.231,66	848.393.608,45		III- KARSILIKLAR :					1.196.862.741,44	
4-	Yerleşim yapıları ve tesisleri			975.714.594,91	239.758.253,70	735.956.341,21		IV- TAHSİS VE BAĞISLAR :						
5-	Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri			188.776.377,95	43.508.842,71	145.267.535,24		V- ALACAKLILAR :					3.146.358.641,84	
6-	Elektrik tesisleri			67.058.304,89	12.893.399,85	54.164.905,04		a- Cari hesaplar				37.780.681,46		
7-	Makinalı tesisler, tezgah ve makinalar			119.662.003,25	61.412.673,90	58.249.329,35		b- Bankalar				50.757.691,13		
8-	Demirbaş eşya			84.675.317,38	58.372.743,31	26.302.574,07		c- Kredi ve istikrazlar				2.850.190.329,27		
9-	Çekilen araçlar			1.357.359.501,17	408.370.285,87	948.989.215,30		d- Bayiler				120.288.673,92		
B- Gayri maddi sabit kıymetler :				5.802.146.794,63	2.083.863.116,31	3.718.283.678,32		e- Müteahhitler				2.449.132,30		
C- Yapılmakta olan işler :				3.888.566,30	3.764.924,04	123.642,26		f- Müşteriler				81.175.255,43		
				5.806.035.360,93	2.087.628.040,35	3.718.407.320,58		g- Muhtelif alacaklılar				3.716.878,33		
				269.414.608,26	-	269.414.608,26		VI- ÖDENECEK SENETLER :					3.000.000,00	
				6.075.449.969,19	2.087.628.040,35	3.987.821.928,84		VII- EMANET PARALAR :					107.458.551,49	
III- TAHSİS VE İŞTİRAKLER :							9.312.059,00	VIII- KABULLERİMİZ :						
IV- KÜTEDAVİL KIYMETLER :							1.011.553.359,17	IX- SAİR PASİFLER :					1.453.904.488,00	
1- Stoklar :						618.610.684,62		a- Huvakkat ve mutavassıt hesaplar				1.432.489.251,75		
A- Malzeme stokları :								b- Tasfiye olunacak borç ve hesaplar				21.415.236,25		
B- Diğer stoklar :				542.947.086,48										
C- Muvakkat hesaplardaki stoklar (Tamirdeki malzeme):				36.495.924,59										
D- Tasfiye hesapları :					766.916,85									
- Asli kıymetler				1.296.951,14										
- Birikmiş amortismanlar				530.034,29										
E- Bitmiş ve bitmemiş inşaat ve tesisler :					36.927.371,19									
2- Borçlular :						320.262.893,88								
a- Cari hesaplar					67.095.777,94									
b- Bayiler					134.853.508,82									
c- Müteahhitler					1.208.932,87									
d- Müşteriler					99.688.088,09									
e- Depositorlar					4.714.342,22									
f- Personel hesapları					1.389.058,71									
g- Muhtelif borçlular					11.323.185,23									
3- Senedat Çızdani :						7.428.716,79								
a- Eham ve tahvilât					3.356.293,16									
b- Tahsil senetleri					4.072.423,63									
4- Kasa ve Bankalar :						65.251.063,88								
a- Kasa					51.377.249,70									
b- Bankalar					13.873.814,18									
V- SAİR AKTİFLER :							1.397.817.588,11							
A- Muvakkat ve mutavassıt hesaplar :						202.335.366,58								
a- Asli kıymetler					205.297.655,63									
b- Birikmiş amortismanlar					2.962.289,05									
B- Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar :						1.195.482.221,53								
VI- İLK TESİS MASRAFLARI :							535.095,20							
VII- ZARAR :							2.026.537.725,12							
A- Geçmiş yıllardan müdevver zararlar :						1.035.404.939,58								
1- Geçmiş yıllar zararları					3.640.583.253,99									
2- Geçmiş yıllar zararlarından düşülenler					2.605.178.314,41									
a- İhtiyatlar					37.156.675,17									
b- Hazine yardımları					2.568.021.639,24									
B- Bilinço devresi zararı :						991.132.785,54								
TO P L A M							8.433.577.765,44	TO P L A M					8.433.577.765,44	
VIII- MAZİN HESAPLAR :							694.010.466,60	G E N E L T O P L A M					9.127.588.232,04	
							8.433.577.765,44							
							694.010.466,60							
							9.127.588.232,04							

HALIKÖY MADEN İŞLETMELERİ MÜESSESESİ
1971 YILI BİLANÇOSU

(Ek : 14)

A K T İ F		Tutarı TL	P A S İ F		Tutarı TL
1 — Ödenmemiş Sermaye		2.000.000,—	1 — Sermaye		10.000.000,—
2 — Sabit Kıymetler		4.882.048,65	2 — İhtiyatlar		1.342.398,12
3 — Mütedavil Kıymetler		5.173.432,45	3 — Karşılıklar		1.407.299,98
a) Stoklar	4.481.825,33		4 — Alacaklılar		3.039.605,17
b) Borçlular	508.692,04		a) Etibank Cari hesabı	2.984.186,52	
c) Esham ve tahvilât cüzdanı	57.700,—		b) Mübayaattan alacaklılar	10.010,—	
d) Kasa ve bankalar	125.215,08		c) Muhtelif alacaklılar	45.408,65	
4 — Sair Aktifler		4.718.639,45	5 — Emanet paralar		591.959,01
			6 — Sair Pasifler		123.555,25
			7 — Dönem Kârı		269.303,02
	Toplam	16.774.120,55		Toplam	16.774.120,55
Nâzım hesaplar		181.548,27	Nâzım hesaplar		181.548,27

T.C.D.D. İŞLETMESİ 1971 YILLI BİLANÇOSU

A	K	T	R	F	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	P	A	S	İ	F	Türk Lirası	Türk Lirası	
I- ÖDENMİŞ SERMAYE :										Y- SERMAYE :						
II- SABİT KIYMETLER :										II- İHTİYATLAR :						
A- Maddi Sabit Kıymetler :					Asli Kıymetler	Amortismanlar	Bakiye			a) Kanuni ihtiyatlar (K.440)						
1- Araçlar ve araçlar					65.586.782,32	-	65.586.782,32			b) Fevkalade ihtiyatlar (K.6186)						
2- Alet yapı					1.639.778.489,09	895.493.549,01	794.284.940,08			c) Özel ihtiyatlar (Sigorta Fonu)					32.917.278,52	
3- Üst yapı					1.314.165.183,93	426.034.242,13	830.130.941,80			III- KARŞILIKLAR :						1.406.235.626,15
4- Yer üstü yapılar ve tesisler					943.649.308,48	282.175.143,30	681.274.165,18			IV- TAHSİS VE İSTİRAKLER :						72.865.183,45
5- Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri					189.359.046,88	58.989.042,67	130.370.004,21			a) Ödenmiş hissesce sermayeleri					72.834.183,45	
6- Elektrik tesisleri					66.259.737,32	14.080.620,10	52.179.117,22			b) Ödenmemiş iştirak taahhütleri					31.000,00	
7- Makineli tesisler, teçhizat ve makineler					102.804.506,11	59.764.876,01	43.039.730,10			V- ALACAKLILAR :						2.433.165.740,22
8- Demirbaş eşya					79.711.114,91	56.070.361,82	23.640.753,09			a) Cari hesaplar					83.380.009,62	
9- Çekim ve çekilen araçlar					1.525.838.002,33	450.689.492,06	1.075.208.510,27			b) Bankalar					112.008.628,14	
B- Cayri Maddi Sabit Kıymetler :					3.888.566,30	3.888.566,30	-			c) Kredi ve istikrarlar					1.973.189.388,46	
C- Yasılamakta olan işler :					5.983.100.837,47	2.287.385.893,40	3.695.714.944,07			d) Bayiler					174.141.223,33	
					278.810.387,06		278.810.387,06			e) Müteahhitler					1.974.528,62	
					6.261.911.734,53	2.287.385.893,40	3.974.525.841,13			f) Müşteriler					76.598.426,13	
										g) Muhtelif alacaklılar					11.873.535,92	
III-TAHSİS VE İSTİRAKLER :								209.402.940,00		VI- ÖDENECEK SENETLER :						3.000.000,00
IV- MÜTEBAVİL KIYMETLER :									1.192.015.893,77	VII- ERHAKET PARALAR :						171.177.709,56
1- Stoklar :							690.581.886,77			VIII- KABULLERİMİZ :						-
A- Malzeme stokları						631.923.587,04				IX- SAİR PASİFLER :						959.744.288,44
B- Diğer stoklar						20.708.848,93				a) Muvakkat ve मतavassıt hesaplar					955.637.191,00	
C- Muvakkat hesaplarıdaki stoklar (Tamirdeki malzeme)						2.833.749,33				b) Tasfiye olunacak borç ve hesaplar					14.107.097,44	
D- Tasfiye hesapları					27.564,27	27.564,27										
- Asli kıymetler																
- Birikmiş amortisman						35.190.138,17										
E- Bitmiş ve bitmemiş imalat ve tamirler							473.663.021,16									
2- Borçlular :																
a) Cari hesaplar						113.094.589,34										
b) Bayiler						233.843.296,47										
c) Müteahhitler						931.899,50										
d) Müşteriler						120.095.269,30										
e) Depozitolar						3.211.474,64										
f) Personel hesapları						1.075.701,61										
g) Muhtelif borçlular						3.211.090,30										
3- Senedat özdamı :							8.778.959,36									
a) Eshah ve tabvilat						3.459.853,90										
b) Tahsil senetleri						5.339.105,46										
4- Kasa ve Bankalar :							18.892.025,48									
a) Kasa						8.242.450,18										
b) Bankalar						10.649.575,30										
V- SAİR AKTİFLER :								1.587.421.897,93								
A- Muvakkat ve मतavassıt hesaplar :							182.302.525,26									
a) Asli kıymetler						105.688.282,62										
b) Birikmiş amortismanlar						2.795.751,36										
B- Tasfiye olunacak alacak ve hesaplar :							1.405.029.372,67									
VI- İLK TESİS MASRAFLARI :								401.321,40								
VII- ZARAR :								785.525.002,04								
A- Geçmiş yıllardan müdevver zararlar :																
1- Geçmiş yıllar zararları						2.026.537.725,12										
2- Geçmiş yıllar zararlarından düğülenler						2.026.537.725,12										
a) İhtiyatlar						-										
b) Hasine yardımları						-										
c) 1361 S.K. sermayeye mahsup edilen						2.026.537.725,12										
B- Bilhüce devresel zararları :							785.525.002,04									
VIII- NAZİM HESAPLAR :								13.089.105.826,34							13.089.105.826,34	
T O P L A M								390.624.741,52							390.624.741,52	
IX- NAZİM HESAPLAR :								13.479.730.567,86							13.479.730.567,86	
G E N E L T O P L A M															13.479.730.567,86	

- 113 -

TCDD BSKİŞEĞİR LOKOMOTİF VE MOTOR S NAYİİ MÜESSESESİ
1971 YILI BİLANÇOSU

	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası	Türk Lirası
I - ÖCENMİSİ SEMAYE :				72.834.185,45		
II - SABİT KIYMETLER :				69.015.618,23		
A- Maddif Sabit Kıymetleri:	Asıl Kıymetler	Amortismanlar	Bakiye			
1-Arular ve Arazi	137.480,00	-	137.480,00			
2-Alt Yapı	681.883,88	433.457,49	248.426,39			
3-Ust Yapı	47.836.679,38	10.544.071,29	37.292.608,08			
4-Yerüstü yapılar ve tesisler	52.822,40	16.900,60	35.921,80			
5-Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	1.675.991,03	855.783,21	820.207,82			
6-Elektrik Tesisleri	26.627.589,96	9.279.535,82	17.348.054,14			
7-Makinalı Tesisler, Tezgâh ve makinalar	8.307.168,36	5.371.678,47	2.935.489,89			
8-Demirbaş Eya	1.014.673,35	552.825,52	462.847,83			
9-Çekim ve Çökülen Araçlar	66.354.228,36	28.835.447,40	37.518.780,96			
B- Gayrimaddif Sabit Kıymetleri:			9.516.832,27			
C- Yarılmakta olan işler :	9.516.832,27					
	95.851.060,63	28.835.447,40	69.015.618,23			
III - TAHSİS VE İSTİRAKLER :				87.752.154,07		
IV - MÜTEBAVİL KIYMETLER :				76.905.286,06		
1-Stoklar :	YERİNEKİMLİK					
A- Mâlîye stokları	2.489.071,38					
B- Diğer stoklar	1.711.137,69					
C- Muvakkat Hesaplardaki stoklar (Tamirdeki mâlîye)	-					
D- Tasfiye Hesapları	-					
-Asıl Kıymetler	-					
-Birikmiş amortismanlar	72.705.076,39					
E- Bitmiş ve Bitmemiş İmalât ve Tamirler	-			10.548.474,26		
2-Borçlular :						
a- Cari Hesaplar	77.660,54					
b- Bayiler	119.590,80					
c- Müteahhitler	9.506.695,78					
d- Müsteriler	283.400,00					
e- Depozitolar	149.828,32					
f- Personel Hesapları	411.298,82					
g- Muhtelif Borçlular	-					
3-Sonradan Çırdanlar :						
a- Cezam ve Tahvilat						
b- Muhâlif Senetleri			298.393,75			
4-Kasa ve Bankalar :				232.457,92		
a-Kasa	34.767,16					
b-Bankalar	265.628,59					
V - SAĞI AKTİFLER :				132.909,20		
A- Muvakkat ve Mütavassıt Hesapları :						
a-Asıl Kıymetler	132.909,20					
b-Birikmiş Amortismanlar	-			99.548,72		
B- Tasfiye Olunacak Alacak ve Hesapları :						
VI - İLK TAHSİS HESAPLARI :						
VII - ZARARLAR :				229.834.413,67		
A- Geçmiş yıllardan süğervor zararları :						
1-Geçmiş Yıllar Zararları						
2,Geçmiş Yıllar Zararlarından Düşülenler						
a-İhtiyatlar						
b-Hesaba Yedekleri						
B- Bilanço Devresi Zararları :				773.936,25		
VIII - NAZİM HESAPLARI :				230.608.349,92		
CEZELİ TOPLAM :				229.834.413,67		
TOPLAM :				773.936,25		
CEZELİ TOPLAM :				230.608.349,92		

**ETİBANK MAHDUT MES'ULİYETLİ
HALIKÖY MADEN İŞLETMELERİ MÜESSESESİ
1972 YILI BİLANÇOSU**

(Ek : 15/a)

A k t i f		Tutar TL	P a s i f		Tutar TL
1 — Sabit kıymetler		4.577.967,85	1 — Sermaye		13.000.000,00
2 — İştirakler		—	2 — İhtiyatlar		1.355.730,90
3 — Mütedavil kıymetler		6.339.071,33	3 — Karşılıklar		502.720,28
a — Stoklar	5.373.104,39		4 — Alacaklar		2.789.850,06
b — Borçlar	796.919,66		a — Etibank	2.712.355,96	
c — Senetler	68.310,00		b — Mübayaattan	16.980,00	
d — Kasa ve bankalar	169.047,28		c — İş taahhüdünden		
4 — Sair aktifler		5.640.690,76	d — Müşteriler		
6 — Egzersiz yılı zararı		1.919.136,50	e — Muhtelif	60.514,10	
			5 — Emanet paralar		540.410,77
			6 — Sair pasifler		356.414,43
			7 — Egzersiz yılı kâr'ı		
	Toplam	18.545.176,44		Toplam	18.545.176,44
Nâzım hesaplar		66.779,00	Nâzım hesaplar		66.779,00

**ETİBANK MADDUT MES'ULİYETLİ
HALIKÖY MADEN İŞLETMELERİ MÜESSESESİ
1972 YILI BİLANÇOSU**
(Tek düzen sistemine göre hazırlanmıştır)

(Ek : 14/a)

A k t i f	Tutar TL	Tutar TL	P a s i f	Tutar TL	Tutar TL
I — Dönen varlıklar :		6.852.968,62	I — Kısa vadeli yabancı kaynaklar :		974.319,80
A — Kasa ve bankalar	169.047,28		B — Borçlar	446.379,20	
C — Alacaklar	728.915,44		D — Vergi, resim ve harçlar	171.525,61	
D — Verilen avanslar	68.004,22		E — Diğer tahakkukları	356.414,43	
E — Stoklar	5.373.104,39				
Malzeme	2.749.446,81		II — Uzun vadeli yabancı kaynak :		2.712.355,96
Yarı mamül	44.717,76		B — Borçlar	2.712.355,96	
Mamül	2.421.473,60				
Emtea	115,75		III — Öz kaynaklar :		12.939.364,68
Diğer stoklar	157.350,47		A — Ödenmiş sermaye	13.000.000,—	
II — Duran varlıklar :		9.773.071,32	D — Özel karşılıklar	592.720,28	
A — Tasarruf bonusu	68.310,—		E — Kârlar	1.355.780,90	
F — Maddî duran varlıklar	13.535.694,93		F — Zararlar	— 1.919.136,50	
Birikmiş amortisman	— 8.957.727,08				
G — Özel tüketime tâbi var.	8.017.311,64				
Birikmiş amortisman	— 2.890.518,17				
Toplam		16.626.039,94	Toplam		16.626.039,94
Nâzım hesaplar		67.779,—	Nâzım hesaplar		67.779,—

**SÜMERBANK ESKİŞEHİR SANAYİ MÜESSESESİNİN
1972 YILI BİLANÇOSU**

(Ek : 17)

A k t i f	TL	P a s i f	TL
1 — Sabit kıymetler	65,880,007,18	1 — Tahsis edilmiş sermaye	110,000,000,00
2 — Dönen değerler :		2 — Karşılıklar	3,825,871,85
a) Stoklar	51,203,139,11	3 — Yedekler	2,108,339,00
b) Borçlular	30,437,520,30	4 — Alacaklılar	17,531,865,13
c) Hisse senetleri, tahvil ve bonolar	599,450,00	5 — Emanet paralar	26,430,842,61
ç) Kasa ve bankalar	257,281,13	6 — Sair pasifler	2,202,800,32
d) Verilen avanslar	7,120,852,96	7 — Kâr	31,390,291,27
3 — Sair aktifler	37,991,759,59		
Toplam	193,490,010,18	Toplam	193,490,010,18
4 — Nâzım hesaplar	120,633,492,77	5 — Nâzım hesaplar	120,633,492,77
Genel toplam	314,123,502,95	Genel toplam	314,123,502,95

SUMERBANK ENKİŞEHİR SANAYİ MÜESSESİNİN
1972 YILI BİLANÇOSU
(Tekdüzen muhasebe sistemine göre düzenlenmiştir)

(Ek : 15)

A K T İ F	T ü m ü TL	P a s i f	Ayrıntısı TL	T ü m ü TL
I — Dönen varlıklar :		I — Kısa vadeli yabancı kaynaklar :		
A — Kasa ve bankalar	257.281,13	A — Alınan krediler		15.671.474,00
B — Hisse senetleri, tahviller	—	B — Borçlar		1.657.370,80
C — Alacaklar	25.948.543,45	C — Alınan avanslar		629.356,90
D — Verilen avanslar	7.120.852,96	D — Vergi, resim, harç ve kesintiler		25.801.485,72
E — Stoklar	51.203.139,11	E — Gider tahakkukları		2.107.801,83
F — Diğer dönen varlıklar	—	F — Diğer yabancı kaynaklar		—
Dönen varlıklar toplamı	84.529.816,65	Kısa vadeli yabancı kaynaklar toplamı		45.897.379,27
II — Duran varlıklar :		II — Uzun vadeli yabancı kaynaklar :		
A — Tasarruf bonusu	599.540,00	A — Alınan krediler		—
B — Alacaklar	663.105,00	B — Borçlar		173.020,30
C — Verilen avanslar	—	C — Alınan avanslar		—
D — Müessese ve iştiraklerdeki sermaye payları	—	D — Diğer yabancı kaynaklar		94.908,49
E — Maddî duran varlıklar	65.880.007,18	Uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamı		267.928,79
F — Maddî olmayan duran varlıklar	—	III — Öz kaynaklar :		
G — Özel tükenmeye tâbi varlıklar	—	A — Ödenmiş sermaye	110.000.000,00	110.000.000,00
H — Diğer duran varlıklar	1.141.937,89	B — Yeniden değer artış		—
Duran varlıklar toplamı	68.284.500,07	C — Yedekler		2.108.339,00
Genel toplam	152.814.316,72	D — Özel karşılıklar		—
Nâzım hesaplar	120.633.492,77	E — Kârlar :		
		Safi dönem kârı	19.276.607,77	19.276.607,77
		F — Zararlar :		
		Geçmiş yıl. zararı	24.736.138,11	24.736.138,11
		Öz kaynaklar toplamı		106.648.808,66
		Genel toplam		152.814.316,72
		Nâzım hesaplar		120.633.492,77

T.C.İD İŞLENMİŞ		B İ L A N Ç O		Tarih: 31.12.1972	
AKTİF HESAPLARI	Ayrıntısı		PASİF HESAPLAR	Ayrıntısı	
	TL.	TL.		TL.	TL.
I- DÖNEM VARLIKLAR			I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR:		
A- Kasa ve Bankalar		83.701.229,76	A- Alınan krediler, kredi ve tahvil tahvilleri		469.475.524,90
B- Hisse senetleri tahviller, Basma bonoları Değer düşüklüğü karşılığı	3.530.132,40	3.530.132,40	1- Hazine		
C- ALACAKLAR		749.170.952,39	2- T.C. Merkez Bankası		
1- Alacak senetleri			3- Devlet Yatırım Bankası	415.044.667,83	
2- Hazine			4- Diğer Bankalar	53.984.114,78	
3- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	232.572.771,93		5- Hisse senetlerim		
4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	128.909.231,62		6- İştiraklerim		
5- Hisse senetlerim	34.059.865,70		7- Turt dışı	725.742,29	
6- İştiraklerim	117.292.234,62		8- Diğer krediler		
7- Gerçek ve tümel kişiler	3.793,66		9- Tahvillerin tahvilleri		
8- Turt dışı	6.770.738,91		B- Borçlar		256.805.977,75
9- Personelim	189.335.930,85		1- Borç senetleri		
10- Verilen depozito ve teminat	505.604,59		2- Hazine		
11- Diğer alacaklar	4.449.898,58		3- Resmî Daireler	10.395.888,28	
TOPLAM	1.640.860.959,73		4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	87.401.602,42	
Şüpheli alacaklar karşılığı	2.374.757.040,79		5- Hisse senetlerim	872.068,98	
(1.624.986.088,40)			6- İştiraklerim		
D- Verilen avanslar		192.728.030,09	7- Gerçek ve tümel kişiler	22.907.112,12	
E- Stoklar		703.109.483,70	8- Turt dışı	85.336.863,54	
1- İlk madd ve malzeme	595.346.249,41		9- Personelim	24.934.953,70	
2- Yarı mamuller	18.098.720,23		10- Alınan depozito ve teminat	14.628.718,95	
3- Mamuller	19.150.548,76		11- Diğer borçlar	32.129.763,76	
4- Depo			C- Alınan avanslar		7.142.116,69
5- Diğer Stoklar			D- Vergi, Resim, harç ve kesintiler		754.507.197,80
TOPLAM	90.924.965,20		E- Diğer yabancılık kaynakları		418.614.649,82
Stok Değer düşüklüğü karşılığı			KISA SAKLİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		1.347.491.641,03
(701.109.483,70)			II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
DİĞER DÖNEM VARLIKLARI	22.736.467,69	20.635.950,06	A- Alınan krediler		1.392.345.352,47
DİĞER DÖNEM VARLIKLARI KARŞILIKLARI	2.100.509,63		1- Hazine	146.799.449,01	
DÖNEM VARLIKLARI TOPLAMI	1.753.475.786,40		2- T.C. Merkez Bankası		
II- DURAN VARLIKLAR:			3- Devlet Yatırım Bankası	1.242.662.108,11	
A- Tasarruf Bonosu, yedek için alınan tahviller		1.283.540,00	4- Diğer Bankalar		
B- Alacaklar		3.595.602,17	5- Hisse senetlerim		
1- Alacak senetleri			6- İştiraklerim		
2- Hazine			7- Turt dışı	2.883.795,15	
3- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	255.428,87		8- Diğer krediler		
4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri			9- Tahviller		
5- Hisse senetlerim			B- Borçlar		3.691.591,14
6- İştiraklerim			1- Borç senetleri		
7- Gerçek ve tümel kişiler	471.012,72		2- Hazine		
8- Turt dışı			3- Resmî Daireler		
9- Personelim	131.239,47		4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri		
10- Verilen depozito ve teminat	2.737.921,11		5- Hisse senetlerim		
11- Diğer alacaklar			6- İştiraklerim		
C- Verilen avanslar		754.663.429,74	7- Gerçek ve tümel kişiler		
D- Hisse senetleri ve iştiraklerdeki sermaye payları			8- Turt dışı		
1- Hisse senetlerindeki sermaye	200.000.000,00		9- Alınan depozito ve teminat		
2- İştiraklerindeki sermaye payları	2.402.549,00		10- Diğer borçlar	3.691.591,14	
TOPLAM	209.402.549,00		C- Alınan avanslar		
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar	54.730.519,86		D- Diğer yabancı kaynaklar		599.903.803,51
E- Maddi duran varlıklar		4.193.806.176,10	İşletmeler bağlamı hesapları		
1- Arazi ve arsular	65.859.858,63		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		1.995.940.747,48
2- Yer üstü binaları	1.975.216.015,37		YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		3.341.892.108,51
3- Yer altı binaları	1.712.849.074,03		III- ÖZ KAYNAKLAR :		
4- Binalar	382.233.189,08		A- Özgün Sermaye		8.000.000.000,00
5- Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	192.108.395,58		Hisse sermaye		3.509.808.777,48
6- Sular, kanalizasyon, otlaklar	106.131.801,34		Özgün sermaye	8.000.000.000,00	
7- Elektrik tesisleri	68.582.719,77		B- Yenden değerlendirme artışı	4.490.191.222,52	
8- Taahhüt araç ve gereçler	1.822.914.324,44		C- Yedekler		
9- Dışına ve dışına taşınan	86.989.463,46		1- Genel Yedekler		
10- Diğer maddi duran varlıklar			2- Olağanüstü ve özel yedekler		
11- Yedek maddi duran varlıklar			D- Üst karşılıklar		
12- Tapılmalarda olan yatırımlar			E- Karlar		39.524.408,24
TOPLAM	267.295.351,60		1- Geçmiş yıllar karları		
Birikmiş amortismanlar	6.710.382.330,18		2- Sani dönem karı		
(2.516.596.154,20)			a) Dönem karı		
Maddi olmayan duran varlıklar	4.299.087,70	267.547,60	b) Kamuf yükümlülükler		
Birikmiş amortismanlar			M- Kararlar		
Difer duran varlıklar	4.022.140,10	955.456,49	1- Geçmiş yıllar zararları		
1- Gelecek yıllara ait giderler	955.456,49		2- Dönem zararları		
2- Gelecek yıllar ihtiyası stoklar			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	785.144.803,73	
3- Elden çıkarılacak stoklar ve maddi duran varlıklar			GENEL TOPLAM		2.764.188.179,99
TOPLAM	955.456,49		GENEL TOPLAM		6.108.047.538,50
Stok değer düşüklüğü karşılığı			MAZİN HESAPLAR		395.461.547,48
(4.022.140,10)			GENEL TOPLAM		6.108.047.538,50
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		4.354.571.756,10	MAZİN HESAPLAR		395.461.547,48
GENEL TOPLAM		6.108.047.538,50			
MAZİN HESAPLARI		395.461.547,48			

(Ek No: 17)

Etibank Mahdut Mes'uliyetli
Halıköy Maden İşletmesi Müessesesi
1973 yılı bilançosu

Aktif	Tutar TL	Pasif	Tutar TL
1 — Sabit kıymetler	5.325.728,03	1 — Sermaye	13.000.000,—
2 — İşirakler	—,—	2 — İhtiyatlar	426.556,44
3 — Mütedavil kıymetler	5.877.620,26	3 — Karşılıklar	220.000,—
a — Stoklar	5.127.725,93	4 — Alacaklar	5.154.876,34
b — Borçlular	549.689,31	a — Etibank	5.120.310,29
c — Senetler	68.310,—	b — Mübayattan	
d — Kasa ve bankalar	131.895,02	alacaklar	22.589,25
4 — Sair aktifler	5.874.911,83	c — Muhtelif muamele-	
5 — Zarar	4.059.849,83	lerden alacaklar	11.976,80
a — Geçen yıldan		5 — Emanet paralar	980.896,27
müdevver	1.919.136,50	6 — Sair pasifler	1.355.780,90
b — Dönem yılı zararı	2.140.713,33		
Toplam	21.138.109,95	Toplam	21.138.109,95
Nâzım hesaplar	63.334,—	Nâzım hesaplar	63.334,—

(Ek : 15)

**Etilbank Mahdut Mes'uliyetli
Haliköy Maden İşletmesi Müessesesi
1973 Yılı Bilançosu (Tekdüzene göre)**

Aktif	Ayrıntısı TL	Tümü TL	Pasif	Ayrıntısı TL	Tümü TL
1 — Dönen varlıklar :			1 — Kısa vadeli yabancı kaynaklar :		
a) Kasa ve bankalar		132.484,52	a) Alınan krediler, kredi ve tahvil takasleri		
b) Hisse senetleri, tahviller, hazine bonoları			b) Borçlar		494.938,72
— Değer düşüklüğü karşılığı	(—)		c) Alınan avanslar		248.786,48
c) Alacaklar	476.724,62	476.724,62	ç) Vergi, resim, harç ve kesintiler		271.737,12
— Şüpheli alacaklar karşılığı	(—)		d) Diğer tahakkukları		
e) Verilen avanslar		56.614,69	e) Diğer yabancı kaynaklar		
d) Stoklar	4.823.385,28	4.720.134,38	Toplam (1)		1.015.462,32
— Stok değer düşüklüğü karşılığı	(101.280,90)		2 — Uzun vadeli yabancı kaynaklar :		
e) Diğer dönen varlıklar	287.657,59	287.657,59	a) Alınan krediler		5.120.310,29
— Diğer dönen varlıklar karşılıkları	(—)		b) Borçlar		
Toplam (1)		5.673.615,80	c) Diğer yabancı kaynaklar		
2 — Duran varlıklar :			İşleme bağlantı hesapları		
a) Tasarruf bonosu, yedekler için alınan tahviller		68.310,—	Toplam (2)		5.120.310,29
b) Alacaklar		80.100,—	Toplam (1+2)		6.135.772,61
c) Verilen avanslar			3 — Öz kaynaklar :		13.000.000,—
ç) Müessesesi ve iştiraklerdeki sermaye payları			a) Ödenmiş sermaye		
— Sermaye yükümlülüklerinden borçlar	(—)		— Esas sermaye	13.000.000,—	
d) Maddi duran varlıklar	14.884.829,82	5.325.728,03	— Ödenmemiş sermaye	(—)	
— Birikmiş amortismanlar	(9.529.101,79)		b) Yeniden değerlendirme arızası		
e) Maddi olmayan duran varlıklar			c) Yedekler		646.528,44
— Birikmiş amortismanlar	(—)		ç) Özel karşılıklar		1.555.780,90
f) Özel tükenmeye tabii varlıklar	8.814.732,—	5.426.923,44	d) Karlar		
— Birikmiş amortismanlar	(3.357.808,56)		da) Geçmiş yıllar karları		
g) Diğer duran varlıklar	493.582,85	493.582,85	db) Safı dönen karı		
— Stok değer düşüklüğü karşılığı	(—)		— Dönen karı		
İşlemeler bağlantı hesapları			— Kanuni yükümlülükler		4.058.865,85
Toplam (2)		11.404.644,52	e) Zararlar		
Genel toplam		17.078.260,32	ea) Geçmiş yıllar zararları	1.919.070,50	
			eb) Dönen zarar	2.140.703,39	
			Toplam (3)		10.047.667,51
			Genel toplam		17.078.260,32

Sümerbank Eskişehir Basma Sanayi Müessesesi
1973 yılı bilançosu

(Ek : 16)

Aktif	TL	Pasif	TL
1 — Sabit kıymetler	58.392.775,28	1 — Tahsis edilmiş sermaye	110.000.000,00
2 — Dönen değerler		2 — Karşılıklar	3.824.699,99
a) Stoklar	91.640.461,33	3 — Yedekler	5.247.368,12
b) Alacaklar	36.865.476,89	4 — Borçlar	49.137.181,46
c) Hisse senetleri, tahvil ve bonolar	600.540,00	5 — Emanet paralar	20.759.201,34
ç) Kasa ve bankalar	75.292,44	6 — Sair pasifler	2.948.030,29
d) Verilen avanslar	10.218.856,65	7 — KAR	25.180.524,37
3 — Sair aktifler	19.303.602,22		
Toplam	217.097.004,81	Toplam	217.097.004,81
4 — Nâzım hesaplar	170.715.675,61	8 — Nâzım hesaplar	170.715.675,61
Genel toplam	387.812.680,42	Genel toplam	387.812.680,42

Sümerbank Eskişehir Basma Sanayi Müessesesi 1973 yılı bilançosu (Tebliğine göre)					
Aktif	Ayrıntısı TL	Tümü TL	Pasif	Ayrıntısı TL	Tümü TL
1 - Dönen varlıklar :			1 - Kısa vadeli yabancı kaynaklar :		
a) Kasa ve bankalar		75.292,44	a) Alınan krediler, kredi ve tahvil takstitleri		47.408.936,40
b) Hisse senetleri, tah. Haz. bonoları		-	b) Borçlar		1.728.245,06
- Değer düşüklüğü karşılığı		-	c) Alınan avanslar		265.961,02
c) Alacaklar	36.415.761,89	32.591.061,90	d) Vergi, rosim, harç, kes.		20.759.201,34
- Şüpheli alacaklar karşılığı	(3.824.699,99)	-	e) Diğer tahakkukları		2.551.095,69
d) Verilen avanslar		10.218.856,65	f) Diğer yabancı kaynak.		-
e) Stoklar		91.640.461,33	Toplam (1)		72.713.440,41
- Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-)	-	2 - Uzun vadeli yabancı kaynaklar		-
e) Diğer dönen varlıklar		-	a) Alınan krediler		-
- Diğer dönen varlıklar karşılığı	(-)	-	b) Borçlar		-
Toplam (1)		134.525.672,32	c) Alınan avanslar		130.972,68
2 - Duran varlıklar :			d) Diğer yabancı kaynaklar		-
a) Tasarruf bonosu yed. için al. tah.		600.540,00	İşletme bağlantı hes.		130.972,68
b) Alacaklar		449.715,00	Toplam (2)		130.972,68
c) Verilen avanslar		-	Toplam (1-2)		72.844.413,09
d) Müessesce ve işt. sermaye pay.		-	3 - Özkaynaklar :		
- Sermaye yükümlülük. borçlar	(-)	-	a) Ödenmiş sermaye		110.000.000,00
d) Maddi duran varlıklar	127.586.429,29	58.392.775,28	- Ebas sermaye	110.000.000,00	-
- Birikmiş amortismanlar	(69.193.654,01)	-	- Ödenmemiş sermaye	-	-
e) Maddi olmayan duran varlıklar		-	b) Yeniden değer artış		-
- Birikmiş amortismanlar	(-)	-	c) Yedekler		5.247.368,12
f) Özel tükenmeye tabi varlıklar		-	d) Özel karşılıklar		-
- Birikmiş amortismanlar	(-)	-	d) Kârlar :		15.598.314,02
g) Diğer duran varlıklar		1.122.833,17	da) Geçmiş yıl kârl.		-
- Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-)	-	db) Safı dönem kâr		15.598.314,02
- İşletme bağlantı hesaplar		-	- Dönem kârı	25.180.524,37	-
Toplam (2)		60.565.863,45	- Kanuni yük.	(9.582.210,35)	-
Genel toplam		195.091.535,77	e) Zararlar		- 8.598.559,46
			ea) Geçmiş yıl zararları	8.598.559,46	-
			eb) Dönem zararı	-	-
			Toplam (3)		122.247.122,68
			Genel toplam		195.091.535,77

- 84 -

HESABIN ADI	Ayrıntısı TL.	T ü m ü TL.	HESABIN ADI	Ayrıntısı TL.	T ü m ü TL.
I- DÖNEN VARLIKLAR			E- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A- Kasa ve Bankalar		1.523.374,39	A- Alınan krediler, kredi ve tahvil taksitleri		482.429,54
B- Hisse senetleri-tahviller, hazine bonoları			B- Borçlar		211.385.731,97
-Değer düşüklüğü karşılığı			C- Alınan Avanslar		1.423.590,60
C- Alacaklar	5.058.150,11	4.793.241,47	D- Vergi, resim, harç ve kesintiler		8.300.625,77
-Şüpheli alacaklar karşılığı	1264.908,64		E- Diğer tahakkukları		16.949.243,68
D- Verilen avanslar		2.362.966,87	F- Diğer Yabancı Kaynaklar		
E- Stoklar	235.406.698,07	235.406.698,07	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		238.541.621,56
-Stoklar değer düşüklüğü karş. ( )			II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
F- Diğer dönen varlıklar			A- Alınan Krediler		2.850,70
-Diğer dönen varlıklar karşılıkları			B- Borçlar		
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		244.086.280,60	C- Alınan avanslar		2.750,00
II- DURAN VARLIKLAR			D- Diğer Yabancı Kaynaklar		
A- Tasarruf bonusu, yedek için alınan tahviller		50.490,00	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		5.600,70
B- Alacaklar		531.431,38	YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		238.547.222,26
C- Verilen avanslar		51.069.685,93	III- ÖZ KAYNAKLAR		
D- Müessese ve iştiraklerdeki sermaye payları			A- Ödenmiş Sermaye		180.986.904,64
-Sermaye yükümlülüklerinden borçlar			- Esas Sermaye	200.000.000,00	
E- Maddî duran varlıklar	160.221.206,90	125.882.406,37	- Ödenmemiş Sermaye	19.013.095,36	
-Birikmiş amortismanlar	34.338.800,53				
AKTARILACAK TOPLAM		421.620.294,28	AKTARILACAK TOPLAM		419.534.126,90

- 85 -

Ayrıntısı		T ü m ü	Ayrıntısı		T ü m ü
TL.		TL.	TL.		TL.
AKTARILMIŞ TOPLAM		421.620.294,28	AKTARILMIŞ TOPLAM		419.534.126,90
G- Özel Tükenemeye tabi varlıklar			B- Yeniden Değerleme artışı		
-Birikmiş amortismanlar			C- Yedekler		69.113,05
H- Diğer Duran varlıklar			D- Özel Karşılıklar		777.414,00
-Stok değer düşüklüğü karşılığı:		10.785,16	E- Kârlar		1.250.425,49
İçletmeler bağlantı hesapları			1- Geçmiş Yıllar Kârları		
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		177.544.798,84	2- Safi Dönem Kârı		
			a) Dönem Kârı	2.139.004,49	
			b) Kanuni yükümlülükler	888.579,00	
			F- Zararlar		
			1- Geçmiş yıllar zararları		
			2- Dönem zararı		
			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI		183.083.857,18
GENEL TOPLAM		421.631.079,44	GENEL TOPLAM		421.631.079,44
NAZİM HESAPLAR		3.769.086,62	NAZİM HESAPLAR		3.769.086,62

T.C.D.D. İÇİŞLERİ

BİLANÇO

31.12.1975

AKTİP HESAPLAR	AYRINTISI		TUTAN	PASİF HESAPLAR	AYRINTISI		TUTAN
	TL.	TL.			TL.	TL.	
I- DÖNER VARLIKLAR :				I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR :			
A- Kasa ve bankalar		187.959.310,44		A- Alınan krediler, kredi ve tahvil taksitleri		1.179.135.420,90	
B- Hisseler, menkul değerler, emvane konuları	3.689.927,80	3.689.927,80		1- Hazine	40.000.000,00		
Değer düşüklüğü karşılığı	(...)			2- T.C. Merkez Bankası	-		
C- ALACAKLAR		2.365.667.731,57		3- Devlet Yatırım Bankası	1.033.441.563,95		
1- Alacak senetleri	-			4- Diğer Bankalar	104.811.198,28		
Jakozta ettirilmiş alacak senetleri	(...)			5- Hisselerimiz	-		
2- Hazine	107.519.125,00			6- İştiraklerimiz	-		
3- Resmî Daireler	552.576.125,49			7- Yurt dışı	862.659,37		
4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	354.145.964,68			8- Diğer krediler	-		
5- Hisselerimiz	696.210.592,65			9- Tahvillerin taksitleri	-		
6- İştiraklerimiz	271,72			B- Borçlar		1.370.934.797,39	
7- Gerçek ve tüzel kişiler	2.809.572,91			1- Borç Senetleri	-		
8- Yurt dışı	546.321.929,03			2- Hazine	266.808.403,00		
9- Personelimiz	1.079.787,17			3- Resmî Daireler	10.461.855,82		
10- Verilen depozito ve teminat	3.110.502,24			4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	456.666.426,21		
11- Diğer alacaklar	2.600.221.721,63			5- Hisselerimiz	-		
TOPLAM	4.943.987.592,54			6- İştiraklerimiz	460.623,30		
Şüpheli alacaklar karşılığı	(2.578.319.874,97)			7- Gerçek ve tüzel kişiler	44.678.425,31		
D- Verilen avanslar	-	406.763.773,07		8- Yurt dışı	457.439.056,86		
H- Stoklar		932.944.772,75		9- Personelimiz	9.937.741,61		
1- İlk madde ve malzeme	817.683.313,58			10- Alınan depozito ve teminat	28.639.973,63		
2- Yarı mamuller	32.077.963,55			11- Diğer borçlar	95.882.298,05		
3- Mamuller	5.765.298,92			D- Alınan avanslar		133.375.358,03	
4- Emtia	-			D- Vergi, Resim, Harç ve kesintiler		201.828.242,74	
5- Diğer stoklar	77.418.195,70			E- Diğer tahakkukları		223.683.129,06	
TOPLAM	932.944.772,75			F- Diğer yabancı kaynaklar		83,00	
Stok değer düşüklüğü karşılığı	(...)			KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		3.106.957.030,92	
D- Diğer dönen varlıklar	42.246.138,19	40.975.947,38		II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR :		2.174.284.499,45	
Diğer dönen varlıklar karşılıkları	(2.270.100,81)			A- Alınan krediler		613.899.778,22	
DÖNER VARLIKLAR TOPLAMI		3.938.001.448,61		1- Hazine	-		
II- DURAN VARLIKLAR :				2- T.C. Merkez Bankası	-		
A- Tesarrüf bonosu, yedek için alınan tehv.		923.840,00		3- Devlet Yatırım Bankası	1.119.605.490,53		
B- Alacaklar		54.944.791,36		4- Diğer Bankalar	-		
1- Alacak senetleri	-			5- Hisselerimiz	-		
2- Hazine	-			6- İştiraklerimiz	-		
3- Resmî Daireler	51.909.963,81			7- Yurt dışı	440.819.230,70		
4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-			8- Diğer krediler	-		
5- Hisselerimiz	-			9- Tahviller	-		
6- İştiraklerimiz	-			B- Borçlar			
7- Gerçek ve tüzel kişiler	244.993,24			1- Borç senetleri	-		
8- Yurt dışı	-			2- Hazine	-		
9- Personelimiz	51.026,70			3- Resmî Daireler	-		
10- Verilen depozito ve teminat	2.471.807,63			4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-		
11- Diğer alacaklar	-			5- Hisselerimiz	-		
C- Verilen Avanslar		115.363,55		6- İştiraklerimiz	-		
D- Hisselere ve iştiraklerdeki sermaye payları		537.435.777,89		7- Gerçek ve tüzel kişiler	-		
1- Hisselerimizdeki sermaye	550.000.000,00			8- Yurt dışı	-		
2- İştiraklerimizdeki sermaye payları	1.752.949,00			9- Alınan depozito ve teminat	4.839.900,83		
TOPLAM	551.752.949,00			10- Diğer borçlar	-		
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar	(14.317.373,11)			C- Alınan Avanslar		-	
E- Maddî duran varlıklar		6.547.640.490,78		D- Diğer Yabancı Kaynaklar		751.623.153,34	
1- Arazi ve arsalar	76.908.524,02			İşletmeler bağlantı hesapları	-		
2- Yerleşik binalar	2.719.838.818,10			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		2.930.747.553,68	
3- Yeraltı "	1.049.820.423,84			YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		6.039.704.584,54	
4- Binalar "	436.834.942,57			III- ÖZ KAYNAKLAR :		6.034.523.646,21	
5- Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	243.681.385,91			A- Ödenmiş Sermaye	8.000.000.000,00		
6- Tesisler, makineler, cihazlar	93.637.665,33			Eklenmiş sermaye	(1.965.476.353,79)		
7- Elektrik tesisleri	107.151.694,97			B- Yeniden değerlendirme artışı		-	
8- Yurt araç ve gereçler	3.431.709.043,89			C- Yedekler		-	
9- Düşme ve demirbaşlar	95.439.641,37			1- Genel Yedekler	-		
10- Diğer maddî duran varlıklar	-			2- Olağanüstü ve özel yedekler	-		
11- Yedek maddî duran varlıklar	-			D- Özel Karşılıklar		93.231.879,50	
12- Yapılmakta olan yatırımlar	629.239.646,27			E- Kârlar		-	
TOPLAM	6.291.187.725,27			1- Geçmiş yıllar kârları	-		
Birikmiş amortismanlar	(3.217.547.305,49)			2- Sati dönem kârı	-		
F- Maddî olmayan duran varlıklar		-		a) Dönem kârı	-		
Birikmiş amortismanlar	-			b) Kanunî yükümlülükler	-		
H- Diğer Duran Varlıklar		10.839.344,32		F- Zararlar		(1.069.859.053,74)	
1- Gelecek yıllara ait giderler	18.839.344,32			1- Geçmiş yıllar zararları	-		
2- Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar	-			2- Dönen zarar	1.069.859.053,74		
3- Elden çıkarılacak stoklar ve maddî duran varlıklar	-			ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI		5.074.896.471,97	
TOPLAM	18.839.344,32						
Stok değer düşüklüğü karşılığı	(...)			GENEL TOPLAM		11.097.601.056,51	
İşletme bağlantı hesapları	-			HAZİRAN HESAPLAR		809.147.357,17	
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		7.359.499.607,90					
GENEL TOPLAM		11.097.601.056,51					
HAZİRAN HESAPLAR		809.147.357,17					

T.C.D.D. İŞLETMESİ

B İ L A N Ç O

31.12.1976

AKTİP HESAPLAR	AYRINTISI		TUTAN	PASİP HESAPLAR	
	TL	TL		AYRINTISI	TUTAN
I-DÖNEN VARLIKLAR					
A-Kasa ve Bankalar			321.819.640,83	A-Alınan krediler, kredi ve tah. tak.	2.563.805.226,81
B-Hisse senetleri tah. hazine bon. Değer düşüklüğü karşılığı	3.765.727,40	(-)	3.765.727,40	1-Hazine	40.000.000,00
Alacaklar			2.860.187.752,50	2-TC Merkez Bankası	-
1-Alacak senetleri	(-)	(-)		3-Devlet Yatırım Bankası	2.518.876.274,44
Iskonto ettirilmiş alacak senet.	(-)	(-)		4-Diğer Bankalar	4.066.292,99
2-Hazine	318.375.749,00			5-Müesseselerimiz	-
3-Hesmi Daireler	208.216.842,18			6-İştiraklerimiz	-
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	241.847.811,52			7-Yurt dışı	862.659,38
5-Müesseselerimiz	1.192.102.266,41			8-Diğer krediler	-
6-İştiraklerimiz	-			9-Tahvillerin tahsilatları	-
7-Çerçev ve tüzel kişiler	3.929.485,11			B-Borçlar	1.371.289.861,98
8-Yurt dışı	792.285.457,36			1-Borç senetleri	-
9-Personelimiz	991.343,57			2-Hazine	358.842.960,00
10-Verilen depozito ve teminat	13.805.284,89			3-Hesmi Daireler	56.278.314,12
11-Diğer alacaklar	3.128.690.122,69			4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	289.807.003,19
TOPLAM	5.900.252.364,73			5-Müesseselerimiz	-
Şüpheli alacaklar karşılığı	(3.040.064.612,23)			6-İştiraklerimiz	826.878,19
D-Verilen avanslar			539.020.247,50	7-Çerçev ve tüzel kişiler	40.347.156,85
E-Stoklar			1.060.448.430,74	8-Yurt dışı	432.834.063,18
1-İlk madde ve malzeme	964.757.779,70			9-Personelimiz	7.789.171,79
2-Yarı mamuller	42.093.564,43			10-Alınan depozito ve teminat	74.370.887,15
3-Mamuller	-			11-Diğer borçlar	102.119.427,51
4-Matya	-			C-Alınan avanslar	238.469.593,22
5-Diğer stoklar	53.987.086,61			D-Vergi, Resim, harç ve kesintiler	223.795.304,05
TOPLAM	1.060.448.430,74			E-Gider tahakkukları	250.930.345,46
Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-)			F-Diğer yabancı kaynaklar	93,00
F-Diğer dönen varlıklar	69.515.718,26		66.627.183,07	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	4.648.290.424,52
Diğer dönen varlıklar karşılığı	(2.888.535,19)			II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	2.716.840.742,96
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI			4.851.869.982,04	A-Alınan krediler	1.311.812.393,45
II-DURAN VARLIKLAR				1-Hazine	-
A-Tasarruf bonosu, yedek için alınan tahviller			631.440,00	2-TC Merkez Bankası	-
B-Alacaklar			48.352.816,50	3-Devlet Yatırım Bankası	945.521.052,80
1-Alacak senetleri	-			4-Diğer Bankalar	-
2-Hazine	-			5-Müesseselerimiz	-
3-Hesmi Daireler	43.020.319,94			6-İştiraklerimiz	-
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-			7-Yurt dışı	439.507.296,71
5-Müesseselerimiz	-			8-Diğer krediler	-
6-İştiraklerimiz	152.962,21			B-Borçlar	5.741.414,82
7-Çerçev ve tüzel kişiler	-			1-Borç senetleri	-
8-Yurt dışı	45.453,21			2-Hazine	-
9-Personelimiz	4.528.081,14			3-Hesmi daireler	-
10-Verilen depozito ve teminat	-			4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-
11-Diğer alacaklar	-			5-Müesseselerimiz	-
C-Verilen avanslar			94.031,96	6-İştiraklerimiz	-
D-Müessese ve iştiraklerdeki sermaye payları			551.752.949,00	7-Çerçev ve tüzel kişiler	-
1-Müesseselerimizdeki sermaye	550.000.000,00			8-Yurt dışı	-
2-İştiraklerimizdeki sermaye payı	1.752.949,00			9-Alınan depozito ve teminat	5.741.414,82
TOPLAM	551.752.949,00			10-Diğer borçlar	-
Sermaye yükümlülüklerinden borç	(-)			C-Alınan Avanslar	68.347.844,65
E-Maddi duran varlıklar			8.167.849.051,55	D-Diğer Yabancı Kaynaklar İşletmeler bağlantı hesapları	-
1-Arazi ve arsalar	78.464.988,32			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	2.790.930.002,41
2-Yararlı düzenleri	3.255.263.737,17			YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	7.439.220.426,95
3-Yeraltı "	1.874.115.313,91			III-ÖZ KAYNAKLAR	6.306.014.646,21
4-Binalar	523.072.222,25			A-Ödenmiş Sermaye	8.000.000.000,00
5-Sinyal telefon ve telg. tesis.	268.105.789,63			Esas Sermaye	(1.693.985.352,79)
6-Tesisler makineler cihazlar	109.505.191,93			Ödenmiş Sermaye	-
7-Elektrik tesisleri	218.847.281,69			B-Yeniden değerlendirme artışı	-
8-Taahhüt araç ve gereçler	4.488.436.986,42			C-Yedekler	-
9-Düğüme ve demirbaşlar	112.619.666,61			1-Genel yedekler	-
10-Diğer maddi duran varlıklar	-			2-Ölçün Üstü ve Özel yedekler	-
11-Yedek maddi duran "	771.182.590,18			D-Özel karşılıklar	119.242.093,90
12-Yapılmakta olan yatırımlar	11.599.611.888,11			E-Karlar	-
TOPLAM	11.599.611.888,11			1-Geçmiş yıllar karları	-
Birikmiş amortismanlar	(3.431.764.836,56)			2-Gafi dönen kârı	-
F-Maddi olmayan duran varlıklar	(-)			a) Döner kârı	-
Birikmiş amortismanlar	(-)			b) Kamuni yükümlülükler	-
G-Özel Tükennmeye tabi varlıklar	(-)			F-Sararlar	(202.121.576,35)
Birikmiş amortismanları	(-)			1-Geçmiş yıllar sararları	-
H-Diğer Duran Varlıklar	41.806.319,66		41.806.319,66	2-Döner sarar	-
1-Gelecek yıllara ait giderler	-			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	6.221.135.163,26
2-Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar ve maddi duran varlıklar	-			TOPLAM	14.105.115.411,27
TOPLAM	41.806.319,66			TOPLAM	14.105.115.411,27

DD İŞLETİMİSİ

B İ L A N Ç O

31.12.1977

AKTİF HESAPLAR	AYRINTISI		TUTU		PASİF HESAPLAR	
	TL.	TL.	TL.	TL.	TL.	TL.
I-DÖNEN VARLIKLAR						
A-Kasa ve Bankalar		455.947.615,67				
B-Hisse senetleri, tah.hazı.bon.	3.672.727,40	3.672.727,40				
Değer düşüklüğü karşılığı	(-)					
C-Alacaklar		2.313.414.552,08				
1-Alacak senetleri	-,-					
İskonto ettirilmiş alacak senet	-,-					
2-Hazine	1.226.548.893,30					
3-Resmî Daireler	197.780.286,29					
4-Kamu İktisadi Teşebbüs.	143.684.359,00					
5-Müesseselerimiz	-,-					
6-İştiraklerimiz	202,00					
7-Gerçek ve tüzel kişiler	8.287.825,40					
8-Yurt dışı	677.619.702,65					
9-Personelimizden	2.885.159,24					
10-Verilen depozito ve tem.	7.101.604,35					
11-Diğer alacaklar	3.756.106.815,48					
TOPLAM:	6.020.014.847,71					
Şüpheli alacaklar karşılığı	(3.706.600.295,63)					
D-Verilen avanslar		528.990.322,37				
E-Stoklar		1.313.571.807,55				
1-İlk madde ve malzeme	1.100.042.609,98					
2-Yarı mamuller	69.373.459,60					
3-Mamuller	-,-					
4-Envanir	-,-					
5-Diğer stoklar	144.155.737,97					
TOPLAM:	1.313.571.807,55					
Stok değer düşüklüğü kar.	(-)					
F-Diğer dönen varlıklar	103.561.058,23		102.326.633,05			
D diğer dönen varlıklar karş.	(1.234.425,18)					
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI:		4.717.923.468,12				
II-DURAN VARLIKLAR						
A-Tasarıf bono,yedek için alınan tahviller		432.040,00				
B-Alacaklar		40.527.651,96				
1-Alacak senetleri	-,-					
2-Hazine	-,-					
3-Resmî daireler	34.995.370,73					
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-,-					
5-Müesseselerimiz	-,-					
6-İştiraklerimiz	156.361,84					
7-Gerçek ve tüzel kişi.	-,-					
8-Yurt dışı	46.732,83					
9-Personelimiz	5.329.186,56					
10-Verilen depozito ve tem.	-,-					
11-Diğer alacaklar	-,-					
C-Verilen avanslar		822.134,51				
D-Müessese ve iştiraklerdeki sermaye payları		1.914.242.897,82				
1-Müesseselerimiz sermaye pay.	2.100.000.000,00					
2-İştiraklerimizdeki ser.pav.	1.752.242,00					
TOPLAM:	2.101.752.942,00					
Sermaye yükümlülüklerinden b.	(187.510.051,18)					
B-Maddi duran varlıklar		10.328.835.677,85				
1-Arazi ve arsalar	78.885.789,92					
2-Yer üstü binaları	3.587.801.421,09					
3-Yer altı binaları	2.022.288.194,97					
4-Binalar	613.725.145,74					
5-Sinyal,telefon ve te.tes.	355.918.079,57					
6-Tesisler makine cihaz.	122.416.454,25					
7-Elektrik tesisleri	255.006.606,62					
8-Taahhüt araç ve gereçler	5.579.418.202,10					
9-Döşeme ve demirbaşlar	138.192.216,33					
10-Diğer maddi duran varlık.	-,-					
11-Yedek maddi duran varlık.	46.433.903,69					
12-Yapılmakta olan yatırıml.	1.440.825.492,17					
TOPLAM:	14.240.981.506,45					
(3.912.145.828,60)						
Birikmiş amortismanlar		-,-				
F-Maddi olmayan duran var.	(-)					
Birikmiş amortismanlar	(-)					
G-Özel tükenmeye tabi varlık.	(-)					
Birikmiş amortismanları	(-)					
H-Diğer duran varlıklar		54.945.791,03				
1-Gelecek yıllara ait gid.	54.945.791,03					
2-Gelecek yıllar ihtil.stok.	-,-					
3-Elden çıkarılacak stoklar ve maddi duran varlıklar	-,-					
TOPLAM:	54.945.791,03					
(-)						
Stok değer düşüklüğü kar.	(-)					
İşletmeler bağlantı has.	(-)					
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI:		12.339.806.193,17				
GENEL TOPLAM:		17.057.729.661,29				
HAZİN HESAPLAR		873.734.778,39				
I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR						
A-Alınan krediler kredi ve tah.tak.						
1-Hazine	1.064.000.000,00					
2-T.C.Merkez Bankası	-,-					
3-Devlet Yatırım Bankası	3.651.657.012,76					
4-Diğer Bankalar	3.537.466,87					
5-Müesseselerimiz	-,-					
6-İştiraklerimiz	-,-					
7-Yurt dışı	-,-					
8-Diğer krediler	-,-					
9-Tahvillerin takviti	-,-					
B-Borçlar						
1-Borç senetleri	54.206.774,72					
2-Hazine	246.753.049,00					
3-Resmî daireler	59.823.568,53					
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	301.528.999,02					
5-Müesseselerimiz	-,-					
6-İştiraklerimiz	2.618.882,02					
7-Gerçek ve tüzel kişiler	58.803.983,53					
8-Yurt dışı	586.700.522,52					
9-Personelimiz	8.229.113,25					
10-Alınan depozito ve tem.	124.834.673,38					
11-Diğer borçlar	125.838.743,92					
C-Alınan avanslar		202.799.970,91				
D-Vergi, resin, harç ve kesinti.		766.783.802,69				
E-Gider tahakkukları		917.992.468,88				
F-Diğer yabancı kaynaklar	22.096,80					
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		8.176.331.128,07				
II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR						
A-Alınan krediler						
1-Hazine	1.845.324.761,45					
2-T.C.Merkez Bankası	-,-					
3-Devlet Yatırım Bankası	771.826.473,62					
4-Diğer Bankalar	58.236.040,16					
5-Müesseselerimiz	-,-					
6-İştiraklerimiz	-,-					
7-Yurt dışı	499.689.999,04					
8-Diğer krediler	-,-					
9-Tahviller	-,-					
B-Borçlar						
1-Borç senetleri	239.644.591,19					
2-Hazine	-,-					
3-Resmî Daireler	-,-					
4-Kamu İktisadi Teşebbüs.	-,-					
5-Müesseselerimiz	-,-					
6-İştiraklerimiz	-,-					
7-Gerçek ve tüzel kişi.	-,-					
8-Yurt dışı	-,-					
9-Alınan depozito ve tem.	5.455.348,21					
10-Diğer borçlar	-,-					
C-Alınan Avanslar		245.099.939,40				
D-Diğer yabancı kaynaklar						
İşletmeler bağlantı hesap.						
UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		2.916.916,20				
YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI:		3.423.094.129,87				
III-ÖZKAYNAKLAR						
A-Ödenmiş sermaye	8.000.000.000,-					
Bas sermaye	(1.693.985.353,79)					
Ödenmemiş sermaye	-,-					
B-Yeniden değerlendirme artışı.		-,-				
C-Yedekler						
1-Genel yedekler	-,-					
2-Ölçümlü ve özel yed.	-,-					
D-Özel karşılıklar		143.029.459,95				
E-Kiralar		-,-				
1-Geçmiş yıllar kiraları	-,-					
2-Safî dönem kârı	-,-					
a)Dönen kârı	-,-					
b)Kanunî yükümlülükler	(-)					
F-Sararlar						
1-Geçmiş yıllar sararları	-,-					
2-Dönen sarar	990.539.702,81					
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI		990.539.702,81				
GENEL TOPLAM		17.057.729.661,29				
HAZİN HESAPLAR		873.734.778,39				

AKTİF HESAPLAR	AYRINTISI		TOPLAM	PASİF HESAPLAR	AYRINTISI		TOPLAM
	Tl.	Tl.			Tl.	Tl.	
I- DÖNER VARLIKLAR				I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			
A-Kasa ve Bankalar		173.180.267,35		A-Alınan krediler, kambi ve tah. taksitleri	1.024.000.000,00		2.497.453.113,74
B-Hisçe senetleri tah. hazine bonoları	3.651.792,40	3.651.792,40		1.Hazine			
Değer düşüklüğü karşılığı				2.TC Merkez Bankası			
C-Alacaklar		4.800.671.261,39		3.Devlet Yatırım Bankası	1.172.694.110,58		
1.Alacak senetleri				4.Diğer Bankalar	300.759.003,16		
İmzonto ettirilmiş alacak senetleri				5.Müesseselerimiz			
2.Hazine	2.707.840.895,27			6.İştiraklerimiz			
3.Resmî daireler	331.233.125,05			7.Yurt dışı			
4.Kamu İktisadi Teşebbüsleri	692.631.801,91			8.Diğer krediler			
5.Müesseselerimiz	504.648.535,29			9.Tahvillerin taksitleri			
6.İştiraklerimiz	342,10						
7.Gerçek ve tüzel kişiler	5.836.453,33			B-Borçlar			4.720.476.644,88
8.Yurt dışı	404.511.641,08			1.Borç senetleri	189.905.173,22		
9.Personelimizden	4.743.641,62			2.Hazine	21.325.451.066,00		
10.Verilen depono ve teminat	5.417.365,18			3.Resmî daireler	115.478.310,84		
11.Diğer alacaklar	4.657.950.481,37			4.Kamu İktisadi Teşebbüsleri	1.039.004.964,32		
TOPLAM	9.379.802.284,80			5.Müesseselerimiz			
Şüpheli alacaklar karşılığı	(4.578.133.023,41)			6.İştiraklerimiz	5.748.712,95		
D-Verilen avanslar		973.629.902,70		7.Gerçek ve tüzel kişiler	141.904.537,26		
B-Stoklar		1.667.327.236,59		8.Yurt dışı	743.140.776,33		
1.İlk madde ve malzeme	1.391.074.300,86			9.Personelimiz	26.084.351,28		
2.Yarı mamuller	100.829.343,05			10.Alınan depono ve teminat	52.748.064,48		
3.Mamuller				11.Diğer borçlar	81.010.688,20		
4.Estifa				C-Alınan avanslar			179.056.943,83
5.Diğer stoklar	155.413.002,88			D-Vergi, res, mihyar ve kesintiler			954.627.980,47
TOPLAM	1.667.327.236,59			E-Gider tahakkukları			1.133.467.578,10
Stok değer düşüklüğü karşılığı				F-Diğer yabancı kaynaklar			70,00
P-Diğer dönen varlıklar	5.481.637,78	4.532.100,24		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI			2.497.453.113,74
Diğer dönen varlıklar karşılıkları	(959.537,34)						
DÖNER VARLIKLAR TOPLAMI		7.622.992.160,67		II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			4.737.536.908,19
II-DURAN VARLIKLAR		250.040,00		A-Alınan Krediler	3.584.139.782,88		
A-Resortlar onosu, yeux için al. tahviller		250.040,00		1.Hazine			
B-Alacaklar		34.515.262,90		2.TC Merkez Bankası			
1.Alacak senetleri				3.Devlet Yatırım Bankası	474.490.855,20		
2.Hazine				4.Diğer Bankalar			
3.Resmî daireler	28.600.000,00			5.Müesseselerimiz			
4.Kamu İktisadi Teşebbüsleri				6.İştiraklerimiz	678.905.870,11		
5.Müesseselerimiz				7.Yurt dışı			
6.İştiraklerimiz				8.Diğer krediler			
7.Gerçek ve tüzel kişiler	82.727,01			9.Tahviller			
8.Yurt dışı				B-Borçlar			3.913.468.953,37
9.Personelimiz	32.025,84			1.Borç senetleri			
10.Verilen depono ve tem. nat	5.800.510,05			2.Hazine			
11.Diğer alacaklar				3.Resmî daireler			
C-Verilen Avanslar		805.902,47		4.Kamu İktisadi Teşebbüsleri			
D-Müessese ve İştiraklerdeki ser. payları		1.994.125.224,57		5.Müesseselerimiz			
1.Müesseselerimizdeki sermaye payları	2.120.000.000,00			6.İştiraklerimiz			
2.İştiraklerimizdeki sermaye payları	1.752.949,00			7.Gerçek ve tüzel kişiler			
TOPLAM	2.121.752.949,00			8.Yurt dışı			
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar	(127.627.724,43)			9.Alınan depono ve teminat	6.457.245,14		
E-Maddi duran varlıklar		10.915.325.083,14		10.Diğer borçlar			
1.Arazi ve arsalar	79.000.540,05			C-Alınan Avanslar			
2.Yer üstü düşenleri	4.369.053.003,63			D-Diğer yabancı kaynaklar			3.454.697,07
3.Yer altı düşenleri	2.391.029.117,33			İşletmeler Bağlantı hesapları			
4.Binalar	705.357.671,66			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI			6.660.937.401,77
5.Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	400.759.996,55			YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI			10.145.599.742,79
6.Tenisler, makineler, cihazlar	149.911.361,74			III-ÖZ KAYNAKLAR			6.832.660.906,45
7.İlektirik tesisler	261.365.121,88			A-Ünvanlı sermaye	8.000.000.000,00		
8.İnşaat araç ve gereçleri	6.875.761.159,34			Emm sermaye	(1.167.339.043,55)		
9.Düğens ve demirbaşlar	188.976.731,71			Ünvanlı sermaye			
10.Diğer maddi duran varlıklar				B-Tenden değerleme artığı			
11.Yedek maddi duran varlıklar				C-Yedekler			
12.Yapılmakta olan yatırımlar				1.Önzel yedekler			
TOPLAM	1.846.981.244,18			2.Ölçümlenmiş ve özel yedekler			
Birikmiş amortismanlar	(4.363.170.860,83)			D-Özel Karşılıklar			167.972.436,46
F-Maddi olmayan duran varlıklar				E-Karlar			
Birikmiş amortismanları				1.Çeşniş yıllar karları			
G-Özel Tübenmeyen labi varlıklar				2.Safi dönem karı			
Birikmiş amortismanları				a) Dönem karı			
H-Diğer Duran varlıklar		49.172.599,53		b) Kanuni yükümlülükler			
1.Öncelecek yıllara ait giderler	49.172.599,53			F-Zararlar			(2.529.446.807,42)
2.Öncelecek yıllar ihtiyacı stoklar				1.Çeşniş yıllar zararları			
3.Öncelecek yıllar çıkarılacak stoklar ve maddi duran varlıklar				2.Dönem zararı			
TOPLAM	49.172.599,53			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI			4.737.536.908,19
Stok değer düşüklüğü karşılığı							
İşletmeler Bağlantı Hesapları				GENEL TOPLAM			22.617.186.278,28
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		14.994.194.117,61		GENEL TOPLAM			22.617.186.278,28
GENEL TOPLAM		22.617.186.278,28		MAZMUN HESAPLAR			1.009.701.025,94
MAZMUN HESAPLAR		1.009.701.025,94					

-41-

TMMB İZLEMLERİ		B İ L A N Ç O		31.12.1990	
AKTİF HESAPLAR	AYRINTISIZ TL	TMMB TL	PASİF HESAPLAR	AYRINTISIZ TL	TMMB TL
I-DÖNEN VARLIKLAR			I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A-Kasa ve Bankalar		755.927.117,94	A-Alınan Krediler,Kredi ve Tahvil Tak-		3.702.249.350,12
B-Hisse Senetleri,Tahviller,Hazine Bono- Değer düşüklüğü karşılığı (-)	3.506.792,40	3.506.792,40	1-Hazine		
C-Alacaklar		15.853.022.100,82	2-T.C.Merkez Bankası		
1-Alacak senetleri			3-Devlet Yatırım Bankası	3.516.754.065,77	
İskonto ettirilmiş alacak senetleri(-)			4-Diğer bankalar	185.495.284,35	
2-Hazine	4.340.554.800,87		5-Müesseselerimiz		
3-Resmî Daireler	8.982.992.016,72		6-İştiraklerimiz		
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	149.110.820,67		7-Yurt dışı		
5-Müesseselerimiz	248.866.366,92		8-Diğer yerlerden alınan		
6-İştiraklerimiz	542.744,00		9-Tahvillerin takatleri		
7-Gerçek ve tümel kişiler	27.245.716,69				
8-Yurt dışı	1.972.214.143,41		B-Borçlar		18.358.906.017,69
9-Personelimiz	9.976.370,37		1-Borç senetleri	3.451.403.231,99	
10-Verilen depozito ve teminat	80.131.121,07		2-Hazine	5.160.946.434,00	
11-Diğer alacaklar	9.768.393.506,44		3-Resmî Daireler	338.846.778,98	
Toplam	25.580.027.607,15		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	1.970.229.124,55	
Şüpheli alacaklar karşılığı(-)	(9.727.005.506,33)		5-Müesseselerimiz	470.526.289,19	
D-Verilen Avanslar		5.194.990.813,20	6-İştiraklerimiz	2.246.141,19	
E-Stoklar		5.349.821.792,10	7-Gerçek ve tümel kişiler	531.127.838,04	
1-İlk madda ve malzeme	3.114.778.730,08		8-Yurt dışı	3.669.216.030,95	
2-Yarı mamuller	986.175.330,06		9-Personelimiz	2.058.245.946,78	
3-Mamuller			10-Alınan depozito ve teminat	376.144.850,25	
4-Emtia			11-Diğer borçlar	359.273.351,87	
5-Diğer stoklar	1.248.867.731,96				
Toplam	5.349.821.792,10		C-Alınan Avanslar		320.403.963,68
Stok değer düşüklüğü karşılığı(-)	( )		D-Vergi,Rusim,Harç ve Kesintiler		1.766.753.994,14
D-Diğer Dönen Varlıklar	76.115.463,16	75.358.001,85	E-Gider Tahakkukları		7.733.054.642,81
Diger dönen varlıklar karşılıkları(-)	(757.461,31)		F-Diğer Yabancı Kaynaklar		8.095.499,12
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		27.232.626.618,31	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		31.809.463.467,56
II-DURAN VARLIKLAR			II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A-Tasarıf Bonusu,Yedek için Alınan		120.240,00	A-Alınan Krediler		3.024.118.814,50
B-Tahviller		22.004.536,47	1-Hazine	1.807.110.260,25	
C-Alacaklar			2-T.C.Merkez Bankası		
1-Alacak Senetleri			3-Devlet Yatırım Bankası	315.222.009,83	
2-Hazine			4-Diğer bankalar	51.827.846,00	
3-Resmî Daireler	6.530.400,24		5-Müesseselerimiz		
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri			6-İştiraklerimiz		
5-Müesseselerimiz			7-Yurt dışı	849.958.696,42	
6-İştiraklerimiz			8-Diğer yerlerden alınan		
7-Gerçek ve tümel kişiler	58.429,69		9-Tahviller		
8-Yurt dışı					
9-Personelimiz			B-Borçlar		7.504.181.840,04
10-Verilen depozito ve teminat	15.360.981,54		1-Borç Senetleri		
11-Diğer alacaklar			2-Hazine		
			3-Resmî Daireler		
C-Verilen Avanslar		6.294.821,59	4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri		
D-Müessese ve İştiraklerdeki Sermaye Payları		2.101.752.949,00	5-Müesseselerimiz		
1-Müesseselerimizdeki Sermaye	2.100.000.000,00		6-İştiraklerimiz		
2-İştiraklerimizdeki sermaye	1.752.949,00		7-Gerçek ve tümel kişiler		
Toplam	2.101.752.949,00		8-Yurt dışı		
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar			9-Alınan depozito ve teminat	11.011.470,90	
E-Maddi Duran Varlıklar		28.186.986.699,35	10-Diğer borçlar		
1-Arazi ve arsalar	82.375.792,45		C-Alınan Avanslar		
2-Yer üstü düzenleri	6.401.812.733,88		D-Diğer Yabancı Kaynaklar		
3-Yer altı düzenleri	3.010.224.299,30				
4-Binalar	1.137.010.745,30		İşletmeler Bağlantı Hesapları		
5-Sinyal,telefon ve telgraf tesisleri	513.086.723,23		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		10.228.309.654,54
6-Tesisler,makinalar,cihazlar	228.361.447,51		YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		42.417.764.122,10
7-Elektrik tesisleri	364.234.726,07		III-ÖZ KAYNAKLAR		
8-Taahhüt,arac ve gereçler	16.760.606.111,86		A-Ödenmiş Sermaye		30.952.422.992,45
9-Düzenleme ve demirbaşlar	458.918.679,85		Esas Sermaye	50.000.000.000,00	
10-Diğer maddi duran varlıklar	42.478.851,64		Ödenmemiş sermaye	(19.047.577.097,55)	
11-Yedek maddi duran varlıklar	5.270.166.101,37		B-Yeniden Değerleme Artışı		
12-Yapılmakta olan yatırımlar	34.319.276.210,46		C-Yedekler		
Toplam	6.132.289.511,11		1-Genel Yedekler		
Birikmiş amortismanlar			2-Ölçümlü ve özel yedekler		
F-Maddi Olmayan Duran Varlıklar			D-Özel Karşılıklar		172.033.522,59
-Birikmiş amortismanlar					
G-Özel Rüçkemeğe Tabi Varlıklar			E-Karşılar		
-Birikmiş amortismanlar			1-Geçmiş yıllar karları		
H-Diğer Duran Varlıklar		16.532.146,34	2-Safi dönem karı		
1-Gelecek yıllara ait giderler	16.532.146,34		a)Dönem karı		
2-Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar			b)Kanuni yükümlülükler		
3-Elden çıkarılacak stoklar ve maddi duran varlıklar					
Toplam	16.532.146,34		F-Sararlar		
Stok değer düşüklüğü karşılığı			1-Geçmiş yıllar zararları	8.929.624.408,37	15.975.902.626,08
			2-Dönem zararı	(7.046.278.217,71)	
İşletmeler Bağlantı Hesapları			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI		15.148.553.888,96
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		30.333.691.592,29	GENEL TOPLAM		57.566.318.011,06
GENEL TOPLAM		57.566.318.011,06	NAZİN HESAPLAR		2.330.681.067,08
NAZİN HESAPLAR		2.330.681.067,08			

KODLU İŞLEMESİ		B İ L A N Ç O		31.12.1981	
AKTİF HESAPLAR		AYRINTISI	TUTU	PASİF HESAPLAR	
		TL	TL	AYRINTISI	TUTU
				TL	TL
I-DÖNEN VARLIKLAR			1.809.819.173,94	I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
1-Kasa ve Bankalar			84.840.032,40	A-Alınan krediler, Kredi ve Tahvil	
2-Hisse Senetleri, Tahviller, Hazine Bonoları		84.840.032,40	84.840.032,40	Takviti:	
Değer düşüklüğü Karşılığı (-)		(-)		1-Hazine	
C-Alacaklar			19.558.855.058,28	2-T.C.Merkez Bankası	
1-Alacak senetleri				3-Devlet Yatırım Bankası	
Ekonto ettirilmiş alacak senetleri (-)		(-)		4-Diğer bankalar	
2-Hazine		2.427.509,40		5-Miçneselerimiz	
3-Resmî Daireler		8.562.016.409,62		6-İştiraklerimiz	
4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri		1.434.242.074,21		7-Yurt dışı	
5-Miçneselerimiz		4.091.354.325,52		8-Diğer yerlerden alınan krediler	
6-İştiraklerimiz				9-Tahvillerin takviti	
7-Çerçık ve tüzel kişiler		57.344.674,71		B-Borçlar	
8-Yurt dışı		4.942.555.599,13		1-Borç senetleri	
9-Personelimiz		10.263.210,22		2-Kazine	
10-Verilen depono ve teminat		270.790.796,50		3-Resmî Daireler	
11-Diğer alacaklar		34.110.792.664,16		4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri	
Toplam		14.739.798.064,87		5-Miçneselerimiz	
Şüpheli alacaklar karşılığı (-)		(14.551.937.605,20)		6-İştiraklerimiz	
D-Verilen Avanslar			8.913.996.562,09	7-Çerçık ve tüzel kişiler	
E-Stoklar			6.833.966.957,81	8-Yurt dışı	
1-İlk madde ve malzeme		4.696.648.203,82		9-Personelimiz	
2-Yarı mamuller		791.506.718,23		10-Alınan depono ve teminat	
3-Mamuller				11-Diğer borçlar	
4-Batıa				C-Alınan Avanslar	
5-Diğer Stoklar		1.345.812.035,76		D-Varlık, Resmî, Borç ve Keşitiler	
Toplam		6.833.966.957,81		E-Gider Tahakkukları	
Stok değer düşüklüğü Karşılığı (-)		(-)		F-Diğer Yabancı Kaynaklar	
F-Diğer dönen varlıklar		62.510.310,98		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
Diğer dönen varlıklar karşılıkları (-)		(945.388,87)		45.721.313.311,58	
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI			37.263.042.736,63	II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
II-DURAN VARLIKLAR				A-Alınan Krediler	
1-Tasaruf Bonosu, Yedek için Alınan Tahviller				1-Hazine	
B-Alacaklar			23.782.793,32	2-T.C.Merkez Bankası	
1-Alacak Senetleri				3-Devlet Yatırım Bankası	
2-Hazine				4-Diğer bankalar	
3-Resmî Daireler		2.110.145,28		5-Miçneselerimiz	
4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri				6-İştiraklerimiz	
5-Miçneselerimiz				7-Yurt dışı	
6-İştiraklerimiz				8-Diğer yerlerden alınan krediler	
7-Çerçık ve tüzel kişiler				9-Tahviller	
8-Yurt dışı				B-Borçlar	
9-Personelimiz		55.764,75		1-Borç Senetleri	
10-Verilen depono ve teminat		21.616.883,29		2-Hazine	
11-Diğer alacaklar				3-Resmî Daireler	
C-Verilen Avanslar			6.294.821,59	4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri	
D-Miçneselerimizdeki Sermaye Payları			2.101.752.949,00	5-Miçneselerimiz	
1-Miçneselerimizdeki Sermaye		2.100.000.000,00		6-İştiraklerimiz	
2-İştiraklerimizdeki sermaye		1.752.949,00		7-Çerçık ve tüzel kişiler	
Toplam		2.101.752.949,00		8-Yurt dışı	
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar				9-Alınan depono ve teminat	
1-Maddî Duran Varlıklar			39.936.766.147,53	10-Diğer borçlar	
1-Arazi ve arsalar		105.751.477,44		C-Alınan Avanslar	
2-Zer üstü dümenler		7.124.104.649,66		D-Diğer Yabancı Kaynaklar	
3-Yer altı dümenleri		3.410.980.242,31		İşletmeler Bağlantı Hesapları	
4-Binalar		1.978.973.350,82		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
5-Çinval, telefon ve telgraf tesis.		699.793.599,84		13.016.705.929,07	
6-Fenotikler, makineler, ohasalar		323.641.501,93		58.738.019.240,65	
7-Elektrik tesisleri		586.095.869,03		III-ÖZ KAYNAKLAR	
8-Hayıp, araç ve gereçler		23.697.311.620,25		A-Önemli Sermaye	
9-Düzen ve demirbaşlar		634.987.486,14		Emas Sermaye	
10-Diğer maddî duran varlıklar		8.929.801.713,71		Ödenmiş Sermaye	
11-Yedek maddî duran varlıklar		47.431.441.511,13		B-Yeniden Değerleme Artışı	
12-Yapılmakta olan yatırımlar		7.494.675.363,60		C-Yedekler	
Toplam		7.494.675.363,60		1-Genel Yedekler	
Birikmiş Amortismanlar				2-Ölçekli ve Genel yedekler	
F-Maddî Duran Varlıklar				D-Özel Karşılıklar	
-Birikmiş Amortismanlar				E-Kırlar	
G-Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar				1-Geçmiş yıllar kırları	
-Birikmiş amortismanlar				2-Safi dönen kırları	
H-Diğer Duran Varlıklar			8.522.940,89	a) Dönen kırları	
1-Gelecek yıllara ait giderler		8.522.940,89		b) Kanunî Yükümlülükler	
2-Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar				F-Zararlar	
3-Elden çıkarılacak stok ve maddî duran varlıklar				1-Geçmiş yıllar zararları	
Toplam		8.522.940,89		2-Döner zarar	
Stok değer düşüklüğü karşılığı				ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	
İşletmeler Bağlantı Hesapları				20.602.143.148,31	
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			42.071.119.652,13	GENEL TOPLAM	
GENEL TOPLAM			79.340.162.388,96	79.340.162.388,96	
HAZİN HESAPLAR			3.324.456.707,25	HAZİN HESAPLAR	
				3.324.456.707,25	

B İ L A N Ç O

31.12.1982

AKTİF HESAPLAR	AYRINTISI		TUTUŞU	PASİF HESAPLAR	AYRINTISI		TUTUŞU
	TL	TL			TL	TL	
I-DÖNEN VARLIKLAR				I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			
A-Kasa ve Bankalar			3.581.164.120,33	A-Alınan krediler, Kredi ve Tahvil, Taksitleri			3.729.634.902,08
B-Hisse Senetleri, Tahviller				1-Hazine	-,-		
Hisse Senetleri	1.001.212.908,00		1.001.212.908,00	2-T.C. Merkez Bankası	-,-		
Değer düşüklüğü karşılığı (-)	-,-			3-Devlet Yatırım Bankası	3.441.335.513,08		
				4-Diğer bankalar	3.701.989,00		
C-Alacaklar			33.510.906.240,53	5-Müesseselerinin	-,-		
1-Alacak senetleri	-,-			6-İştiraklerinin	-,-		
İskonte ettirilmiş alacak senetleri (-)	-,-			7-Yurt dışı	284.597.400,00		
2-Hazine	5.320.816,073,40			8-Diğer yerlerden alınan krediler	-,-		
3-Resmî Daireler	7.906.496.553,36			9-Tahvillerin taksitleri	-,-		
4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri	4.914.854.284,81						
5-Müesseselerinin	10.382.653.026,63			D-Borçlar			19.551.000.648,51
6-İştiraklerinin	-,-			1-Borç senetleri	10.730.314.226,17		
7-Geçek ve tüsel kişiler	39.744.454,25			2-Hazine	1.063.797.815,00		
8-Yurt dışı	4.126.531.946,11			3-Resmî Daireler	898.792.816,02		
9-Personelinin	17.477.610,06			4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri	929.055.542,73		
10-Verilen depozito ve teminat	420.971.362,53			5-Müesseselerinin	-,-		
11-Diğer Alacaklar	20.453.262.583,21			6-İştiraklerinin	9.237.653,25		
Toplam	53.782.807.894,36			7-Geçek ve tüsel kişiler	739.249.069,30		
Şüpheli alacaklar karşılığı (-)	(20.271.901.653,83)			8-Yurt dışı	2.280.871.488,94		
			17.109.352.522,97	9-Personelinin	587.470.551,28		
D-Verilen Avanslar				10-Alınan depozito ve teminat	1.498.993.460,96		
E-Stoklar			11.890.097.943,78	11-Diğer borçlar	813.218.024,86		
1-İlk madde ve malzeme	7.258.704.684,23						
2-Yarı mamuller	1.942.270.135,75			C-Alınan avanslar			168.018.886,20
3-Mamuller	-,-			D-Vergi, Resim, Harç ve Kesintiler			2.118.421.897,22
4-Emtla	-,-			E-Gider Tahakkukları			3.931.333.883,73
5-Diğer Stoklar	2.689.123.123,80			F-Diğer Yabancı Kaynaklar			14.471.987,48
Toplam	11.890.097.943,78						
Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	-,-						
F-Diğer dönen varlıklar	148.419.476,65		147.688.882,16				
Diğer dönen varlıklar karşılıkları (-)	(730.594,49)						
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI			67.240.422.609,77	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI			29.512.082.205,22
II-DURAN VARLIKLAR				II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			
A-Tezarruf Bonosu, Yedek için Alınan Tahviller			-,-	A-Alınan Krediler			24.873.948.927,60
B-Alacaklar			46.414.309,28	1-Hazine	210.293.686.694,00		
1-Alacak Senetleri	-,-			2-T.C. Merkez Bankası	-,-		
2-Hazine	-,-			3-Devlet Yatırım Bankası	204.725.026,51		
3-Resmî Daireler	1.965.145,28			4-Diğer bankalar	44.423.868,00		
4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri	-,-			5-Müesseselerinin	-,-		
5-Müesseselerinin	-,-			6-İştiraklerinin	-,-		
6-İştiraklerinin	-,-			7-Yurt dışı	13.331.013.343,09		
7-Geçek ve tüsel kişiler	-,-			8-Diğer yerlerden alınan krediler	-,-		
8-Yurt dışı	-,-			9-Tahviller	-,-		
9-Personelinin	592.618,44						
10-Verilen depozito ve teminat	430.856.545,56			B-Borçlar			8.728.874.854,67
11-Diğer Alacaklar	-,-			1-Borç Senetleri	8.699.008.721,58		
C-Verilen Avanslar			6.294.821,59	2-Hazine	-,-		
				3-Resmî Daireler	-,-		
D-Müessese ve İştiraklerdeki Sermaye Payları			2.101.873.349,00	4-Kamu İktisadî Teşebbüsleri	-,-		
1-Müesseselerindeki Sermaye	2.100.000.000,00			5-Müesseselerinin	-,-		
2-İştiraklerindeki sermaye	1.873.349,00			6-İştiraklerinin	-,-		
Toplam	2.101.873.349,00			7-Geçek ve tüsel kişiler	-,-		
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar	-,-			8-Yurt dışı	-,-		
			64.579.358.344,26	9-Alınan depozito ve teminat	29.866.133,09		
E-Maddi Duran Varlıklar				10-Diğer borçlar	-,-		
1-Arazi ve arsalar	115.442.771,60						
2-Yer üstü düşenleri	12.775.393.599,16			C-Alınan avanslar			158.552,48
3-Yer altı düşenleri	3.816.212.312,49			D-Diğer Yabancı Kaynaklar			
4-Binalar	3.135.056.426,58			İşletmeler Bağlantı Hesapları			33.402.882.334,75
5-Sinyal, telefon ve telgraf tesis.	1.491.279.259,52			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI			63.115.764.539,27
6-Tesisler, makinalar, cihazlar	628.661.778,07			YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI			92.627.846.744,49
7-Elektrik tesisleri	985.328.638,88						
8-Taşıt, araç ve gereçler	38.537.169.735,39			III-ÖZ KAYNAKLAR			
9-Dişleme ve demirbaşlar	1.355.287.957,24			A-Özdenetim Sermaye			80.286.269.912,95
10-Diğer Maddi duran varlıklar	-,-			1-Mas Sermaye	150.000.000.000,00		
11-Tedek maddi duran varlıklar	-,-			Özdenetim Sermaye	(68.713.730.087,05)		
12-Yapılamakta olan yatırımlar	11.758.651.920,97			B-Yeniden Değerleme Artışı	-,-		
Toplam	74.598.484.399,90						
Birikmiş Amortismanlar	(10.019.126.955,64)			C-Yedekler			
				1-Genel Yedekler	-,-		
F-Maddi Olmayan Duran Varlıklar			-,-	2-Ölçümlü ve Özel yedekler	-,-		
Birikmiş Amortismanlar	-,-			D-Özel karşılıklar	-,-		397.999.805,65
G-Özel Tükennmeye Tabi Varlıklar	-,-						
Birikmiş Amortismanlar	-,-			E-Kırlar			7.420.769.111,32
H-Diğer Duran Varlıklar			2.636.907,56	1-Geçmiş yıllar kırları	-,-		
1-Gelecek yıllara ait giderler	2.636.907,56			2-Safi dönem kârı	7.420.769.111,32		
2-Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar	-,-			a) Dönem kârı	-,-		
3-Elken çıkarılacak stok ve maddi duran varlıklar	-,-			b) Kamunî Yükümlülükler	-,-		
Toplam	2.636.907,56			F-Zararlar			(18.243.803.028,43)
Stok değer düşüklüğü karşılığı	-,-			1-Geçmiş yıllar zararları	(18.243.803.028,43)		
İşletmeler Bağlantı Hesapları	-,-			2-Dönem zararı	-,-		
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			66.736.577.731,69	ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI			70.861.252.801,49
GENEL TOPLAMI			133.977.000.341,46	GENEL TOPLAM			133.977.000.341,46
MALİYE HESAPLAR			4.022.272.420,17	MALİYE HESAPLAR			4.022.272.420,17

B İ L A N Ç O

KATİF HESAPLAR	AYRINTISI		TUTU	PASİF HESAPLAR	
	TL	TL		TL	TL
DÖNEN VARLIKLAR					
A-Kasa ve Bankalar			2.444.555.595,92		
B-Hisse Senetleri, Tahviller, Hazine Bonoları	8.212.900,00		8.212.900,00	1.019.317.824,00	
Değer düşüklüğü karşılığı (-)	(-)			-	
C-Alacaklar			46.666.963.459,06	3.309.301.045,12	
1-Alacak senetleri	-			3.701.989,00	
İskonto ettirilmiş alacak senetleri	(-)			-	
2-Hazine	26.906.290.012,00			-	
3-Reesmi Daireler	8.301.081.949,45			2.122.558.720,45	
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	5.631.111.293,35			-	
5-Müesseselerimiz	-			-	
6-İştiraklerimiz	134.000,00			-	
7-Çerçev ve tüzel kişiler	108.398.548,25			-	
8-Yurt dışı	5.233.751.100,91			-	
9-Personelimiz	16.818.919,22			-	
10-Verilen depozito ve teminat	335.124.039,53			-	
11-Diğer Alacaklar	27.109.527.060,93			-	
Toplam	73.644.256.923,64		24.213.254.787,43		27.835.379.579,05
Şüpheli alacaklar karşılığı (-)	(-)				
D-Verilen Avanslar			16.875.835.167,41	14.919.644.241,84	
E-Stoklar				-	
1-İlk madde ve malzeme	12.631.077.129,98			-	
2-Yarı mamuller	1.875.898.019,69			438.928.096,38	
3-Manuller	-			2.773.224.106,30	
4-Emtia	-			-	
5-Diğer Stoklar	2.368.860.017,74			49.153.016,88	
Toplam	16.875.835.167,41		108.843.104,72	882.561.981,34	
Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-)			3.651.882.828,17	
F-Diğer Dönen Varlıklar	109.439.287,41			182.186.439,08	
Diğer dönen varlıklar karşılıkları (-)	(-)			3.087.044.361,81	
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI			90.317.665.014,54	1.850.754.507,25	472.030.001,10
II-DURAN VARLIKLAR					2.629.900.213,39
A-Tasarruf Bonosu, Yedek için Alınan Tahviller					
B-Alacaklar			79.199.326,44		
1-Alacak Senetleri	-				
2-Hazine	-				
3-Reesmi Daireler	21.681.888,00				
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-				
5-Müesseselerimiz	-				
6-İştiraklerimiz	-				
7-Çerçev ve tüzel kişiler	-				
8-Yurt dışı	-				
9-Personelimiz	3.581.663,92				
10-Verilen depozito ve teminat	53.935.774,52				
11-Diğer alacaklar	-				
C-Verilen Avanslar			6.294.821,59		
D-Müessese ve İştiraklerdeki Sermaye Payları			15.306.450.532,56		
1-Müesseselerimizdeki Sermaye	30.000.000.000,00				
2-İştiraklerimizdeki sermaye	14.348.349,00				
Toplam	30.014.348.349,00		200.335.296.132,76		
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar (-)	(-)				
E-Maddi Duran Varlıklar					
1-Arazi ve arsalar	115.442.511,59				
2-Yer üstü düzenleri	49.052.327.522,56				
3-Yer altı düzenleri	21.023.440.502,53				
4-Binalar	16.761.574.649,47				
5-Sinyal, telefon ve telgraf tesis.	4.682.859.996,57				
6-Tesisler, makinalar, cihazlar	2.347.591.125,31				
7-Elektrik tesisleri	4.726.976.156,64				
8-Çapıt, araç ve gereçler	144.026.433.978,91				
9-Düğme ve demirbağlar	4.171.159.344,07				
10-Diğer Maddi duran varlıklar	-				
11-Yedek maddi duran varlıklar	-				
12-Yapılacakta olan yatırımlar	17.700.236.378,89				
Toplam	264.608.042.166,54				
Birikmiş Amortismanlar (-)	(-)				
F-Maddi Olmayan Duran Varlıklar					
-Birikmiş Amortismanlar	(-)				
G-Özel Tükermeye Tabi Varlıklar					
-Birikmiş amortismanlar	(-)				
H-Diğer Duran Varlıklar			377.018,35		
1-Gelecek yıllara ait giderler	377.018,35				
2-Gelecek yıllara ait giderler için tahsis edilmiş stoklar	-				
3-Elden çıkarılacak stok ve maddi duran varlıklar	-				
Toplam	377.018,35		377.018,35		
Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	(-)				
İşletmeler Bağlantı Hesapları					
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			215.727.617.831,70		109.576.269.912,95
GENEL TOPLAM			306.045.282.846,24		306.045.282.846,24
NAZİM HESAPLAR			6.991.676.945,41		6991.676.945,41
I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR					6.454.879.578,57
A-Alınan krediler, Kredi ve Tahvil, Tahsitlemleri					
1-Hazine					
2-T.C. Merkez Bankası					
3-Devlet Yatırım Bankası					
4-Diğer bankalar					
5-Müesseselerimiz					
6-İştiraklerimiz					
7-Yurt dışı					
8-Diğer yerlerden alınan krediler					
9-Tahvillerin taksitleri					
B-Borçlar					
1-Borç senetleri					
2-Hazine					
3-Reesmi Daireler					
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri					
5-Müesseselerimiz					
6-İştiraklerimiz					
7-Çerçev ve tüzel kişiler					
8-Yurt dışı					
9-Personelimiz					
10-Alınan depozito ve teminat					
11-Diğer borçlar					
C-Alınan avanslar					
D-Vergi, Resim, Harç ve Benzetimler					
E-Ödier Tahakkukları					
F-Diğer Yabancı Kaynaklar					
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI					40.673.630.627,33
II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR					37.683.897.345,28
A-Alınan Krediler					
1-Hazine					
2-T.C. Merkez Bankası					
3-Devlet Yatırım Bankası					
4-Diğer bankalar					
5-Müesseselerimiz					
6-İştiraklerimiz					
7-Yurt dışı					
8-Diğer yerlerden alınan krediler					
9-Tahviller					
B-Borçlar					
1-Borç Senetleri					
2-Hazine					
3-Reesmi Daireler					
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri					
5-Müesseselerimiz					
6-İştiraklerimiz					
7-Çerçev ve Tüzel Kişiler					
8-Yurt dışı					
9-Alınan depozito ve teminat					
10-Diğer borçlar					
C-Alınan avanslar					
D-Diğer Yabancı Kaynaklar					
İşletmeler Bağlantı Hesapları					
UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI					45.165.756.392,95
YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI					85.839.387.020,28
III-ÖZ KAYNAKLAR					109.576.269.912,95
A-Ödenmiş Sermaye					
Ödenmiş Sermaye					
Ödenmiş Sermaye					
B-Yeniden Değerleme Artışı					
C-Yedekler					
1-Genel Yedekler					
2-Ölçümlenmiş ve Özel Yedekler					
D-Özel Karşılıklar					
E-Kârlar					
1-Ödenmiş yıllar kârları					
2-Safi dönem kârı					
a) Dönem kârı					
b) Kanuni Yükümlülükler					
F-Zararlar					
1-Ödenmiş yıllar zararları					
2-Dönem zararı					
ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI					220.205.895.825,96
GENEL TOPLAM					306.045.282.846,24
NAZİM HESAPLAR					6991.676.945,41

T.C.D.D.

B İ L A N Ç O

31.12.1984

K Y T İ P H E S A P L A R	A Y R I N T I S I		P A S İ F H E S A P L A R	A Y R I N T I S I	
	TL	TL		TL	TL
I-DÖNEM VARLIKLAR			I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A-Kasa ve Bankalar		3.643.820.176,53	A-Alınan krediler, Kredi ve Tahvil Takasları		8.794.914.414,21
B-Hisve Senetleri, Tahviller, Hazine Bonoları	865.000,00	865.000,00	1-Hazine	1.460.080.432,56	
Değer düşüklüğü karşılığı(-)	(-)	(-)	2-T.C.Merkez Bankası	-	
C-Alacaklar		81.602.832.518,48	3-Devlet Yatırım Bankası	3.156.847.074,00	
1-Alacak senetleri	-	-	4-Diğer bankalar	5.730.167,00	
Ekonto ettirilmiş alacak senetleri	-	-	5-Müesseselerimiz	-	
2-Hazine	65.213.643.095,00		6-İştiraklerimiz	-	
3-Resmî Daireler	9.782.312.744,26		7-Yurt dışı	3.972.256.740,65	
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	2.044.875.369,44		8-Diğer yerlerden alınan krediler	-	
5-Müesseselerimiz	-		9-Tahvillerin takasları	-	
6-İştiraklerimiz	-		B-Borçlar		23.320.923.939,51
7-Gerçek ve tüzel kişiler	249.872.647,83		1-Borç senetleri	6.776.555.647,09	
8-Yurt dışı	5.149.432.179,31		2-Hazine	1.045.391.160,00	
9-Personelimiz	19.479.923,83		3-Resmî Daireler	490.248.804,25	
10-Verilen depozito ve teminat	813.346.648,66		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	2.024.734.661,00	
11-Diğer Alacaklar	36.656.588.756,47		5-Müesseselerimiz	-	
Toplam	120.129.551.364,80		6-İştiraklerimiz	75.623.769,91	
Şüpheli alacaklar karşılığı(-)	(36.526.718.846,32)		7-Gerçek ve tüzel kişiler	1.806.245.668,78	
D-Verilen avanslar		4.371.111.169,55	8-Yurt dışı	5.457.061.223,84	
E-Stoklar		21.216.462.231,55	9-Personelimiz	142.930.570,12	
1-İlk madde ve malzeme	18.684.192.655,64		10-Alınan depozito ve teminat	3.207.849.160,89	
2-Yarı mamuller	1.317.762.945,59		11-Diğer borçlar	2.286.283.273,63	
3-Mamuller	-		C-Alınan avanslar		614.464.014,79
4-Envan	-		D-Vergi, Resim, Harç ve Kesintiler		9.184.218.753,98
5-Diğer Stoklar	1.214.506.630,32		E-Diğer Tahakkukları		4.044.406.519,04
Toplam	21.216.462.231,55		F-Diğer Yabancı Kaynaklar		24.925.932,77
Stok değer düşüklüğü Karşılığı	(-)		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		45.983.853.574,30
F-Diğer Dönen Varlıklar	65.631.511,86	65.356.408,38	II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		68.729.104.455,82
Diğer dönen varlıklar karşılıkları(-)	(275.103,48)		A-Alınan Krediler		
DÖNEM VARLIKLAR TOPLAMI		112.900.447.504,49	1-Hazine	39.435.299.294,77	
II-DURAN VARLIKLAR			2-T.C.Merkez Bankası	-	
A-Tasarruf Bonosu, Yedek için Alınan Tahviller		-	3-Devlet Yatırım Bankası	130.474.701,33	
B-Alacaklar		167.298.919,71	4-Diğer bankalar	37.019.890,00	
1-Alacak Senetleri	-	-	5-Müesseselerimiz	-	
2-Hazine	-	-	6-İştiraklerimiz	29.126.310.569,92	
3-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-	-	7-Yurt dışı	-	
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-	-	8-Diğer yerlerden alınan krediler	-	
5-Müesseselerimiz	-	-	9-Tahviller	-	
6-İştiraklerimiz	-	-	B-Borçlar		4.731.555.940,46
7-Gerçek ve tüzel kişiler	-	-	1-Borç Senetleri	4.719.785.648,90	
8-Yurt dışı	3.951.578,38		2-Hazine	-	
9-Personelimiz	163.347.341,33		3-Resmî Daireler	-	
10-Verilen depozito ve teminat	-		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	-	
11-Diğer alacaklar	-		5-Müesseselerimiz	-	
C-Verilen Avanslar		6.294.821,59	6-İştiraklerimiz	-	
D-Müessene ve İştiraklerdeki Sermaye Payları		21.959.716.727,84	7-Gerçek ve Tüzel Kişiler	-	
1-Müesseselerimizdeki Sermaye	30.000.000.000,00		8-Yurt dışı	-	
2-İştiraklerimizdeki sermaye	39.555.249,00		9-Alınan depozito ve teminat	11.770.291,56	
Toplam	30.039.555.249,00		10-Diğer borçlar	-	
Sermaye yükümlülüklerinden borçlar(-)	(8.079.638.521,16)		C-Alınan avanslar		391.734,94
E-Maddi Duran Varlıklar		330.197.470.021,35	D-Diğer Yabancı Kaynaklar		-
1-Arazi ve arsalar	6.066.394.548,56		İşletmeler Bağlantı Hesapları		73.461.052.131,22
2-Yer üstü düşenleri	86.585.533.402,33		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		119.444.905.785,58
3-Yer altı düşenleri	21.943.011.213,05		YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		
4-Binalar	24.822.880.031,06		III-ÖZ KAYNAKLAR		156.314.404.922,95
5-Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	6.711.429.225,45		A-Ödenmiş Sermaye	500.000.000.000,00	
6-Tesisler, makineler, cihazlar	11.280.919.978,24		Emas Sermaye	343.685.515.087,05	
7-Elektrik tesisleri	7.356.886.974,35		Ödenmemiş Sermaye	-	
8-Taahhüt, araç ve gereçler	216.150.157.131,03		B-Yeniden Değerleme Artışı		181.748.157.800,91
9-Düğüme ve demirbaşlar	8.048.197.733,52		C-Yedekler		-
10-Diğer Maddî duran Varlıklar	-		1-Genel Yedekler	-	
11-Yedek maddî duran varlıklar	-		2-Ölçümlü ve Özel Yedekler	-	1.705.667.109,21
12-Yapılmakta olan yatırımlar	31.450.791.689,66		D-Özel Karşılıklar		9.866.155.201,83
Toplam	420.416.201.921,25		E-Merhler		-
Birikmiş Amortismanlar (-)	(90.218.731.905,90)		1-Geçmiş yıllar merhleri	9.866.155.201,83	
F-Maddî Olmayan Duran Varlıklar		-	2-Safi dönem merhleri	-	
-Birikmiş Amortismanlar	-	-	a) Dönem merhleri	15.701.259.722,83	
G-Özel Tükeneğe Tabi Varlıklar	-	-	b) Kamunî Yükümlülükler	(5.835.104.501,00)	
-Birikmiş amortismanlar	-	-	F-Zararlar		(3.848.142.735,44)
H-Diğer Duran Varlıklar	-	-	1-Geçmiş yıllar zararları	-	
1-Gelecek yıllara ait giderler	-	-	2-Dönem zararı	-	
2-Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar	-	-	ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI		345.786.322.289,45
3-Elden çıkarılacak stok ve maddî duran varlıklar	-	-	GENEL TOPLAM		465.231.227.994,88
Toplam	-	-	HAZİN HESAPLAR		9.345.121.412,66
Stok değer düşüklüğü karşılığı(-)	-				
İşletmeler Bağlantı Hesapları		352.330.780.490,49			
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		465.231.227.994,88			
GENEL TOPLAM		9.345.121.412,66			

T O D D

B İ L A N Ç O

31.12.1985

A K T İ F H E S A P L A R	Ayrıntıları		P A S İ F H E S A P L A R	
	TL	Tüğü TL	TL	Tüğü TL
I-DÖNEN VARLIKLAR			I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
A-Kasa ve Bankalar		4.679.235.870,20	A-Alınan krediler, Kredi ve Tahvil.	
B-Hisse Senetleri, Tahviller		99.365.000,00	Takviti	20.545.626.316,16
Hazine Bonoları	99.365.000,00		1-Hazine	10.074.107.066,90
Diğer düşüklüğü karşılığı (-)	( )		2-E.Ö.İşler Bankası	
C-Alacaklar		124.226.244.224,84	3-Devlet Yatırım Bankası	3.355.278.636,35
1-Alacak senetleri			4-Diğer bankalar	3.701.985,00
Ekono. ettirilmiş alacak mena			5-Hissesselerinin	
2-Hazine	99.566.439.032,00		6-İştiraklerinin	
3-Resmî Daireler	9.705.120.379,64		7-Yurt dışı	7.112.438.623,91
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	2.563.473.895,48		8-Diğer yerlerden alınan krediler	
5-Hissesselerinin			9-Tahvillerin takviti	
6-İştiraklerinin			B-Borçlar	50.349.931.157,59
7-Geçek ve tüzel kişiler	510.371.442,40		1-Borç senetleri	16.933.592.258,22
8-Yurt dışı	10.966.052.986,85		2-Hazine	6.134.979.084,00
9-Personelinin	29.102.403,90		3-Resmî Daireler	525.038.535,45
10-Verilen depozito ve teminat	651.758.562,13		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	6.335.104.436,97
11-Diğer Alacaklar	44.453.602.877,64		5-Hissesselerinin	
T o p l a m	168.457.921.980,04		6-İştiraklerinin	121.055.345,91
Şüpheli alacaklar karşılığı (-)	44.231.677.355,20		7-Geçek ve tüzel kişiler	3.109.030.057,17
B-Verilen Avanslar		8.447.566.918,09	8-Yurt dışı	8.882.117.436,01
E-Stoklar		30.288.232.463,72	9-Personelinin	330.082.436,69
1-İlk madde ve emsiline	25.843.214.738,61		10-Alınan depozito ve teminat	4.784.470.402,82
2-Terz mssuller	2.162.434.315,73		11-Diğer borçlar	3.194.661.164,24
3-Masuller			C-Alınan avanslar	1.507.494.018,15
4-Batıa			B-Yığı, Besim, Harç ve Kesitiler	12.774.962.237,95
5-Diğer Stoklar	2.082.583.409,38		E-Ölçü Teahhütleri	8.941.618.621,20
T o p l a m	30.003.232.463,72		F-Diğer Yabancı Kaynaklar	28.627.520,93
Stok değer düşüklüğü karşılığı		3.388.000.123,13	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP-	94.145.260.871,98
D-Diğer Dönen Varlıklar	3.349.057.417,61		II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR KARŞI. (-)	257.224,48		A-Alınan Krediler	69.248.370.287,96
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		170.802.444.299,98	1-Bonolar	
II-DURAN VARLIKLAR			2-E.Ö.İşler Bankası	
A-Masarruf Bonosu, Yedek için Alınan			3-Devlet Yatırım Bankası	106.212.610,46
Tahviller		228.432.558,35	4-Diğer bankalar	33.217.901,00
B-Alacaklar			5-Hissesselerinin	
1-Alacak Senetleri			6-İştiraklerinin	
2-Hazine			7-Yurt dışı	65.867.027.616,34
3-Resmî Daireler			8-Diğer yerlerden alınan krediler	
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri			9-Tahviller	
5-Hissesselerinin			B-Borçlar	11.208.094.830,90
6-İştiraklerinin			1-Fonk Senetleri	
7-Geçek ve tüzel kişiler	1.519.346,88		2-Batıa	
8-Yurt dışı	2.883.351,40		3-Resmî Daireler	
9-Personelinin	224.029.859,99		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	
10-Verilen depozito ve teminat			5-Hissesselerinin	
11-Diğer Alacaklar			6-İştiraklerinin	
D-Verilen avanslar		6.406.402,35	7-Geçek ve tüzel kişiler	
D-Hissesseler ve İştiraklerindeki Serm.		95.750.584.840,07	8-Yurt dışı	
Paylara	30.090.000.000,00		9-Alınan Depozito ve teminat	24.171.721,98
1-Hissesselerindeki Sermaye	39.552.249,00		10-Diğer borçlar	
2-İştiraklerindeki sermaye	30.039.552.849,00		C-Alınan Avanslar	
T o p l a m	4.288.970.408,93	527.881.060.731,32	D-Diğer Yabancı Kaynaklar	171.231.321,93
Sermaye yükümlülüğü borç (-)			1-Tarım ve Bağlantı Hesapları	146.303.364.395,57
E-Maddi Duran Varlıklar			UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP-	240.529.629.260,55
1-Arazi ve arazeler	6.231.797.015,23		III-ÖZ KAYNAKLAR	200.576.127.374,35
2-Yar üstü düşenleri	142.601.989.348,45		A-Ödenmiş Sermaye	500.000.000.000,00
3-Yar altı düşenleri	31.512.314.076,64		Emsa Sermaye	(299.823.872.622,65)
4-Binalar	37.005.775.488,56		Ödenmiş Sermaye	
5-Sinyal, telefon ve tel. tes.	9.358.237.115,02		E-Yeniden Değerlenen Aktif	
6-Tesisler, makineler, otomob.	17.321.393.436,63		C-Yedekler	1.570.125.972,28
7-Elektrik tesisleri	10.956.284.964,30		1-Genel Yedekler	
8-Tasit, araç ve gereçler	326.739.308.801,89		2-Ölçü ve Ölçül Yedekler	
9-Dişene ve donatılar	12.253.035.645,01		3-Özel Karşılıklar	3.271.651.704,51
10-Diğer Maddi Duran Varlıklar			E-Merler	511.591.953,07
11-Yedek maddi duran varlıklar	76.434.140.720,54		1-Geçmiş yıllar karları	
12-Yapılmakta olan yatırımlar	670.713.776.613,28		2-Satış dönem kara	511.591.953,07
T o p l a m	143.312.702.898,96		a) Dönem kara	564.353.222,57
Birikmiş Amortismanlar (-)			b) Birikmiş Yüklümlü. ( )	52.761.869,50
F-Maddi Olmayan Duran Varlıklar			B-Zararlar	
-Birikmiş Amortismanlar			1-Geçmiş yıllar zararları	
G-Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar			2-Dönem zararları	
-Birikmiş amortismanlar		150.091.086,77	VE KAYNAKLAR TOPLAMI	493.896.452.934,02
H-Diğer Duran Varlıklar			GENEL TOPLAM	724.126.078.202,64
1-Gelecek yıllara ait giderler			MAZİM HESAPLAR	19.920.517.125,14
2-Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar				
3-Elden çıkar.stok ve mad.dur.var.	150.091.086,77			
4-Diğer duran varlıklar				
T o p l a m	150.091.086,77			
Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)				
İşletmeler Bağlantı Hesapları		593.338.631.602,66		
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		724.126.078.202,64		
GENEL TOPLAM		19.920.517.125,14		
MAZİM HESAPLAR				

B İ L A N Ç O

T C D D		B İ L A N Ç O		31.12.1986	
A K T İ P H E S A P L A R		Ayrıntısı	Tümü	P A S İ F H E S A P L A R	
		TL	TL	Ayrıntısı	Tümü
		TL	TL	TL	TL
I-DÖNEN VARLIKLAR			8.631.593.339,52	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
A-Kasa ve Bankalar				A-Alınan krediler,Kredi ve Tahvil taksitleri	
B-Hisse senetleri tahviller		96.500.000,00	96.500.000,00	1-Hazine	
Hazine Bonoları		-,-		2-T.C.Merkez Bankası	
Değer düşüklüğü karşılığı(-)		-,-		3-Devlet Yatırım Bankası	
C-Alacaklar			117.409.723.460,63	4-Diğer bankalar	
1-Alacak senetleri		-,-		5-Bağlı Ortaklıklarımız	
İskonto ettirilmiş ala.sen.		-,-		6-İştiraklerimiz	
2-Hazine		66.200.450.278,00		7-Yurt dışı	
3-Resmî Daireler		19.131.594.821,50		8-Diğer yerlerden alın.kredil.	
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri		10.264.355.403,80		9-Tahvillerin taksitleri	
5-Bağlı Ortaklıklarımız		6.330.146.214,38			
6-İştiraklerimiz		19.525.334,75		B-Borçlar	
7-Çerçək ve Tüzel kişiler		1.704.830.627,71		1-Borç senetleri	
8-Yurt dışı		12.681.790.976,60		2-Hazine	
9-Personelimiz		21.592.289,15		3-Resmî Daireler	
10-Verilen depozito ve teminat		490.423.277,26		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	
11-Diğer alacaklar		52.561.565.301,70		5-Bağlı Ortaklıklarımız	
T o p l a m		169.284.274.524,89		6-İştiraklerimiz	
Şüpheli alacak.karşılığı(-)		(51.874.551.064,22)		7-Çerçək ve tüzel kişiler	
D-Verilen avanslar			7.064.961.991,18	8-Yurt dışı	
E-Stoklar			33.587.774.956,02	9-Personelimiz	
1-İlk madde ve malzeme		27.246.108.204,44		10-Alınan depozito ve teminat	
2-Yarı Mamuller		3.457.790.663,36		11-Diğer borçlar	
3-Mamuller		-,-		C-Alınan avanslar	
4-Emtia		-,-		D-Vergi,Resim,Harç ve Kesintiler	
5-Diğer stoklar		2.683.876.088,22		E-Ödier Tahakkukları	
T o p l a m		33.587.774.956,02		F-Diğer Yabancı Kaynaklar	
Stok değer düşükl.karşılığı		-,-		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
F-Diğer dönen varlıklar		7.030.698.068,65	7.030.698.005,65	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
Diğer dönen varlıklar karşılığı(-)		(63,00)		KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI			173.821.251.753,00	A-Alınan Krediler	
II-DURAN VARLIKLAR				1-Hazine	
A-Tasarruf bonosu,yedek için				2-T.C.Merkez Bankası	
alınan tahviller				3-Devlet Yatırım Bankası	
B-Alacaklar			298.463.769,99	4-Diğer bankalar	
1-Alacak senetleri		-,-		5-Bağlı Ortaklıklarımız	
2-Hazine		-,-		6-İştiraklerimiz	
3-Resmî Daireler		-,-		7-Yurt dışı	
4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri		-,-		8-Diğer yerlerden alın.kra.	
5-Bağlı Ortaklıklarımız		-,-		9-Tahviller	
6-İştiraklerimiz		-,-		B-Borçlar	
7-Çerçək ve tüzel kişiler		-,-		1-Borç Senetleri	
8-Yurt dışı		-,-		2-Hazine	
9-Personelimiz		2.062.472,98		3-Resmî Daireler	
10-Verilen depozito ve teminat		296.401.297,01		4-Kamu İktisadi Teşebbüsleri	
11-Diğer alacaklar		-,-		5-Bağlı Ortaklıklarımız	
C-Verilen avanslar			141.468.403,15	6-İştiraklerimiz	
D-Bağlı Ortak.ve İştirak.öer.pay.			35.933.155.113,60	7-Çerçək ve Tüzel Kişiler	
1-Bağlı Ortaklıklara sermaye		89.640.000.000,00		8-Yurt dışı	
2-İştiraklerimizdeki sermaye		102.070.249,00		9-Alınan depozito ve teminat	
T o p l a m		89.742.070.249,00		10-Diğer borçlar	
Sermaye yüküm.borçlar(-)		(53.808.915.135,40)		C-Alınan avanslar	
E-Maddi Duran Varlıklar			699.357.801.834,52	D-Diğer Yabancı Kaynaklar	
1-Arazi ve arsalar		6.401.314.354,62		İşletmeler Bağlantı Hesapları	
2-Ter otuü düşenleri		107.620.227.706,27		UZUN VADELİ YABANCI KAY.TOP.	
3-Ter altı düşenleri		37.175.048.458,30		YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	
4-Binalar		47.571.082.432,94		III-ÖZ KAYNAKLAR	
5-Sinyal,telefon ve telg.tes.		11.876.601.924,12		A-Ödenmiş Sermaye	
6-Tesisler,makinalar,cihazlar		21.337.222.676,27		Emas Sermaye	
7-Elektrik tesisleri		15.313.592.767,75		Ödenmemiş Sermaye	
8-Tamir,araç ve gereçler		449.538.059.573,24		B-Yeniden Değerleme Artışı	
9-Döşeme ve demirbaşlar		15.507.854.594,93		C-Yedekler	
10-Diğer maddi duran varlıklar		-,-		1-Genel Yedekler	
11-Tedek maddi duran varlıklar		-,-		2-Olağanüstü ve Özel Yedek.	
12-Tapılmakta olan yatırımlar		42.245.947.269,70		D-Özel karşılıklar	
13-Yapılmakta olan yatırımlar:				E-Kirler	
İlgili avans ödemeleri yolda-				1-Geçmiş yıllar kârları	
ki mallar tedarik gid.ve.stok.		65.425.641.801,63		2-Safî dönem kârı	
T o p l a m		900.012.593.439,77		a)Dönem kârı	
Birikmiş amortismanlar (-)		(200.654.791.809,25)		b)Kanuni yükümlü. (-,-)	
F-Maddi olmayan duran varlıklar				F-Zararlar	
1-Birikmiş amortismanlar (-)		-,-		1-Geçmiş yıl.zar.	
G-Özel Tükennmeye Tabi Varlıklar				2-Dönem zararı	
1-Birikmiş amortismanlar (-)		-,-		(30.566.490.680,08)	
H-Diğer duran varlıklar			1.616.639.446,46		
1-Gelecek yıllara ait giderler		-,-			
2-Gelecek yıllar ihtis.stoklar		-,-			
3-Elden çıkar.stok.ve mad.dur.var.		-,-			
4-Diğer duran varlıklar		1.616.639.446,46			
T o p l a m		1.616.639.446,46			
Stok değer düşükl.kar.(-)		-,-			
İşletmeler bağlantı hesapları		-,-			
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI			173.347.528.567,77	ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	
GENEL TOPLAM			911.168.780.320,77	GENEL TOPLAM	
NAZİM HESAPLAR			28.304.977.378,33	NAZİM HESAPLAR	
				559.35d.305.370,26	
				911.168.780.320,72	
				28.304.977.378,35	

- 32 -
31.12.1988 YILI
BİLANÇOSU

T C D D

A k t i f	Ayrıntısı	Tümü	P a s i f	Ayrıntısı	Tümü
	TL	TL		TL	TL
1- Dönen Varlıklar :			1-Kısa vadeli yabancı kaynaklar:		
a)Kasa ve bankalar		14.276.480.018,84	a)Alınan krediler,kredi ve tahv.taks.		141.020.250.721,69
b)Hisse senetleri,gelir ortaklığı senetleri, tahvil, hazine bonoları	-,-	-,-	b)Borçlar		65.222.849.864,29
- Değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)		c)Alınan avanslar		2.491.956.884,33
c)Alacaklar	223.510.899.678,43	139.927.026.883,95	d)Vergi,resim,harç ve kesintiler		9.882.244.762,81
-Şüpheli alacaklar karşılığı	(83.583.872.794,48)		e)Gider tahakkukları		121.497.856.528,23
d)Verilen avanslar		17.222.125.705,90	f)Diğer yabancı kaynaklar		20.024.826.265,14
e)Stoklar	56.152.289.431,93	56.152.289.431,93	Toplam (1)		360.139.885.026,49
- Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)		2-Uzun vadeli yabancı kaynaklar :		
f)Diğer dönen varlıklar	27.790.057.202,51	27.790.057.112,51	a)Alınan krediler		654.293.301.154,33
- Diğer dönen varlık.karşılığı	(90,00)		b)Borçlar		24.766.114.009,98
Toplam(1)		255.367.979.153,13	c)Alınan avanslar		-,-
2- Duran Varlıklar :			d)Diğer yabancı kaynaklar		1.609.381,99
a)Hazine bonusu ve tahviller		-,-	İşletmeler bağlantı hesapları		-,-
b)Alacaklar		1.192.016.719,15	Toplam (2)		679.066.024.546,30
c)Verilen avanslar		391.401.731,15	Toplam (1+2)		1.039.206.009.572,79
d)Müessese,bağlı ortaklıklar ve iştiraklerdeki sermaye payları	90.212.074.849,00	47.894.159.715,00	3- Öz kaynaklar :		
-Ser.yükümlülüklerinden borçlar	(42.317.915.134,00)		a)Ödenmiş sermaye:	500.000.000.000,00	310.150.545.114,07
e)Maddi duran varlıklar	2.468.848.190.056,17	1.903.693.514.429,17	-Esas sermaye	(189.849.454.885,93)	
- Birikmiş amortismanlar	(565.154.675.627,00)		-Ödenmemiş sermaye		993.876.568.426,05
f)Maddi olmayan duran varlıklar	-,-	-,-	b)Yeniden değerlendirme artışı		1.626.561.354,54
- Birikmiş amortismanlar	(-,-)		c)Yedekler		23.255.527.406,99
g)Özel tükenmeye tabi varlıklar	-,-	-,-	d)Özel karşılıklar		(133.291.098.104,15)
-Birikmiş amortismanlar	(-,-)		e)Kârlar/zararlar		
h)Diğer duran varlıklar	26.285.042.022,69	26.285.042.022,69	ea) Geçmiş yıllar kârları	455.156.571,52	
-Stok değer düşüklüğü karş.	(-,-)		eb) Safi dönem kârı	-,-	
İşletmeler bağlantı hesapları	-,-	-,-	-Dönem kârı	-,-	
Toplam (2)		1.979.456.134.617,16	-Kanuni yüküm. (-,-)		
Genel Toplam		2.234.824.113.770,29	ec) Geçmiş yıllar zararları	(50.844.973.856,36)	
Nazım Hesaplar		59.740.742.213,46	ed) Dönem zararı	(82.901.280.819,11)	
			Toplam(3)		1.195.613.104.197,50
			Genel Toplam		2.234.824.113.770,29
			Nazım Hesaplar		59.740.742.213,46

31.12.1989 YILI
BİLANÇOSU

A k t i f	Ayrıntısı	Tümü	P a s i f	Ayrıntısı	Tümü
	TL	TL		TL	TL
1- Dönen Varlıklar :			1- Kısa vadeli yabancı kaynaklar :		
a) Kasa ve bankalar		19.022.259.064,35	a) Alınan krediler, kredi ve tahv.taksitler		237.108.577.735,00
b) Hisse senetleri, gelir ortaklığı senetleri, tahvil, hazine bonoları	-,-	-,-	b) Borçlar		83.682.563.817,00
- Değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)	-,-	c) Alınan avanslar		4.834.771.244,00
c) Alacaklar	405.074.289.921,00	270.949.346.626,00	d) Vergi, resim, harç ve kesintiler		128.070.566.164,00
- Şüpheli alacaklar karşılığı	(134.124.943.295,00)	-,-	e) Gider tahakkukları		189.086.288.601,00
d) Verilen avanslar		42.021.531.373,00	f) Diğer yabancı kaynaklar		28.134.419.496,00
e) Stoklar	127.006.221.068,00	127.006.221.068,00	Toplam (1)		670.917.187.057,00
- Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)	-,-	2- Uzun vadeli yabancı kaynaklar :		855.067.717.914,00
f) Diğer dönen varlıklar	49.909.382.161,00	49.909.382.161,00	a) Alınan krediler		50.019.295.569,00
- Diğer dönen varlık.karşılığı	(-,-)	-,-	b) Borçlar		-,-
Toplam(1)		508.908.740.292,35	c) Alınan avanslar		2.031.955,00
2- Duran Varlıklar :			d) Diğer yabancı kaynaklar		-,-
a) Hazine bonosu ve tahviller		-,-	İşletmeler bağlantı hesapları		-,-
b) Alacaklar		2.406.624.041,00	Toplam (2)		905.089.045.438,00
c) Verilen avanslar		6.468.401,00	Toplam (1+2)		1.576.005.232.495,00
d) Müessese, bağlı ortaklıklar ve iştiraklerdeki sermaye payları	90.502.751.949,00	53.811.867.815,00	3- Öz kaynaklar :		636.084.376.841,00
- Ser.yükümlülüklerinden borçlar	(36.690.884.134,00)	-,-	a) Ödenmiş sermaye:		
e) Maddi duran varlıklar	4.256.052.150.620,00	3.205.261.735.202,00	- Esas sermaye	700.000.000.000,00	
- Birikmiş amortismanlar	(1.050.790.415.418,00)	-,-	- Ödenmemiş sermaye	(63.915.623.159,00)	
f) Maddi olmayan duran varlıklar	-,-	-,-	b) Yeniden değerlendirme artışı		1.856.586.584.385,00
- Birikmiş amortismanlar	(-,-)	-,-	c) Yedekler		1.626.561.354,00
g) Özel tükenmeye tabi varlıklar	-,-	-,-	d) Özel karşılıklar		35.139.382.684,00
- Birikmiş amortismanlar	(-,-)	-,-	e) Kârlar/zararlar		(285.503.373.039,65)
h) Diğer duran varlıklar	49.544.328.919,00	49.544.328.919,00	ea) Geçmiş yıllar kârları		-,-
- Stok değer düşüklüğü karş.	(-,-)	-,-	eb) Safi dönem kârı		-,-
İşletmeler bağlantı hesapları		-,-	- Dönem kârı	-,-	
Toplam (2)		3.311.031.024.378,00	- Kanuni yüküm. (-,-)		
Genel Toplam		3.819.939.764.670,35	ec) Geçmiş yıllar zararları	(133.746.254.675,00)	
Nazım Hesaplar		98.351.804.863,21	ed) Dönem zararı	(151.757.118.414,65)	
			Toplam (3)		2.243.933.532.175,35
			Genel Toplam		3.819.939.764.670,35
			Nazım Hesaplar		98.351.804.863,21

31.12.1990 YILI
BİLANÇOSU

TCDD

AKTİF	Ayrıntısı	Tümü	PASİF	Ayrıntısı	Tümü
	TL	TL		TL	TL
1-Dönen Varlıklar			1-Kısa vadeli yabancı kaynaklar		
a)Kasa ve bankalar		24,034,391,980.00	a)Alınan krediler,kredi ve tahvil-ler taksitleri		344,853,529,787.00
b)Hisse senetleri,gelir ortaklığı se-netleri,tahvil ve hazine bonoları	0.00	0.00	b)Borçlar		170,374,747,204.00
-Değer düşüklüğü karşılığı (-)	0.00		c)Alınan avanslar		9,528,818,338.00
c)Alacaklar	695,222,188,267.00	450,288,784,589.00	d)Vergi,resim,harç ve kesintiler		476,284,602,689.00
-Şüpheli alacaklar karşılığı (-)	-244,933,403,678.00		e)Gider tahakkukları		515,054,834,840.00
d)Verilen avanslar		73,890,749,848.00	f)Diğer yabancı kaynaklar		46,257,524,681.00
e)Stoklar	290,965,027,493.00	290,965,027,493.00	Toplam (1)		1,562,354,057,539.00
-Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	0.00		2-Uzun vadeli yabancı kaynaklar		
f)Diğer dönen varlıklar	99,385,632,382.00	98,182,933,116.00	a)Alınan krediler		1,395,198,627,678.00
-Diğer dönen varlıklar karşılığı (-)	-1,202,699,266.00		b)Borçlar		88,543,697,091.00
Toplam (1)		937,361,887,026.00	c)Alınan avanslar		0.00
2-Duran varlıklar			d)Diğer yabancı kaynaklar		0.00
a)Hazine bonosu ve tahviller			Bölgeler bağlantı hesabı		0.00
b)Alacaklar		6,623,197,419.00	Toplam (2)		1,483,742,324,769.00
c)Verilen avanslar		6,294,820.00	Toplam (1+2)		3,046,096,382,308.00
d)Müessese,bağlı ortaklıklar ve işti-raklerdeki sermaye payları	96,006,261,949.00	85,074,665,350.00	3-Öz kaynaklar		
-Sermaye yükümlülük borçları (-)	-10,931,596,599.00		a)Ödenmiş sermaye		908,367,997,430.00
e)Maddi duran varlıklar	6,692,285,807,592.00	4,883,615,849,253.00	-Esas sermaye	1,500,000,000,000.00	
-Birikmiş amortismanlar (-)	-1,808,669,958,339.00		-Ödenmemiş sermaye (-)	-591,632,002,570.00	
f)Maddi olmayan duran varlıklar		0.00	b)Yeniden değerlendirme artışı		2,993,770,252,314.00
-Birikmiş amortismanlar (-)		0.00	c)Yedekler		1,626,561,354.00
g)Özel tükenmeye tabi varlıklar		0.00	d)Özel artışı		86,540,983,695.00
-Birikmiş amortismanlar			e)Karlar/Zararlar		-1,078,991,485,263.00
h)Diğer duran varlıklar	44,728,797,970.00	44,728,797,970.00	ea)Geçmiş yıllar karları		
-Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)			eb)Safı dönem karı	0.00	
Bölgeler bağlantı hesabı			-Dönem karı		
Toplam (2)		5,020,048,804,812.00	-Kanuni yüküml.		
Genel Toplam		5,957,410,691,838.00	ec)Geçmiş yıllar zararları	-285,503,373,089.00	
Nazım hesaplar		324,866,441,333.00	ed)Dönem zararı	-793,488,112,174.00	
			Toplam (3)		2,911,314,309,530.00
			Genel Toplam		5,957,410,691,838.00
			Nazım hesaplar		324,866,441,333.00

BİLANÇO

TCDD	Ayrıntısı		Tutarı		31.12.1991	
	TL	TL	TL	TL	TL	TL
AKTİF HESAPLAR					PASİF HESAPLAR	
I- DÖNEN VARLIKLAR					I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
A- KASA VE BANKALAR		28,722,727,914			A- Alınan krediler, kredi ve tahvil takası,	820,535,168,873
B- Hissse senetleri, tahviller	0				1- Hazine	611,040,657,876
Hazine Bonoları	0				2- T.C. Merkez Bankası	0
Değer düşüklüğe karşılığı (-)	0				3- T.İhracat Kredi Bankası	8,141,431,110
C- Alacaklar		1,570,301,801,537			4- Diğer alacaklar	159,200,726,579
1- Alacak senetleri	0				5- Bağlı Ortaklıklarımız	0
- İskonto ettirilen alacak senetleri	0				6- İştiraklerimiz	0
2- Hazine	547,992,562,699				7- Yurt dışı	51,146,351,308
3- Resmî Daireler	590,098,649,878				8- Diğer yerlerden alınan krediler	0
4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	291,035,430,103				9- Tahvillerin takasları	0
5- Bağlı Ortaklıklarımız	0				B- Borçlar	301,590,034,348
6- İştiraklerimiz	0				1- Borç senetleri	49,916,243,650
7- Gerçek ve Tüzel Kişiler	5,273,562,756				2- Hazine	0
8- Yurt dışı	130,888,704,273				3- Resmî Daireler	8,941,425,745
9- Personelimiz	333,733,776				4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	35,378,640,211
10- Verilen Depozito ve Teminat	1,243,296,634				5- Bağlı Ortaklıklarımız	71,033,308,136
11- Diğer alacaklar	430,712,204,727				6- İştiraklerimiz	9,080,000
Toplamı	1,997,578,204,846				7- Gerçek ve tüzel kişiler	36,531,019,535
- Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	427,216,403,309				8- Yurt dışı	45,005,646,590
D- Verilen avanslar		65,789,195,147			9- Personelimiz	1,004,255,002
E- Stoklar		384,637,743,402			10- Alınan depozito ve teminat	46,415,653,110
1- İlk madde ve malzeme	317,543,608,772				11- Diğer borçlar	7,350,762,369
2- Yarı mamûller	54,451,579,622				C- Alınan avanslar	4,256,107,550
3- Mamûller					D- Vergi, resim, harç ve kesintiler	1,057,431,302,470
4- Emtia					E- Diğer tahakkukları	1,500,039,022,600
5- Diğer stoklar	12,642,555,008				F- Diğer yabancı kaynaklar	86,898,352,427
Toplamı	384,637,743,402				KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP.	3,779,659,986,268
Stok değer düşüklüğüne karşılığı (-)	0				II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
F- Diğer dönen varlıklar	179,019,733,281		179,019,733,277		A- Alınan krediler	2,453,271,659,758
D- Diğer dönen varlıklar karşılığı (-)	-4				1- Hazine	1,950,526,600,461
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		2,228,531,201,277			2- T.C. Merkez Bankası	0
II- DURAN VARLIKLAR					3- T.İhracat Kredi Bankası	4,068,991,324
A- Hazine bonosu ve tahviller		0			4- Diğer bankalar	11,105,967
B- Alacaklar		0,390,717,547			5- Bağlı Ortaklıklarımız	0
1- Alacak senetleri	0				6- İştiraklerimiz	264,250,000,000
2- Hazine	0				7- Yurt dışı	244,414,062,005
3- Resmî Daireler	0				8- Diğer yerlerden alınan krediler	0
4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	0				9- Tahviller	0
5- Bağlı Ortaklıklarımız	0				B- Borçlar	94,167,207,494
6- İştiraklerimiz	0				1- Borç senetleri	83,400,123,538
7- Gerçek ve Tüzel Kişiler	24,642,065				2- Hazine	0
8- Yurt dışı	0				3- Resmî Daireler	0
9- Personelimiz	38,042,887				4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	0
10- Verilen depozito ve teminat	5,846,492,505				5- Bağlı Ortaklıklarımız	0
11- Diğer alacaklar	481,540,090				6- İştiraklerimiz	0
C- Verilen avanslar		6,294,820			7- Gerçek ve tüzel kişiler	0
D- Müesseseler, Bağlı ortaklık, işletme sermaye payları		97,024,362,749			8- Yurt dışı	681,083,956
1- Bağlı ortaklık sermaye payları	94,620,000,000				9- Alınan depozito ve teminat	0
2- İştiraklerimizdeki sermaye	2,404,261,949				10- Diğer borçlar	0
Toplamı	97,256,261,949				C- Alınan avanslar	0
Sermaye yükümlülüğüne karşılığı (-)	-231,899,200				D- Diğer yabancı kaynaklar	0
E- Maddeli duran varlıklar		7,902,695,165,838			Bölgeler bağlantı hesapları	0
1- Arazi ve arsular	7,837,948,607				UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP.	2,547,438,807,252
2- Yerüstü inşaatları	2,524,398,798,461				YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	6,327,098,853,520
3- Yeraltı inşaatları	374,167,962,814				III- ÖZ KAYNAKLAR	
4- Hisseler	562,205,800,329				A- Ödenmiş sermaye	4,991,988,249,744
5- Sinyal, telefon ve telegraf tesisleri	130,500,452,353				Esnâ sermaye	5,000,000,000,000
6- Testa ünitesi ve cihazlar	347,769,021,846				Ödenmemiş sermaye (-)	-8,111,750,256
7- Elektrik tesisleri	187,152,313,050				B- Yeniden değerlendirme artışı	2,030,472,722,369
8- Taahhüt araç ve gereçleri	6,285,124,903,137				C- Yedekler	1,028,501,354
9- Diğer emvelli duran varlıklar	302,550,202,019				1- Genel yedekler	1,626,561,354
10- Diğer emvelli duran varlıklar	0				2- Olağüstü ve özel yedekler	0
11- Yedek maddeli duran varlıklar	0				D- Özel karşılıklar	200,191,137,064
12- Yatırım harcamaları	1,308,559,854,094				E- Karlar/Zararlar	-3,230,627,136,444
Toplamı	11,036,437,264,210				1- Geçmiş yıllar karları	0
- Hicranlı amortismanlar (-)	3,133,742,098,372				2- Safi dönem karı	0
F- Maddeli olmayan duran varlıklar	2,661,535,700		2,129,228,561		a) Dönem karı	0
- Hicranlı amortismanlar (-)	532,307,139				b) Kanunî yükümlülükler	0
G- Özel tüketimye tabii varlıklar	0		0		3- Geçmiş yıllar zararları	-1,078,091,485,263
- Birikmiş amortismanlar (-)	0				4- Dönem zararı	-2,160,635,651,181
H- Diğer duran varlıklar		74,873,416,815			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	3,984,551,534,087
1- Gelecek yıllara ait giderler	0				GENEL TOPLAM	10,311,650,387,607
2- Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar	0				NAZİM HESAPLAR	758,502,287,157
3- Maddeli duran varlıklar ambarı	71,941,206,700					
4- İndirilecek kalma değer vergisi	2,932,210,115					
Toplamı	74,873,416,815					
- Stok değer düşüklüğüne karşılığı (-)	0					
Bölgeler bağlantı hesabı		8,083,119,186,330				
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		10,311,650,387,607				
GENEL TOPLAM		758,502,237,157				
NAZİM HESAPLAR						

31.12.1992 YILI
BİLANÇOSU

TCDD

AKTİF	Ayrıntısı	Tümü	PASİF	Ayrıntısı	Tümü
1-Dönen Varlıklar			1-Kısa vadeli yabancı kaynaklar		
a)Kasa ve bankalar		53,435,507,581	a)Alınan krediler,kredi ve tahvil-ler taksitleri		1,098,390,601,226
b)Hisse senetleri,gelir ortaklığı se-netleri,tahvil ve hazine bonoları	0	0	b)Borçlar		320,071,986,372
-Değer düşüklüğü karşılığı (-)	0		c)Alınan avanslar		13,016,068,669
c)Alacaklar	2,232,439,731,266	1,450,792,321,107	d)Vergi,resim,harç ve kesintiler		1,027,169,018,770
-Şüpheli alacaklar karşılığı (-)	781,647,410,159		e)Gider tahakkukları		1,041,081,224,071
d)Verilen avanslar		90,849,472,515	f)Diğer yabancı kaynaklar		124,596,509,628
e)Stoklar	563,561,423,826	563,561,423,826	Toplam (1)		3,624,325,408,736
-Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	0		2-Uzun vadeli yabancı kaynaklar		
f)Diğer dönen varlıklar	323,261,732,782	323,261,732,778	a)Alınan krediler		3,884,305,170,517
-Diğer dönen varlıklar karşılığı (-)	4		b)Borçlar		104,580,040,143
Toplam (1)		2,481,900,457,807	c)Alınan avanslar		0
2-Duran varlıklar			d)Diğer yabancı kaynaklar		0
a)Hazine bonusu ve tahviller		0	Bölgeler bağlantı hesabı		0
b)Alacaklar		80,161,276,926	Toplam (2)		3,988,885,210,660
c)Verilen avanslar		6,294,820	Toplam (1+2)		7,613,210,619,396
d)Müesseseye,bağlı ortaklıklar ve işti-raklerdeki sermaye payları	528,756,261,949	332,839,594,749	3-Öz kaynaklar		
-Sermaye yükümlülük borçları (-)	195,916,667,200		a)Ödenmiş sermaye		11,253,617,961,113
e)Maddi duran varlıklar	18,423,020,982,978	12,676,555,508,874	-Esas sermaye	20,000,000,000,000	
-Birikmiş amortismanlar (-)	5,746,465,474,104		-Ödenmemiş sermaye (-)	-8,746,382,038,887	
f)Maddi olmayan duran varlıklar	2,661,535,700	1,596,921,422	b)Yeniden değerlendirme artışı		3,525,870,177,504
-Birikmiş amortismanlar (-)	1,064,614,278		c)Yedekler		1,626,561,354
g)Özel tükenmeye tabi varlıklar	2,047,260,714	2,047,260,714	d)Özel karşılıklar		396,802,708,588
-Birikmiş amortismanlar	0		e)Karlar/Zararlar		-7,070,235,461,654
h)Diğer duran varlıklar	145,785,250,989	145,785,250,989	ea)Geçmiş yıllar karları	0	
-Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	0		eb)Safı dönem karı	-585,812,000	
Bölgeler bağlantı hesabı		0	-Dönem karı --		
Toplam (2)		13,238,992,108,494	-Kanuni yüküm. --	-585,812,000	
Genel Toplam		15,720,892,566,301	ec)Geçmiş yıllar zararları	-3,239,627,136,444	
Nazım hesaplar		989,009,193,369	ed)Dönem zararı	-3,830,022,513,210	
			Toplam (3)		8,107,681,946,905
			Genel Toplam		15,720,892,566,301
			Nazım hesaplar		989,009,193,369.00

BİLANÇO

31.12.1983

D	Ayrıntısı		Tümü		Ayrıntısı		Tümü	
	TL	TL	TL	TL	TL	TL	TL	
HESAPLAR					PASIF HESAPLAR			
GENEL VARLIKLAR					I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			
KASA VE BANKALAR	2,745,000,000	51,265,685,926	2,745,000,000	51,265,685,926	A- Alınan krediler, kredi ve tahvil takst.		1,042,204,270,576	
Hisse senetleri, tahviller	0	0	0	0	1- Hazine	1,625,979,054,956	0	
Hazine Bonoları	0	0	0	0	2- T.C. Merkez Bankası	0	0	
Değer düşüklüğü karşılığı(-)	0	0	0	0	3- T.İhracat Kredi Bankası	0	0	
Alacaklar	0	3,781,094,515,631	0	3,781,094,515,631	4- Diğer bankalar	154,377,452,100	0	
Alacak senetleri	0	0	0	0	5- Bağlı Ortaklıklarımız	0	0	
İskonto ettirilen alacak senetleri	0	0	0	0	6- İştiraklerimiz	0	0	
Hazine	2,454,691,748,136	0	2,454,691,748,136	0	7- Yurtdışı	161,847,772,511	0	
Resmî Daireler	34,756,051,070	0	34,756,051,070	0	8- Diğer yerlerden alınan krediler	0	0	
Kamu İktisadi Teşebbüsleri	603,957,252,650	0	603,957,252,650	0	9- Tahvillerin takistleri	0	0	
Bağlı Ortaklıklarımız	34,740,421,259	0	34,740,421,259	0	B- Borçlar		602,413,573,200	
İştiraklerimiz	0	0	0	0	1- Borç senetleri	75,727,655,669	0	
Gerçek ve Tüzel Kişiler	43,540,562,613	0	43,540,562,613	0	2- Hazine	0	0	
Yurtdışı	575,863,231,711	0	575,863,231,711	0	3- Resmî Daireler	7,900,001,437	0	
Personelimiz	1,250,878,459	0	1,250,878,459	0	4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	45,033,220,761	0	
Verilen Depozito ve Teminat	6,750,828,922	0	6,750,828,922	0	5- Bağlı Ortaklıklarımız	197,667,756,509	0	
Diğer Alacaklar	1,530,073,276,510	0	1,530,073,276,510	0	6- İştiraklerimiz	0	0	
Toplamı	5,285,624,251,330	129,947,350,276	5,285,624,251,330	129,947,350,276	7- Gerçek ve tüzel kişiler	108,157,880,875	0	
Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	1,504,529,735,699	794,419,140,500	1,504,529,735,699	794,419,140,500	8- Yurtdışı	41,370,830,047	0	
Verilen avanslar	0	0	0	0	9- Personelimiz	3,811,888,542	0	
Stoklar	603,529,899,407	0	603,529,899,407	0	10- Alınan depozito ve teminat	197,642,425,509	0	
İlk madde ve malzeme	144,465,098,374	0	144,465,098,374	0	11- Diğer borçlar	15,101,512,866	0	
Yarı mamüller	0	0	0	0	C- Alınan avanslar		26,539,243,310	
Mamüller	0	0	0	0	D- Vergi, resim, harç ve kesintiler		2,406,631,213,560	
Emtia	0	0	0	0	E- Gider tahakkukları		3,600,170,269,745	
Diğer stoklar	46,424,142,719	0	46,424,142,719	0	F- Diğer yabancı kaynaklar		167,918,335,034	
Toplamı	794,419,140,500	0	794,419,140,500	0	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP.		0,334,876,913,434	
Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	0	0	0	0	II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		7,694,704,634,200	
Diğer dönen varlıklar	407,581,226,800	4	407,581,226,800	4	A- Alınan krediler,		0	
Diğer dönen varlıklar karşılığı(-)	4	5,167,052,919,129	4	5,167,052,919,129	1- Hazine	5,530,191,770,054	0	
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI					2- T.C. Merkez Bankası	0	0	
AN VARLIKLAR					3- T.İhracat Kredi Bankası	0	0	
Hazine bonosu ve tahviller	0	0	0	0	4- Diğer bankalar	3,701,089	0	
Alacaklar	0	87,467,044,635	0	87,467,044,635	5- Bağlı Ortaklıklarımız	0	0	
Alacak senetleri	0	0	0	0	6- İştiraklerimiz	724,350,000,000	0	
Hazine	66,518,985,521	0	66,518,985,521	0	7- Yurtdışı	1,432,161,136,256	0	
Resmî Daireler	0	0	0	0	8- Diğer yerlerden alınan krediler	0	0	
Kamu İktisadi Teşebbüsleri	0	0	0	0	9- Tahviller	0	0	
Bağlı Ortaklıklarımız	0	0	0	0	B- Borçlar		117,632,420,252	
İştiraklerimiz	0	0	0	0	1- Borç senetleri	115,704,608,326	0	
Gerçek ve Tüzel Kişiler	39,959,556	0	39,959,556	0	2- Hazine	0	0	
Yurtdışı	0	0	0	0	3- Resmî Daireler	0	0	
Personelimiz	129,469,966	0	129,469,966	0	4- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	0	0	
Verilen depozito ve teminat	20,352,037,002	0	20,352,037,002	0	5- Bağlı Ortaklıklarımız	0	0	
Diğer Alacaklar	426,592,590	0	426,592,590	0	6- İştiraklerimiz	0	0	
Verilen avanslar	0	6,294,820	0	6,294,820	7- Gerçek ve tüzel kişiler	0	0	
Müşese, Bağlı ortaklık, işletme sermaye payları	0	331,077,682,429	0	331,077,682,429	8- Yurtdışı	0	0	
Bağlı ortaklık sermaye payları	524,620,000,000	0	524,620,000,000	0	9- Alınan depozito ve teminat	1,027,817,926	0	
İştiraklerimizdeki sermaye	7,909,401,749	0	7,909,401,749	0	10- Diğer borçlar	0	0	
Toplamı	532,529,401,749	20,542,774,656,341	532,529,401,749	20,542,774,656,341	C- Alınan avanslar		0	
Sermaye yükümlülük payları(-)	201,451,719,320	0	201,451,719,320	0	D- Diğer yabancı kaynaklar		0	
Maddi duran varlıklar	0	0	0	0	Bölgele bağlantı hesapları		0	
Arazi ve arsalar	8,385,625,571	0	8,385,625,571	0	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOP.		7,804,330,034,551	
Yarı tatil düzenleri	6,885,241,153,868	0	6,885,241,153,868	0	YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		17,139,215,947,985	
Yarı tatil düzenleri	1,020,424,044,876	0	1,020,424,044,876	0	III- ÖZ KAYNAKLAR		10,172,054,074,405	
Binalar	1,540,699,743,903	0	1,540,699,743,903	0	A- Ödenmiş sermaye	20,000,000,000,000	0	
Sinyal, telefon ve telgraf tesisleri	348,523,851,670	0	348,523,851,670	0	Esas sermaye	827,945,925,505	0	
Testis makina ve cihazlar	1,058,842,542,751	0	1,058,842,542,751	0	Ödenmemiş sermaye (-)		5,340,803,575,619	
Elektrik tesisleri	530,308,248,504	0	530,308,248,504	0	B- Yeniden değerlendirme artışı		1,626,561,354	
Ulaştırma araç ve gereçleri	14,391,989,815,579	0	14,391,989,815,579	0	C- Yedekler	1,626,561,354	0	
Diğer maddi duran varlıklar	954,944,864,591	0	954,944,864,591	0	1- Genel yedekler	0	0	
Diğer maddi duran varlıklar	0	0	0	0	2- Olağanüstü ve özel yedekler	0	0	
Yatırım harcamaları	3,951,529,491,403	0	3,951,529,491,403	0	D- Özel karşılıklar		517,024,855,400	
Toplamı	30,690,889,382,707	1,064,614,283	30,690,889,382,707	1,064,614,283	E- Karlar/Zararlar		15,019,313,773,740	
Ödenmiş amortismanlar (-)	10,148,114,726,366	0	10,148,114,726,366	0	1- Geçmiş yıllar karları		0	
Maddi olmayan duran varlıklar	2,661,535,700	0	2,661,535,700	0	2- Sali dönem karı		0	
Ödenmiş amortismanlar (-)	1,596,921,417	2,047,260,714	1,596,921,417	2,047,260,714	a) Dönem karı		0	
Özel tükenmeye tabi varlıklar	2,047,260,714	0	2,047,260,714	0	b) Kanuni yükümlülükler		0	
Ödenmiş amortismanlar (-)	0	160,820,768,626	0	160,820,768,626	3- Geçmiş yıllar zararları	-7,070,235,461,654	0	
Diğer duran varlıklar	0	0	0	0	4- Dönem zararı	-8,849,078,312,132	0	
Gelecek yıllara ait giderler	0	0	0	0			0	
Gelecek yıllar ihtiyacı stoklar	0	0	0	0			0	
Maddi duran varlıklar amban	154,770,955,092	0	154,770,955,092	0			0	
Gelecek katma değer vergisi	6,049,813,534	0	6,049,813,534	0			0	
Toplamı	160,820,768,626	0	160,820,768,626	0			0	
Stok değer düşüklüğü karşılığı (-)	0	0	0	0			0	
Gelecek bağlantı hesabı	0	0	0	0			0	
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		21,125,258,321,848		21,125,258,321,848	ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI		9,153,095,292,992	
GENEL TOPLAM		26,292,311,240,977		26,292,311,240,977	GENEL TOPLAM		26,292,311,240,977	
NAZİM HESAPLAR		2,202,565,420,888		2,202,565,420,888	NAZİM HESAPLAR		2,202,565,420,888	

İŞLETME ÖZET BİLANÇO TİPİ
(..... TL)

PASİF (KAYNAKLAR)	PASİF (KAYNAKLAR)		PASİF (KAYNAKLAR)	
	Ayrıntısı 1995	Tümü 1995	Ayrıntısı 1995	Tümü 1995
AKTİF VARLIKLAR			I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
Varlıkların Değerleri		321,113,779,318	A- Mali Borçlar	16,964,104,515,127
Menkul Kıymetler	0	0	B- Ticari Borçlar	1,860,527,667,943
Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı(-)	0	0	1- Borç Senetleri Reeskontu (-)	0
Düzenli Alacaklar	9,955,285,148,138	9,863,543,600,530	C- Diğer Borçlar	58,606,996,151
Düzensiz Alacaklar	0	0	1- Borç Senetleri Reeskontu (-)	0
Borç Senetleri Reeskontu(-)	0	0	D- Alınan Avanslar	48,020,146,620
Düzenli Alacaklar Karşılığı(-)	-91,741,547,608		E- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri	0
Düzensiz Alacaklar	5,409,482,078,117	201,118,185,770	F- Ödenecek Vergi ve Yükümlülükler	0
Borç Senetleri Reeskontu(-)	0	0	G- Borç ve Gider Karşılığı	10,082,963,548,787
Düzenli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	-5,208,363,892,347		1- Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	0
Düzensiz Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	2,028,638,156,556	2,373,899,833,523	2- Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri(-)	0
Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri	0	0	3- Kıdem Tazminatı Karşılıkları	0
Gelecek Aylara Ait Giderler ve Tahakkukları	345,261,676,967		4- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0
Diğer Dönen Varlıklar	0	351,344,267,115	H- Gelecek Aylara Ait Gel. ve Gider Tahakkukları	18,962,100,806,196
AKTİF VARLIKLAR TOPLAMI		14,013,507,983,496	I- Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	430,701,752,727
YABANCI VARLIKLAR			KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	48,407,115,433,551
Yabancı Alacaklar	27,725,571,866	27,725,571,866	II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	
Borç Senetleri Reeskontu(-)	0	0	A- Mali Borçlar	24,061,080,881,195
Düzenli Alacaklar Karşılığı(-)	0	0	B- Ticari Borçlar	14,226,628,373
Düzensiz Alacaklar	860,650,498	860,650,498	1- Borç Senetleri Reeskontu(-)	0
Borç Senetleri Reeskontu (-)	0	0	C- Diğer Borçlar	0
Düzenli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	0	0	1- Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)	0
Diğer Dönen Varlıklar	0	664,483,759,429	D- Alınan Avanslar	0
Menkul Kıymetler	0	0	E- Borç ve Gider Karşılıkları	0
Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı(-)	0	0	1- Kıdem Tazminatı Karşılıkları	0
Finansier	38,018,295,049		2- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0
Finansiere Sermaye Taahhütleri(-)	-14,943,802,620		F- Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	0
Finansier Sermaye Payları	0		G- Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	0
Finansier Düşüklüğü Karşılığı(-)	0		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	24,076,207,509,568
Finansier Ortaklıklar	849,620,000,000		YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	72,483,322,943,119
Finansier Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri(-)	-208,210,733,000		III- ÖZ KAYNAKLAR	
Finansier Ortaklıklar Sermaye Payları	0		A- Ödenmiş Sermaye	71,009,901,706,645
Finansier Düşüklüğü Karşılığı(-)	0		1- Sermaye	100,000,000,000,000
Finansier Mali Duran Varlıklar	0		2- Ödenmemiş Sermaye (-)	-28,990,098,293,355
Finansier Mali Duran Varlıklar Düşüklüğü Karşılığı(-)	0		B- Sermaye Yedekleri	30,422,790,401,430
Finansier Mali Duran Varlıklar	0	80,207,656,652,678	1- Hisse Senedi İhraç Prizleri	0
Finansier Mali Duran Varlıklar (Brüt)	114,649,597,619,934		2- Hisse Senedi İptal Karları	0
Finansier Amortismanlar (-)	-47,300,179,792,181		3- M.D.V.Yeniden Değerleme Artışları	30,121,232,909,358
Finansier Amortisman Olan Yatırımlar	9,884,826,704,114		4- İşletmeler Yeniden Değerleme Artışları	28,105,397,259
Finansier Avanslar ve Yatırım Malları	2,973,412,120,811		5- Diğer Sermaye Yedekleri	273,152,184,813
Finansier Olmayan Duran Varlıklar	0	37,908,013,898	C- Kar Yedekleri	479,640,626,157
Finansier Olmayan Duran Varlıklar (Brüt)	40,569,549,596		1- Yasal Yedekler	1,626,561,354
Finansier Amortismanlar (-)	-2,661,535,698		2- Statü Yedekleri	0
Finansier Avanslar	0	18,800,720,946	3- Olağanüstü Yedekler	0
Finansier Tüketime Tabi Varlıklar	0		4- Diğer Kar Yedekleri	0
Finansier Tüketime Tabi Varlıklar (Brüt)	0		5- Özel Fonlar	478,034,104,803
Finansier Tüketime Payları (-)	0		D- Geçmiş Yıllar Karları	0
Finansier Avanslar	18,800,720,946		E- Geçmiş Yıllar Zararları (-)	-41,405,219,134,523
Finansier Yıllara Ait Giderler ve Tahakkukları	0	18,448,698,159	F- Dönem Net Karı (Zararı)	38,001,064,711,858
Finansier Duran Varlıklar	0	80,975,884,067,474	ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	22,506,069,107,851
AKTİF VARLIKLAR TOPLAMI		94,989,392,050,970	PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	94,989,392,050,970

İŞLETME ÖZET BİLANÇO TİPİ

(.....TL)

AKTİF (VARLIKLAR)	Tümü		PASİF (KAYNAKLAR)	
	Ayrıntisi 1996	1995	Ayrıntisi 1996	Tümü 1996
DÖNEN VARLIKLAR		311,443,608,249	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	21,213,782,475,199
A- Hazır Değerler	0	0	A- Mali Borçlar	3,541,814,138,538
B- Menkul Kıymetler	0	0	B- Ticari Borçlar	0
1- Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0	1- Borç Senetleri Reeskontu (-)	23,290,750,131
C- Ticari Alacaklar	9,567,642,125,470	9,442,289,812,123	C- Diğer Borçlar	0
1- Alacak Senetleri Reeskontu (-)	-125,352,313,347		1- Borç Senetleri Reeskontu (-)	0
2- Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	9,742,191,829,450	64,664,201,441	D- Alınan Avanslar	0
Diğer Alacaklar	0	0	E- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri	10,088,710,024,263
1- Alacak Senetleri Reeskontu (-)	0	0	F- Ödenecek Vergi ve Yükümlülükler	0
2- Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	-9,677,527,628,009		G- Borç ve Gider Karşılığı	0
Diğer Alacaklar	3,581,557,523,895	4,749,292,736,530	1- Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları	0
E- Stoklar	0	0	2- Dönem Karının Peşin Çönen Vergi ve Diğer Yükümlülükleri (-)	0
1- Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0	3- Kıdemli Tatminatı Karşılığı	0
2- Verilen Sipariş Avansları	1,167,735,213,024		4- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	35,907,007,059,015
F- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri	0	0	H- Gelecek Aylara Ait Gelir ve Gider Tahakkukları	549,774,175,847
G- Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	0	663,517,290,396	I- Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	80,424,712,530,442
H- Diğer Dönen Varlıklar	0	1,412,199,348,545	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	80,424,712,530,442
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		16,643,406,997,284	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	33,379,084,256,071
DURAN VARLIKLAR	30,189,810,542	30,189,810,542	A- Mali Borçlar	19,995,507,778
A- Ticari Alacaklar	0	0	B- Ticari Borçlar	0
1- Alacak Senetleri Reeskontu (-)	0	0	1- Borç Senetleri Reeskontu (-)	0
2- Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	6,263,385,124	6,263,385,124	C- Diğer Borçlar	0
Diğer Alacaklar	0	0	1- Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)	0
1- Alacak Senetleri Reeskontu (-)	0	0	D- Alınan Avanslar	0
2- Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	0	0	E- Borç ve Gider Karşılıkları	0
Mali Duran Varlıklar	0	743,507,520,200	1- Kıdemli Tatminatı Karşılıkları	0
1- Bağlı Menkul Kıymetler	0	0	2- Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0
2- Bağlı Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0	F- Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları	0
3- İştrakler	54,602,540,840		G- Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	0
4- İştraklere Sermaye Taahhütleri (-)	-14,943,802,620		UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	33,399,079,763,840
5- İştrakler Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0		YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	113,823,792,303,291
6- Bağlı Ortaklıklar	849,620,000,000		ÖZ KAYNAKLAR	100,000,000,000,000
7- Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	-145,771,218,020		A- Ödenmiş Sermaye	100,000,000,000,000
8- Bağlı Ortaklıklar Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0		1- Sermaye	0
9- Diğer Mali Duran Varlıklar	0		2- Ödenmemiş Sermaye (-)	70,533,505,245,161
10- Diğer Mali Duran Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0		B- Sermaye Yedekleri	0
Maddi Duran Varlıklar	127,888,520,339,185		1- Hisse Senedi İhraç Primitifleri	0
1- Maddi Duran Varlıklar (Brüt)	197,924,990,815,509		2- Hisse Senedi iptal Kararı	69,688,817,056,854
2- Birikmiş Amortismanlar (-)	-87,051,076,476,018		3- M.D.V.Yeniden Değerleme Artışları	39,881,494,849
3- Yapılmakta Olan Yatırımlar	16,171,642,523,714		4- İştrakler Yeniden Değerleme Artışları	1,104,796,693,458
4- Verilen Avanslar ve Yatırım Malları	842,963,475,980		5- Diğer Sermaye Yedekleri	942,449,034,228
E- Maddi Olmayan Duran Varlıklar	30,326,411,119	30,326,411,110	C- Kar Yedekleri	1,626,561,354
1- Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Brüt)	30,326,411,119		1- Yasal Yedekler	0
2- Birikmiş Amortismanlar (-)	0		2- Statü Yedekleri	0
3- Verilen Avanslar	0	31,211,740,218	3- Olağanüstü Yedekleri	0
F- Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	31,211,740,218		4- Diğer Kar Yedekleri	940,823,372,875
1- Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar (Brüt)	31,211,740,218		5- Özel Fonlar	0
2- Birikmiş Tükenme Payları (-)	0		D- Geçmiş Yıllar Karları	-79,406,283,846,381
3- Verilen Avanslar	0		E- Geçmiş Yıllar Zararları (-)	-60,784,796,079,874
G- Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	0	35,241,352,654	F- Dönem Net Karı (Zararı)	31,584,875,253,135
H- Diğer Duran Varlıklar	0	128,765,260,559,142	ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI	145,408,667,516,426
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		145,408,667,556,426	PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	145,408,667,516,426
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		145,408,667,556,426		

Gelir ve giderler	Önceki dönem Bin TL		Cari dönem Bin TL		Fark Bin TL
A- Brüt satışlar		2.066.038		2.087.533	21.495
1-Yurtiçi satışlar	936.147		982.024		45.877
2-Yurtdışı satışlar	113.680		93.871		(19.809)
3-Diğer gelirler	1.016.211		1.011.638		(4.573)
B- Satış indirimleri(-)		19.537		18.997	(540)
1-Satıştan indirimler(-)	19.537		18.997		
2-Satış iskontoları(-)					
3-Diğer indirimler(-)					
C- Net Satışlar		2.046.501		2.068.536	22.035
D-Satışların maliyeti(-)		2.588.606		2.806.287	217.681
1-Satılan mamuller maliyeti(-)					
2-Satılan ticari mallar maliyeti(-)					
3-Satılan hizmet maliyeti(-)	2.588.606		2.806.287		217.681
4-Diğer satışların maliyeti(-)					
Brüt satış kârı veya zararı		(542.105)		(737.751)	(195.646)
E- Faaliyet giderleri(-)		420.888		394.447	(26.441)
1-Araştırma ve geliştirme giderleri(-)					
2-Pazarlama, satış ve dağıtım gid.(-)	91.108		30.155		(60.953)
3-Genel yönetim giderleri(-)	329.780		364.292		34.512
Faaliyet kârı veya zararı		(962.993)		(1.132.198)	(169.205)
F-Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar		136.376		206.708	70.332
1-İştiraklerden temettü gelirleri	298		-		(298)
2-Bağlı ortaklıklardan temettü gelirleri					
3-Faiz gelirleri	2.103		3.716		1.613
4-Komisyon gelirleri	249		203		
5-Konusu kalmayan karşılıklar	2.892		3.706		814
6-Menkul kıymet satış kârları	1.236		2.184		948
7-Kambiyo kârları	23.699		61.341		37.642
8-Reeskont faiz gelirleri					
9-Enflasyon düzeltmesi kârları					
10-Faaliyetle ilgili diğ.olğ.. gelir ve kârlar	105.899		135.558		29.659
G- Diğer faaliyet. olğ. gider ve zararlar (-)		27.595		45.227	17.632
1-Komisyon giderleri(-)	4.090		4.596		506
2-Karşılık giderleri(-)	1.742		19.049		17.307
3-Menkul kıymet satış zararları(-)					
4-Kambiyo zararları(-)	11.881		2.944		(8.937)
5-Reeskont faiz giderleri(-)					
6-Enflasyon düzeltmesi zararları (-)					
7-Diğer olağan gider ve zararlar(-)	9.882		18.638		8.756
H- Finansman giderleri(-)		217.486		53.782	(163.704)
1-Kısa vadeli borçlanma giderleri(-)	10.168		14.072		3.904
2-Uzun vadeli borçlanma giderleri(-)	207.318		39.710		(167.608)
Olağan kâr veya zarar		(1.071.698)		(1.024.499)	47.199
I- Olağandışı gelir ve kârlar		477.748		287.510	(190.238)
1-Önceki dönem gelir ve kârları	39.761		4.026		(35.735)
2-Diğer olağandışı gelir ve kârlar	437.987		283.484		(154.503)
J- Olağandışı gider ve zararlar(-)		139.377		140.520	1.143
1-Çalışmayan kısım gider ve zararları(-)	9.256		2.204		(7.052)
2-Önceki dönem gider ve zararları	128.856		130.191		1.335
3-Diğer olağandışı gider ve zararlar(-)	1.265		8.125		6.860
Dönem kârı veya zararı		(733.327)		(877.509)	(144.182)
K-Dönem kârı vergi ve diğer yasal yükümlülük karşılıkları(-)					
Dönem net kâr veya zarar		(733.327)		(877.509)	(144.182)

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD) 2012 Yılı Raporu (2013:235).

Sayıştay

203

225

Aktif	Önceki dönem		Cari dönem		Fark	Pasif	Önceki dönem		Cari dönem		Fark
	Bin TL	%	Bin TL	%	Bin TL		Bin TL	%	Bin TL	%	Bin TL
I-Dönen varlıklar						I-Kısa vadeli yabancı kaynaklar					
A-Hazır değerler	54.567	0,3	224.004	1,2	169.437	A-Mali borçlar	261.592	1,7	199.313	1,0	(62.279)
B-Menkul kıymetler	22.100	0,1	5.400	0,0	(16.700)	B-Ticari borçlar	703.616	4,5	627.680	3,3	(75.936)
C-Ticari alacaklar	1.332.792	8,5	2.050.034	10,8	717.242	C-Diğer borçlar	73.040	0,5	53.884	0,3	(19.156)
D-Diğer alacaklar	344.869	2,2	361.982	1,9	17.113	D-Alınan avanslar	61.551	0,4	60.885	0,3	(666)
E-Stoklar	524.415	3,3	662.695	3,5	138.280	E-Yıllara yaygın inşaat ve onarım hak edilecekleri					
F-Yıllara yaygın inşaat ve onarım masrafları	44.976	0,3	44.976	0,2		F-Ödenecek vergi ve yükümlülükler	224.041	1,4	197.112	1,0	(26.929)
G-Gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları	41.159	0,3	39.450	0,2	(1.709)	G-Borç ve gider karşılıkları					
H-Diğer dönen varlıklar	1.188.604	7,6	1.497.842	7,9	309.238	H-Gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları	31.911	0,2	27.246	0,1	(4.665)
Toplam (I)	3.553.482	22,7	4.886.383	25,7	1.332.901	I-Diğer kısa vadeli yabancı kaynaklar	2.732		2.732		
II-Duran varlıklar						Toplam (I)	1.358.483	8,7	1.168.852	6,2	(189.631)
A-Ticari alacaklar	952		1.678		726	II-Uzun vadeli yabancı kaynaklar					
B-Diğer alacaklar	218.980	1,4	10.383	0,1	(208.597)	A-Mali borçlar	966.834	6,2	849.234	4,5	(117.600)
C-Mali duran varlıklar	930.011	5,9	974.727	5,1	44.716	B-Ticari borçlar	8.379	0,1	11.984	0,1	3.605
D-Maddi duran varlıklar	10.951.223	69,9	12.695.657	66,8	1.744.434	C-Diğer borçlar					
E-Maddi olmayan duran varlıklar	15.543	0,1	11.549	0,1	(3.994)	D-Alınan avanslar					
F-Özel tükenmeye tabi varlıklar						E-Borç ve gider karşılıkları	146.157	0,9	153.195	0,8	7.038
G-Gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları	114		413.267	2,2	413.153	F-Gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları	1.056	-	997	-	(59)
H-Diğer duran varlıklar	1.639		1.639			G-Diğer uzun vadeli yabancı kaynaklar					
Toplam (II)	12.118.462	77,3	14.108.900	74,3	1.990.438	Toplam (II)	1.122.426	7,2	1.015.410	5,3	(107.016)
Genel toplam (I) + (II)	15.671.944	100,0	18.995.283	100,0	3.323.339	Toplam (I) + (II)	2.480.909	15,8	2.184.262	11,5	(296.647)
Nazım hesaplar	1.941.724		2.284.414		342.690	III- Öz Kaynaklar					
						A-Ödenmiş sermaye	20.616.173	131,6	25.113.668	132,2	4.497.495
						-Sermaye düzeltilmesi olumlu farkı					
						-Sermaye düzeltilmesi olumsuz farkı					
						B-Sermaye yedekleri					
						C-Kâr yedekleri	8.687	0,1	8.687	-	-
						D-Geçmiş yıllar kârları					
						E-Geçmiş yıllar zararları (-)	(6.700.498)	(42,8)	(7.433.825)	(39,1)	(733.327)
						F-Dönem net kârı (zararı)	(733.327)	(4,7)	(877.509)	(4,6)	(144.182)
						Toplam (III)	13.191.035	84,2	16.811.021	88,5	3.619.986
						Genel Toplam (I+ II+ III)	15.671.944	100,0	18.995.283	100,0	3.323.339
						Nazım Hesaplar	1.941.724		2.284.414		342.690

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD) 2012 Yılı Raporu (2013: 203,225).

III. MALİ BÜNYE

Etibank Genel Müdürlüğü'nün net duruma getirilen 1994 yılı konsolide bilançosu geçen yıl sonuçlarıyla karşılaştırmalı olarak aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Mali durum	1993		1994		Fark Milyon TL
	Milyon TL	%	Milyon TL	%	
Kaynaklar (Pasif):					
1-Öz kaynaklar	-	-	-	-	-
2-Yabancı kaynaklar:					
a)Uzun süreli	206.485	1	2.994.154	16	2.787.669
b)Kısa süreli	19.578.223	122	21.642.269	115	2.064.046
Toplam (2)	19.784.708	123	24.636.423	131	4.851.715
3-Yabancı kaynaklara sırayet eden zarar (-)	3.773.711	(23)	5.786.737	(31)	2.013.026
Kaynaklar toplamı	16.010.997	100	18.849.686	100	2.838.689
Varlıklar (Aktif):					
1-Duran varlıklar:					
a)Bağlı değerler	5.222.024	33	8.971.191	47	3.749.167
b)Uzun sürede paraya cevrilebilir değerler	485.705	3	1.351.802	7	866.097
Toplam (1)	5.707.729	36	10.322.993	54	4.615.264
2-Dönen varlıklar:					
a)Kısa sürede paraya cevrilebilir değerler	7.386.073	46	8.449.907	45	1.063.834
b)Hazır değerler	2.917.195	18	76.786	1	-2.840.409
Toplam (2)	10.303.268	64	8.526.693	46	-1.776.575
Varlıklar toplamı	16.010.997	100	18.849.686	100	2.838.689

Aktif	1992		1993		Fark TL
	TL	%	TL	%	
1-Dönen varlıklar:					
a)Kasa ve bankalar	911.835.510	2	2.363.158.000	2	1.451.322.490
b)Hisse senetleri, tahvil, hazine bonoları	-	-	-	-	-
c)Alacaklar	4.977.798.356	6	12.070.884.000	11	7.093.085.644
d)Verilen avanslar	51.393.142	-	173.387.000	-	122.003.858
e)Stoklar	26.985.139.664	34	34.399.084.000	31	7.413.944.336
f)Diğer dönen varlıklar	743.165.167	1	889.912.000	1	146.746.833
Toplam (1)	33.669.321.839	43	49.896.425.000	45	16.227.103.161
2-Duran varlıklar:					
a)Tasarruf bonosu, yedekler için alınan tahv.	-	-	-	-	-
b)Alacaklar	153.377.405	-	158.792.000	-	5.414.596
c)Verilen avanslar	-	-	-	-	-
c)Meesese ve iştiraklerdeki sermaye payı	-	-	-	-	-
d)Maddi duran varlıklar	34.850.743.449	44	53.506.197.000	48	18.655.453.551
e)Maddi olmayan duran varlıklar	3.224.332.558	4	2.472.899.000	2	-751.433.558
f)Özel tükenmeye tabi varlıklar	6.456.558.176	9	5.130.568.000	5	-1.325.990.176
g)Diğer duran varlıklar	377.762.645	-	405.296.000	-	27.533.356
Toplam (2)	45.062.774.233	57	61.673.752.000	55	16.610.977.767
Genel toplam	78.732.096.072	100	111.570.177.000	100	
Hesap hesaplar	3.714.824.417	-	6.190.997.000	-	32.838.080.928

Pasif	1992		1993		Fark TL
	TL	%	TL	%	
1-Kısa vadeli yabancı kaynaklar:					
a)Alınan krediler, kredi ve tahvillerin taahhütleri	-	-	-	-	-
b)Borçlar	841.329.302	1	1.264.450.000	1	423.120.698
c)Alınan avanslar	13.792.868	-	79.995.000	-	66.202.132
c)Vergi, resim, harç ve kesintiler	1.357.150.648	2	1.981.454.000	2	624.303.352
d)Diğer tahakkukları	4.504.705.250	6	4.871.971.000	4	367.265.750
e)Diğer yabancı kaynaklar	-	-	60.973.000	-	60.973.000
Toplam (1)	6.716.978.068	9	8.258.843.000	7	1.541.864.932
2-Uzun vadeli yabancı kaynaklar:					
a)Alınan krediler	-	-	-	-	-
b)Borçlar	154.385.065.052	196	375.350.832.000	236	220.965.766.948
c)Alınan avanslar	-	-	-	-	-
ç)Diğer yabancı kaynaklar	-	-	-	-	-
Toplam (2)	154.385.065.052	196	375.350.832.000	236	220.965.766.948
Toplam (1+2)	161.102.043.120	205	383.609.675.000	243	222.507.631.880
3-Öz kaynaklar:					
a)Ödenmiş sermaye	25.416.387.752	32	38.655.197.000	35	13.238.809.248
b)Yeniden değerlendirme artışı	13.238.809.116	17	20.343.504.000	18	7.104.694.884
c)Yedekler	624.130.843	1	624.130.000	-	-843
c)Özel karşılıklar	2.542.245.669	3	1.805.049.000	2	-737.196.669
d)Kârlar	-	-	-	-	-
e)Zararlar (-)	124.191.520.428	158	333.467.378.000	(198)	209.275.857.572
Toplam (3)	(82.369.947.048)	(105)	(272.039.498.000)	(143)	(189.669.550.952)
Genel toplam	78.732.096.072	100	111.570.177.000	100	32.838.080.928
Hesap hesaplar	3.714.824.417	-	6.190.997.000	-	

GELİR TABLOSU
(Kâr ve Zarar)

TCDD İŞLETMESİ

- 49 -

31.12.1973

G E L İ R H E S A P L A R I		T U T A R
No:	A D I	T.L.
	GAYRİSAFİ SATIŞ HASILATI	
500-524	Mal ve Hizmet Satışları hasılatı	1.761.780.910.91
525	Sübvansiyonlar	422.810.644.40
530	Vergi iadeleri	-,-
	TOPLAM	2.184.591.555.31
	HASILATTAN İNDİRİMLER	
540	Satış vergileri	-,-
545	İadeler	-,-
550	Kasa iskontosu	-,-
555-599	Diğer	-,-
	TOPLAM	-,-
	SAFİ SATIŞ HASILATI	2.184.591.555.31
600-653	MAL VE HİZMET SATIŞLARI MALİYETİ	2.756.541.562.77
	GAYRİ SAFİ SATIŞ ZARARI	571.950.007.46
	DÖNEM GİDERLERİ	-,-
660-661	Araştırma ve geliştirme giderleri	-,-
662-663	Pazarlama, satış ve dağıtım giderleri	-,-
664-665	Genel İdare giderleri	-,-
	TOPLAM	-,-
	İŞLETME FAALİYETİ ZARARI	571.950.007.46
	FAALİYET DIŞI HASILAT VE KÂRLAR	
570-571	Faiz ve Komisyon gelirleri	530.327.95
572	Müesseselerimizden devr alınan kârlar	356.919.57
573	İştiraklerimiz kâr payları	239.080.72
575	Karşılıklardan kullanılan kısım	869.147.40
576	Geçmiş yıllara ait gelir ve kârlar	5.452.488.55
577-589	Diğer hasılat ve kârlar	401.281.371.14
	TOPLAM	408.729.335.33
	FAALİYET DIŞI GİDERLER VE ZARARLAR	
670-671	Faiz ve komisyon giderleri	111.745.517.15
672	Çalışmayan kısım giderleri	2,-
673-675	Karşılık giderleri	231.919.922.95
676	Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	63.183.237.49
677-689	Diğer gider ve zararlar	48.720.939.94
	TOPLAM	455.569.617.53
	DÖNEM ZARARI	618.790.289.66
	İKİSİ:	-,-
	GELİR VERGİLERİ, KANUNİ YÜKÜMLÜLÜKLER VE İKRAMİYELER	-,-
692	Kurumlar Vergisi	-,-
694	Diğer gelir vergileri	-,-
695	Kanuni yükümlülük payları	-,-
698	İkramiyeler	-,-
	SAFİ DÖNEM ZARARI	618.790.289.66

GELİR TABLOSU
(Kâr ve Zarar)

KODD İŞLETMESİ

31.12.1975

G E L İ R H E S A P L A R I		T U T A R
No	A D I	T.L.
500-524,582	GAYRİ SAFİ SATIŞ HASILATI Mal ve hizmet satışları hasılatı	3.355.094.628,48
	TOPLAM	3.355.094.628,48
540	HASILATTAN İNDİRİMLER Satış vergileri	-,-
545	İadeler	-,-
550	Kasa iskontosu	-,-
555-599	Diğer	-,-
	TOPLAM	-,-
	SAFİ SATIŞ HASILATI	3.355.094.628,48
600-608	MAL VE HİZMET SATIŞLARI MALİYETİ	5.043.499.488,11
	GAYRİ SAFİ SATIŞ ZARARI	1.688.404.859,63
660-661	DÖNEM GİDERLERİ Araştırma ve geliştirme giderleri	-,-
662-663	Pazarlama satış ve dağıtım giderleri	-,-
664-665	Genel idare giderleri	-,-
	TOPLAM	-,-
	İŞLETME FAALİYETİ ZARARI	1.688.404.859,63
525	FAALİYET DIŞI HASILAT VE KÂRLAR Subvansiyonlar	851.151.708,28
530	Vergi iadeleri	1.476.488,25
570-571	Faiz ve komisyon gelirleri	13.933.961,96
572	Müesseselerimizden devralınan kârlar	542.066,85
573	İştiraklerimiz kâr payları	325.917,05
575	Karşılıklardan kullanılmayan kısım	1.699.378,94
576	Geçmiş yıllara ait gelir ve kârlar	11.627.562,51
577-589	Diğer hasılat ve kârlar	687.068.864,93
	TOPLAM	1.567.825.976,77
670-671	FAALİYET DIŞI GİDERLER VE ZARARLAR Faiz ve komisyon giderleri	217.686.914,65
672	Çalışmayan kısım giderleri	-,-
673-675	Karşılık giderleri	436.734.289,53
676	Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	231.271.482,31
677-689	Diğer gider ve zararlar	63.587.484,39
	TOPLAM	949.280.170,88
	DÖNEM ZARARI	1.069.859.053,74
	<u>İKRA</u>	
692	GELİR VERGİLERİ KANUNİ YÜKÜMLÜLÜKLER VE İKRAMİYELER Kurumlar vergisi	-,-
694	Diğer gelir vergileri	-,-
695	Kanuni yükümlülük	-,-
698	İkramiyeler	-,-
	SAFİ DÖNEM ZARARI	1.069.859.053,74

TCDD İŞLETMESİ

KONSOLİDE GELİR TABLOSU
(Kâr ve Zarar)

31.12.1976

G E L İ R H E S A P L A R I N I N		
NO.	A D I	T U T A R I T L.
500-524	GAYRİ SAFİ SATIŞ HASILATI Mal ve Hizmet satışları hasılatı	
	TOPLAM	4.484.496.897,92
	HASILATTAN İNDİRİMLER	4.484.496.897,92
540	Satış vergileri	-.-
545	İadeler	-.-
550	Kasa iskontosu	-.-
555-599	Diğer	-.-
	TOPLAM	-.-
	SAFİ SATIŞ HASILATI	4.484.496.897,92
650-653	MAL VE HİZMET SATIŞLARI MALİYETİ	6.306.540.556,66
	GAYRİ SAFİ SATIŞ ZARARI	1.822.043.658,74
	DÖNEM GİDERLERİ	
660-663	Araştırma ve geliştirme giderleri	-.-
662-663	Pa-zarlama satış ve dağıtım giderleri	-.-
664-665	Genel idare giderleri	-.-
	TOPLAM	-.-
	İŞLETME FAALİYET ZARARI	1.822.043.658,74
	FAALİYET DIŞI HASILAT VE KÂRLAR	
525	Subvansiyonlar (Yol bakım gider. karşı. ve görev zarar.)	1.547.132.182,48
530	Vergi iadeleri	-.-
570-571	Paiz ve komisyon gelirleri	17.960.426,24
572	Müesseselerimizden devralınan kârlar	1.079.094,85
573	İştiraklerimiz kâr payları	316.432,00
575	Karşılıklarımızdan kullanılan kısım	2.649.281,59
576	Geçmiş yıllara ait gelir ve kârlar	11.800.639,54
577-589	Diğer hasılat ve kârlar	938.604.117,38
	TOPLAM	2.519.542.174,08
	FAALİYET DIŞI GİDERLER VE ZARARLAR	
670-671	Paiz ve komisyon giderleri	184.537.371,91
672	Çalışmayan kısım giderleri	-.-
673-675	Karşılık giderleri	465.352.974,67
676	Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	125.557.454,82
677-689	Diğer gider ve zararlar	115.473.772,86
	TOPLAM	890.921.574,26
	DÖNEM ZARARI	(-) 193.423.058,92
	<u>EKSİ :</u>	
	GELİR VERGİLERİ, KANUNİ YÜKÜMLÜLÜKLER VE İKRAMİYELER	
692	Kurumlar vergisi	2.301.462,00
694	Diğer gelir vergileri	197.268,00
695	Kanunî yükümlülük payları	-.-
698	İkramiyeler	-.-
	SAFİ DÖNEM ZARARI	(-) 195.921.788,92

-45-

TODD İŞLETMESİ			B İ L A N Ç O			31.12.1979		
İlgili Hesap Numaraları			Dönen TL	Düzen TL	Toplam TL	İlgili Hesap Numaraları		
Dönen	Duran	A K T İ F				Kısa Süreli TL	Uzun Süreli T.L	TOPLAM TL
100-106		VARLIKLAR(A-J)						
		A-Kasa ve Bankalar	741.964.674,80	-	741.964.674,80			
		B-Hisse Senetleri,Tahviller, Hazine ve Tasarruf Bonoları			3.720.432,40			
110-111		1-Hisse Senetleri,Tahviller, Hazine Bonoları	3.563.192,40					
	200	2-Tasarruf Bonusu	-	157.240,00				
	201	3-Yedek için alınan tahviller	-	-				
		Toplam B	3.563.192,40	157.240,00				
		C-Alacaklar:			13.675.408.589,56			
120	210	1-Alacak Senetleri	-	-				
121	-	İskonto ettirilmiş alacak senetleri	(-)	-				
123	213	2-Hazine	2.433.876.002,72					
125	215	3-Resmî Daireler	3.141.647.394,67	17.045.000,00				
127	217	4-KİT	590.368.238,18	-				
128	218	5-Müesseselerimiz	334.369.296,57	-				
129	219	6-İştiraklerimiz	3,00	-				
130	220	7-Gerçek ve tüzel kişiler	9.519.408,26	23.307,17				
131	221	8-Yurt dışı	786.718.912,80	-				
133	223	9-Personelimiz	6.082.260,03	29.187,49				
134	224	10-Verilen Depozito ve tem.	9.459.462,88	9.224.867,72				
137-138	227	11-Diğer	6.337.045.248,07	-				
		Toplam C	13.649.086.227,18	26.322.362,38				
140-149	228-229	D-Verilen Avanslar	2.182.869.344,24	779.814,44	2.962.683.758,68			
		E-Stoklar:			2.520.751.458,54			
150-159		1-İlk madde ve malzeme	1.729.930.457,68	-				
160-169		2-Yarı mamuller	323.831.170,25	-				
170-173		3-Mamuller	-	-				
175-179		4-Emtia	-	-				
174-180-183		5-Diğer	466.989.830,61	-				
		Toplam E	2.520.751.458,54	-				
		F-Müesseseler ve İştiraklerdeki sermaye payları:			2.101.752.949,00			
230		1-Müesseselerimizdeki ser.	-	2.100.000.000,00				
231		2-İştiraklerimizdeki ser.	-	1.752.949,00				
		Toplam F	-	2.101.752.949,00				
234		Sermaye yükümlülüklerinden borçlar		(-)				
		G-Maddi Duran Varlıklar:			17.585.978.143,02			
235		1-Arazi ve arsalar		81.028.964,31				
236		2-Yer üsti düzenleri		5.568.378.801,06				
237		3-Yer altı düzenleri		2.609.412.833,59				
238		4-Binalar		915.484.487,15				
240		5-Tesisler, makina ve cihazlar		969.790.474,77				
243		6-Taht arab ve gereçleri		9.410.108.335,70				
244-246		7-Kaplar, döşeme ve demirbaşlar, diğer		235.437.110,55				
247		8-Yedek maddi duran varlıklar		42.478.851,64				
248-249		9-Yapılmakta olan yatırımlar		2.846.399.604,09				
		Toplam G		22.678.519.582,86				
250-263		Birikmiş amortismanlar (Maddi duran varlıklar 8.452.050.000,00 TL. ye sığdıraldık)		5.088.941.409,84				
265,266,268		H-Maddi olmayan Duran Varlıklar		-				
269		Birikmiş amortismanlar		(-)				
270,271,273		İ-Özel Tüketime Tabi Varlıklar		-				
274		Birikmiş amortismanlar		(-)				
190-198	275-277	J-Diğer Varlıklar	7.020.298,15	81.632.054,08	88.652.352,23			
		Varlıklar Toplamı(A-J)	19.104.855.195,31	19.796.222.562,92	38.901.077.758,23			
481		İçletme Bağlantı Hesabı		-				
		K-Ödenmiş Sermaye		-	40.491.605.093,55			
		L-Zararlar:			8.929.624.408,37			
498		1-Geçmiş yıllar zararları		2.529.446.807,42				
499		2-Dönem zararı		6.400.177.600,95				
		GENEL TOPLAM			88.322.307.260,15			
		Nazım Hesaplar			1.257.627.971,10			

-47-

TODD İŞLETMESİ			B İ L A N Ç O			31.12.1979		
İlgili Hesap Numaraları			Kısa Süreli TL	Uzun Süreli T.L	TOPLAM TL	İlgili Hesap Numaraları		
Kısa Süreli	Uzun Süreli	P A S İ F				Kısa Süreli TL	Uzun Süreli T.L	TOPLAM TL
		YABANCI KAYNAKLAR (A-F)						
		A-Alınan Krediler ile Tahviller ve Taksitleri:			12.302.472.426,71			
300	400	1-Hazine	1.024.000.000,00	5.575.006.139,24				
301	401	2-T.C.Merkezi Bankası	-	-				
302	402	3-Dovlet Yatırım Bankası	4.344.542.924,90	375.784.615,53				
305	405	4-Diğer bankalar	168.472.396,18	55.529.835,00				
310	410	5-Müesseselerimiz	-	-				
311	411	6-İştiraklerimiz	-	-				
312	412	7-Yurt dışı	-	759.136.515,86				
313	413	8-Diğer krediler	-	-				
314	414	9-Tahviller ve taksitleri	-	-				
		Toplam A	5.537.015.321,08	6.765.457.105,63				
		B-Borçlar			13.009.775.269,82			
320	420	1-Borç senetleri	630.058.954,13	5.546.714.677,58				
323	423	2-Hazine	2.300.114.559,00	-				
325	425	3-Resmî Daireler	296.239.986,88	-				
327	427	4-KİT	1.941.030.586,31	-				
328	428	5-Müesseselerimiz	-	-				
329	429	6-İştiraklerimiz	2.040.014,18	-				
330	430	7-Gerçek ve tüzel kişiler	373.231.434,39	-				
331	431	8-Yurt dışı	1.658.750.077,83	-				
333	433	9-Personelimiz	20.679.404,19	-				
334	434	10-Alınan depozito ve teminat	111.276.662,07	8.308.871,26				
337-339	439	11-Diğer borçlar	121.330.042,10	-				
		Toplam B	7.454.751.720,98	5.555.023.548,84				
340-349	440-449	C- Alınan Avanslar			218.848.145,84		218.848.145,84	
350-358	-	D-Vergi, Rosun, Harç ve Kesitliler			2.480.359.763,45		2.480.359.763,45	
360-369	-	E-Gider Tahakkukları			3.886.711.132,29		3.886.711.132,29	
370-378	470-475	F-Diğer Yabancı Kaynaklar			62,00		62,00	
		Yabancı Kaynaklar Toplamı(A-F)	19.577.686.145,64	12.325.638.328,02	31.903.324.473,66			
		İçletme Bağlantı hesabı			-		-	
		G-Emis Sermaye			50.000.000.000,00		50.000.000.000,00	
		H-Fonden Değerleme Artışı			-		-	
		I-Yedekler			-		-	
		J-Karşılıklar:			168.992.511,60		168.992.511,60	
		1-Özel Karşılıklar			6.249.990.274,89		6.249.990.274,89	
		2-Aktifle ilgili karşılıklar			-		-	
		-Hisse senetleri,tahviller, hazine bonoları değer düşüklüğü karşılığı			-		-	
		-Şüpheli alacaklar karşılığı			6.248.903.854,91		6.248.903.854,91	
		-Stok değer düşüklüğü karşılığı			-		-	
		-Diğer dönen ve duran varlıklar karşılığı			1.086.419,98		1.086.419,98	
		K-Karlar:			-		-	
		1-Geçmiş yıllar karları			-		-	
		2-Dönem kârı			-		-	
		GENEL TOPLAM			88.322.307.260,15		88.322.307.260,15	
		Nazım Hesaplar			1.257.627.971,10		1.257.627.971,10	

İlgili Hesap Numaraları		A K T İ F	Dönen TL	Duran TL	Toplam TL
Dönen	Duran				
100-106		VARLIKLAR (A-J)			
		A-Kasa ve Bankalar	755.927.117,94	-,-	755.927.117,94
110-111		B-Hisse Senetleri, Tahviller, Hazine ve Tasarruf Bonoları			3.627.032,40
	200	1-Hisse Senetleri, Tahviller, Hazine Bonoları	3.506.792,40		
	201	2-Tasarruf Bonusu		120.240,00	
		3-Yedek için alınan Tahviller		-,-	
		Toplam B	3.506.792,40	120.240,00	
		C-Alacaklar:			25.602.032.143,62
120	210	1-Alacak Senetleri	-,-	-,-	
121		İskonto ettirilmiş alacak senetleri (-)	-,-	-,-	
123	213	2-Hazine	4.340.554.800,87	-,-	
125	215	3-Resmî Daireler	8.982.992.016,72	6.530.400,24	
127	217	4-KIT	149.110.820,67	-,-	
128	218	5-Müesseselerimiz	248.866.366,91	-,-	
129	219	6-İştiraklerimiz	542.744,00	-,-	
130	220	7-Gerçek ve tüzel kişiler	27.245.716,69	58.429,69	
131	221	8-Yurt dışı	1.972.214.143,41	-,-	
133	223	9-Personelimiz	9.976.370,37	54.725,00	
134	224	10-Verilen depozito ve tem.	80.131.121,07	15.360.981,54	
137-138	227	11-Diğer	9.768.393.506,44	-,-	
		Toplam C	25.580.027.607,15	22.004.536,47	
140-149	228-229	D-Verilen Avanslar	5.194.990.813,20	6.294.821,59	5.201.285.634,79
150-159		E-Stoklar			5.349.821.792,10
160-169		1-İlk Madde ve Malzeme	3.114.778.730,08		
170-173		2-Yarı mamuller	986.175.330,06		
175-179		3-Mamuller	-,-		
174-180-183		4-Emtia	-,-		
		5-Diğer	1.248.867.731,96		
		Toplam E	5.349.821.792,10	-,-	
		F-Müessese ve İştirak-lerdeki sermaye payları			2.101.752.949,00
230		1-Müesseselerimizdeki sermaye		2.100.000.000,00	
231		2-İştiraklerimizdeki sermaye		1.752.949,00	
		Toplam F		2.101.752.949,00	
234		Sermaye yükümlülüklerinden borçlar (-)		-,-	
		G-Maddi duran varlıklar			28.186.986.699,55
235		1-Arazi ve arsalar		82.375.792,45	
236		2-Yer üstü düzenleri		6.401.812.733,88	
237		3-Yer altı düzenleri		3.010.224.299,30	
238		4-Binalar		1.187.010.745,30	
240		5-Tesisler, Makina ve cihazlar		1.105.682.894,81	
243		6-Taahüt araç ve gereçleri		16.760.606.118,86	
244-246		7-Kaplar, düşeme ve demirbaşlar, diğer		458.918.679,85	
247		8-Yedek maddi duran varlıklar		42.478.851,64	
248-249		9-Yapılmakta olan yatırımlar		5.270.166.101,37	
		Toplam G		34.319.276.210,46	
250-263		Birikmiş amortismanlar (Maddi duran varlıklar)		(-) 6.132.289.511,11	
265-266-268		H-Maddi olmayan duran varlıklar		-,-	
269		Birikmiş amortismanlar		(-) -,-	
270-271-273		I-Özel Türkenmeye Tabi Varlıklar		-,-	
274		Birikmiş amortismanlar		(-) -,-	
190-198	275-277	J-Diğer Varlıklar	76.115.463,16	16.532.146,34	92.647.609,50
		Varlıklar Toplamı (A-J)	36.960.389.585,95	30.333.691.392,75	67.294.080.978,70
481		İşletmeler Bağlantı Hesabı	-,-	-,-	-,-
498		K-Ödenmemiş sermaye			19.047.577.007,55
499		L-Zararlar			15.975.902.626,08
		1-Geçmiş yıllar zararları	8.929.624.408,37		
		2-Dönem zararı	7.046.278.217,71		
		GENEL TOPLAM			102.317.560.612,33
		NAZİM HESAPLAR			2.330.683.067,08

İlgili Hesap Numaraları		P A S İ F	Kısa Süreli TL	Uzun Süreli TL	TOPLAM TL
Kısa Süreli	Uzun Süreli				
		YABANCI KAYNAKLAR (A-F)			
		A-Alınan Krediler ile Tahviller ve Taksitleri:			6.726.368.164,62
300	400	1-Hazine	-,-	1.807.110.260,25	
301	401	2-T.C. Merkez Bankası	-,-	-,-	
302	402	3-Devlet Yatırım Bankası	3.516.754.065,77	315.222.009,83	
305	405	4-Diğer bankalar	185.495.284,35	51.827.846,00	
310	410	5-Müesseselerimiz	-,-	-,-	
311	411	6-İştiraklerimiz	-,-	-,-	
312	412	7-Yurt dışı	-,-	-,-	
313	413	8-Diğer krediler	-,-	849.958.698,42	
314	414	9-Tahviller ve taksitleri	-,-	-,-	
		Toplam A	3.702.249.350,12	3.024.118.814,50	
		B-Borçlar			25.863.087.857,73
320	420	1-Borç senetleri	3.451.403.231,99	7.493.170.369,14	
323	423	2-Hazine	5.160.946.434,00	-,-	
325	425	3-Resmî Daireler	338.846.778,88	-,-	
327	427	4-KIT	1.970.229.124,55	-,-	
328	428	5-Müesseselerimiz	470.526.289,19	-,-	
329	429	6-İştiraklerimiz	2.246.141,19	-,-	
330	430	7-Gerçek ve tüzel kişiler	531.127.838,04	-,-	
331	431	8-Yurt dışı	3.669.216.030,95	-,-	
333	-	9-Personelimiz	2.058.245.946,78	-,-	
334	434	10-Alınan depozito ve teminat	376.144.850,25	11.011.470,90	
337-339	439	11-Diğer borçlar	329.973.351,87	-,-	
		Toplam B	18.348.906.017,69	7.504.181.840,04	
340-349	440-449	C-Alınan Avanslar	320.403.963,68	-,-	320.403.963,68
350-358	-	D-Vergi, Resmî, Harç ve Kesintiler	1.766.753.994,14	-,-	1.766.753.994,14
360-369	-	E-Giğer Tahakkukları	7.733.054.642,81	-,-	7.733.054.642,81
370-378	470-475	F-Diğer Yabancı Kaynaklar	8.095.499,12	-,-	8.095.499,12
		Yabancı Kaynaklar Toplamı (A-F)	31.889.463.467,56	10.528.300.654,54	42.417.764.122,10
		İşletme Bağlantı hesabı	-,-	-,-	-,-
480		D-Bas Sermaye			50.000.000.000,00
482		H-Yeniden Değerleme Artışı			-,-
485-486		K-Yedekler			-,-
		L-Karşılıkları			9.899.796.490,23
490-494		1-Özel karşılıklar		172.033.522,59	
		2-Kıtlı ilgili karşılıklar		9.727.762.967,64	
119		-Hisse senetleri, tahviller, hazine bonoları değer düşüklüğü karşılığı		-,-	
		-Şüpheli alacaklar karşılığı		-,-	
139		-Stok değer düşüklüğü karşılığı	9.727.005.506,33	-,-	
189		-Diğer dönen ve duran varlıklar karşılığı	-,-	-,-	
199-289			757.461,31	-,-	
495		K-Karlıklar:			-,-
		1-Geçmiş yıllar karlıları			-,-
		2-Dönem karı			-,-
		GENEL TOPLAM			102.317.560.612,33
		NAZİM Hesaplar			2.330.683.067,08

- 49 -

T C D D

İŞLETMESİNİN 1982 YILI BİLANÇOSU

AKTİF	Dönem TL			P A S İ F	Kısa süreli TL		Toplam TL
	Dönem TL	Duran TL	Toplam TL		Uzun Süreli TL	Toplam TL	
AKTİFLER (A-J)							
Kasa ve Bankalar	3.581.164.120,33	-,-	3.581.164.120,33	A-Alınan Krediler ile Tahviller ve Taksitleri	3.729.634.902,08	24.873.348.927,60	28.603.483.829,68
Hisse senetleri, tahviller Hazine ve Tasarruf bonoları	1.001.212.900,00	-,-	1.001.212.900,00	B-Borçlar	19.551.000.648,51	8.728.874.854,67	28.279.875.503,18
Alacaklar	53.782.807.894,36	46.414.309,28	53.829.222.203,64	C-Alınan Avanslar	168.018.886,20	-,-	168.018.886,20
Verilen Avanslar	17.109.352.522,97	6.294.821,59	17.115.647.344,56	D-Vergi, resim harç ve kesintiler	2.118.421.897,22	-,-	2.118.421.897,22
Stoklar	11.890.097.943,78		11.890.097.943,78	E-Gider tahakkukları	3.931.333.883,73	-,-	3.931.333.883,73
Müesses ve iştiraklerdeki Sermaye payları	-,-	2.101.873.349,00	2.101.873.349,00	F-Diğer Yabancı Kaynaklar	14.471.987,48	158.552,48	14.630.539,96
Sermaye Yükümlülüklerinden Borçlar	(-)	-,-	(-)	Yabancı Kaynaklar Top. (A-F)	29.512.882.205,22	33.602.882.334,75	63.115.764.539,97
Maddi Duran Varlıklar		74.598.484.399,90	64.579.358.344,26	İşletme Bağlantı Hesabı			154.000.000.000,00
Birikmiş Amortismanlar (Maddi Duran Varlıklar 44.949.132.523,74 ya sigortalıdır.)	(-)	10.019.126.055,64		G-Esas Sermaye			-,-
Maddi Olmayan Duran Varlıklar		-,-	-,-	H-Yeniden Değerleme Artışı			-,-
Birikmiş Amortismanlar	(-)	-,-	-,-	İ-Yedekler			-,-
Özel Tüketime Tabi Varlıklar		-,-	-,-	J-Karşılıklar			20.670.632.053,97
Birikmiş Amortismanlar	(-)	-,-	-,-	1-Özel Karşılıklar		397.999.805,65	
Diğer Varlıklar	148.419.476,65	2.636.907,56	151.056.384,21	2-Aktifle ilgili Karşılıklar		20.272.632.248,32	
Varlıklar Toplamı (A-J)	87.513.054.858,09	66.736.577.731,69	154.249.632.589,78	K-Kârlar:			7.420.769.111,32
İşletme Bağlantı Hesabı				1-Geçmiş yıllar Kârları		-,-	
Denmemiş Sermaye Kararları:			68.713.730.087,05	2-Dönem Kârı		7.420.769.111,32	
Geçmiş Yıllar Zararları	18.243.803.028,43		18.243.803.028,43				
Dönem Zararı	-,-						
GENEL TOPLAM			241.207.165.705,26	GENEL TOPLAM			241.207.165.705,26
Nazım Hesaplar			4.022.272.420,17	Nazım Hesaplar			4.022.272.420,17

ZİMMET		Sümer Gemlik Şanti 31. 12. 1939 Kâr		Bank pek Fabrikası ve Zarar Hesabı		MATLUP			
	Lira	Kr.		Lira	Kr.				
1 — Umumi masraflar	648.753	68		1 — Umumi masraflar karşılığı	648.753	68			
2 — Müteferrik zararlar	5.155	28		2 — Müteferrik kârlar	2.574	18			
3 — Satış zararları (31.5.939 a kadar yapılan imalâtın satışları)	172.339	49		3 — Satış kârları	84.675	97			
4 — Fiat farkı	3.301	41		4 — Fiat farkı	3.527	27			
5 — 1.6-31.12.1938 devresi imalâtına ait muhtemel zarar karşılığı	50.000	00		5 — Mühtelif satış kârları	9.101	95			
6 — Muamele vergisi karşılığı	22.613	59		6 — 1.6-31.12.1938 devresi kâr mahrumiyeti tazminatı	116.666	66			
7 — Meşkûk matlubat karşılığı	91.870	36		7 — 31.5.1938 e kadar yapılan imalâta ait zarar karşılığı	170.791	30			
8 — Safi kâr	42.057	20							
Umumi Yekûn			1.036.091	01	Umumi Yekûn			1.036.091	01

		EREĞLİ KÖMÜR			
		1947 yılı kâr			
BORÇ		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Satış zararları					
Maden kömüründen					
Satış maliyeti	74 961 108 15				
Satış hasılatı	- 59 788 556 67	15 172 551	48		
Kok ve tali maddelerden					
Satış maliyeti	3 380 057 98				
Satış hasılatı	- 3 160 006 04	220 051	94		
Briket kömüründen					
Satış maliyeti	584 657 52				
Satış hasılatı	- 453 795 05	130 862	47	15 523 465	89
Satış vergi ve masraflar					
Satış vergi ve resimleri					
		618 203	87		
Satış masrafları					
		157 468	75	775 672	62
Verilen faiz ve komisyonlar					
Ana teşekküle					
		2 089 689	72		
Sair müesseselere					
		31 565	69	2 121 255	41
Muhtelif zararlar					
				1 290 346	68
Yekûn . . .		19 710 740 60			

		LERİ İŞLETMESİ			
		ve zarar tablosu			
		ALACAK			
		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Alınan faiz ve komisyonlar					
Sair müesseselerden alınan					
				122	00
Muhtelif kârlar					
				1 358 316	11
1947 yılı zararı					
				18 352 302	49
Yekûn . . .		19 710 740 60			

Sümerbank Adana Pamuk Satınalma		1950 Yılı Kâr ve Zarar Hesabı	
BORÇ		Türk Lirası	
I — SATIŞ ZARARLARI :		49.850	64
A. Çiğit satışı	39.365,26		
B. Şif ve linter satışı	5.896,15		
C. Ham madde ve malzeme satışı	3.391,19		
D. Sabit kıymet satışı	769,67		
E. Çırcırlama ve çeltik çekme	488,37		
II — SATIŞ VERGİ VE MASRAFLARI :			
A. Vergi, resim ve harçlar			
B. Satış masrafları			
III — VERİLEN FAİZ VE KOMİSYONLAR :		329.599	50
A. Ana teşekküle verilenler	316.862,91		
B. Diğer mali müesseselere verilenler	12.736,59		
IV — İLK TESİS MASRAFLARI AMORTİSMANI			
V — İŞLEMİYEN MAKİNALAR AMORTİSMANI			
VI — MUHTELİF ZARARLAR		35.641	70
VII — SAFİ KÂR		415.091	84
YEKÜN		404.450	51
GENEL YEKÜN		819.542	35

ye Çırcır Fabrikaları Müessesesi
Zarar Hesabı

ALACAK		Türk Lirası	
I — SATIŞ KÂRLARI		110.268	79
A. Sabit kıymet satışı	101.126,02		
B. Çırcırlama ve çeltik çekme	2.644,25		
C. Hurda eşya satışı	6.508,41		
II — ALINAN FAİZ VE KOMİSYONLAR		114.674	25
A. Ana teşekkülden alınanlar	20.613,11		
B. Sair mali müesseselerden alınanlar	94.061,14		
III — MUHTELİF KÂRLAR		594.599	32
IV — ZARAR		819.542	35
YEKÜN		819.542	35
GENEL YEKÜN		819.542	35

TÜRK İŞLETİMİ 1954 YILI KAR VE ZARAR HESABI

Z I M M E T			M A T L Ü P		
	L İ R A	L İ R A	L İ R A	L İ R A	L İ R A
İŞLETME MASRAFI 1953			İŞLETME VARIDATI 1953		
İdare, Büro, İşletme ve bakım masrafları.....	99.568.759,02		Yolcu ve bagaj	24.044.263,32	
Bina ve arazi vergileri kar- gıllığı.....	<u>1.039.239,52</u>		Yük	72.321.113,44	
	100.607.998,54		Diğer taşıma varidatı	3.568.218,63	
Bağdat Demiryolu Şirketi Amortisman hissesi olup tenzil edilen.....	/ 604.235,68	100.003.762,86	Limanlar	6.327.723,98	
Amortisman		<u>11.179.410,42</u>	İskeleler	715.847,36	
		111.183.173,28	Trabzon-İran transit yolu	6.641,97	
İŞLETME MASRAFI 1954			İşletme ile ilgili olmayan varidat	<u>2.545.185,62</u>	109.528.994,3
İdare masrafları		21.397.495,87	İŞLETME VARIDATI 1954		
Mali mükellefiyetler		5.498.307,48	Yolcu ve bagaj	70.400.203,54	
İşveren mükellefiyetleri ve sos- yal yardımlar.....		18.511.629,91	Yük	168.172.933,27	
Yol masrafları.....		33.835.670,30	Diğer taşıma varidatı	19.863.709,13	
Cer ve edevatın bakım masrafları		119.343.617,72	Limanlar	13.843.705,80	
Trafik masrafları.....		19.935.203,06	İskeleler	748.256,01	
Liman masrafları.....		<u>11.469.118,31</u>	İşletme ile ilgili olmayan varidat	<u>8.143.409,76</u>	281.172.217,51
		230.001.042,65	Sair matluplar		63.532,77
Sene içinde masraf kaydedi- lerek Servislere verilen malse- meden sene sonu tadadında mevcut bulunan.....	5.659.956,04				
Bağdat Demiryolu Şirketi amor- tisman hissesi.....	1.577.062,52				
" " " Sigorta fonundan hissesi.....	<u>64.189,19</u>	/ 7.301.207,75			
Amortisman		222.699.834,90			
		27.896.319,01			
KARŞILIKLAR					
Sigorta Fonu karşılığı		500.000,00			
Bina ve arazi vergileri karşılığı		<u>2.494.174,84</u>			
		2.994.174,84			
SAİR MASRAFLAR VE ZARARLAR					
Traş hakkı mukabilinde çıkarılan bonolar faizi.....		104.066,62			
Devir ve intikal masrafları..... (Kanun 6186. Geçici madde 9)		101.422,78			
Malseme tedarik ve muhafaza masrafları		2.260.528,45			
Amortisman ve kredi Sandığından yapı- lan istikraz faizi.....		3.287,67			
Sair simmeler.....		<u>106.479,30</u>			
		2.575.784,82			
		367.349.286,85			
		<u>23.415.457,75</u>			
		390.764.744,60			
					390.764.744,60

SCDD,İşletmesi 1955 yılı kâr ve zarar hesabı

Z İ H M E T

	Lira	Lira
I- İşletme masrafları		
İdare Meclisi ve Nizakabe Hey'eti	418.051.51	
İdare masrafları (U.Md.İp.Md.İdman)	33.494.061.31	
İgveren mükellefiyetleri	25.159.566.34	
Yol işletme masrafları	56.187.958.04	
Çer işletme masrafları	140.657.084.54	
Trafik "	22.967.266.75	
İdman ve işkele işletme masrafları	8.430.230.34	
	<u>287.514.218.89</u>	
Senedi içinde masraf kaydedilerek servislere verilen malzemeden sene sonu tadatında mevcut bulunan	4.111.194.32	
Senedi içinde masraf kaydedilip iktisaplara fatura edilen masraflar	<u>1.205.498.98</u>	<u>5.316.693.24</u>
		281.997.525.59
II- Ödenen faiz ve komisyonlar		3.228.439.94
III- Karşılıklar		-
IV- Sair masraf ve zararlar		20.424.662.71
Fabii afet ve zararları	176.009.86	
Kaza neticesi yol açılma masrafları	92.544.68	
Çeşitli yardımlar	81.333.70	
Eski yıllar masraf ve zararları ve indeleri	2.199.733.79	
Sahit kaymet imhaları	16.375.624.16	
Malzeme noksanı	67.203.39	
Kur farkları	-	
Alacak terkinleri	135.483.42	
Sair masraf ve zararları	<u>1.096.729.71</u>	
	Yekûn	305.690.628.24
		<u>42.986.067.61</u>
	Usulî yekûn	<u>348.636.695.85</u>

M A T L U P

	Lira	Lira
I- İşletme varidatı		
Yolcu ve bagaj	76.148.242.29	
Yük	192.956.205.55	
Diğer taşıma varidatı	44.889.079.66	
İdman ve işkele varidatı	<u>16.571.496.61</u>	330.365.024.11
II- Alınan faiz ve komisyonlar		477.136.33
III- Karşılıklardan indeler		3.029.518.89
IV- Sair varidat ve kârlar		
Satışlar	2.861.947.93	
Eski yıllar varidat ve kârları	1.057.219.04	
Kur farkları	-	
Malzeme fazlalıkları	852.452.43	
Diğer varidat ve kârlar	<u>9.993.397.12</u>	14.765.016.52
	Yekûn	348.636.695.85
		-
	Usulî yekûn	<u>348.636.695.85</u>
V- Zarar		-

ETİBANK ERGANİ BAKIR İŞLETMESİ

ZİMMET	TL	TL
SATIŞ VERGİ VE MASRAFLARI :		16.159.616,84
Vergi, resim ve harçlar	15.226.232,15	
Devlet hakkı	2.501.989,15	
Gider vergisi	12.633.243,—	
Satış masrafları	933.384,69	
Verilen faiz ve komisyonlar		
EKZERSİZ YILI MUHTELİF GİDER VE ZARARLARI :		2.844.597,54
GEÇEN YILLARA AİT MASRAF VE ZARARLAR :		29.985.389,87
EKZERSİZ YILI SAFT KARI :		71.267.312,47
Toplam		120.256.916,73

1968 YILI KÂR VE ZARAR TABLOSU

Ek No : 2

MATLUP	TL	TL
SATIŞ NETİCELERİ :		107.600.344,83
Ana madde satışları		
Elster bakır satış hasılatı	183.214.601,96	
Maliyet bedeli	— 80.354.257,34	
TALI MADDELER SATIŞLARI :		5.542.318,23
Altın	4.137.764,36	
Gümüş	1.404.553,87	
MALZEME VE HİZMET SATIŞLARI :		166.581,46
ALINAN FAİZ VE KOMİSYONLAR :		3.504.686,72
EKZERSİZ YILI MUHTELİF GELİRLERİ :		1.933.054,92
GEÇMİŞ YILLARA AİT GELİRLER :		1.089.930,77
Toplam		120.256.916,73

- 49 -

TCDD İŞLETMESİ 1970 YILI KAR VE ZARAR HESABI

İ Z A H A T	Z İ N N E T		İ Z A H A T	M A T L U P	
	Müfredat	Toplam		Müfredat	Toplam
	TL.	TL.		TL.	TL.
I- İŞLETME MASRAFLARI :		2.091.859.411,13	I- İŞLETME GELİRLERİ :		1.202.514.853,44
1- İdare masrafları	498.112.746,60		1- Yolcu ve bagaj taşıma geliri	218.356.566,97	
2- İşveren mükellefiyetleri	289.183.403,09		2- Yük taşıma geliri	725.717.918,13	
3- Yol işletme ve bakım masrafları	297.550.081,62		3- Diğer taşıma geliri	45.388.491,03	
4- Çor işletme ve bakım masrafları	687.849.011,60		4- Liman ve iskeleler geliri	213.051.877,31	
5- Trafik masrafları	184.636.997,29				
6- Liman ve iskeleler işletme ve bakım masrafları	134.527.170,93				
II- ÖDEMEN FAİZ VE KOMÜSYONLAR :		159.980.307,62	II- İSTİRAK GELİRLERİ :		119.764,08
III- KARŞILIKLAR :		176.063.387,25	III- ALINAN FAİZ VE KOMÜSYONLAR :		31.797.127,84
IV- SAİR MASRAF VE ZARARLAR :		82.312.459,82	IV- KARŞILIKLARDAN İADELER :		6.759.164,95
1- Satışlardan doğan zararlar	744.006,52		V- SAİR GELİR VE KÂPLAR :		277.899.869,97
2- Tabii afet zararları	7.135.205,47		1- Satışlardan doğan kârlar	24.808.734,41	
3- Kazalar neticesi yolun açılması masrafları	3.397.189,64		2- Alınan çeyitli kiralar	5.485.007,53	
4- Çeyitli yardımlar	602.936,46		3- Geçmiş yıllara ait olup cari yılda tahakkuk eden gelir ve kârlar	10.516.835,54	
5- Geçmiş yıllara ait olup cari yılda tahakkuk eden masraf ve zararlar	32.667.031,88		4- Genel İdare payları ile limanlardan alınan idari nakliyat ve diğer maktu Goretler	40.066.153,74	
6- Sabit kıymet imhaları	4.715.144,53		5- Rihtim resmi	92.723.864,94	
7- Tadat ve tesellüm noksanları	-		6- Yemekli Vagonlar işletmesi gelirleri	8.179.741,68	
8- Alsöğk terkinleri	2.859.339,68		7- Diğer çeyitli gelir ve kârlar	96.119.532,13	
9- Yemekli vagonlar işletmesi gideri	10.635.864,13				
10- Diğer çeyitli masraf ve zararlar	19.555.741,44				
TOPLAM		2.510.223.565,82	TOPLAM		1.519.090.780,28
V- KAR :		-	VI- ZARAR :		991.132.785,54
GENEL TOPLAM		2.510.223.565,82	GENEL TOPLAM ...		2.510.223.565,82

Sümerbank Eskişehir Basma Sanayii Müessesesi

1971 yılı kâr ve zarar hesabı

(Ek : 15)

Gider ve zararlar	TL	Gelir ve kârlar	TL
1 — Satış zararları	116,145,76	1 — Satış kârları	27,421,367,18
2 — Satış vergisi ve giderleri	1,839,688,39	2 — Alınan faiz ve komisyonlar	2,480,021,50
3 — Verilen faiz ve komisyonlar	4,945,466,45	3 — Muhtelif gelir ve kârlar	359,574,54
4 — İlk tesis giderleri amortismanı	75,973,20		
5 — Kullanılmayan makineler amortismanı	214,299,01		
6 — Muhtelif masraflar ve zararlar	1,986,000,72		
Toplam	9,177,573,53		
7 — Dönem kârı	21,093,389,69		
Genel toplam	30,260,963,22	Toplam	30,260,963,22

-61-

TODD İŞLETMESİ 1971 YILI KAR VE ZARAR HESABI

İ Z A H A T	Z İ K M E T		İ Z A H A T	M A T L U P	
	Miktar	Toplam		Miktar	Toplam
	TL.	TL.		TL.	TL.
I- İŞLETME MASRAFLARI :		2.318.848.726,84	I- İŞLETME GELİRLERİ :		1.638.530.913,19
1- İdare masrafları	259.444.685,92		1- Yolcu ve bagaj taşıma geliri	224.438.054,35	
2- İşveren mükellefiyetleri	369.115.662,25		2- Yük taşıma geliri	768.384.487,44	
3- Yol, işletme ve bakım masrafları	367.057.857,97		3- Diğer taşımacılık gelirleri	64.414.005,06	
4- Cer, " " " "	911.136.089,14		4- Liman ve iskeleler gelirleri	242.817.287,92	
5- Trafik masrafları	261.907.067,09		5- Yol bakım giderleri karşılığı		
6- Liman ve iskeleler işletme ve bakım masrafları	150.187.364,47		Hesabından alınan	338.477.078,42	
II- ÖDENEK FAİZ VE KOMÜSYONLAR :		166.931.615,54	II- İSTİRAK GELİRLERİ :		123.517,26
III- KARŞILIKLAR :		210.658.541,17	III- ALYMAN FAİZ VE KOMÜSYONLAR :		5.953.048,39
IV- SAİR MASRAFLAR VE ZARARLAR :		64.753.300,65	IV- KARŞILIKLARDAN İADELER :		1.205.930,48
1- Satışlardan doğan zararlar	575.461,03		V- SAİR GELİR VE KARLAR :		349.853.765,84
2- Tabii afet zararları	8.932.011,47		1- Satışlardan doğan kârlar	17.762.818,67	
3- Kasalar neticesi yolun açılması masrafları	5.822.772,27		2- Alınan çeyitli kiralar	6.059.408,93	
4- Çeyitli yardımlar	587.198,24		3- Geçmiş yıllara ait olup, cari yılda tahakkuk eden masraf ve zararlar	32.623.460,98	
5- Geçmiş yıllara ait olup, cari yılda tahakkuk eden masraf ve zararlar	46.684.524,29		4- Genel idare payları ile limanlardan alınan idari nakliyat ve diğer maktu ücretler	48.914.427,31	
6- Sabit kıymet imhaları	1.837.457,49		5- Hakkta reesmi	145.980.735,70	
7- Tüdat ve tasellüm noksanları	5.398.921,82		6- Yemekli Vagonlar işletmesi gelirleri	8.494.694,85	
8- Alacak terkinleri	188.824,70		7- Diğer çeyitli gelir ve kârlar	90.618.229,40	
9- Yemekli Vagonlar işletmesi gideri	12.599.521,98				
10- Diğer çeyitli masraf ve zararlar	2.076.607,36				
TOPLAM		2.781.192.184,20	TOPLAM		1.995.667.175,16
V- KAR :		-	VI- ZARAR :		785.525.009,04
GENEL TOPLAM		2.781.192.184,20	GENEL TOPLAM		2.781.192.184,20

**ETİBANK MAHDUT MES'ULİYETLİ
HALIKÖY MADEN İŞLETMELERİ MÜESSESESİ**

1972 YILI KÂR VE ZARAR HESABI

(Ek : 15/b)

Gider ve zararlar	Tutarı TL	Gelir ve kârlar	Tutarı TL
1 — Satış neticeleri	1.582.872,—	1 — Satış kârları	
2 — Satış vergi ve giderler	673.881,32	Ana madde	
3 — Verilen faiz ve komisyonlar	127.770,01	Tâli madde	
4 — Muhtelif gider ve zararlar	612.359,61	2 — Malzeme ve hizmet satışları	
		3 — Alınan faiz ve komisyonlar	3.790,—
		4 — Muhtelif gelir ve kârlar	1.073.395,34
		5 — Dönem zararı	1.919.136,50
Genel toplam	2.996.321,84	Genel toplam:	2.996.321,84

SÜMERBANK ESKİŞEHİR SANAYİ MÜESSESESİNİN
1972 YILI GELİR TABLOSU

(Tekdüzen muhasebe sistemine göre düzenlenmiştir)

(Ek : 16)

Gelir hesaplarının adı	Tutar TL
— Gayri safi satış hasılatı	155.481.098,81
— Hasılattan indirimler	(1.527.862,27)
— Safi satış hasılatı	153.953.236,54
— Mal ve hizmet satışları maliyeti	(116.048.635,09)
— Gayri safi satış kârı	37.904.601,45
— Dönem giderleri	(5.563.597,55)
— İşletme faaliyeti kârı	32.341.003,90
— Faaliyet dışı hasılat ve kârlar	2.856.567,22
— Faaliyet dışı gider ve zararlar	(3.807.279,85)
— Dönem kârı	31.390.291,27
— Gelir vergisi, kanunî yükümlülükler ve ıktami- yeler	(12.113.683,50)
— Safi dönem kârı	19.276.607,77

GELİR TABLOSU
(Kâr ve Zarar)

TCDD İŞLETMESİ

- 57 -

31.12.1972

GELİR HESAPLARININ		TUTAR
No:	A D I	TL.
GAYRİSAFİ SATIŞ HASILATI		
500-524	Mal ve hizmet Satışları Hasılatı	1.478.860.700.87
525	Sübvansiyonlar	362.457.768.70
530	Vergi iadeleri	-,-
TOPLAM:		1.841.318.469.57
HASILATTAN İNDİRİMLER		
540	Satış vergileri	-,-
545	İadeler	-,-
550	Kasa iskontosu	-,-
555-599	Diğer	-,-
TOPLAM:		-,-
SAFİ SATIŞ HASILATI		1.841.318.469.57
600-653	MAL VE HİZMET SATIŞLARI MALİYETİ	2.496.793.435.22
GAYRİ SAFİ SATIŞ ZARARI		655.474.965.65
DÖNEM GİDERLERİ :		
660-661	Araştırma ve geliştirme giderleri	-,-
662-663	Pazarlama, satış ve dağıtım giderleri	-,-
664-665	Genel idare giderleri	-,-
TOPLAM:		-,-
İŞLETME FAALİYETİ ZARARI		655.474.965.65
FAALİYET DIŞI HASILAT VE KÂRLAR		
570-571	Faiz ve Komisyon gelirleri	874.170.71
572	Müesseselerimizden devralınan kârlar	956.228.43
573	İştiraklerimiz kâr payları	177.594.28
575	Karşılıklardan kullanılmayan kısım	1.360.682.34
576	Geçmiş yıllara ait gelir ve kârlar	5.664.873.22
577-589	Diğer hasılat ve kârlar	312.368.493.08
TOPLAM:		321.402.042.06
FAALİYET DIŞI GİDERLER VE ZARARLAR		
670-671	Faiz ve komisyon giderleri	139.130.842.63
672	Çalışmayan kısım giderleri	-,-
673-675	Karşılık giderleri	220.942.931.79
676	Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	37.199.666.70
677-689	Diğer gider ve zararlar	53.798.439.02
TOPLAM:		451.071.880.14
DÖNEM ZARARI		785.144.803.73
EKSi:		
GELİR VERGİLERİ, KANUNİ YÜKÜMLÜLÜKLER VE İKRAMİYELER		
692	Kurumlar Vergisi	-,-
694	Diğer gelir vergileri	-,-
695	Kanuni yükümlülük payları	-,-
698	İkramiyeler	-,-
SAFİ DÖNEM ZARARI		785.144.803.73

(Ek : 16)

Etibank Mahdut Mes'uliyetli
Halıköy Maden İşletmesi Müessesesi
1973 yılı gelir tabosu
(Tekdüzene göre)

Gelir ve giderler	Tutar TL
A — İşletme faaliyetleri :	
1 — Gayri safi satış hasılatı	14.527.526,38
2 — Hasılattan indirimler	(11.902,07)
3 — Safi satış hasılatı	14.515.624,31
4 — Mal ve hizmet satışları maliyeti	(15.280.385,90)
5 — Gayri safi satış kârı	764.761,59
6 — Dönem giderleri	(599.757,80)
7 — İşletme faaliyetleri zararı	1.364.519,89
B — Faaliyet dışı gelirler ve giderler :	
1 — Faaliyet dışı gelirler	136.195,13
2 — Faaliyet dışı giderler	(912.389,07)
C — Dönem zararı	2.140.713,33

(Ek: 18)

Etibank Mahdut Mes'uliyetli
Halkk y Maden İşletmesi Müessesesi
1973 yılı k r ve zarar hesabı

Gider ve zararlar	Tutar TL	Gelir ve kârlar	Tutar TL
1 — Satış neticeleri	764.761,59	1 — Satış kârları	—,—
2 — Satış masrafları	599.757,80	2 — Malzeme ve hizmet satışları	—,—
3 — Verilen faiz ve komisyonlar	432.560,57	3 — Alınan faiz ve komisyonlar	4.786,55
4 — Muhtelif gider ve zararlar	479.828,50	4 — Muhtelif gelir ve kârlar	130.408,58
		Toplam	136.195,13
		Dönem zararı	2.140.713,33
Genel toplam	2.276.908,46	Genel toplam	2.276.908,46

(Ek : 15)

Sümerbank Eskişehir Basma Sanayii Müessesesi
1973 yılı gelir tablosu (Tekdüzene göre)

Gelirler ve giderler	Tutar TL
A — İşletme faaliyeti :	
1 — Gayri safi satış hasılatı	137.414.312,25
2 — Hasılattan indirimler	(1.234.374,87)
3 — Safi satış hasılatı	136.179.937,38
4 — Mal ve hizmet satışları maliyeti	(105.287.071,25)
5 — Gayri safi satış kârı (veya zararı)	30.892.866,13
6 — Dönem giderleri	(6.314.040,85)
7 — İşletme faaliyetleri kârı (veya zararı)	24.578.825,28
B — Faaliyet dışı gelirler ve giderler :	
1 — Faaliyet dışı gelirler	3.422.672,90
2 — Faaliyet dışı giderler	(2.820.973,81)
C — Dönem kârı (veya zararı)	25.180.524,37
Eksi :	
Vergiler, kanuni yükümlülük payları ve itramiyeler	(9.582.210,35)
Safi dönem kârı (veya zararı)	15.598.314,02

- 67 -

Kâr ve Zarar Hesabı
(Gelir Tablosu)

31.12.1980

GELİR VE GİDERLER		Tutar TL
1-GAYRİ SAFİ SATIŞ HÂSILATI :		17.756.199.964,40
a)Mal ve hizmet satış hâsılatı		19.099.476.245,61
b)Sübvansiyonlar		-
c)Vergi iadeleri		-
	Toplam (1)	<u>36.855.676.210,01</u>
2-Hâsılattan indirimler :		-
a)Satış vergileri		-
b)İadeler		-
c)Kasa iskontosu		-
ç)Diğer indirimler		-
	Toplam (2)	<u>-</u>
3-Safi satış hâsılatı(1-2)		<u>36.855.676.210,01</u>
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti		<u>37.778.290.973,95</u>
5-Gayri safi satış kârı(veya zararı) (3-4)		(-) <u>922.614.763,94</u>
6-Dönem giderleri :		-
a)Araştırma ve geliştirme giderleri		-
b)Pazarlama,satış ve dağıtım giderleri		-
c)Genel idare giderleri		-
	Toplam (6)	<u>2.540.081.588,88</u>
7-İşletme faaliyetleri kârı (veya zararı) (5-6)		(-) <u>3.462.696.352,82</u>
8-Faaliyet dışı hâsılat ve kârları :		31.758.653,90
a)Faiz ve komisyon gelirleri		-
b)Müesseselerden devir alınan kârlar		1.163.456,00
c)İştiraklerden alınan kâr payları		1.618.245,50
ç)Karşılıklardan kullanılan kısım		50.956.395,05
d)Geçmiş yıllara ait gelir ve kârlar		<u>3.934.832.397,32</u>
e)Diğer hâsılat ve kârlar		<u>4.020.329.147,77</u>
	Toplam (8)	<u>4.020.329.147,77</u>
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar :		1.165.267.593,80
a)Faiz ve komisyon giderleri		103.440.191,10
b)Çalışmayan kısım giderleri		3.481.765.102,05
c)Karşılık giderleri		314.435.304,63
ç)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar		<u>2.539.002.821,08</u>
d)Diğer gider ve zararlar		<u>7.603.911.012,66</u>
	Toplam (9)	<u>7.603.911.012,66</u>
10-Dönem zararı (7-8+9)		<u>7.046.278.217,71</u>

Kâr ve Zarar Hesabı
(Gelir Tablosu)

TCDD	31.12.1985
GELİR VE GİDERLER	TUTAR TL.
I-GAYRİ SAFİ SATIŞ HASILATI :	
A)Mal ve hizmet satış hasılatı	79.247.429.985,25
b)Sübvansiyonlar	73.742.642.919,53
c)Vergi iadeleri	-,-
Toplam(1)	152.990.072.904,78
2-Hasılattan indirimler :	
a)Satış vergileri(Nakliyat vergisi)	-,-
b)İadeler	-,-
c)Kasa iskontosu	-,-
ç)Diğer indirimler	-,-
Toplam (2)	-,-
3-Safi satış hasılatı (1-2)	152.990.072.904,78
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti	138.582.264.819,10
5-Gayri safi satış kârı (3-4)	14.407.808.085,68
6-Dönem giderleri:	
a)Araştırma ve geliştirme giderleri	-,-
b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri	-,-
c)Genel idare giderleri	9.870.900.840,25
Toplam (6)	(9.870.900.840,25)
7-İşletme faaliyetleri kârı (5-6)	4.536.907.245,43
8-Faaliyet dışı hasılat ve kârlar :	
a)Faiz ve komisyon gelirleri	225.309.523,74
b)Müesseselerden devir alınan kârlar	11.201.822.837,10
ç)İştiraklerden alınan kâr payları	2.458.347,04
d)Karşılıklardan kullanılmayan kısım	36.295.176,90
e)Geçmiş yıllara ait gelir ve kârlar	1.200.046.920,35
f)Diğer hasılat ve kârlar	34.056.562.938,76
Toplam (8)	46.722.495.743,89
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar :	
a)Faiz ve komisyon giderleri	3.928.422.611,15
b)Çalışmayan kısım giderleri	-,-
c)Karşılık giderleri	7.746.936.529,20
d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	755.677.723,16
e)Diğer gider ve zararlar	38.264.012.303,24
Toplam (9)	(50.695.049.166,75)
10-Dönem Kârı (7+8-9)	564.353.822,57
11-Vergiler,Kanuni Yükümlülük Payları ve ikramiyeler	
a)Vergiler	33.009.485,71
b)Kanuni yükümlülük payları	19.752.383,79
c)İkramiyeler	-,-
Toplam (11)	52.761.869,50
12-Safi Dönem Kârı (10-11)	511.591.953,07

31.12.1990
GELİR TABLOSU

TCDD		TUTAR (TL)
GELİR VE GİDERLER		
1-Gayri safi satış hasılatı		
a)Mal ve hizmet satış hasılatı		1,007,796,317,986.00
b)Sübvansiyonlar		424,065,612,101.00
c)Vergi iadeleri		0.00
Toplam (1)		1,431,861,930,087.00
2-Hasılattan indirimler		
a)Satış vergileri		56,692,570,744.00
b)İadeler		0.00
c)Kasa iskontosu		0.00
d)Diğer indirimler		0.00
Toplam (2)		56,692,570,744.00
3-Safi satış hasılatı (1-2)		1,375,169,359,343.00
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti		1,634,119,600,205.00
5-Gayri safi satış karı veya zararı (3-4)		-258,950,240,862.00
6-Dönem giderleri		
a)Araştırma ve geliştirme giderleri		0.00
b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri		0.00
c)Genel idare giderleri		184,335,984,414.00
Toplam (6)		184,335,984,414.00
7-İşletme faaliyetleri karı veya zararı (5-6)		-443,286,225,276.00
8-Faaliyet dışı hasılat ve karlar		
a)Faiz ve komisyon gelirleri		33,475,973,987.00
b)Müesseselerden devir alınan karlar		0.00
c)Bağlı ortaklıklardan alınan kar payları		0.00
d)İştiraklerden alınan kar payları		140,376,136.00
e)Karşılıklardan kullanılan kısım		1,176,635,731.00
f)Geçmiş yıllara ait gelir ve karlar		3,241,645,185.00
g)Diğer hasılat ve karlar		250,617,577,449.00
Toplam (8)		288,652,208,488.00
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar		
a)Faiz ve komisyon giderleri		328,136,962,942.00
b)Çalışmayan kısım giderleri		3,106,710,722.00
c)Karşılık giderleri		139,694,450,765.00
d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar		6,650,963,664.00
e)Diğer gider ve zararlar		161,265,007,293.00
Toplam (9)		638,854,095,386.00
10-Dönem karı veya zararı (7+8-9)		-793,488,112,174.00
11-Vergiler,kanuni yükümlülük payları ve ikramiyeler		
a)Vergiler		0.00
b)Kanuni yükümlülük payları		0.00
c)İkramiyeler		0.00
Toplam (11)		0.00
12-Safi dönem karı veya zararı (10-11)		-793,488,112,174.00

31.12.1991
GELİR TABLOSU

TCDD

GELİR VE GİDERLER	TUTAR (TL)
1-Gayri safi satış hasılatı	
a)Mal ve hizmet satış hasılatı	1,614,622,164,151.00
b)Sübvansiyonlar	821,485,865,941.00
c)Vergi tadeleri	0.00
Toplam (1)	2,436,108,030,092.00
2-Hasılatтан indirimler	
a)Satış vergileri	96,873,614,159.00
b)İadeler	0.00
c)Kasa iskontosu	0.00
d)Diğer indirimler	0.00
Toplam (2)	96,873,614,159.00
3-Safi satış hasılatı (1-2)	2,339,234,415,933.00
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti	2,879,735,851,937.00
5-Gayri safi satış karı veya zararı (3-4)	-540,501,436,004.00
6-Dönem giderleri	
a)Araştırma ve geliştirme giderleri	0.00
b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri	0.00
c)Genel idare giderleri	330,144,104,665.00
Toplam (6)	330,144,104,665.00
7-İşletme faaliyetleri karı veya zararı (5-6)	-870,645,540,669.00
8-Faaliyet dışı hasılat ve karlar	
a)Faiz ve komisyon gelirleri	84,457,717,669.00
b)Müesseselerden devir alınan karlar	0.00
c)Bağlı ortaklıklardan alınan kar payları	0.00
d)İştiraklerden alınan kar payları	156,971,500.00
e)Karşılıklardan kullanılmayan kısım	1,174,362,204.00
f)Geçmiş yıllara ait gelir ve karlar	1,421,311,900.00
g)Diğer hasılat ve karlar	435,751,603,828.00
Toplam (8)	522,961,967,101.00
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar	
a)Faiz ve komisyon giderleri	874,537,512,516.00
b)Çalışmayan kısım giderleri	4,129,811,284.00
c)Karşılık giderleri	258,645,896,008.00
d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	160,622,888,602.00
e)Diğer gider ve zararlar	515,015,969,203.00
Toplam (9)	1,812,952,077,613.00
10-Dönem karı veya zararı (7+8-9)	-2,160,635,651,181.00
11-Vergiler,kanuni yükümlülük payları ve ikramiyeler	
a)Vergiler	0.00
b)Kanuni yükümlülük payları	0.00
c)İkramiyeler	0.00
Toplam (11)	0.00
12-Safi dönem karı veya zararı (10-11)	-2,160,635,651,181.00

31.12.1992
GELİR TABLOSU

TCDD

GELİR VE GİDERLER	TUTAR (TL)
1-Gayri safi satış hasılatı	
a)Mal ve hizmet satış hasılatı	2,735,863,657,025
b)Sübvansiyonlar	1,066,163,155,670
c)Vergi iadeleri	0
Toplam (1)	3,802,026,812,695
2-Hasılattan indirimler	
a)Satış vergileri	156,089,210,457
b)İadeler	0
c)Kasa iskontosu	0
d)Diğer indirimler	0
Toplam (2)	156,089,210,457
3-Safi satış hasılatı (1-2)	3,645,937,602,238
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti	5,641,469,453,718
5-Gayri safi satış karı veya zararı (3-4)	-1,995,531,851,480
6-Dönem giderleri	
a)Araştırma ve geliştirme giderleri	0
b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri	0
c)Genel idare giderleri	608,231,814,467
Toplam (6)	608,231,814,467
7-İşletme faaliyetleri karı veya zararı (5-6)	-2,603,763,665,947
8-Faaliyet dışı hasılat ve karlar	
a)Faiz ve komisyon gelirleri	83,929,833,594
b)Müesseselerden devir alınan karlar	0
c)Bağlı ortaklıklardan alınan kar payları	0
d)İştiraklerden alınan kar payları	133,388,000
e)Karşılıklardan kullanılmayan kısım	551,953,308
f)Geçmiş yıllara ait gelir ve karlar	6,425,271,003
g)Diğer hasılat ve karlar	1,021,800,316,767
Toplam (8)	1,112,840,762,672
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar	
a)Faiz ve komisyon giderleri	894,033,827,875
b)Çalışmayan kısım giderleri	4,893,673,099
c)Karşılık giderleri	127,265,019,225
d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar	207,227,615,723
e)Diğer gider ve zararlar	1,105,679,474,013
Toplam (9)	2,339,099,609,935
10-Dönem karı veya zararı (7+8-9)	-3,830,022,513,210
11-Vergiler,kanuni yükümlülük payları ve ikramiyeler	
a)Vergiler	0
b)Kanuni yükümlülük payları	585,812,000
c)İkramiyeler	0
Toplam (11)	585,812,000
12-Safi dönem karı veya zararı (10-11)	-3,830,608,325,210

31.12.1993
GELİR TABLOSU

TCDD		TUTAR (TL)
GELİR VE GİDERLER		
1-Gayri safi satış hasılatı		
a)Mal ve hizmet satış hasılatı		4,120,548,178,097
b)Subvansiyonlar		1,884,755,253,566
c)Vergi iadeleri		0
Toplam (1)		6,005,303,431,663
2-Hasılattan indirimler		
a)Satış vergileri		210,618,963,803
b)İadeler		0
c)Kasa iskontosu		0
d)Diğer indirimler		0
Toplam (2)		210,618,963,803
3-Safi satış hasılatı (1-2)		5,794,684,467,860
4-Mal ve hizmet satışları maliyeti		10,288,816,373,903
5-Gayri safi satış karı veya zararı (3-4)		-4,494,131,906,043
6-Dönem giderleri		
a)Araştırma ve geliştirme giderleri		
b)Pazarlama satış ve dağıtım giderleri		
c)Genel idare giderleri		967,978,793,045
Toplam (6)		967,978,793,045
7-İşletme faaliyetleri karı veya zararı (5-6)		-5,462,110,699,088
8-Faaliyet dışı hasılat ve karlar		
a)Faiz ve komisyon gelirleri		142,227,284,728
b)Müesseselerden devir alınan karlar		0
c)Bağlı ortaklıklardan alınan kar payları		0
d)İştiraklerden alınan kar payları		183,354,130
e)Karşılıklardan kullanılmayan kısım		1,735,027,836
f)Geçmiş yıllara ait gelir ve karlar		99,128,762,561
g)Diğer hasılat ve karlar		340,893,270,894
Toplam (8)		584,167,700,149
9-Faaliyet dışı giderler ve zararlar		
a)Faiz ve komisyon giderleri		2,499,654,863,204
b)Çalışmayan kısım giderleri		14,513,031,744
c)Karşılık giderleri		50,508,465,221
d)Geçmiş yıllara ait gider ve zararlar		39,817,620,857
e)Diğer gider ve zararlar		1,366,641,332,167
Toplam (9)		3,971,135,313,193
10-Dönem karı veya zararı (7+8-9)		-8,849,078,312,132
11-Vergiler, kanuni yükümlülük payları ve ikramiyeler		
a)Vergiler		
b)Kanuni yükümlülük payları		
c)İkramiyeler		
Toplam (11)		0
12-Safi dönem karı veya zararı (10-11)		-8,849,078,312,132

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU TİPİ
(.....TL)

EK TABLO 4

	Önceki Dönem		Carî Dönem	
	1993	1994	1993	1994
A- BRÜT SATIŞLAR		5.676.986.081,330		9.947.136.997,983
1-Yurtiçi Satışlar	3.358.247.989,932		6.438.063.629,478	
2-Yurtdışı Satışlar	433.982.837,832		808.529.105,884	
3-Diğer Gelirler	1.884.755.253,566		2.700.544.262,601	
B- SATIŞ İNDİRLİMLERİ (-)		0		0
1-Satıştan İadeler(-)	0		0	
2-Satış İskontoları (-)	0		0	
3-Diğer İndirimler (-)				
C- NET SATIŞLAR		5.676.986.081,330		9.947.136.997,983
D- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		-9.610.176.303,944		-16.149.953.500,406
1-Satılan Mamuller Maliyeti(-)	0		0	
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)	0		0	
3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	-9.610.176.303,944		-16.149.953.500,406	
4-Diğer Satışların Maliyeti(-)	0		0	
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI		-3.933.190.222,614		-6.202.816.502,443
E- FAALİYET GİDERLERİ		-880.248.986,206		-1.374.117.757,681
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	0		0	
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	0		0	
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	-880.248.986,206		-1.374.117.757,681	
FAALİYET KARI VEYA ZARARI		-4.813.439.208,820		-7.576.934.260,124
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		438.554.382,842		1.238.248.366,524
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	183.354,130		383.931,543	
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0		0	
3-Falız Gelirleri	142.208.384,668		650.295.594,581	
4-Komisyon Gelirleri	0		3.350,250	
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	1.649.343,369		2.040.556,059	
6-Menkul Kıymet Satış Karları	0		0	
7-Kamblyo Karları	67.389.397,666		171.051.271,706	
8-Reeskont Falız Gelirleri	0		0	
9-Diğer Olağan Gelir ve Karlar	227.123.903,009		414.473.662,385	
G- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)		-1.027.203,352,186		-2.460.641,047,550
1-Komisyon Giderleri	-1.576,061,104		-5.666,910,285	
2-Karşılık Giderleri	-764.116,983,741		-1.420.496,726,542	
3-Menkul Kıymet Satış Zararları	0		0	
4-Kamblyo Zararları	-32.683,582,866		-48.631,772,692	
5-Reeskont Falız Giderleri	0		0	
6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar	-228.826,724,475		-985.845,638,037	
H- FİNANSMAN GİDERLERİ (-)		-3.520.588,947,258		-15.507.898,802,121
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	-1.330.607,207,291		-5.908.864,594,282	
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	-2.189,981,739,967		-9.599,034,307,841	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR		-8.922.677,125,422		-24.307,225,843,279
I- OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR		130.777,042,174		50.417,071,039
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları	98.753,960,991		22.107,589,711	
2-Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar	32.023,081,183		28.309,481,328	
J- OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		-57.178,228,884		-1.229,086,588,497
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	-14.513,031,744		-36,798,244,360	
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	-37.623,425,270		-1.182,117,846,407	
3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)	-5.041,771,870		-10,180,497,730	
DÖNEM KARI VEYA ZARARI		-8.849,078,312,132		-25,485,905,360,737
K- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)		0		0
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI		-8.849,078,312,132		-25,485,905,360,737

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU TİPİ
(.....TL)

Gelir ve Giderler	1994 TL	1995 TL
A- BRÜT SATIŞLAR	9.947,136,997,963	17.124,540,291,464
1-Yurtiçi Satışlar	6,438,063,629,478	11,530,649,192,546
2-Yurtdışı Satışlar	808,529,105,884	1,284,374,609,841
3-Diğer Gelirler	2,700,544,262,601	4,309,516,489,077
B- SATIŞ İNDİRLİMLERİ (-)	0	0
1-Satıştan İadeler(-)	0	0
2-Satış İskontoları (-)	0	0
3-Diğer İndirimler (-)	0	0
C- NET SATIŞLAR	9,947,136,997,963	17,124,540,291,464
D- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-16,149,953,500,406	-28,087,963,444,532
1-Satılan Mamüller Maliyeti(-)	0	0
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)	0	0
3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	-16,149,953,500,406	0
4-Diğer Satışların Maliyeti(-)	0	0
BRÜT SATIŞ ZARARI	-6,202,816,502,443	-10,963,423,153,068
E- FAALİYET GİDERLERİ	-1,374,117,757,681	-2,235,239,374,452
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	0	0
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	0	0
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	-1,374,117,757,681	-2,235,239,374,452
FAALİYET ZARARI	-7,576,934,260,124	-13,198,662,527,520
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	1,238,248,366,524	1,301,702,290,845
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	383,931,543	492,942,000
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
3-Faiz Gelirleri	650,295,594,581	488,047,278,524
4-Komisyon Gelirleri	3,350,250	680,000
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	2,040,556,059	6,306,349,168
6-Menkul Kıymet Satış Karları	0	0
7-Kambiyö Karları	171,051,271,706	141,145,840,557
8-Reeskont Faiz Gelirleri	0	0
9-Diğer Olağan Gelir ve Karlar	414,473,662,385	665,709,200,596
G- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	-2,460,641,047,556	-4,627,429,912,864
1-Komisyon Giderleri	-5,666,910,285	-10,007,886,704
2-Karşılık Giderleri	-1,420,496,726,542	-2,376,707,885,158
3-Menkul Kıymet Satış Zararları	0	0
4-Kambiyö Zararları	-48,631,772,692	-34,172,371,256
5-Reeskont Faiz Giderleri	0	0
6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar	-985,845,638,037	-2,206,541,769,746
H- FINANSMAN GİDERLERİ (-)	-15,507,898,902,123	-20,827,833,948,957
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	-5,908,864,594,282	-12,388,977,671,698
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	-9,599,034,307,841	-8,438,856,277,259
OLAĞAN ZARAR	-24,307,225,843,279	-37,352,224,098,496
I- OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	50,417,071,039	214,587,079,651
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları	22,107,589,711	55,698,752,816
2-Diğer Olağandışı gelir ve karlar	28,309,481,328	158,888,327,035
J- OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR	-1,229,096,588,497	-863,427,603,213
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	-36,798,244,360	-47,056,463,001
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	-1,182,117,846,407	-802,286,461,304
3-Diğer Olağandışı Gider ve Zararları (-)	-10,180,497,730	-14,084,768,818
DÖNEM ZARARI	-25,485,905,360,737	-38,001,064,711,858
K- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0	0
DÖNEM NET ZARARI	-25,485,905,360,737	-38,001,064,711,858

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU TIPI
(.....TL)

EK TABLO 4

	Önceki Dönem		Carî Dönem	
	1995	1996	1996	1997
BROT SATIŞLAR		17,413,232,223,175		33,608,992,614,818
1-Yurtiçi Satışlar	11,798,460,413,691		24,211,474,336,456	
2-Yurtdışı Satışlar	1,305,255,320,407		2,060,160,358,293	
3-Diğer Gelirler	4,309,516,489,077		7,335,357,920,069	
SATIŞ İNDİRLİMLERİ (-)		0		0
1-Satıştan İndirimler(-)	0		0	
2-Satış İskontoları (-)	0		0	
3-Diğer İndirimler (-)	0		0	
NET SATIŞLAR		17,413,232,223,175		33,608,992,614,818
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		-30,014,697,045,962		-51,744,066,229,684
1-Satılan Mamuller Maliyeti(-)	0		0	
2-Satılan Ticari Mallar Maliyeti(-)	0		0	
3-Satılan Hizmet Maliyeti (-)	-30,014,697,045,962		-51,744,066,229,684	
4-Diğer Satışların Maliyeti(-)	0		0	
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI		-12,601,464,822,787		-18,137,073,614,846
FAALİYET GİDERLERİ		-2,457,221,832,875		-5,128,292,248,874
1-Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	0		0	
2-Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	0		0	
3-Genel Yönetim Giderleri (-)	-2,457,221,832,875		-5,128,292,248,874	
FAALİYET KARI VEYA ZARARI		-15,058,686,655,662		-23,265,365,863,720
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAGAN GELİR VE KARLAR		1,328,386,638,211		2,113,721,420,637
1-İştiraklerden Temettü Gelirleri	492,942,000		816,039,000	
2-Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0		0	
3-Faiz Gelirleri	488,153,880,221		443,786,645,022	
4-Komisyon Gelirleri	680,000		0	
5-Konusu Kalmayan Karşılıklar	7,198,276,899		27,151,252,718	
6-Menkul Kıymet Satış Karları	0		0	
7-Kambiyo Karları	141,145,840,557		206,918,095,058	
8-Reeskont Faiz Gelirleri	0		0	
9-Diğer Olağan Gelir ve Karlar	691,395,018,534		1,435,049,388,841	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAGAN GİDER VE ZARARLAR (-)		-2,356,210,686,519		-2,570,488,333,010
1-Komisyon Giderleri	-10,007,886,704		-14,253,327,531	
2-Karşılık Giderleri	-86,322,669,537		-81,974,239,193	
3-Menkul Kıymet Satış Zararları	0		0	
4-Kambiyo Zararları	-34,172,371,256		-103,835,199,126	
5-Reeskont Faiz Giderleri	0		0	
6-Diğer Olağan Gider ve Zararlar	-2,225,707,759,022		-2,370,425,567,169	
FINANSMAN GİDERLERİ (-)		-21,229,585,367,491		-35,462,700,809,355
1-Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	-12,790,729,090,232		-23,214,046,579,027	
2-Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	-8,438,856,277,259		-12,248,663,230,328	
OLAGAN KAR VEYA ZARAR		-37,316,096,071,461		-59,184,842,585,457
OLAGANDIŞI GELİR VE KARLAR		217,675,943,006		635,790,969,390
1-Önceki Dönem Gelir ve Karları	56,163,158,319		89,535,890,494	
2-Diğer Olagandışı gelir ve karlar	161,512,784,687		546,255,069,896	
OLAGANDIŞI GİDER VE ZARARLAR		-902,644,583,403		-2,235,744,403,807
1-Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları (-)	-47,056,463,001		-82,152,802,096	
2-Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	-841,503,351,584		-2,131,895,084,105	
3-Diğer Olagandışı Gider ve Zararlar (-)	-14,084,768,818		-21,696,577,606	
DÖNEM KARI VEYA ZARARI		-38,001,064,711,858		-60,784,796,079,874
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)		0		0
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI		-38,001,064,711,858		-60,784,796,079,874

-89-

TÜRK HAVA YOLLARI A.O. 1969 YILI BİLANÇOSU

A K T İ F		P A S İ F	
Kasa ve Bankalar	14.949.232,02	Bir yıl içinde ödenecek Borç ve taahhütler :	
Alacaklar	55.047.842,02	Exim Bank	24.724.810,12
Stoklar	60.881.542,79	B O A C	9.803.626,14
Peşin ödemeler	2.015.421,12	Yatırım Bankası	2.459.058,57
Cari aktifler toplamı	132.894.037,95	Verile Emirleri	18.536.835,38
İştirakler	2.659.500,00	Vergi ve resimleri	5.597.186,99
Özel Fonlar		Diğer	305.272,97
DC-9-30 Malzemesi	10.745.195,73	Cari Pasifler toplamı	61.426.790,17
Uçak	7.586.762,73	Bir Yıl Sonra Ödenecek Borç ve Taahhütler	
Diğer	92.179,68	Exim Bank	133.119.038,05
Faiz Karşılıkları	18.424.138,14	Yatırım Bankası	4.737.098,59
	899.949,27	İhtiyatlar	200.000.000,00
Sabit Kıymetler		Sermaye	82.500.000,00
Uçaklar	277.633.888,65	Ödenmemiş Sermaye	117.500.000,00
Binalar	8.943.018,68	Ödenmiş Sermaye	
Atölye ve Teçhizatı	7.047.588,85		
Mobilya ve Mefruşat	5.480.888,06		
Yer Nakil Vasıtaları	7.229.457,65		
Diğer	3.138.426,05		
T O P L A M	309.473.267,94	İŞLETME KÂRI	10.712.452,76
Amortisman	136.994.047,50		
İlk Tesis ve Taazzuv. giderleri	14.296.991,30		
Amortisman	13.852.135,16		
	444.856,14		
	327.801.701,94	NAZİM HESAPLAR	327.801.701,94
NAZİM HESAPLAR		(Diş seyahat harc.verg. nakit)	656.827,55
(Diş.sey.harc.verg. nakit)	656.827,55	(Alınan teminatlarca.verg. nakit)	170.520,46
(Alınan teminatlar nakit)	170.520,46		827.348,01
	827.348,01		

-90-

TÜRK MAVA YOLLARI A.Ö.
1969 YILI KÂR-ZARAR HESABI

G İ D E R L E R

Genel ve İdari Giderler	26.837.926,84
İşletme Giderleri	104.823.825,44
Bakım Giderleri	31.774.604,18
Trafik ve Satış giderleri	67.299.480,42
Arızı ve Tali giderler	7.490.671,25
	<u>238.226.508,13</u>

İŞLETME KÂRI

10.712.452,76

TOPLAM

248.938.960,89

G E L İ R L E R

Bilet Geliri	183.270.793,51
Posta Geliri	6.590.796,06
Yük Geliri	7.475.125,31
Fazla Bagaj Geliri	2.125.737,09
Hususî Kira Geliri	18.638.275,62
Diğer Nakliye Geliri	410.972,55
Arızı ve Tali Gelirler	30.427.260,75

TOPLAM

248.938.960,89

-123-

TÜRK HAVA YOLLARI A.Ş.'NİN 31.12.1970 VE 31.12.1971 TARİHLİ
MUKAYESELİ BİLANÇO

AKTİF	1970	1971	1970	1971 PASİF
CARI AKTİFLER				
Kasa ve Bankalar	8.176.787,01	44.231.604,93		
Menkul Kıymetler	244.200,-	573.130,-		
Alacaklar	96.566.806,62	109.301.657,65		
Stoklar	85.884.509,13	90.310.882,18		
Peşin ödemeler	4.520.083,12	6.043.579,37		
	<u>195.392.385,88</u>	<u>250.460.854,13</u>		
İŞTİRAKLER	2.659.500,-	2.659.500,-		
ÖZEL FONLAR				
Uçak Malzemesi	23.567.564,62	47.506.422,79		
Diğer Malzeme	67.648,78	5.643.890,78		
	<u>23.635.213,40</u>	<u>53.150.313,57</u>		
FAİZ KARŞILIKLARI	471.669,70	179.498,39		
SABİT KIYMETLER				
Uçaklar	518.805.438,40	652.106.058,12		
Uçak Motorları	-,-	1.247.411,50		
Binalar ve Arazi.	10.402.067,74	12.467.141,94		
Atölye ve Teçhiz.	7.639.258,19	7.756.238,63		
Mobilya ve Mefruş.	6.812.617,93	7.920.828,49		
Yer nakil vasıtaları.	7.189.669,38	12.103.520,83		
Diğer	3.604.936,79	4.050.290,88		
	<u>554.453.988,43</u>	<u>697.651.490,39</u>		
AMORTİSMANLAR	180.430.147,02	230.706.417,09		
	<u>374.023.841,41</u>	<u>466.945.073,30</u>		
SAİR AKTİFLER	1.772.542,71	4.643.054,67		
	<u>597.955.153,10</u>	<u>778.038.294,06</u>		
NAZİM HESAPLAR	195.470.335,79	2.641.436,77		
	<u>195.470.335,79</u>	<u>2.641.436,77</u>		
BİR YIL İÇİNDE ÖDENECEK BORÇ VE TAHHÜTLER				
2974 No.Kredi			42.519.627,01	51.006.766,05
2404 ve 2620 No.Kredi			26.015.702,26	38.365.974,86
B O A C			2.868.616,43	-,-
Yatırım Bankası			22.459.058,57	1.779.718,77
Verihe emirleri			31.014.694,68	34.786.528,66
Vergi ve Resimler			8.382.227,06	12.981.115,46
Diğer			2.868.737,20	27.418.427,63
			<u>136.128.663,21</u>	<u>166.338.531,43</u>
BİR YIL SONRA ÖDENECEK BORÇLAR				
2974 No. Kredi			182.148.645,59	248.592.549,66
2404 ve 2620 No.kredi			122.295.465,14	133.561.476,12
Yatırım Bankası			2.278.040,02	498.321,25
			<u>306.722.150,75</u>	<u>382.652.347,03</u>
İHTİYATLAR			1.913.190,28	3.667.143,72
SERMAYE			200.000.000,00	200.000.000,00
Ödenmemiş Sermaye			58.501.874,04	-,-
Ödenmiş Sermaye			141.498.125,96	200.000.000,-
K A R			11.693.022,90	25.380.271,88
			<u>597.955.153,10</u>	<u>778.038.294,06</u>
			<u>195.470.335,79</u>	<u>2.641.436,77</u>

Türk Hava Yolları A.Ş. nin 31.12.1972 tarihli
B i l a n ç o s u

A K T İ F

P A S İ F

-123-

<u>Cari Aktifler</u>		<u>Bir Yıl İçinde Ödenecek Borç ve Taahhütler</u>	
Kasa ve Bankalar	154.765.407.70	2404 - 2620 No.lu Kredi	36.545.957.66
Menkul Kıymetler	1.148.970.-	2974 No.lu Kredi	51.282.475.28
Alacaklar	128.337.858.40	4224 No.lu Kredi	59.854.606.26
Stoklar	114.082.892.63	Devlet Yatırım Bank.	498.321.25
Peşin Ödemeler	<u>6.975.909.69</u>	Verilecek Emri	108.852.087.58
Cari Aktifler Toplamı	405.311.038.42	Vergi ve Resimler.	37.076.893.88
		Diğer	<u>4.853.720.89</u>
<u>İştirakler</u>	2.659.500.-	Cari Pasifler Toplamı	298.964.062.80
<u>Özel Fonlar</u>		<u>Uzun Vadeli Borçlar</u>	
Uçak Malzemesi	525.660.056.04	2404 ve 2620 No.lu Kredi	97.015.520.19
Diğer Malzeme	<u>622.991.36</u>	2974 No.lu Kredi	189.394.924.39
T o p l a m	526.283.047.40	4224 No.lu Kredi	993.751.402.47
<u>Faiz Karsılıkları</u>	44.840.93	Yatırım Bank.	<u>- . -</u>
<u>Sabit Kıymetler</u>		Uzun Vadeli Borçlar Toplamı	1.280.161.847.05
Uçaklar	1.196.794.977.24	<u>İhtiyatlar</u>	7 474 184 49
Uçak Motorları	2.478.710.56	<u>Sermaye</u>	400.000.000.-
Bina ve Araziler	16.975.361.50	Ödenmemiş Sermaye	<u>104.210.748.80</u>
Atölye Teçhizatı	8.022.919.71	Ödenmiş Sermaye	295.789.251.20
Mobilya Mevzuatı	10.501.443.28	<u>Kâr</u>	24.164.921.68
Yer Nakil Vasıtaları	10.662.570.50		
Diğer	<u>8.060.410.78</u>		
T o p l a m	1.253.496.393.55		
Amortismanlar	<u>284.204.471.12</u>		
	969.291.922.43		
<u>Sair Aktifler</u>	2.963.918.04		
T O P L A M	1.906.554.267.22	T O P L A M	<u>1 906.554.261.22</u>

~124~

TÜRK HAVA YOLLARI A. O.nun 31.12.1972
TARİHLİ KÂR ZARAR HESABI

G i d e r l e r

G e l i r l e r

Genel ve İdari Giderler	63.445.589.19	Yolcu Bilet Geliri	586.776.807.05
İşletme Giderleri	347.601.276.05	Posta Geliri	14.186.797.53
Bakım Giderleri	123.211.214.34	Kargo Geliri	20.609.566.95
Trafik ve Satış Giderleri	337.759.786.06	Fazla Bagaj Geliri	8.609.179.38
Arızî ve Talf Giderler	31.743.423.88	Hususî Kira Geliri	238.011.585.62
		İptal Geliri	855.681.75
		Arızî ve Talf Gelirler	58.876.592.92

 903.761.289.52

 24.164.921.68

 927.926.211.20

K â r

 927.926.211.20

A k t i f

CARİ AKTİFLER:

Kasa ve Bankalar	240.043.628.39
Menkul kıymetler	1.148.970.00
Alacaklar	142.141.051.32
Stoklar	265.313.098.11
Pesin ödemeler	11.385.244.38
	<u>660.031.992.20</u>

İSTİRAKLER :

2.684.500.00

ÖZEL FONLAR :

Uçak malzemesi	116.771.430.79
Diğer malzeme	408.144.28
	<u>117.119.575.07</u>

FAİZ KARŞILIKLARI

-, -

SABİT KIYMETLER

Uçaklar	1.923.397.928.22
Uçak motorları	13.804.970.03
Bina ve araziler	21.177.055.03
Atölye ve teçhizat	18.948.286.86
Mobilya ve menfaat	16.540.824.54
Yer nakil vasıtaları	21.361.262.79
Diğer	2.588.341.51
	<u>2.017.818.668.98</u>

AMORTİSMANLAR400.013.169.18
1.617.805.499.80SAİR AKTİFLER

2.340.935.69

2.399.982.502.76

NAZİM HESAPLAR

4.190.878.80

- 97 -

P a s i f

BİR YIL İÇİNDE ÖDENECEK BORÇ VE TAHHÜTLER

2404-2620 No.lu Kredi	33.429.809.87
2974 Nolu Kredi	49.257.102.13
4224 Nolu Kredi	129.919.765.58
General elekt.Şirketi kredisi	1.904.038.08
Hollanda Hük. kredisi	2.823.975.05
Orta vadeli Reeskont kredisi	25.449.861.45
Avrupa Yatırım Bankası	3.545.962.43
Devlet Yatırım Bankası	-,-
Verilen emirleri	237.528.484.70
Vergi ve rasimler	21.522.823.42
Diğerleri	8.316.531.19
	<u>513.698.353.90</u>

BİR YIL SONRA ÖDENECEK BORÇLAR

2404-2620 No.lu Kredi	39.688.662.47
2974 No.lu Kredi	139.267.267.39
4224 No.lu Kredi	852.050.239.39
General Elekt.Şirketi Kredisi	1.903.923.84
Hollanda Hük. Kredisi	162.424.134.59
Orta vadeli Reeskont kredisi	70.592.915.98
Avrupa Yatırım Bankası	233.570.767.17
Devlet Yatırım Bankası	-,-
	<u>1.499.497.910.83</u>

İHTİYATLAR

18.311.262.48

SERMAYE

Ödenmemiş sermaye	400.000.000.00
Ödenmiş sermaye	93.175.788.30
	<u>306.824.211.70</u>
<u>KAR</u>	<u>61.650.763.85</u>

2.399.982.502.76

NAZİM HESAPLAR

4.190.878.80

- 99 -

TÜRK HAVA YOLLARI A.Ş.'NİN 31.12.1974 BİLANÇOSU

A K T İ F

P A S İ F

MARİ AKTİFLER :

Kasa ve Bankalar	379.045.418,04
Menkul Kıymetler	1.148.970,-
Alacaklar	255.088.007,63
Stoklar	340.574.783,12
Peşin Ödemeler	7.838.658,91
	<u>983.695.837,70</u>

İŞTİRAKLER :ÖZEL FONLAR :

Uçak Malzemesi	190.555.086,40
Diğer Malzeme	299.638,50
	<u>190.854.724,90</u>

FAİZ KARŞILIKLARI

170.622.709,98

SABİT KIYMETLER

Uçaklar	2.198.204.875,23
Uçak Motorları	14.084.970,03
Bina ve Araçlar	24.604.414,53
Ateşli ve Teçhizat	21.573.574,21
Mobilya ve Mevzuat	17.819.529,91
Yer Nakil Vasıtaları	34.806.327,16
Diğer	9.082.245,48
	<u>2.320.175.936,55</u>

AMORTİSMANLAR

558.784.360,14

SAİR AKTİFLER

6.453.883,19

Z A R A R

129.640.761,89

3.245.343.994,07

NAZİM HESAPLAR

6.088.625,75

BİR YIL İÇİNDE ÖDENECEK BORÇ VE TAAHHÜTLER

2404-2620 No.lu Kredi	22.793.831,72
2974- No.lu Kredi	46.020.351,96
4224 No.lu Kredi	124.841.410,65
5134 No.lu Kredi	93.759.971,56
General Elektrik Şirketi Kredisi	1.883.524,66
Hollanda Hükümet Kredisi	1.502.932,18
Orta Vadeli Reeskont Kredisi	25.080.128,22
Avrupa Yatırım Banka Kredisi	4.410.734,66
Devlet Yatırım Bankası	14.198.576,01
İş Bankası Kredisi	35.593.152,47
Hazine	60.813.245,-
	<u>219.592.152,38</u>
Verile Emirleri	26.852.956,74
Vergi ve Resimler	6.313.266,87
Diğer	683.656.235,01

BİR YIL SONRA ÖDENECEK BORÇLAR

2404 - 2620 No.lu Kredi	16.433.704,40
2974 No.lu Kredi	107.089.454,10
4224 No.lu Kredi	712.823.206,72
5134 No.lu Kredi	634.950.998,06
General Elektrik Şirketi Kredisi	-
Hollanda Hükümet Kredisi	171.287.697,04
Orta Vadeli Reeskont Kredisi	48.156.788,92
Avrupa Yatırım Bankası	220.118.962,83
Devlet Yatırım Bankası	197.254.085,93
	<u>2.108.114.898,80</u>

İHTİYATLARSERMAYE

Ödenmemiş sermaye

Ödenmiş Sermaye

K A R

53.572.860,26

400.000.000,00

400.000.000,00

3.245.343.994,07

NAZİM HESAPLAR

6.088.625,75

TÜRK HAVA YOLLARI A.O.'NİN 31.12.1982
TARİHLİ BİLANÇOSU (YAYIN TİPİ)

A K T İ F	DÖNEN TL.	DURAN TL.	TOPLAM TL.	P A S İ F	KISA SÜRELİ TL.	UZUN SÜRELİ TL.	TOPLAM TL.
VARLIKLAR (A-J)				YABANCI KAYNAKLAR (A-F)			
A-Kasa ve Bankalar	5.910.231.690.84		5.910.231.690.84	A-Alınan Krediler ve Tahviller	8.641.888.034,26	25.064.609.325.80	33.706.497.360.06
B-Hisse Senedi, Tahvil, Hazine ve Tasarruf Bonoları	540.000.000.-	24.822.41	540.024.822.41	B-Borçlar	3.757.965.330.46	190.313.931.10	3.948.279.261.56
C-Alacaklar	3.060.300.469.58	3.402.809.387.96	6.463.109.857.54	C-Alınan Avanslar	-	-	-
D-Verilen Avanslar	1.159.864.469.61	-	1.159.864.469.61	D-Vergi, Resim, Harç ve Kesintiler	825.613.927.76	-	825.613.927.76
E-Stoklar	1.207.807.333.90	-	1.207.807.333.90	E-Gider Tahakkukları	82.468.010.11	-	82.468.010.11
F-Müesseses ve İştiraklerdeki Sermaye Payları	-	507.736.000.-	507.736.000.-	F-Diğer Yabancı Kaynaklar	669.765.366.51	-	669.765.366.51
G-Maddi Duran Varlıklar (Birikmiş Amortismanlar)	-	38.800.137.102.57	38.800.137.102.57	YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI (A-F)	13.977.700.669.10	25.254.923.256.90	39.232.623.926.-
H-Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Birikmiş Amortismanlar)	-	(8.644.847.344.93)	(8.644.847.344.93)	G-Esas Sermaye	-	-	20.000.000.000.-
I-Özel Tüketime Tabi Varlıklar (Birikmiş Amortismanlar)	-	228.496.857.21	228.496.857.21	H-Yeniden Değerleme Artışı	-	-	34.169.227.75
J-Diğer Varlıklar	1.070.552.366.60	1.686.251.534.59	2.756.803.901.19	I-Yedekler	-	-	44.320.083.96
VARLIKLAR TOPLAMI (A-J)	12.948.756.330.53	35.980.608.359.81	48.929.364.690.34	J-Karşılıklar	8.566.017.42	-	-
K-Ödenmemiş Sermaye	-	-	10.733.946.625.-	1.Özel Karşılıklar	35.754.066.54	-	-
L-Zararlar	-	-	-	2.Aktifle ilgili karşılıklar	-	-	-
1.Geçmiş Yıl Zararı	-	-	-	K-Kâr	-	-	-
2.Dönem Zararı	-	-	-	1.Geçmiş Yıl Kârları	-	-	352.198.077.63
GENEL TOPLAM			59.663.311.315.34	2.Dönem Kârı	-	-	-
Nezım Hesaplar			1.648.950.385.26	GENEL TOPLAM			59.663.311.315.34
				Nezım Hesaplar			1.648.950.385.26

- 231 -

TÜRK HAVA YOLLARI A.Ş.'NİN
31.12.1982 TARİHLİ KARŞILAŞTIRMALI
KAR-ZARAR TABLOSU

GİDERİLER	1981	1982	GELİRLER	1981	1982
İŞLETME İÇİ GİDERLER	26.462.384.610.61	38.324.281.643.60	HİZMET SATIŞLARI HASILATI	24.642.043.683.73	37.731.984.121.15
DİREKT İŞLETME GİDERLERİ	12.051.888.245.84	17.134.912.175.60	YOLCU BİLET GELİRİ	16.145.796.207.60	24.811.064.112.89
YOLCU SERVİS GİDERLERİ	997.673.772.80	1.391.725.934.38	FAZLA BAGAJ BELİRİ	481.799.872.92	672.785.078.41
DİREKT BAKIM GİDERLERİ	2.451.862.072.03	3.594.811.196.91	POSTA GELİRİ	126.731.719.16	272.264.716.95
YER NAKLİYE GİDERLERİ	238.610.881.87	302.634.840.84	KARGO GELİRİ	1.219.390.035.70	2.185.276.586.01
GENEL İŞLETME GİDERLERİ	4.950.836.817.90	8.065.700.194.86	HUSUSİ KİRA GELİRİ	6.668.325.848.35	9.790.593.626.89
PAZARLAMA, SATIŞ, DAĞITIM GİD	4.091.005.000.11	6.094.220.401.80	DİĞER HASILAT	343.347.814.84	611.733.399.95
GENEL İDARE GİDERLERİ	1.680.507.820.06	1.740.276.919.21	İŞLETME DIŞI HASILAT	1.599.894.578.39	2.579.173.425.31
İŞLETME DIŞI GİDERLER	886.476.970.38	2.246.411.225.18	TOPLAM GELİR	26.585.286.076.96	40.922.890.946.41
TOPLAM GİDER	27.348.861.580.99	40.570.692.868.78	ZARAR	763.575.504.03	-
K A R	-	352.198.077.63	GENEL TOPLAM	27.348.861.580.99	40.922.890.946.41
GENEL TOPLAM	27.348.861.580.99	40.922.890.946.41			

-233-

TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
31.12.1983 TARİHLİ BİLANÇOSU

A K T İ F			P A S İ F		
HESABIN ADI	AYRINTISI TL.	TÜMÜ TL.	HESABIN ADI	AYRINTISI TL.	TÜMÜ TL.
I-DÖNEN VARLIKLAR			I-KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
A-Kasa ve Bankalar		9.617.795.257,98	A-Alınan Krediler, Kredi ve tahvil- lerin taksitleri		6.403.879.491,91
B-Hisse Senetleri, Tahvil, Hazine Bonoları	40.000.000,00	40.000.000,00	B-Borçlar		7.049.022.484,08
-Değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)		C-Alınan Avanslar		-,-
C-Alacaklar	4.874.347.657,21	4.809.497.144,40	D-Vergi, Resim, Harç ve Kesintiler		765.404.370,45
-Şüpheli alacaklar karşılığı	(64.850.512,81)		E-Gider tahakkukları		929.562.992,82
D-Verilen Avanslar		2.259.994.286,81	F-Diğer Yabancı Kaynaklar		673.909.790,32
E-Stoklar	1.781.710.319,01	1.781.710.319,01	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		15.821.779.129,58
-Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)		II-UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		29.076.525.903,91
F-Diğer Dönen varlıklar	1.766.544.140,12	1.766.544.140,12	A-Alınan Krediler		872.391.316,34
-Diğer dönen varlıklar karşılıkları	(-,-)		B-Borçlar		-,-
DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI		20.275.541.148,32	C-Alınan Avanslar		-,-
II-DURAN VARLIKLAR			D-Diğer Yabancı Kaynaklar		-,-
A-Tasarruf Bonusu, Yedek için Alınan Tahviller		24.822,41	İşletmeler bağlantı hesapları		29.948.917.220,25
B-Alacaklar		346.645.306,31	UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		45.770.696.349,83
C-Verilen Avanslar		-,-	YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI		13.055.648.375,00
D-Müessese ve İştiraklerdeki Sermaye payları	203.331.000,00	203.331.000,00	III-ÖZ KAYNAKLAR		
-Sermaye yükümlülüklerinden borçlar	(-,-)		A-Ödenmiş Sermaye	20.000.000.000,00	
E-Maddi Duran Varlıklar	70.581.015.265,55	39.656.140.322,10	-Esas sermaye	(6.944.351.625,00)	
Birikmiş amortismanlar	(30.924.874.943,45)		-Ödenmemiş sermaye		2.631.541.119,14
F-Maddi Olmayan Duran Varlıklar	256.043.868,78	256.043.868,78	B-Yeniden değerlendirme artışı		104.608.843,27
-Birikmiş amortismanlar	(-,-)		C-Yedekler		8.566.017,42
G-Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	-,-	-,-	D-Özel karşılıklar		
-Birikmiş amortismanlar	(-,-)		E-Kârlar		4.098.116.325,81
H-Diğer Duran Varlıklar	2.034.331.743,82	2.034.331.743,82	1-Geçmiş yıllar kârları	-,-	
-Stok değer düşüklüğü karşılığı	(-,-)		2-Safi dönem kârı	4.098.116.325,81	
İşletmeler bağlantı hesapları		-,-	a) Dönem kârı	4.251.158.014,32	
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI		42.496.517.063,42	b) Kanuni yükümlülükler (153.041.688,51)		(2.897.118.818,73)
			F-Zararlar		
			1-Geçmiş yıllar zararları	(2.897.118.818,73)	
			2-Dönem zararı	(-,-)	
			ÖZ KAYNAKLAR TOPLAMI		17.001.361.861,91
			GENEL TOPLAM		62.772.058.211,74
			NAZİM HESAPLAR		5.962.096.520,89
GENEL TOPLAM		62.772.058.211,74			
NAZİM HESAPLAR		5.962.096.520,89			

-235-

TÜRK HAVA YOLLARI A.O.nun
31.12.1983 Tarihli GELİR Tablosu

GELİR VE GİDERLER		TL.
1. GAYRİ SAFİ SATIŞ HASILATI		61.197.428.376.12
a. Mal ve Hizmet Satışları Hasılatı		-
b. Sübvansiyonlar		-
c. Vergi İadeleri		-
TOPLAM (1)		61.197.428.376.12
2. HASILATTAN İNDİRİMLER		826.592.653,-
a. Satış Vergileri		2.913.725.945,47
b. İadeler		-
c. Kas. İskontosu		-
ç. Diğer		-
TOPLAM (2)		3.740.318.598,47
3. SAFİ SATIŞ HASILATI		57.457.109.777,65
4. MAL VE HİZMET SATIŞLARI MALİYETİ		44.164.388.024,87
5. GAYRİ SAFİ SATIŞ KÂRI/ZARARI (3-4)		13.292.721.752,78
6. DÖNEM GİDERLERİ		-
a. Araştırma ve Geliştirme Giderleri		10.122.283.120,01
b. Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri		2.882.713.524,26
c. Genel İdare Giderleri		-
TOPLAM (6)		13.004.996.644,27
7. İŞLETME FAALİYETLERİ KÂRI/ZARARI (5-6)		287.725.108,51
8. FAALİYET DIŞI HASILAT VE KÂRLAR		315.365.960,32
a. Faiz ve Komisyon Gelirleri		-
b. Müesseselerden Devralınan Kârlar		635.464.114,74
c. İştiraklerimiz Kâr Payları		1.151.926,63
ç. Karşılıklardan Kullanılmayan kısım		336.644.408,54
d. Geçmiş Yıllara ait Gelir ve Kârlar		3.575.140.360,14
e. Diğer Hasılat ve Kârlar		4.863.766.770,37
TOPLAM (8)		4.863.766.770,37
9. FAALİYET DIŞI GİDERLER VE ZARARLAR		1.377.298,67
a. Faiz ve Komisyon Giderleri		-
b. Çalışmayan Kısım Giderleri		476.544.386,82
c. Geçmiş yıllara ait Gider ve Zararlar		30.577.589,15
ç. Karşılık Giderleri		391.834.589,92
d. Diğer Gider ve Zararlar		900.333.864,56
TOPLAM (9)		900.333.864,56
10. DÖNEM KÂRI (7 + 8 -9)		4.251.158.014,32
11. VERGİLER, KANUNİ YÜKÜMLÜLÜK PAYLARI VE İKRAMİYELER		-
a. Vergiler		-
b. Kanuni Yükümlülük Payları		153.041.638,51
c. İkramiyeler		-
TOPLAM (11)		153.041.638,51
12. SAFİ DÖNEM KÂRI (10-11)		4.098.116.325,81

AKTİF		Sümer Sellüloz Sanayii Müessesesi		
	Lira	Kr.	Lira	Kr.
HENÜZ ÖDENMEMİŞ SERMAYE			2.007.471	51
SABİT KIYMETLER :				
Arazi	30.400,65			
Binalar	1.245.711,52			
Makineler	1.129.336,53			
Muhtelif tesisat	1.228.590,10			
Alat ve edevat	116.316,12			
Demirbaşlar	29.773,83			
İlk tesis masrafları	212.309,74		3.992.528	49
MENKUL KIYMETLER :				
Ham madde	614.505,91			
Gayri mamul emtea	272.491,68			
Mamül emtea	236.850,16			
Depolarındaki emtea	16.671,24		1.140.518	99
BORÇLU HESAPLAR :				
Müşteriler	84.705,80			
Borçlu hesaplar	50.955,01			
Muhtelif borçlular	222.317,23			
Muhtelif muvakkat hesaplar	307.396,29			
Muhtelif mutavassıt hesaplar	127.740,74		793.115	07
NAKDİ KIYMETLER :				
Kasa	3.715,28			
Bankalar	20.824,88		24.540	16
YENİ TESİSLER :				
Esas kıymetler	6.141.736,46			
İlaveler	209.347,10		6.351.083	56
NAZIM HESAPLAR			3.041	03
Umumi yekûn			14.312.298	81

PASİF		Sümer Bank hesabı 31. 12. 1939 Bilânçosu		
	Lira	Kr.	Lira	Kr.
SERMAYE				
İHTİYATLAR :			6.500.000	00
Müterakim amortismanlar			824.679	89
MUHTELİF KARŞILIKLAR :				
Muhtemel tereffül ve zarar karşılığı			196.981	22
ALACAKLI HESAPLAR :				
Bayiler	61.302,65			
Muhtelif alacaklılar	113.473,81			
Muvakkat hesaplar	12.909,39			
Mutavassıt hesaplar	119.014,05			
Müşteriler	147.282,87		453.982	77
YENİ TESİSLER:				
Sümer Bank Umumi Müdürlüğü			6.141.736	46
KÂR			191.877	44
NAZIM HESAPLAR			3.041	03
Umumi yekûn			14.312.298	81

ZİMMET		Sümer Selliöz Sanayi 31. 12 1939 Kâr	
	Lira	Kr.	
MÜTEFERRİK ZARARLAR :			
Avrupadan gelen kâğıtların satışından tahas- sül eden zarar	14.552,89		
Takdir ve tahakkuk farkları	952,55		
Tamamen veya kısmen çalışmayan dairele- rin sabit masrafları	38.758,22		
Geçen senelere ait zararlar	11.318,23		
İşçi ve müstahdemine verilen kâğıtlar bedeli	795,56		
Bank Of Montreal hesabının kapatılması	3.309,65		
Sair müteferrik zararlar	1,74		
Saflı kâr.		69.688	84
		191.877	44
Umumi yekûn			
		261.566	28

Bank
Müteselsesen
ve Zarar Hesabı

		MATLUP	
	Lira	Kr.	
SATIŞ :			
Satış kârları	788.816,69		
Satış masrafları	478.417,84		
		225.398	85
MÜTEFERRİK KÂRLAR :			
Borçlu hesap faizinin % 8,5 dan % 7 ye indirilmesi faiz provizyonundan tasarruf	30.745,97		
309 Senesi zarfında mübayaat edilmiş olan değeri pulları beyiyesi	59,76		
Ervenke maddesi hesaplarına intikal ettirilmiş olan ve bu defa kaymet hesaplarına alınan malzeme	920,74		
Müktefil inde ve intifadlar	35,89		
		31.762	36
KUR FARKLARI :			
Hamm madde bedellerinin tediyesinde tahas- sül eden lehdeki kur farkları olup Merkez Bankasından tahsil olunan		3.480	89
TASHİHAT :			
Gül yağ fabrikasına 1938 senesinde gönderi- len 60 ton kömüre ait ambar ihrazat satış hesaplarına intikal ettirilmediğinden tahsil olunan bedelinin kira kaydı		896	53
Mükerrer masraf kaydının tashihi		24	63
		261.566	28
Umumi yekûn			

		ETİ			
		1950 Yılı			
AKTİF		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Ödenmemiş sermaye				53 902 283	47
Kasa					
Nakid mevcudu		1 250 838	19		
T. C. Merkez Bankası		1 185 778	14	2 436 616	33
Kanuni karşılıklar kasası					
İhtiyat akçesi mukabil kıymetler		1 749 400	-		
Heride vukuu muhtemel zarar karş. kıymet		1 749 400	-		
Munzam karşılıklar mukabil kıymet.		1 066 500	-	4 565 300	-
Bankalar					
Dahili bankalar		1 260 180	28		
Harici bankalar		930 326	48	2 190 506	76
Esham ve tahvilât cüzdanı				515 065	20
Borçlu cari hesaplar					
Devlet maden prog. ile tah. ol. kredi		18 250 000	-		
Tesis programı ile tahsis ol. kredi		38 820 000	-		
Açık krediler		152 224 377	76	209 294 377	76
Muhtelif borçlular				11 454 536	45
Ticari emtia mevcudu				915 258	82
İştiraklerimiz					
Malı				210 000	-
Müesseselerimize tahsis olunan sermaye				90 800 000	-
Sabit kıymetler					
Menkuller		996 122	63		
Gayri menkuller		27 027 396	82		
		28 023 519	45		
Biriken amortismanlar		- 1 361 713	42	26 661 806	03
(Sigorta bedeli 6.798.289,81 T. L.)					
Sair aktifler					
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar		40 514 737	87		
Stoklar		6 990 035	44	47 504 773	31
İlk tesis masrafları				8 037 267	14
Yekûn . . .				458 487 791	27
Nazım hesaplar				413 427 918	73

		BANK			
		Bilançosu			
		Lira	Kr.	Lira	Kr.
Sermaye				150 000 000	-
İhtiyatlar					
Kanuni ihtiyatlar		1 677 349	10		
Heride vukuu muhtemel zarar karşılığı		1 677 349	10		
Özel ve olağanüstü ihtiyatlar		10 300 000	-	13 654 698	20
Karşılıklar				14 493 002	41
Taahhütlerimiz					
T. C. Merkez Bankası		70 030 000	-		
Dahili Bankalar		23 403 005	44		
Harici Bankalar		103 046	92		
Eşhas ve müessesat		459 691	29		
Diğer taahhütler		64 925 693	41	158 921 437	06
Mevduat ve cari hesaplar					
Tasarruf mevduatı		83 246	88		
Cari hesaplar		27 686 259	39		
Müesseseler mevduatı		18 742 919	93		
Müesseseler ihtiyatları		609 848	17	47 122 284	37
Tediye emirleri					
Ödenecek havaleler				94 197	05
Muhtelif alacaklılar				33 081 112	86
Sair pasifler				36 675 058	63
Muvakkat ve mutavassıt hesaplar					
				4 446 000	69
Ekzersiz safi kârı				458 487 791	27
Yekûn . . .				413 427 918	73
Nazım hesaplar				5 000 000	-
Çirolarımız		323 302 919	78		
Siparişlerimiz		85 124 998	95		
Diğer nazım hesaplar					

E T İ B A N K
1968 YILI KONSOLİDE BİLANÇOSU

(Ek : 6)

A K T İ F	TL.	P A S İ F	TL.
I — Kasa	75.252.857,13	I — Sermaye	500.000.000,—
II — Kanunî karşılıklar	67.917.090,99	II — İhtiyatlar	162.522.661,70
III — Bankalar	70.965.657,47	III — Kargahklar	124.477.093,83
IV — Tahvil ve hisse senet cüzdanı	47.026.600,—	IV — Taahhütler	1.570.968.288,28
V — Senedat cüzdanı	28.068.540,80	V — Mevdust ve cari hesaplar	322.397.036,27
VI — Avanslar	91.046.157,75	VI — Tediye emirleri	1.309.336,72
VII — Borçlu ve cari hesaplar	257.995.341,44	VII — Muhtelif alacaklılar	551.734.664,51
VIII — İştirakler	193.446.000,—	VIII — Sair pasifler	1.058.163.235,48
IX — Sabit kıymetler	2.336.086.682,61	IX — Kâr	380.402.600,48
X — Muhtelif borçlular	613.854.223,31		
XI — Sair aktifler	880.040.892,63		
XII — İlk tesis masrafları	9.061.555,72		
XIII — Özel maliyet	1.213.307,42		
Toplam	4.671.974.907,27	Toplam	4.671.974.907,27
Nazım hesaplar	2.424.064.594,31	Nazım hesaplar	2.424.064.594,31

**Bankacılık Teşkilâtı ve Şubelerinin
1973 yılı bilançosu**

(Ek : 8)

A k t i f		TL	P a s i f		TL
I — Kasa		52.764.535,11	I — Sermaye		42.750.000,—
II — Kanunî karşılıklar kasası		308.901.401,67	II — Karşılıklar		5.762.492,35
III — Bankalar		153.816.683,40	III — Taahhütler		682.939.281,99
IV — Tahvil, Hisse Sen. ve Tas. Bon. Cüz.		125.030,—	IV — Mevduat		1.640.260.138,39
V — Senedat cüzdanı		89.364.755,08	Tasarruf mevduatı	891.358.050,21	
VI — Avanslar		558.317.025,28	Sair mevduat	748.902.088,18	
VII — Borçlu cari hesaplar		1.332.605.520,65	V — Tediye emirleri		7.798.213,16
VIII — Sabit kıymetler		46.833.878,63	VI — Muhtelif alacaklılar		109.189.580,50
İktisap değeri	51.807.161,83		VII — Talep olunmamış kıymetler		28.259,76
Amortismanı	— 4.973.283,20		VIII — Sair pasifler		63.564.143,33
IX — Muhtelif borçlular		729.148,49	IX — Kâr		68.980.021,62
X — Sair aktifler		70.634.490,15			
XI — İlk tesis masrafları	1.696.949,21	841.493,40			
Amortismanı	— 855.455,81				
XII — Özel maliyet bed.	10.108.253,83	6.338.169,24			
Amortismanı	— 3.770.084,59				
Toplam		2.621.272.131,10	Nazım hesaplar		2.621.272.131,10
Nazım hesaplar		9.896.804.373,63	Toplam		9.896.804.373,63

— 219 —

AKTİF	Türk Havayolları		1964 yılı bilançosu		PASİF
	Türk Lirası		Türk Lirası		
Kasa ve bankalarda	7 772 963,22		Bir sene içinde ödenecek borç ve taahhütler :		
Alacaklar	29 226 720,53		Uçak taksitleri	11 416 372,48	
Stoklar	36 978 768,75		Yatırım Bankasına	7 974 961,81	
Peşin ödemeler	250 029,96		Borçlar :		
Cari aktifler toplamı		74 228 482,46	Verile emirleri	9 220 207,83	
İştirakler		2 580 000,00	Trafik	505 934,30	
Özel fonlar :			Vergi, Resim ve kâr	3 825 981,36	
Uçak malzemesi	3 595 746,52		Diğer	292 863,60	
Diğer	87 239,73	3 682 986,25	Cari pasifler toplamı		33 236 321,38
Faiz karşılıkları		12 402 665,41	Bir sene sonra ödenecek taahhütler :		
Sabit kıymetler :			Heron uçakları	2 849 175,00	
Uçaklar	122 132 496,38		Viscount uçakları	39 806 476,86	
Binalar	6 866 867,90		F — 27 uçakları	1 155 761,68	
Atelye teçhizatı	4 438 678,96		Yatırım Bankasına	42 011 493,82	85 822 907,36
Mobilya ve mefruşat	2 352 758,06		Sermaye :		
Yer nakil vasıtaları	6 319 065,75		Sermaye	60 000 000,00	
Diğer teçhizat	1 474 503,69		Ödenmemiş sermaye	583 180,00	
Toplam	143 584 370,74		Ödenmemiş sermaye	59 416 820,00	59 416 820,00
Amortisman	79 451 664,77	64 132 705,97			
İlk tesis ve taazzuv giderleri	12 248 897,84				
Amortisman	9 048 897,84	3 200 000,00			
İşletme açığı		18 249 208,65			
Toplam		178 476 048,74	Toplam		178 476 048,74

Kaynak: T.C. Cumhuriyet Senatosu Toplantı Dergisi, Cilt:32, 38. Birleşim, (1966:219).

— 220 —

Türk Hava Yolları

1964 yılı kâr ve zarar hesabı

GİDERLERİ

Türk Lirası

Genel ve idari giderler	18 608 781,86
İşletme giderleri	47 708 514,23
Bakım giderleri	16 082 514,31
Trafik ve satış giderleri	8 994 679,09
Arızı ve tâli giderler	2 372 990,39

Toplam**93 767 479,88**

GELİRLER

Türk Lirası

Yolcu bilet geliri	59 073 030,25
Posta geliri	1 524 805,76
Yük geliri	2 415 196,21
Fazla bağaj geliri	888 311,42
Hususi kira geliri	8 557 752,78
Diğer nakliye geliri	299 142,76
Arızı ve tâli gelirler	2 767 032,05
Gelir toplamı	75 518 271,23
İşletme açığı	18 249 208,65

Toplam**93 767 479,88**

Kaynak: T.C. Cumhuriyet Senatosu Toplantı Dergisi, Cilt:32, 38. Birleşim, (1966:220).

Türk Havayolları A. O. 1966 yılı bilançosu

AKTİF		Türk Lirası		PASİF		Türk Lirası	
Kasa ve bankalar	10 920 637,18			BİR YIL İÇİNDE ÖDENECEK BORÇ			
Alacaklar	32 254 609,85			VE TAAHHÜTLER :			
Stoklar	38 651 395 19			Uçak taksitleri	5 931 486,56		
Peşin ödemeler	602 957,70			Yatırım Bankası	12 937 259,35		
				Verile emirleri	4 300 188,77		
CARİ AKTİFLER TOPLAMI		82 429 599	92	Trafik	921 861,66		
İŞTİRAKLER		2 580 000	—	Vergi ve resimler	3 531 476,84		
ÖZEL FONLAR :				Diğer	286 694,08		
Uçak malzemesi	6 072 367,03			CARİ PASİFLER TOPLAMI		27 908 967	26
Diğer malzeme	11 416,55	6 083 783	58	BİR YIL SONRA ÖDENECEK BORÇ			
				VE TAAHHÜTLER :			
FAİZ KARŞILIKLARI		4 531 728	32	De Havilland	1 899 450,—		
SABİT KIYMETLER :				BOAC	28 367 829,70		
Uçaklar	113 461 760,27			Yatırım Bankası	18 608 637,—	48 875 916	70
Binalar	6 952 997,80			SERMAYE :			
Atelye teçhizatı	4 950 450,95			Sermaye	60 000 000		
Mobilya ve mefruşat	5 476 647,16			Ödenmemiş sermaye	576 690,—		
Yer nakil vasıtaları	2 813 427,26						
Diğer teçhizat	1 796 877,24			Ödenmiş sermaye	59 423 310,—	59 423 310	—
				İşletme Kârı		2 042 149	10
Toplam	135 452 160,68						
Amortisman	94 426 929,44	41 025 231	24				
İlk tesis ve taaz. Gid.	12 248 897,84						
Amortisman	10 648 897,84	1 600 000	—				
Genel toplam	138 250 343 06			Genel toplam	138 250 343 06		

Kaynak: T.C. Cumhuriyet Senatosu Toplantı Dergisi, Cilt:45, 24. Birleşim, (1968:265).

BANKACILIK TEŞKİLATI ve ŞUBELERİNİN
1968 YILI BİLANÇOSU

(Ek : 3)

A K T İ F	TL.	P A S İ F	TL.
I — Kasa	10.301.471,92	I — Sermaye	27.000.000,—
II — Kanuni Karşılıklar Kasası	49.815.184,42	II — Karşılıklar	3.868.186,08
III — Bankalar	127.985.981,32	III — Taahhütler	43.769.072,80
IV — Tahvilât ve Hisse Senetleri Cüzdanı	365.600,—	IV — Mevduat ve Cari Hesaplar	346.338.992,37
V — Senedat Cüzdanı	28.068.540,80	Tasarruf Mevduatı	227.158.896,50
VI — Avanslar	91.046.157,75	Sair Mevduat	82.465.536,68
VII — Borçlu Cari Hesaplar	190.484.375,46	Cari Hesaplar	36.714.559,19
VIII — Sabit Kıymetler	8.820.807,63	V — Tediye Emirleri	1.293.681,82
İktisap Değeri	10.623.059,18	VI — Muhtelif Alacaklılar	119.708.067,69
Amortismanı	1.802.251,55	VII — Sair Pasifler	28.857.660,98
IX — Muhtelif Borçlular	745.458,86	VIII — Kâr	9.489.934,41
X — Sair Aktifler	70.835.534,48		
XI — İlk Tesis Masrafları	1.212.655,51		
Amortismanı	— 569.479,42		
XII — Özel Maliyet	2.065.131,75		
Amortisman	— 851.824,33		
Toplam	580.325.596,15	Toplam	580.325.596,15
Nazım Hesaplar	1.033.573.851,78	Nazım Hesaplar	1.033.573.851,78

HALIKÖY MADEN İŞLETMELERİ MÜESSESESİ
1971 YILI KÂR VE ZARAR HESABI

(Ek : 15)

Gider ve zararlar	Tutarı TL		Tutarı TL
1 — Satış vergi ve giderleri	457,582,52	1 — Satış kârları	2,486,281,62
2 — Verilen faiz ve komisyonlar	380,545,17	2 — Malzeme ve hizmet satışları	10,080,—
3 — Muhtelif gider ve zararlar	1,413,013,21	3 — Alınan faiz ve komisyonlar	1,451,80
Toplamı	2,251,140,90	4 — Muhtelif gelir ve kârlar	22,630,50
4 — Dönem kârı	269,303,02		
Genel toplam	2,520,443,92	Genel toplam	2,520,443,92

		Lira	Kr.
MAHDUT			
EREĞLİ KÖMÜR			
1939 Senesi Kâr			
BORÇ			
I. - UMUMİ ve İDARİ MASRAFLAR			
Genel Direkt. memur maaş ve ücretleri	138 989, 79		
Ödenen faiz ve komisyonlar			
E. Bank İst. B. kom.	10 608, 42		
" Ankara "	58 220, 59	68 829, 01	
Sair idari masraflar	193 422, 63	401 241	43
II. - İŞLETME MASRAFLARI			
a) Direkt Masraflar			
Ocaklar	2 813 092, 15		
Lâvvarlar	143 237, 01		
Varagele	70 429, 63		
Bina tamirâtı	75 656, 44		
Su yolları	8 607, 33		
Ahırlar	8 080, 82		
Telefon	4 566, 81		
Sevk masrafları	215 167, 93		
Stokaj masrafları	36 141, 56		
Muhtelif	19 687, 79	3 394 667, 47	
b) Endirekt Masraflar			
Sosyal yardım s.			
Yemek masrafları	51 634, 95		
İdare "	6 649, 09		
Temizlik "	4 938, 90	63 222, 94	
c) Fiktif Masraflar			
Siğorta	50 000, 00		
Amortisman	390 376, 00	440 376, 00	3 898 266 41
III. - SATIŞ MASRAFLARI			
İstanbul satış masrafları	57 945, 41		
Ödenen temettü resimleri	37 084, 97	95 030	38
IV. - TAHMİL ve TAHLİYE MASRAFLARI			
Tahmilât masrafları	441 311, 40		
Şömendöfer masrafları	288 732, 06		
Liman masrafları	173 032, 03	903 705	49
V. - ETÜT MASRAFLARI			
Müt. Morgans etüt mas.	7 399, 46		
Bedaux Müessesesi "	43 506, 53	50 905	99
YEKÜN		5 348 519	70

		Lira	Kr.
MESULİYETLİ			
LERİ İŞLETMESİ			
ve Zarar Hesabı			
ALACAK			
VI. - İSTİHSAL ve SATIŞ HASILATI		3 823 060	19
VII. - TAHMİL ve TAHLİYE HASILATI			
Tahmilât geliri	463 503, 92		
Şömendöfer geliri	235 741, 15		
Liman geliri	158 944, 02		
Muhtelif gelirler	38 398, 21	896 587	30
VIII. - MUHTELİF KÂRLAR		50 835	23
ZARAR		578 036	93
YEKÜN		5 348 519	70